

รายงานการวิจัย

รายงานวิจัยย่อยที่ ๓ เรื่อง

การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น
จังหวัดชัยภูมิ

The Development of Moral and Social Responsibility of
Local leaders in Chaiyaphum province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำใน
จังหวัดชัยภูมิ

Executive Training Program for Local Leaders : Learning to local
development of leaders in Chaiyaphum province

โดย

พระมหานรินทร์ สุรพลโย, ดร.

ดร.พูนศักดิ์ กมล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800765021

รายงานการวิจัย

รายงานวิจัยย่อยที่ ๓ เรื่อง

การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น
จังหวัดชัยภูมิ

The Development of Moral and Social Responsibility of
Local leaders in Chaiyaphum province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำใน
จังหวัดชัยภูมิ

Executive Training Program for Local Leaders : Learning to local
development of leaders in Chaiyaphum province

โดย

พระมหานรินทร์ สุรบุญ, ดร.

ดร.พูนศักดิ์ กมล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800765021

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub - Research Report 3

The Development of Moral and Social Responsibility of
Local leaders in Chaiyaphum province

Under Research Program

Executive Training Program for Local Leaders : Learning to local
development of leaders in Chaiyaphum province

By

Phramaha Narin Surapanyo (Emphan) Dr.

Dr.Poonsak kamol

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiyaphum Sangha

College

B.E.2565

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800765021

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ
ผู้วิจัย:	พระมหานรินทร์ สุรปญโญ, ดร., ดร.พูนศักดิ์ กมล
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๕
ทุนสนับสนุนวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาคุณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ๒. เพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ๓. เพื่อนำเสนอการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๗๐ คน และการสนทนากลุ่มย่อยจากกลุ่มของผู้รู้ และผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ คือ ๑) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน ๒) ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๓ คน และ ๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรม จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕ คน โดยมุ่งศึกษาการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น และการสร้างความเข้าใจในเรื่องของจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดมีแก่ผู้นำท้องถิ่นจะได้นำไปประพฤติปฏิบัติต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งด้วยว่าผู้นำท้องถิ่น คือ รากฐานในการปกครอง และจำเป็นที่จะต้องพัฒนาท้องถิ่นก่อนเป็นลำดับแรก โดยการพัฒนาคุณลักษณะด้านจริยธรรมและคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นดังนี้ **คุณลักษณะด้านจริยธรรม** ผู้นำท้องถิ่นควรใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้คุณค่าของเวลา มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ กล้าตัดสินใจ และตรงต่อเวลา เห็นคุณค่าของกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ และมีความจริงใจ อดทน เสียสละเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนได้ ใช้เหตุผลในการบริหารงาน มีความเข้าใจในกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติการมายาของสังคม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนพัฒนาจุดแข็ง **คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม** ผู้นำท้องถิ่นควรมีความตั้งใจพัฒนาท้องถิ่นอย่างเต็มที่ คอยบริการชาวบ้านด้วยความตั้งใจ และเป็นกันเอง มีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความสามารถในการปรับตัวตามยุคตามสมัย และมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีวุฒิภาวะของผู้นำที่ดี และต้องมีความรับผิดชอบต่อภาระของตนเองต่อสาธารณชนต่อสังคม ตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างสุดความสามารถ เคารพในความเห็นต่างของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ

๒. จากการศึกษากิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมการอบรมเพื่อถอดบทเรียนกลุ่มผู้นำท้องถิ่นผ่านกิจกรรมทั้ง ๓ กิจกรรม เป็นการแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ได้เข้ารับการอบรม ได้เห็นตัวตนของตนเองชัดเจนขึ้น พร้อมรับฟัง

เรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชนอย่างตั้งใจ กิจกรรมการอบรมผู้นำท้องถิ่นนี้สามารถทำให้ผู้นำมีศักยภาพในการรับฟังปัญหาและเป็นที่เคารพของประชาชน ด้วยการปลูกฝังและการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดมีแก่ผู้นำท้องถิ่น เมื่อผู้นำท้องถิ่นมีจริยธรรม บุคคลในท้องถิ่นก็จะพากันปฏิบัติตามเป็นลำดับไป ซึ่งจะก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในชุมชน สังคม และประเทศชาติได้อย่างแน่นอน

๓. ผลจากการศึกษาการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ด้วยการลงพื้นที่ในการจัดกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จากกิจกรรมเหล่านี้ สามารถสร้างผู้นำท้องถิ่นในระดับที่เป็นต้นแบบให้กับท้องถิ่น และได้ผู้นำซึ่งเป็นที่ยอมรับและเคารพศรัทธาของประชาชน เช่น การรู้จักหน้าที่ของตนเอง พร้อมทั้งจะให้และเสียสละต่อสังคมที่ตนอาศัยอยู่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนในสังคมเคารพนับถือ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับฟังและยอมรับการเปลี่ยนแปลง เคารพกฎกติกาของชุมชน รู้รักสามัคคี พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้าทันยุคสมัยได้เป็นอย่างดี มีศีลธรรมที่ดี จะเห็นได้ว่าการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น สิ่งที่สำคัญ คือผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีหลักธรรมประจำใจ

Research Title: The Development of Moral and Social Responsibility of Local leaders in Chaiphum province

Researchers: Phramaha Narin Surapanyo Dr., Dr. Poonsak Kamol

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiphum Sangha College

Fiscal Year: 2565/2022

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

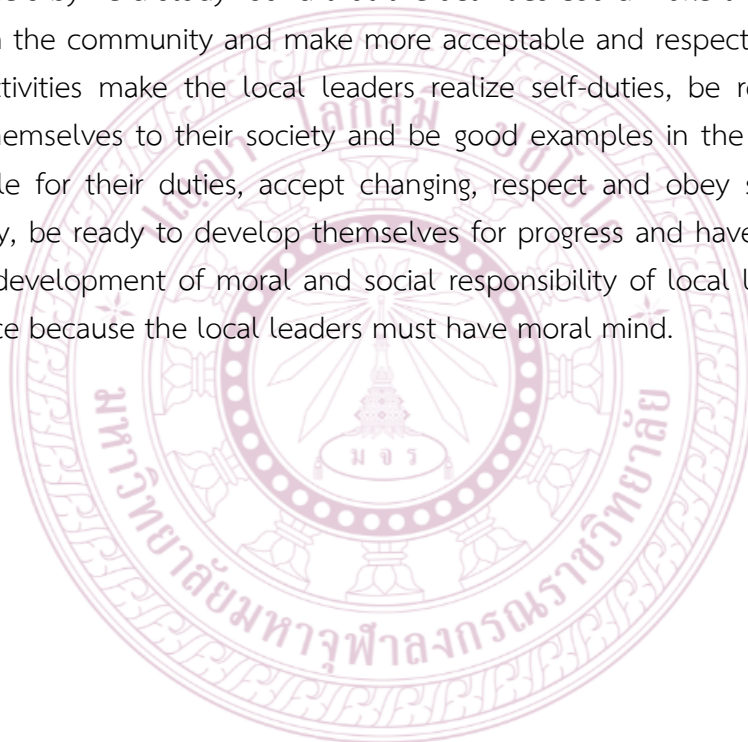
The objectives of the research were 1. to study characteristics of moral and social responsibility of local leaders in Chaiphum Province, 2. to study the activities to develop moral and social responsibility of local leaders in Chaiphum Province, 3. to present the development of moral and social responsibility of the local leaders in Chaiphum Province. The study was the qualitative research by interviewing 70 local leaders and the focus group of 15 scholars and experts as follows: 1) 10 local leaders, 2) 3 Political experts, and 3) 2 activity experts. The research stressed to study the development of moral and social responsibility of local leaders and made understand in moral and social responsibility to local leaders for practice later on.

The result of research found that:

1. The development of moral and social responsibility of local leaders was of great importance because local leaders were the base of government. Thus, the local development had to be first done by developing characteristics of moral and social responsibility of local leaders in the following: **For moral characteristics**, the local leaders should live sufficient lives, realize the time value, be responsible for duties, dare to make decision and be punctual. They realize the benefit of public activities and are sincere, patient, generous and selfless. They should also reasonably operate, understand rules and social regulations, be responsible for duties, often have self-development, improve weak points and develop strong ones. **For characteristics of social responsibility**, the local leaders should eagerly intend to develop the local, give service to the people, be easy-going and brave, dare to think and decide. They are self-adaptable to update, have long vision, leadership, accountability for themselves, public and society. They have to practice functions as best as possible, be respectful to different ideas of the people and allow the people to present their ideas.

2. The study of the activities to develop moral and social responsibility of local leaders through three activities of training the local leaders found that the trained local leaders could realize themselves more clearly, listen to the problems of the people intentionally. The training activities could enable local leaders to be potential to hear problems and respectable to the people by cultivating and developing moral and social responsibility to local leaders. When the local leaders have moral, the people in the community will imitate and follow them. That is why it would bring about happiness in the community, society and country certainly.

3. The result of the study of developing moral and social responsibility of local leaders by field study found that the activities could make the local leaders as models in the community and make more acceptable and respectable leaders, that is, the activities make the local leaders realize self-duties, be ready to give and devote themselves to their society and be good examples in the society. They are responsible for their duties, accept changing, respect and obey social regulations, have unity, be ready to develop themselves for progress and have moral. It is seen that the development of moral and social responsibility of local leaders is of great importance because the local leaders must have moral mind.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ฉบับนี้ ได้สำเร็จลงอย่างสมบูรณ์ก็ด้วยความเมตตา และความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน

ขอเจริญพรขอบคุณท่านผู้บริหาร บุคลากร และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นทั้งเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลทุกท่านที่ให้ข้อมูลในการทำงานวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณของพระรัตนตรัย คุณบิดามารดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ และปวงชนียบุคคลทั้งหลาย และขอส่งมอบคุณความดีเหล่านี้กลับคืนสู่ทุกท่านที่กล่าวมาข้างต้น ด้วยความจริงใจและไม่ตรีจิต

พระมหานรินทร์ สุรพลโย, ดร.

๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๕

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ

บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
-------------------	---

๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ.....	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๕
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๖
๑.๖ กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๘

บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๙
---	---

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม.....	๙
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม.....	๑๓
๒.๓ แนวคิดหลักทางจริยธรรม.....	๑๗
๒.๓.๑ หลักจริยธรรมในการพัฒนามนุษย์.....	๑๘
๒.๓.๒ หลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา.....	๒๙
๒.๔ หลักการทางจริยธรรมและภาวะจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่น.....	๓๗
๒.๕ หลักจริยธรรมในการพัฒนาชุมชน.....	๔๒
๒.๖ แนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น.....	๕๒
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖๔

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๗๐
---------------------------------	----

๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๗๐
๓.๒ พื้นที่การวิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๗๑
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย.....	๗๔
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๗๕
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๗๖

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๗๘
-----------------------------------	----

๔.๑ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑.....	๗๘
--	----

๔.๒ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒.....	๙๗
๔.๓ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓.....	๑๐๖
๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๑๒๕

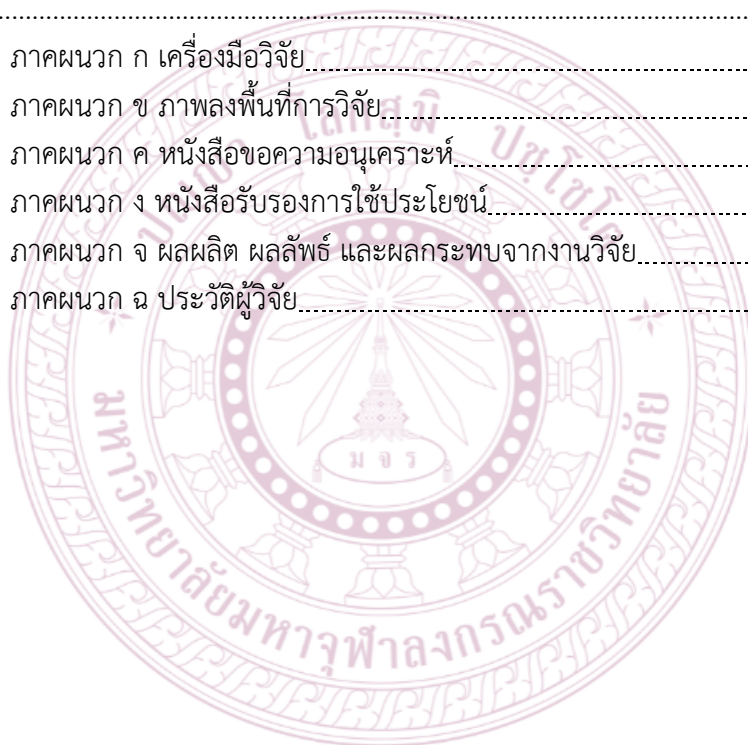
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	๑๓๐
---	------------

๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๓๐
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๓๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๓๗

บรรณานุกรม.....	๑๓๘
------------------------	------------

ภาคผนวก.....	๑๔๔
---------------------	------------

ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย.....	๑๔๕
ภาคผนวก ข ภาพลงพื้นที่การวิจัย.....	๑๔๙
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์.....	๑๕๗
ภาคผนวก ง หนังสือรับรองการให้ประโยชน์.....	๑๖๐
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย.....	๑๗๘
ภาคผนวก ฉ ประวัติผู้วิจัย.....	๑๘๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดชัยภูมิตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านตะวันตก ติดกับจังหวัดเลย และ นครราชสีมา หากแต่จะแบ่งตามลักษณะภูมิอากาศจะจัดอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และ แบ่งตามแบบเขตการปกครองจะจัดอยู่ในกลุ่มภาคอีสานตอนล่างหรืออีสานตอนใต้ รูปแบบการ เป็นอยู่และการดำเนินชีวิตในสังคม ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทาง วัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา การเป็นอยู่ จังหวัดชัยภูมิมีความเชื่อ ความศรัทธา ในศาสนาและ วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำจึงมีความสำคัญมากในการโน้มน้าวกลุ่มคน ในสังคม ด้วยหลักคำสอนของศาสนาอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน หลักของการดำเนินชีวิตในรูปแบบทาง สายกลางในพระพุทธศาสนาวิถีทางสายกลางเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม^๑

ในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนทำให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมในสังคม ดังนั้นการ พัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะเป็นสถาบัน หนึ่งที่มีความสำคัญ หากผู้นำไม่มีจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมแล้วย่อมจะทำให้สังคมนั้น อ่อนแอลง^๒ ในยุคปัจจุบันประชาชนมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นกับสังคม ดังนั้นแล้วผู้นำท้องถิ่น จำต้องมีหลักจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอย่างมาก ผู้นำท้องถิ่นที่สังคมต้องการเป็น อย่างไร และวิถีชีวิตในการเป็นผู้นำต้องประกอบด้วยสิ่งใด หากจะมองแล้วว่าผู้นำนั้นต้องเป็นอย่างไร ต้องเข้าใจบริบททางความเชื่อและการยอมรับของสังคมให้ได้ และในทางศาสนาก็มีหลักในการปฏิบัติ อยู่หลายข้อที่จะเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต หรือหลักในการสร้างประโยชน์ให้เกิดมีแก่สังคมได้ ซึ่งก็ไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้เลยว่า หลักการบริหาร และหลักการในการดำเนินชีวิตก็ต้องมี ผลต่อตนเองและสังคมเป็นอย่าง ดังนั้นหลักการของผู้นำที่ดีที่มีจริยธรรมจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีใน การดำเนินชีวิต และเป็นที่เคารพต่อผู้ร่วมงานตามหลักการบริหารคนบริหารงาน และหลักธรรมต่าง ๆ ที่ดีงามด้วยและสิ่งที่ผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างให้ก็คือ ผู้นำจะต้องเว้นจากอบายมุข ซึ่งเป็นเหตุแห่ง การสร้างความวุ่นวายให้เกิดกับตนเองและชุมชน หลักการปฏิบัติที่ส่งให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขพร้อมกับ เป็นผลต่อชุมชนในการจัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ในกระบวนการต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของชุมชนจำเป็นอย่างมากที่ ต้องคำนึงถึงพื้นฐานดั้งเดิมของชุมชนพร้อมการสำรวจว่าในชุมชนนั้น ๆ มีความต้องการอยากได้ผู้นำ ชุมชนที่มีความสามารถและพร้อมกับหลักจริยธรรมในด้านใด และวิถีชีวิตเฉพาะในส่วนที่ต้องการจะ

^๑ ธเนศ เกษศิลป์, “วิถีทางสายกลาง เพื่อความอยู่ร่วมกันของสังคมและลดการเบียดเบียนธรรมชาติ แบบบูรณาการ”, วารสารปรัชญาปริทรรศน์, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๘๒.

^๒ ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑๑.

พัฒนาให้ดีขึ้น ที่สำคัญคือควรต้องเป็นการเรียนรู้และพัฒนาชุมชนไปในทิศทางเดียวกันได้ หรือการสร้างวิถีชีวิตของความเป็นชุมชนที่กินดีอยู่ดีพึ่งพาตนเองได้ ได้แก่ การสร้างรายได้ การลดรายจ่าย และที่มีเป้าหมายเป็นความพึงพอใจมวลรวม หรือการสร้างที่อยู่ดี^๓ ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจะได้รับการยอมรับในสังคมนั้น ๆ ต้องการมีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน การมีสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณภาพ มีความอุดมสมบูรณ์ ในขณะเดียวกันก็ต้องไม่ละเลยกิจกรรมที่สร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม เพื่อให้สมาชิกชุมชนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรู้สึกรักหวงแหนผืนแผ่นดินเกิด และมีจิตมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้นพร้อมพัฒนาร่วมกับผู้นำและให้ความร่วมมือในทุก ๆ ด้าน ผู้นำที่มีความรับผิดชอบก็ต้องมีหลักประจำใจอย่างเช่นความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นซึ่งเป็นหลักในการปฏิบัติเป็นฐานในทางเดินให้ไม่หลงทาง^๔

การบริหารจัดการและการพัฒนาจะต้องมีเป้าหมายหลัก คือ ผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข จากหลักทางสายกลางเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จริยธรรมในการบริหาร และการบริหารซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่เรียกว่าประชาชน และองค์กรที่เรียกว่าท้องถิ่น จึงตรงกับองค์กรสมัยใหม่ที่วางองค์กรคือระบบทางสังคม^๕ หรือจะให้ความหมายว่าองค์กรประกอบไปด้วยบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ตามหลักของการเกิดขึ้นของท้องถิ่น แต่ในทางหลักพุทธศาสน์นั้นได้ชี้ให้เห็นว่า บุคคลในองค์กรนั้นจะต้องมีปัญหา คือ การรู้แจ้งในเรื่องราวหรือกิจกรรมนั้น ๆ ผู้นำต้องมีความรู้และจะต้องมีผลตามหลักและกระบวนการของการบริหารในการบริหารองค์กรมีปรากฏมากมายในรูปแบบต่าง ๆ ที่นักบริหารได้กล่าวถึงและให้ความหมาย กระบวนการบริหารองค์กรตามหลักของศีล คือ ข้อห้ามมิให้บุคคลประพฤติดเพื่อรักษาจิตใจของตนเองให้เป็นจิตใจที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตนเองอันเป็นผลกระทบที่นำไปสู่การพัฒนาตนเองและสังคม การกำหนดศีลให้มากอย่างนั้นเพื่อให้รู้ว่าจะทำอะไร กระทำแล้วผิด อย่างไรไม่ผิด ถ้ารู้แล้วผิดแล้วให้สารภาพเสียว่า ตนเองทำผิดแล้วกลับตัวไม่ปฏิบัติอีก การกำหนดกฎเกณฑ์ที่เรียกว่าศีลนั้นเป็นการสร้างกฎเกณฑ์เพื่ออยู่ร่วมกันหรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นจากสติปัญญาความสามารถของชาวบ้านเอง เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย^๖ โดยมีกระบวนการสั่งสม สืบทอด และกลั่นกรองกันมาเป็นเวลายาวนานจนเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การพัฒนาโดยทั่วไปมุ่งพัฒนาทางวัตถุเศรษฐกิจเป็นหลักหรือการพัฒนาชุมชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่เป้าหมายการพัฒนาชุมชนคือการพัฒนาคนในชุมชนให้มีทั้งคุณภาพและคุณธรรมในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนั้นหากแบ่งประเภทของการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดของผู้ศึกษาแล้วสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภทใหญ่ ๆ กล่าวคือ

^๓ ครรชิต พุทธโกษา, **คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๓.

^๔ ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๘๑/๕๙๒-๕๙๓.

^๕ Fremont E. Kast & Janes E. Rosewzweig, **organization & Management**, (New York: McGrawHitt, 1979), p. 21.

^๖ สิริกร ไชยมา, **ภูมิปัญญาในวิถีชีวิตชาวล้านนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนรองกวางอนุสรณ์, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

๑) ประเพณีการพัฒนาคน ๒) ประเพณีการพัฒนาวัตถุ ๓) ประเพณีการพัฒนาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาคนและการพัฒนาวัตถุหรือสิ่งแวดล้อมเป็นการพัฒนาที่นำไปสู่เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชน ซึ่งการพัฒนาแต่ละประเพณีมีวิธีการต่างกัน” กลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ก็คือ การพัฒนาคนด้วยการศึกษาตามสถานการณ์จะแปรเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส ทุกบทบาทของชีวิต คือ การศึกษา หากเราได้ค้นพบศักยภาพของแกนนำในชุมชน เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ร่วมคิด จินตนาการ เป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาของชุมชนได้ จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างแท้จริง สามารถอยู่รอดได้ไม่ว่าจะประสบภาวะวิกฤติอย่างไรก็ตาม” เมื่อปัญหาเกิดขึ้นกับชุมชนความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องร่วมกันหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น แต่สิ่งที่สามารถป้องกันและช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี คือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยการนำเอาหลักคำสอนทางศาสนาเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหา ยุทธศาสตร์ใหม่ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔^๙ จึงได้กำหนดทิศทางของการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพตามขีดความสามารถของแต่ละบุคคลอย่างเป็นองค์รวม คือ พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรมจริยธรรม จิตใจ อารมณ์ สังคม รวมทั้งการคุ้มครองช่วยเหลือให้ได้รับการบริการพื้นฐานทางสังคมทุกด้านอย่างเหมาะสมทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขและสมศักดิ์ศรีรวมทั้งการพัฒนาาระบบความมั่นคงทางสังคมทั้งครอบครัว และชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคนและสังคมต่อไป ความเจริญทางด้านวัตถุในยุคสมัยใหม่นี้ ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงค่านิยมของคนในสังคมจึงให้ความสำคัญในการแสวงหาเงินทองอำนาจมากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ ความมีศบอดเริ่มแผ่เข้าปกคลุมทุกพื้นที่ทางสังคม

ด้วยเหตุนี้วิธีการสร้างการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ในการปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ขณะนี้จึงมีความเร่งด่วนที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมระดมช่วยกันเยียวยาขนานใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงมีการกล่าวถึงคำว่าจิตสำนึกมากขึ้นเพื่อประโยชน์ที่จะเป็นแนวคิดต่อตนเองอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคน พัฒนาชุมชน และพัฒนาสังคม เพื่อชี้ให้เห็นประเด็นในแง่ของการจัดการศึกษาที่แท้จริงว่าต้องจัดกระบวนการความคิด เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านเรียนรู้จนตกผลึกความเห็นในการพัฒนาเชิงประจักษ์ร่วมกัน ดังนั้น เมื่อได้มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องของการมีจิตสำนึกได้อย่างถูกต้องแล้ว

^๙ สมัคร สุพรรณรัตน์, “ปรัชญาและแก่นสารเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชนและสังคม”, วารสารวัฒนธรรมไทย, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๔ (มกราคม ๒๕๓๙) : ๓๓.

^{๑๐} เย็นฤดี วงศ์พัฒน์, ความเข้มแข็งของชุมชน จุลสารการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ครอบรอบ ๓๐ ปี, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓.

^{๑๑} สมบูรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๓๐), หน้า ๕๒.

ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจะส่งผลถึงสังคมให้ได้รับการพัฒนาในเรื่องจิต ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ สังเวดล้อมยั่งยืนในโอกาสต่อไป^{๑๐}

การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึก เพื่อให้ได้หลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักจริยธรรมในการแก้ปัญหาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน ซึ่งเป็นประโยชน์การดำเนินชีวิตของทุกกลุ่มคนที่ดำเนินชีวิต พระพรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวถึงการทำหน้าที่ของความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะของเพื่อนชั่ว-เพื่อนดี ในหลักของทศ ๖ ตามความหมายของการพัฒนาคนว่าจะต้องรู้จักหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติกับผู้อื่นรอบ ๆ และชุมชนชนที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อเกิดการพัฒนาคณะและชุมชนให้อยู่อย่างมีความสุข^{๑๑} ปัญญานันทะ ได้กล่าวถึง หลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิต เช่น คิดชอบ ทำชอบ มีสติ มีศีล มรรค ๘ ประการ คือ ความเห็นที่ถูกต้อง ความคิดที่ถูกต้อง การพูดจาที่ถูกต้อง การงานที่ถูกต้อง การอาชีพที่ถูกต้อง ความพากเพียรที่ถูกต้อง ความรำลึกที่ถูกต้อง ความตั้งใจมั่นคงที่ถูกต้อง หลักในการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง อันเป็นเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนา^{๑๒} จากสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยการศึกษาข้อมูลมานั้น ผู้วิจัย จึงได้เลือกการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ และเพื่อจะได้นำเสนอหลักการและวิธีการที่เป็นแนวทางการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำเสนอหลักจริยธรรมที่ถูกต้องเหมาะสมมาเป็นเครื่องมือ และวิธีการในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่น โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตามในการบริหารชุมชนและพร้อมที่จะให้ชุมชนช่วยสร้างรูปแบบของผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของตนเองได้อย่างเป็นรูปแบบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาคูณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

๑.๒.๒ เพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พรินติ้ง. แมส. โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๖๒.

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุต ปยุตฺโต), หน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนชั่ว-เพื่อนดี, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาสถาบันสันติธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๒๙.

^{๑๒} ปัญญานันทะ, ทางสายกลาง, (ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา : วัดชลประทานรังสฤษฎ์, มปป.), หน้า ๕๑-๕๓.

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ คุณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ กิจกรรมในการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ มีอะไรบ้าง

๑.๓.๓ การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้มีการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีแนวทางการศึกษาขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้ คือ

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหางานวิจัยซึ่งประกอบไปด้วย แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม แนวคิดหลักทางจริยธรรม หลักการทางจริยธรรมและภาวะจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่น หลักจริยธรรมในการพัฒนาชุมชน แนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาคุณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาคุณลักษณะด้านจริยธรรม ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒ มี ๖ ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ๑) ด้านซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๒) ด้านกล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ๓) ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ ๔) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ๕) ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และ ๖) ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ^{๑๓}

๒. ศึกษาคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ตามแนวความคิดของจิระประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร มี ๓ ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ๑) ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี ๒) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภครวม และ ๓) ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม^{๑๔}

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ คณะผู้วิจัยได้มีการกำหนดพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ โดยผู้วิจัยได้มีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังต่อไปนี้ คือ

^{๑๓} “พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒”, ราชกิจจานุเบกษา ๑๓๖ (เมษายน ๒๕๖๒) : ๑-๒.

^{๑๔} จิระประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร, ความรับผิดชอบต่อสังคม CSR : Corporate social responsibility, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙-๒๐.

๑. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ต้องเป็นตัวแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

๒. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คัดเลือกโดยใช้วิธีการจับสลากตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรละ ๑ แห่ง จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเฉพาะเทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยครั้งนี้เน้นการเก็บข้อมูลจากผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๗๐ คน และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มของผู้รู้และผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ คือ ๑) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน ๒) ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๓ คน ๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรม จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕ คน

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง การทำให้เปลี่ยนแปลง การทำให้ดีขึ้น ทำให้เจริญขึ้น การพัฒนาคนทั้งในด้านร่างกายและจิตใจโดยเน้นในด้านคุณภาพชีวิตและหลักของความถูกต้องพอดี โดยใช้กระบวนการทางกิจกรรมในการพัฒนา

จริยธรรม หมายถึง หลักในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ตนเองไม่เดือดร้อนเสียหาย และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเสียหาย หรือหลักเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย ๑) ชื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๒) กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ๓) คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ ๔) มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ๕) ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และ ๖) ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

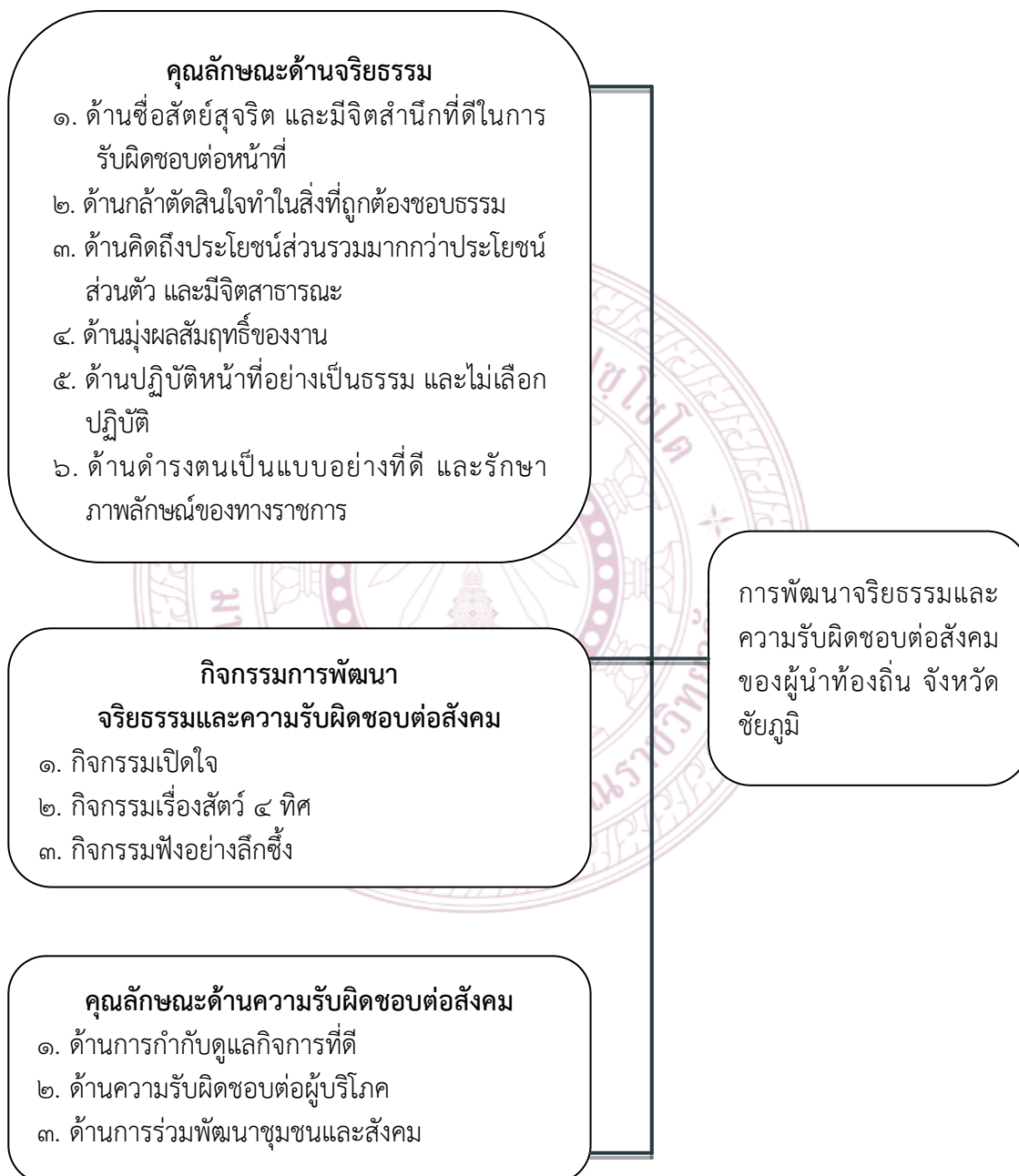
ความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับทั้งผลที่ดีและไม่ดีในหน้าที่ที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของตน ซึ่งประกอบไปด้วย ๑) ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี ๒) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค และ ๓) ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่ช่วยผู้อื่นหรือชุมชนซึ่งอาจจะเป็นผู้มีอำนาจหรือมีอิทธิพลสามารถชักจูงคนในชุมชนได้ ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ ต้องมีความรู้หรือทักษะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่กลุ่มหรือชุมชนต้องการ ซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชนนั้น หรือบุคคลที่ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งในการดูแลและบริหารท้องถิ่น ซึ่งมีนายกเทศมนตรี และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

จังหวัดชัยภูมิ หมายถึง จังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านตะวันตกติดกับจังหวัดเลย และนครราชสีมา หากแต่จะแบ่งตามลักษณะภูมิอากาศจะจัดอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และแบ่งตามแบบเขตการปกครองจะจัดอยู่ในกลุ่มภาคอีสานตอนล่างหรืออีสานตอนใต้

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับ การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังต่อไปนี้ คือ

แผนภาพประกอบที่ ๑.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๘.๑ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

๑.๘.๒ ได้ทราบถึงกิจกรรมในการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

๑.๘.๓ ได้การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ทั้งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นวิจัยหลักเรื่อง การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ที่กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักจริยธรรมผู้นำท้องถิ่น การปกครองของผู้นำท้องถิ่นพร้อมกับการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องเที่ยงธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิด และทฤษฎีในประเด็นต่อไปนี้ คือ

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม
- ๒.๓ แนวคิดหลักทางจริยธรรม
- ๒.๔ หลักการทางจริยธรรมและภาวะจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่น
- ๒.๕ หลักจริยธรรมในการพัฒนาชุมชน
- ๒.๖ แนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ หลักการพัฒนามนุษย์ตามแนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา และต่อมาก็ขยายไปถึงการพัฒนาสังคม เป็นการมองมนุษย์และการพัฒนาเป็นทุน เป็นเครื่องมือ เป็นปัจจัยหลักหรือเป็นองค์ประกอบที่จะใช้ในการพัฒนาชุมชนและสังคม โดยที่เราต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมนุษย์ที่ถูกพัฒนาแล้วนั้นก็สามารถพัฒนาชุมชนให้มีความสุข และอีกด้านหนึ่งมนุษย์ที่มีหลักจริยธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตประคับประคองตนเองและสภาพแวดล้อม และไม่หลงไปในสิ่งยั่วยุดต่าง ๆ จึงสามารถเป็นมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ตามนักทฤษฎีจริยธรรมหลายท่านมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน บางคนเชื่อว่าจริยธรรมของมนุษย์แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ พวกหนึ่งเห็นว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลหรืออีกนัยหนึ่งว่าคนเรานั้นมีได้ดีหรือชั่วโดยสิ้นเชิงมาแต่กำเนิด จิตใจอยู่ในสภาวะกลาง ๆ พร้อมทั้งจะได้รับเงื่อนไขปัจจัยผลักดันให้ผู้นั้นเป็นคนดีหรือคนชั่ว แต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าความพร้อมที่จะเจริญเติบโตทางจิตใจนั้นอยู่ในตัวบุคคลนั้นมาตั้งแต่เกิดพูดง่าย ๆ จิตใจของเขาบริสุทธิ์มาตั้งแต่กำเนิด เมื่อเติบโตขึ้นลักษณะทางจริยธรรมของเขาจะเริ่มสำแดงอย่างเด่นชัดและพัฒนาการไปตามวิถีทางที่ดีขึ้น จริยธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของจริยธรรมทางสังคม ดังนั้นคำว่า จริยธรรม (Ethics) ตามความหมายทางศาสนา หมายถึง ความดีงาม ความถูกต้อง ความเหมาะสมที่คนในสังคมหนึ่ง ๆ ได้ยอมรับถือปฏิบัติเป็นหลักทางศีลธรรมหรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า จริยธรรมคือเครื่องมือในการวัดความดี ความไม่ดี ความถูก ความผิด ความเหมาะสม

ความไม่เหมาะสมแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม จริยธรรมไม่เป็นหลักสากลคือจริยธรรมในสังคมหนึ่ง อาจจะไม่ใช่ที่ยอมรับในอีกสังคมหนึ่งก็เป็นได้ แต่จริยธรรมที่หมายถึงความดีงาม ความถูกต้อง และความเหมาะสมนั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญดังนี้ คือ

๑. พฤติกรรมนั้นก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนหมู่มากหรือส่วนใหญ่
๒. พฤติกรรมนั้นก่อให้เกิดความพอใจการยอมรับของคนในสังคมนั้นเป็นส่วนใหญ่
๓. พฤติกรรมนั้นทำให้เกิดประโยชน์ทั้งตนและผู้อื่นในสังคม
๔. พฤติกรรมนั้นเหมาะสมกับกาลเวลา สถานที่ และบุคคล เรียกว่า “ถูกกาลเทศะ”

พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นมีการกล่าวถึงทั้งในทฤษฎีทางจิตวิทยาและแนวคิดของนักการศึกษา รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแต่ละทฤษฎีมีพื้นฐานแนวคิดและข้อตกลงเบื้องต้นแตกต่างกันในการนำมาใช้จึงไม่มีทฤษฎีใดที่มีความสมบูรณ์ในการใช้ ทฤษฎีต่าง ๆ นี้เป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติจึงต้องพิจารณาทั้งจุดเด่นและข้อด้อยของทฤษฎีนั้น ๆ และนำมาบูรณาการกับทฤษฎีอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและลดข้อบกพร่องที่จะเกิดขึ้น^๑ แต่ในที่นี้จะขอนำเสนอทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ดังต่อไปนี้ คือ

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ فروยด์เชื่อว่าบุคลิกภาพของคนเรามี ๓ องค์ประกอบ คือ อิด (Id) เป็นส่วนที่เห็นแก่ตัวและไม่มีเหตุผล อีโก้ (Ego) เป็นส่วนเหตุผล และซูเปอร์อีโก้ (Superego) เป็นส่วนของจริยธรรมเป็นมโนสำนึกซึ่งมีหน้าที่สำคัญคือการทำให้นึกได้ว่าแผนการที่อีโก้สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการของอิดนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง فروยด์เชื่อว่าทารกและเด็กวัยเตาะแตะยังไม่มีซูเปอร์อีโก้ ดังนั้นเด็กในวัยนี้จะทำตามแรงขับที่เห็นแก่ตัวของตน ถ้าพ่อแม่ไม่ควบคุมในช่วงอายุ ๓-๖ ปี ซึ่งเป็นขั้นเพศ (Phallic Stage) ของพัฒนาการทางเพศตามทฤษฎีของ فروยด์ เป็นช่วงที่ فروยด์กล่าวว่า ซูเปอร์อีโก้จะก่อตัวขึ้นเพื่อการแก้ไขความขัดแย้งในเรื่องที่ได้กรีกพ่อแม่ที่มีเพศตรงข้ามกับตน (Oedipus and electra complexes) เด็กชายจะเลียนแบบและยอมรับแบบแผนพฤติกรรมของพ่อ และยังซึมซับรับเอามาตรฐานทางจริยธรรม (Internalize) ของพ่อมาด้วย ส่วนเด็กหญิงจะเทียบเคียงกับแม่ของตนและยอมรับมาตรฐานทางจริยธรรมของแม่มา การที่เรามีซูเปอร์อีโก้ก็เปรียบเสมือนมีพ่อและแม่อยู่ในใจเสมอแม้ว่าจะไม่มีใครมาคอยบอกว่าอะไรถูกอะไรผิดหรือไม่มีใครมากระตุ้นความรู้สึกละอายใจหรือความรู้สึกผิดเมื่อคิดจะกระทำความผิด فروยด์เป็นผู้ที่ให้ความสำคัญในส่วนอารมณ์ความรู้สึกของจริยธรรม^๒

ทฤษฎีพัฒนาการการรู้คิดของโคลเบอร์กะดับของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์กมี ๓ ระดับแต่ละระดับมี ๒ ชั้น ดังนี้

ระดับที่ ๑ ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional morality) (อายุ ๒-๑๐ ปี) ระดับนี้เด็กยังไม่รับ (Internalize) เอากฎเกณฑ์ภายนอกมาเป็นของตน เด็กยอมทำตามกฎที่ผู้มีอำนาจกำหนดก็เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษหรือเพื่อที่ตนจะได้รับรางวัล ระดับนี้แบ่งเป็น ๒ ชั้นย่อย คือ

^๑ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๓๘.

^๒ ดวงเดือน พันธุมนาวิน, “รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ”, รายงานวิจัย, (เงินทุนอุดหนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้กรมมหาชน, ๒๕๕๐), หน้า ๕.

ชั้นย่อยที่ ๑ ยึดหลักหลบหลีกการถูกลงโทษทางกาย (๒-๗ ปี) ความดีหรือความเลวของการกระทำอยู่ที่ผลของการกระทำเด็กอาจไม่เห็นว่ากระทำนั้นผิดถ้าทำแล้วไม่ถูกลงโทษการกระทำไหนที่ถูกลงโทษรุนแรงมากเด็กจะคิดว่าการกระทำนั้นผิดมาก

ชั้นย่อยที่ ๒ ยึดหลักการแสวงหารางวัลที่เป็นวัตถุสิ่งของ (๘-๑๐ ปี) เด็กในชั้นนี้ยอมทำตามกฎเกณฑ์เพื่อได้รับรางวัลหรือเพื่อบรรลุลความพึงพอใจส่วนตน

ระดับที่ ๒ ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional morality) (อายุ ๑๐-๑๖ ปี) ระดับนี้เด็กจะรับเอาค่านิยมหลายอย่างทางจริยธรรมมาเป็นของตนจะพยายามเชื่อฟังกฎที่คนอื่นกำหนด เช่น พ่อ แม่ เพื่อน รัฐบาลเพื่อให้เขายอมรับตนและเห็นความดีของตนหรือเพื่อรักษาระเบียบของสังคมเด็กจะเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่นและนำมาพิจารณาอย่างจริงจัง ระดับนี้แบ่งเป็น ๒ ชั้นย่อย ดังนี้

ชั้นย่อยที่ ๓ ยึดหลักทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (๑๐-๑๓ ปี) สิ่งที่ดี คือ สิ่งที่ทำให้คนอื่นพอใจหรือยอมรับจะตัดสินใจโดยดูที่เจตนาและเห็นว่าการเป็นคนดีเป็นสิ่งสำคัญ

ชั้นย่อยที่ ๔ ยึดหลักทำตามหน้าที่ (๑๓-๑๖ ปี) เคารพกฎหมายปฏิบัติตามกฎระเบียบเหตุผลของการทำตามกฎเกณฑ์ คือ เชื่อว่ากฎและกฎหมายจะรักษาระเบียบของสังคมไว้ได้การทำหน้าที่ของตนการเคารพกฎหมายและระเบียบเป็นสิ่งที่มีความ

ระดับที่ ๓ ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional morality) (อายุ ๑๖-ผู้ใหญ่) ระดับนี้บุคคลจะให้ความหมายของความถูกต้องในระดับที่เหนือไปกว่ากฎเกณฑ์ของกลุ่มทางสังคมหรือของผู้มีอำนาจและจะเริ่มให้ความสนใจมุมมองของบุคคลทุกคน ระดับนี้มีชั้นย่อย ๒ ชั้น ดังนี้

ชั้นย่อยที่ ๕ ยึดหลักการควบคุมตนเอง (๑๖ ปีถึงผู้ใหญ่ตอนต้น) บุคคลจะเข้าใจวัตถุประสงค์ของกฎหมายว่ามีเจตนาให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี

ชั้นย่อยที่ ๖ ยึดหลักอุดมคติสากลในขั้นนี้บุคคลให้ความหมายของความถูกต้องบนพื้นฐานของกฎเกณฑ์ที่ตนสร้างขึ้น (Self-formulated principles) ซึ่งกว้างและเป็นสากลในเชิงปฏิบัติไม่ใช่เพียงกฎเกณฑ์ที่ตนชอบแต่เป็นกฎเกณฑ์ที่เคารพบุคคลทุกคน เคารพสิทธิของทุกคนทุกศาสนาหรือผู้นำทางจริยธรรม โคลเบอร์กเห็นว่าขั้นที่ ๖ เป็นขั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เป็นอุดมคติยากจะพบเห็น^๓

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม อัลเบิร์ต บันดูรา Albert Bandura กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการสังเกตและการเลียนแบบทั้งนักเรียนและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญเท่า ๆ กัน การเรียนรู้จึงเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับนักเรียน ซึ่งนักเรียนจะรับรู้สิ่งเร้าและสามารถกำหนดสัญลักษณ์ของสิ่งที่สังเกตเก็บไว้ในความจำและเรียกใช้ในขณะที่ต้องการให้เหมือนตัวแบบ โดยให้การเสริมแรงทางบวกแก่ผู้ที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสม ครูและผู้ปกครองจะเป็นตัวแบบที่ดีที่สามารถช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และการเรียนรู้ยังเกิดจากประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้นโดยตนเอง หรือเกิดจากการสังเกตพฤติกรรม และการอ่านสิ่งที่ผู้อื่นบันทึกไว้ด้วยวิธีการเรียนรู้หลายรูปแบบซึ่งทำให้นักเรียนรู้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว^๔

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๗.

^๔ ดวงเดือน พันธุนาวัน, พฤติกรรมศาสตร์เล่ม ๒ : จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๒๔), หน้า ๑๑๕.

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งโดยได้ทำการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ ๖-๖๐ ปีว่าพฤติกรรมเหล่านั้นมีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้างและได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยโดยแบ่งต้นไม้จริยธรรมออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ได้แก่ ดอกและผลไม้บนต้นที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานดีละเว้นชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

ส่วนที่สอง ได้แก่ ส่วนลำต้นของต้นไม้แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็งซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ด้าน ดังนี้

๑. เหตุผลเชิงจริยธรรม
๒. มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง
๓. ความเชื่ออำนาจในตน
๔. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
๕. ทัศนคติคุณธรรมและค่านิยม

ส่วนที่สาม ได้แก่ รากของต้นไม้ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็งซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ ๓ ด้าน ดังนี้

๑. สติปัญญา
๒. ประสพการณ์ทางสังคม
๓. สุขภาพจิต

พัฒนาการทางจริยธรรม คือ กระบวนการในการปลูกฝังให้เกิดความเจริญงอกงามทางจริยธรรมแก่บุคคลให้บุคคลมีความประพฤติและการปฏิบัติสอดคล้องกับระเบียบแบบแผนและบรรทัดฐานที่สังคมบัญญัติไว้และให้สอดคล้องกับศีลธรรมอันดีงามทางศาสนาแนวทางการพัฒนาจริยธรรมที่สำคัญที่สุดคือ การพัฒนาจิตใจ ซึ่งเป็นกระบวนการในการสร้างจิตสำนึกที่ดีจิตสำนึกที่รับผิดชอบและรู้จักแยกแยะสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำให้เกิดขึ้นอย่างถาวรในจิตใจของบุคคล^๕

ทฤษฎีพุทธจริยธรรม คือ พัฒนาการทางจริยธรรมซึ่งเป็นความสามารถของบุคคลทั่วไปในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมประกอบด้วยความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ที่มีต่อตนเองต่อผู้อื่นและสังคมผลจากการพัฒนาทางจริยธรรมของบุคคลจะทำให้เกิดความสงบสุขและความเจริญทั้งทางวัตถุและจิตใจในสังคมและโลกส่วนรวม ดังทฤษฎีพุทธจริยธรรมของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวสรุปได้ว่า คำว่า จริยะ จริยา ตลอดจน จริยธรรม มีความหมายกว้างกว่านั้น คือ หมายถึง การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหว

^๕ จ्ञานงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, **คุณธรรมและจริยธรรมคืออะไร**, เอกสารประกอบคำบรรยายรายวิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), (อัดสำเนา).

ของชีวิตทุกแง่ทุกด้านทุกระดับทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ แม้แต่การปฏิบัติกรรมฐาน เจริญสมาธิบำเพ็ญสมณะ เจริญวิปัสสนา ก็รวมอยู่ในคำว่า “จริยธรรม”^๖

จะเห็นได้ว่า ความสามารถของบุคคลในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วยความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของคนที่มีต่อตนเองต่อผู้อื่นและสังคมในสังคมโลก ส่วนรวมนี้นี้ เรียกว่า พัฒนาการทางจริยธรรมซึ่งโลกปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไปเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ทำให้จิตใจของคนเราเปลี่ยนแปลงไปด้วยทำให้ไม่กล้าบาปอยากทำอะไรก็ตามใจชอบทำเหมือนบ้านเมืองป่าเถื่อนไม่มีกฎหมายทุกคนไร้จริยธรรมเกิดความเดือดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า ผลจากพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะทำให้เกิดความสงบสุขอันเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศชาติเพื่อให้ทุกคนมีศีลธรรมและจริยธรรมอันเป็นเกราะป้องกันมิให้ทำความชั่ว ทำแต่ความดีเพื่อเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองผู้อื่นและสังคมโดยส่วนรวมผู้นำจึงต้องปกครองตนเองให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามจนเป็นแบบอย่างที่ดี

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม

ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร คือความมุ่งมั่นหรือพันธะสัญญาที่ธุรกิจมีอยู่อย่างต่อเนื่องในการที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างมีจริยธรรมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานตลอดจนครอบครัวของเขาเหล่านั้น ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคมในวงกว้าง

ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ คือ การที่บริษัทเข้าไปเกี่ยวข้องและมีผลกระทบเชิงบวกต่อความต้องการและเป้าหมายของสังคมคณะกรรมการการยุโรป (European Commission Green Paper) ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (CSR) คือ แนวคิดที่บริษัทจะบูรณาการ งานด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมเข้าไปในกิจการของประเทศ และการปฏิสัมพันธ์ของผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholder) โดยสมัครใจ ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (CSR) คือ การที่องค์กรตอบสนองต่อประเด็น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งที่การให้ประโยชน์หลัก คน ชุมชน และสังคม นอกจากนั้นยังเป็นเรื่องของบทบาท ขององค์กรธุรกิจ ในสังคมและความคาดหวังของสังคมที่มีต่อองค์กรธุรกิจ โดยจะต้องทำด้วยความสมัครใจ และผู้บริหารจะต้องมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ โดยสามารถวัดผลได้ใน ๓ มิติคือการวัดผลทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจเอกชน หมายถึง การบริหารจัดการที่เป็นการปกป้องและปรับปรุงสวัสดิการของสังคม (Welfare of society) โดยรวมและผลประโยชน์ขององค์กร ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (CSR) อาจสรุปได้ดังนี้คือ

- ๑) ไม่ทำสิ่งที่เป็นผลเสียต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม
- ๒) ทำสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม
- ๓) พัฒนาตัวเองให้มีคุณธรรม คุณภาพ และประสิทธิภาพอย่างดีที่สุด

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : สือตะวัน, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓-๑๔.

ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility) คือ การดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการใส่ใจและดูแลรักษาสังคมและสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักจริยธรรม การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการ เพื่อนำไปสู่การดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน กล่าวโดยสรุป ความรับผิดชอบต่อสังคมธุรกิจ (CSR) หมายถึง การดำเนินธุรกิจ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของคน ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักจริยธรรม และการกำกับดูแลกิจการที่ดีเพื่อนำไปสู่การดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน^๗ จากพัฒนาการของแนวคิด CSR รวมถึงการบูรณาการแนวคิด CSR ร่วมกับแนวคิดหรือทฤษฎีอื่น ๆ ข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินงานด้าน CSR มีขอบเขตของความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งในแง่ภูมิของความกว้างและความลึก การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือ ตัวแปรในความรับผิดชอบต่อสังคมดังกล่าว จึงต้องแยกพิจารณาออกเป็น ๔ ระดับ ดังนี้

๑. แกนหลักความรับผิดชอบต่อสังคม (Core of Social Responsibility) ความรับผิดชอบต่อสังคมต้องเริ่มจากภายในที่เป็นแกนสำคัญขององค์กรมี ๔ องค์ประกอบหลักที่ต้องรับผิดชอบต่อ คือ สินค้าและบริการ พนักงานและบุคลากร ผู้บริโภคและลูกค้า เจ้าของกิจการ

๒. ความรับผิดชอบต่อเนื่องที่มีต่อสังคม (Chain of Social Responsibility) เป็นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจขององค์กรกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือมีผลประโยชน์ร่วมในการดำเนินธุรกิจใด ๆ ขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย คู่ค้าทางธุรกิจ ภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องในเชิงกฎหมายหรือข้อบังคับต่าง ๆ นักลงทุนและคู่แข่งในตลาด

๓. ความรับผิดชอบต่อในวงกว้างต่อสังคม (Boundary of Social Responsibility) เป็นเนื้อหา ของความรับผิดชอบต่อสังคม ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์กรกับสิ่งรอบตัวภายนอกที่เด่นชัดขึ้น เป็นผลจากการกระทำใด ๆ ที่ไปกระทบหรือก่อให้เกิดผลที่ตามมาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว องค์กร ต้องระมัดระวัง ป้องกัน แก้ไข ทำนุบำรุง และจะต้องอยู่ด้วยกันอย่างสร้างสรรค์ และเป็นมิตรแบบยั่งยืนโดยองค์ประกอบเหล่านี้ ได้แก่ ชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน สังคม ความเป็นอยู่หรือจารีตประเพณี สิ่งแวดล้อม รวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชน สื่อมวลชน และนักวิชาการ

๔. ความรับผิดชอบต่อสากลที่มีต่อสังคม (Universe of Social Responsibility) เป็นความรับผิดชอบต่ออยู่วงนอกสุด แต่มีความสำคัญในการช่วยปกป้อง รักษา เสริมสร้างความสมดุลแห่งโลกทั้งใน แ่งความอยู่รอดของระบบนิเวศวิทยา ความอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตบนโลก การพิทักษ์ทรัพยากรโลกเพื่อการ พัฒนาแบบยั่งยืน และอยู่อย่างปราศจากความขัดแย้งของสังคม โดยความรับผิดชอบต่อส่วนนี้ยัง ครอบคลุมถึงอุณหภูมิโลกที่เปลี่ยนแปลง ทรัพยากรธรรมชาติ และชีวิตสังคมโลก (Life on Earth) จากมโนทัศน์เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางการดำเนินงานด้าน CSR ขององค์กร เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหรือตัวแปรที่สำคัญหลายอย่าง เนื่องจาก องค์กรธุรกิจเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้มุ่งเน้นว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร ไปสู่รูปแบบที่เป็นความต้องการหรือความคาดหวังของผู้บริโภคและสังคมเป็นหลัก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรจะต้องค้นหาองค์ประกอบ

^๗ วิภาดา วีระสัมฤทธิ์, “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) ที่มีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าของบริษัท แอดวานซ์อินโฟร์เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)”, สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗-๑๘.

หรือ ตัวแปรที่เป็นตัวส่งผ่านผลของการดำเนินกิจกรรม CSR ไปยังทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภค ขณะเดียวกันการทราบถึงอิทธิพลระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้นจะสามารถทำให้องค์กรธุรกิจ สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้บริโภคและสังคมได้มากขึ้นโดยแนวทางหนึ่งที่จะทำ ให้ทราบถึง องค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ คือ การพัฒนาเป็นแบบจำลองเชิงแนวคิด ที่มาจากรฐาน ของการทบทวนวรรณกรรม ก่อนที่จะนำแบบจำลองดังกล่าวไปทดสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิง ประจักษ์และนำไป ปรับใช้จริงในการกำหนดกลยุทธ์ด้าน CSR เป็นลำดับต่อไป^๔

ระดับขั้นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม ได้กำหนดการ ปฏิบัติตามหลัก CSR ที่นำมาประยุกต์ใช้ควบคู่กับธุรกิจ แบ่งได้เป็น ๔ ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ ๑ Mandatory level: ข้อกำหนดตามกฎหมาย (Legislation) หมายถึง การที่ ธุรกิจมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายคุ้มครอง ผู้บริโภค กฎหมายแรงงาน การจ่ายภาษี เป็นต้น

ขั้นที่ ๒ Elementary levels: ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Economic profit) หมายถึง การที่ธุรกิจคำนึงถึงความสามารถในการอยู่รอดและให้ผลตอบแทนแก่ผู้ถือหุ้น ซึ่งในขั้นนี้ธุรกิจควร หมั่นตรวจสอบว่า ถ้าไรที่ได้นั้นต้องมีใช้กำไรซึ่งเกิดจากการเปิดเบี่ยงเบนสังคม

ขั้นที่ ๓ Preemptive levels: จรรยาบรรณทางธุรกิจ (Business code of conduct) หมายถึง การที่ธุรกิจสามารถสร้างกำไรแก่ผู้ถือหุ้นได้ในอัตราที่เหมาะสม และผู้ประกอบการได้ใส่ใจ เพื่อให้ประโยชน์ตอบแทนแก่สังคมมากขึ้น โดยเฉพาะสังคมใกล้ที่อยู่รอบข้างที่มีความคาดหวังว่าจะ ได้รับการดูแลหรือ เอาใจใส่จากผู้ประกอบการ

ขั้นที่ ๔ Voluntary level: ความสมัครใจ (Voluntary action) หมายถึง การดำเนิน ธุรกิจควบคู่กับ การปฏิบัติตามแนวทาง CSR ด้วยความสมัครใจ โดยไม่ได้ถูกเรียกร้องจากสังคมแต่ อย่างไม่ใด ซึ่งในขั้นนี้ การประกอบธุรกิจจะอยู่บนพื้นฐานของการมุ่งประโยชน์ของสังคมเป็นสำคัญ และ การดำเนินการ CSR ในส่วนนี้สมควรได้รับความยกย่องชื่นชมจากสังคมอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ธุรกิจต้องดำเนินการตามเกณฑ์ในขั้นที่ ๑ เป็นอย่างน้อย ส่วนการดำเนินการในขั้น ต่อไปให้ขึ้นกับความพร้อมของธุรกิจแต่ละแห่งที่แตกต่างกันโดยหลักสำคัญของการปฏิบัติตาม แนวทาง CSR ควรอยู่บนหลักพอประมาณที่ธุรกิจต้องไม่เบียดเบียนตนเองและขณะเดียวกันก็ต้องไม่ เบียดเบียนสังคม

แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้วิจัยได้กำหนดทำการวิจัยในเรื่อง CSR เอาไว้ ๓ ด้านดังต่อไปนี้ คือ

๑. การกำกับดูแลกิจการที่ดี

๑.๑ หลักการ การกำกับดูแลกิจการที่ดีเป็นการจัดให้มีระบบบริหารจัดการอย่างรู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อสังคมในการจัดการอย่างโปร่งใส เท่าเทียม เป็นธรรมมีประสิทธิภาพ สามารถตรวจสอบได้

^๔ อนุวัต สงสม, “แบบจำลองเชิงแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีต่อความ รับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ”, วารสารกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม- เมษายน ๒๕๕๕) : ๖๒๑-๖๒๒.

ซึ่งจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความมั่นใจต่อผู้ถือหุ้น ผู้ลงทุน ผู้มีส่วนได้เสีย และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย อันจะนำไปสู่ความเติบโตและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของธุรกิจ

๑.๒ แนวปฏิบัติ ศึกษาและปฏิบัติตามแนวปฏิบัติในเรื่องหลักการค้ากับดูแลกิจการ ที่ออกโดยหน่วยงานกำกับดูแล หรือสมาคมที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ เช่น “หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียนปี ๒๕๕๙” ที่จัดทำโดยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทั้งนี้ หลักการดังกล่าวได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักการกำกับดูแลกิจการของ OECD ในด้านการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส และความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริษัท

๒. ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค

๒.๑ หลักการ สินค้า และ/หรือ บริการของธุรกิจไม่ควรก่อให้เกิดความเสี่ยงหรืออันตรายต่อผู้บริโภค ทั้งนี้ธุรกิจควรปรับปรุงมาตรฐานของสินค้า/บริการให้มีความเป็นสากลและให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ รวมทั้งควรพัฒนาสินค้า/บริการเพื่อเป็นประโยชน์ในการช่วยแก้ไขปัญหาของสังคม

๒.๒ แนวปฏิบัติ ผลิตสินค้า/บริการที่ปลอดภัยและไว้วางใจได้โดยไม่ผลิตสินค้าที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภค รวมถึงมีกระบวนการเรียกคืนสินค้า/บริการที่ไม่ปลอดภัย จัดเก็บข้อมูลผู้บริโภคอย่างปลอดภัย ไม่ส่งต่อข้อมูลผู้บริโภคให้กับผู้อื่น นอกจากจะได้รับความยินยอมจากผู้บริโภคก่อน ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอแก่ผู้บริโภค โดยคำนึงถึงสุขภาพและความเป็นส่วนตัวของผู้บริโภคเป็นสำคัญ เช่น ไม่โฆษณาเกินจริง ฉลากสินค้าควรมีข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน ใช้ภาษาเรียบง่ายต่อการทำความเข้าใจ บอกวิธีการใช้สินค้าอย่างปลอดภัยรวมถึงการกำจัดซากขยะหลังการใช้งาน เป็นต้น พัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้า และบริการของธุรกิจให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรควบคู่ไปกับการนำพาสังคมผู้บริโภคให้เป็นสังคมคนดี มีวัฒนธรรม และคุณธรรม ที่ยังให้เกิดการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นได้ตลอดไปอย่างยั่งยืน

๓. การร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

๓.๑ หลักการ ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งและมีการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น มีความสำคัญยิ่งในฐานะเป็น ปัจจัยเอื้อต่อการดำเนินงานของธุรกิจ ดังนั้น ธุรกิจควรจัดกิจกรรมทางสังคมและ/หรือมีส่วนร่วมในการ ส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการผลิตสินค้า /บริการของ ธุรกิจ โดยการแสดงตัวเป็นพลเมืองที่ดีของชุมชนนั้น พร้อมกับคิดค้นวิธีการที่จะลดและหยุดผลกระทบ ในทางลบต่อชุมชนและสังคม ที่เกิดจากกระบวนการดำเนินงานของธุรกิจ

๓.๒ แนวปฏิบัติ สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมอาสาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและสังคม ร่วมกันรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคมให้น่าอยู่ สนับสนุนให้ชุมชนและสังคมมีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานต่าง ๆ อย่างเพียงพอ เช่น สถานศึกษา สถานพยาบาล ถนน เป็นต้น สนับสนุนและมีส่วนร่วมในการบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะเช่น การจัดกิจกรรม ส่งเสริมการทำความดีลดอบายมุขเพื่อความอยู่ดีมีสุขภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น^๔

^๔ จีระประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร, ความรับผิดชอบต่อสังคม CSR : Corporate social responsibility, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙-๒๑.

จะเห็นได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นควรมีความรับผิดชอบต่อสังคมใน ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

๒.๓ แนวคิดหลักทางจริยธรรม

แนวคิดและหลักจริยธรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ จัดเป็นนโยบายที่เป็นสิ่งสำคัญด้านหนึ่งของพัฒนามนุษย์ เพราะความคิดเรื่องหลักจริยธรรมของมนุษย์กับการพัฒนาที่สะท้อนความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นเป็นหลัก และในปัจจุบันด้านการพัฒนาในประเด็นปัญหาของผู้นำท้องถิ่นกับการแก้ปัญหาความทุกข์จากความยากจน การดำเนินชีวิตในความเป็นอยู่ รวมไปถึงปัจจัยทางด้านสุขภาพและสุขอนามัยและด้านอื่น ๆ ของชีวิตด้วยความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมและการกดขี่ข่มเหงกันเอาเปรียบโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออก และการเรียกร้องของกลุ่มการเมืองในสังคม ตลอดจนประเด็นด้านความมั่นคงของมนุษย์

โสเครตีสได้แสดงถึงหลักจริยธรรมว่า คือความรู้ หมายถึง รู้จักพอประมาณ เช่น ความพอประมาณระหว่างความกล้าหาญกับความขลาดกลัว ถ้าบุคคลรู้และเข้าใจถึงธรรมชาติของความจริง ๆ เขาก็จะไม่กระทำความชั่วหรือกระทำความผิด แต่เนื่องจากบุคคลไม่รู้จึงต้องกระทำชั่ว ดังนั้นความขลาดกลัวจึงเป็นความชั่วร้าย เพราะว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นไม่มีใครที่ตั้งใจทำชั่วหรือกระทำความผิด แต่ที่เขากระทำความผิดนั้นก็เพราะเขาไม่รู้ ความรู้หมายถึงความมีเหตุผลของบุคคลเป็นสิ่งที่รวมจริยธรรมสำคัญ เช่น ความดีความรอบคอบ การวางแผนล่วงหน้า ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีเมตตา ความกรุณา คุณธรรมต่าง ๆ เกิดมาจากความรู้ ดังนั้นความรู้จึงเป็นรากฐานของจริยธรรมทั้งหมดและความรู้ที่แท้จริงนั้นมีอย่างเดียว คือ ความรู้ชีวิตที่ทำให้เกิดความดีงาม^{๑๐} ที่เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงรากฐานของหลักจริยธรรมของมนุษย์

รากฐานความสำคัญของหลักจริยธรรมของมนุษย์ประการหนึ่ง คือ การพัฒนามนุษย์ ในเรื่อง “ความสามารถ” ประกอบด้วยหลักคิด ๒ ประการ ประการแรก คือ ความคิดที่ว่าเสรีภาพที่จะมีความเป็นอยู่ที่ดี (well-being) มีความสำคัญยิ่งในทางศีลธรรม และประการที่สอง เสรีภาพที่จะบรรลุถึงความเป็นอยู่ที่ดีดังกล่าวเป็นที่เข้าใจในแง่ของความสามารถ ของประชาชน นั่นคือ การมีโอกาสที่แท้จริงที่จะทำและเป็นในสิ่งที่พวกเขามีเหตุผลที่จะให้คุณค่า

จริยธรรมของเพลโต เห็นว่ามนุษย์ควรที่จะมีจริยธรรมหลักอันเป็นพื้นฐานของจริยธรรมอื่น ๆ จริยธรรมหลักนี้มี ๔ ประการ คือ

๑. ปัญญา เป็นการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเหตุผลเหมาะสมกับสถานการณ์และสถานที่ที่เกี่ยวข้องซึ่งจะทำให้เรารู้จากการคาดการณ์ล่วงหน้ามีความระมัดระวังมีหลักในการตัดสินใจและมีความสุขรอบคอบ

๒. ความกล้าหาญ เป็นการป้องกันชีวิตให้พ้นจากสิ่งยั่วยวนใจมีความอดทนความกล้าหาญนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะถ้าขาดซึ่งความกล้าหาญก็จะทำให้บุคคลตกเป็นทาสของสิ่งที่ยั่วยวน

^{๑๐} วิโรจ นาคชาตรี และคณะ, **ปรัชญาเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕๐-๑๕๑.

จิตใจและหลงไปตามกระแส นั้น ๆ เฟลโตถือว่าความอดทนเป็นลักษณะภายในของความกล้าหาญ ความอดทนเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะนำพาเราฝ่าฟันอุปสรรคไปสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้ความกล้าหาญยังรวมไปถึงความขยัน การตัดสินใจ ความหวัง ความเชื่อ

๓. ความรู้จักประมาณ เป็นการหลีกเลี่ยงจากสิ่งยั่วยวนที่เกิดจากประสาทสัมผัสหรือความเพลิตเพลินทางวุฒิปัญญาด้วยการรู้จักใช้เหตุผลพิจารณาถึงความพอดีไม่ขาดหรือมากเกินไป ความรู้จากการควบคุมการได้มาซึ่งมากเกินไปหรือควบคุมการสูญเสียไม่ให้เกิดขึ้นมากไปกว่านั้นอีก การประมาณนี้จึงเป็นการระงับจิตใจตนเองการเสียสละ

๔. ความยุติธรรม หมายถึง การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การทำหน้าที่ของตนเองโดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการของผู้อื่นรวมถึงการมีความรัก ความซื่อสัตย์ ความเคารพ การรักษาสัญญา สติปัญญา ถือว่า ความยุติธรรมเป็นการรวบรวมเอาคุณธรรมทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกันและคุณธรรมนี้มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือการเข้าใจตนเอง

เฟลโตได้แบ่งแนวคิดทางจริยธรรมของมนุษย์ที่มีหน้าที่ในการปกครองเป็น ๓ ระดับมี

๑. นักปกครองเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและฉลาด

๒. ทหารเป็นผู้มีความกล้าหาญทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในประเทศและป้องกันประเทศ

๓. กรรมาชีพเป็นผู้ที่ขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพของตนและมีระเบียบวินัยในตนเอง “หากไม่ได้ นักปราชญ์เป็นนักปกครองหรือไม่ได้ นักปกครองที่รู้ปรัชญาแล้วจะไม่มีวันสิ้นสุดแห่งความทุกข์ยากของมวลมนุษย์อย่างแน่นอน”^{๑๑} จะเห็นได้ว่า อย่างไรก็ตามหลักจริยธรรมเป็นหลักสำคัญอย่างมากในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะถ้ามนุษย์มีการพัฒนาด้านจริยธรรมเป็นอย่างดีแล้ว ก็จะเป็นทรัพยากรที่ดีของโลก

๒.๒.๑ หลักจริยธรรมในการพัฒนามนุษย์

หลักจริยธรรมในการพัฒนามนุษย์ ทรัพยากรมนุษย์ เป็นคำที่เกิดขึ้นไม่นานนัก (เกิดในช่วง ค.ศ. ๑๙๖๕ – ๑๙๗๐ คือ พ.ศ. ๒๕๐๘ – ๒๕๑๓) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในช่วงที่เน้นเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ และต่อมาก็ขยายไปถึงการพัฒนาสังคม^{๑๒} เป็นองค์ประกอบในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จะเห็นว่าการพัฒนาโดยมุ่งเน้นแต่ในด้านเศรษฐกิจนั้นไม่ยั่งยืน แต่ประการสำคัญคือ การพัฒนามนุษย์ ซึ่งควรให้ความใส่ใจเป็นอย่างดี

มนุษย์ในฐานะที่เป็นทรัพยากร ที่มีความหมายต่อการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการในการพัฒนา ทั้งในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยตัวของมันเอง และในฐานะที่เป็นทรัพยากร ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันคือ การศึกษาเพื่อพัฒนาตัวมนุษย์นั้น เป็นการศึกษาที่เรียกว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีความหมายขึ้นกับกาลเทศะ หรือยุคสมัยมากกว่า คือเป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของยุคสมัยนั้น เช่น เพื่อสนองความต้องการของสังคมในด้านกำลังคนในสาขางานและกิจการต่าง ๆ มนุษย์จึงควรจัดการศึกษาทั้งสอง อย่างนี้ให้

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๒-๑๕๓.

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๙), หน้า ๒-๔.

สัมพันธ์กัน เพราะถ้าสามารถพัฒนาทั้งสองส่วนนี้ให้สัมพันธ์กันจนเกิดคุณภาพขึ้นก็จะเป็นผลดีต่อชีวิตและสังคมมาก

หลักจริยธรรมของมนุษย์ในปัจจุบันหากกล่าวถึงชีวิตจะดีงามมีความสุขประเทศชาติจะรุ่งเรืองมั่นคงแล้ว และสังคมจะร่มเย็นเกษมสันต์ ด้วยหลักจริยธรรมของมนุษย์ปัจจัยสำคัญที่สุดคือ การพัฒนามนุษย์ ซึ่งจะ使人เป็นคนดีมีความสุข และเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ การพัฒนาคนก็คือ การศึกษา คนที่มีการศึกษา ตลอดจนจบการศึกษาแล้วเรียกว่า บัณฑิต เมื่อว่าโดยเนื้อหาสาระ บัณฑิต ก็คือ คนที่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เป็นอยู่ด้วยความไม่ประมาท พัฒนาชีวิตของตนจนลุถึงประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของชีวิต^{๓๓} โดยมีหลักจริยธรรมของมนุษย์เป็นแนวทางในการปฏิบัติและพัฒนา

หลักจริยธรรมเป็นศาสตร์ที่สูงที่สุดเพราะเป็นเรื่องที่กล่าวถึงความดีสูงสุด ความดีสูงสุดที่ว่าเป็นความสุข หมายถึง ความปลอดภัยและสันติสุข เพราะเหตุนี้จริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เฉพาะตนและสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตน ได้แก่ สาระ ปริมาณ คุณภาพ ความสัมพันธ์ สถานที่ เวลา ลักษณะ การกระทำ เป็นต้น ความดีนี้ มนุษย์ทุกคนควรแสวงหาความดี ๓ ระดับ คือ

๑. ความดีภายนอก คือ ชื่อเสียง เกียรติยศ
๒. ความดีทางร่างกาย คือ การมีสุขภาพดี มีร่างกายสมบูรณ์ มีร่างกายสวยงาม
๓. ความดีทางวิญญาณ คือ สติปัญญา ความสุข คุณธรรม

ความดี ๓ ระดับก่อให้เกิดความสุขขึ้นในชีวิต จะเห็นว่าคนที่มีความสุขที่สุดนั่นคือคนที่มีความรู้ดีทางวิญญาณอย่างไรก็ตามเราไม่ควรที่จะกำจำกัดตัวเองเพียงแค่ว่าอะไรดีเท่านั้นแต่ต้องรู้วิธีการที่จะทำให้เป็นคนดีด้วยซึ่งการเป็นคนดีต้องมีคุณสมบัติ ๒ ประการคือความฉลาดและศีลธรรม จรรยาโดยความฉลาดได้มาจากการศึกษาส่วนศีลธรรมจรรยาได้มาจากการปฏิบัติตนในสังคมการที่บุคคลมีทั้งความฉลาดและศีลธรรมจรรยาย่อมทำให้เขาเป็นผู้ที่มีคุณธรรมประจำใจและรู้จักปฏิบัติตามทางสายกลางหรือการรู้จักการยับยั้ง และมนุษย์จะต้องมีจริยธรรม ๔ ประการ คือ

๑. ความรู้จักประมาณ หมายถึง ความพอเหมาะพอดีรู้จักควบคุมอารมณ์ในการแสวงหาความเพลิดเพลินทางร่างกายอย่าปล่อยให้แรงปรารถนาชักจูงไปแบบสัตว์ชั้นต่ำ

๒. ความกล้าหาญ หมายถึง การกล้าแสดงออกเพื่อปกป้องหรือป้องกันเวลามีภัย

๓. ความยุติธรรม หมายถึง การให้ความเท่าเทียมแก่บุคคล

๔. มิตรภาพ หมายถึง ความรัก คือ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน

และมิตรภาพ ๓ ระดับที่แสดงให้เห็นเป็นหลักจริยธรรมที่ดี คือ

๑. มิตรภาพที่เกิดจากความมีประโยชน์

๒. มิตรภาพที่เกิดจากความมีความเพลิดเพลิน

๓. มิตรภาพที่เกิดจากความดี จะเห็นได้ว่าทั้ง ๓ ระดับนั้นมักเกิดขึ้นกับคนที่มีความคิดแบบเดียวกันและมิตรภาพจัดว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง “คนดีเป็นผู้มีเกียรติสูงย่อมจำเป็นต้องมีเพื่อน

^{๓๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ศิลปะศาสตร์เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : ส่องสยาม, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

ชีวิต ถ้าหากขาดเพื่อนเสียแล้วก็ขาดความสมบูรณ์ไปส่วนหนึ่ง มิตรภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนที่ปรารถนาจะทำให้ชีวิตของตนสมบูรณ์”^{๑๔}

จริยธรรมในการพัฒนา เป็นการฝึกอบรมคนให้มีความสามารถใหม่ และเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนารายบุคคลแต่ไม่เกี่ยวข้องกับงานปัจจุบันหรืออนาคต บุคลากรในองค์กรทำให้องค์กรได้เปรียบในการแข่งขัน ทำให้อยู่ในแนวหน้า ปัจจุบันเราเรียกองค์กรนี้ว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ การพัฒนามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในองค์กรที่เป็นระบบ ทำให้องค์กรเกิดประสิทธิภาพและต่อเนื่อง มีการปรับบทบาทหน้าที่ การคงอยู่ขององค์กร^{๑๕} จึงเป็นปัจจัยหลักในการสร้างหลักจริยธรรมให้แก่ผู้นำท้องถิ่นเป็นอย่างดี จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องพัฒนา

หลักจริยธรรมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อบูรณาการจรรีบบประสพการณ์การเรียนรู้ การดำเนินการภายในเวลาที่จำกัด เพื่อเพิ่มความสามารถในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ และการเจริญเติบโตของงาน การพัฒนามนุษย์ (Human Development) มีเจตนารมณ์ที่ต้องการเน้นย้ำว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษามี ๓ รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอก และการศึกษาตามอัธยาศัย หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ^{๑๖}

จริยธรรมในการพัฒนามนุษย์ ความเป็นมาที่กล่าวว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากสัตว์อื่น ๆ อยู่หลายประการ เช่น ความสามารถในการสร้างมโนภาพ การรู้จักใช้เหตุผลในการปรับปรุงวิถีในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมตามกาลและสมัย ฯลฯ ซึ่งเกิดผลรวมทั้งความสนใจอยากรู้อย่างใหม่ ๆ ความสามารถในการเลียนแบบ ความตั้งใจพยายาม ความทรงจำและความสามารถในการสร้างมโนภาพ ทำให้มีความก้าวหน้ากว่าสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ มนุษย์ยังใช้เหตุผลเพื่อปรับปรุงตัวในการดำรงชีวิตให้เหมาะสม มนุษย์สร้างเครื่องมือนานาชนิด เพื่อใช้ในการดำรงชีพแก้ปัญหาโดยใช้ ประสพการณ์จากปัญหาในอดีตเป็นแนวทางเพื่ออนาคต ทั้งยังรู้จักสร้างสัญลักษณ์แทนคำพูด ใช้ภาษาในการสื่อความหมาย กำหนดบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตร่วมกัน มีวัฒนธรรมอันแสดงถึงความเชื่อและพฤติกรรมของวิถีชีวิต ความได้เปรียบที่สำคัญของมนุษย์ พิจารณาจากลักษณะต่าง ๆ ได้ ดังนี้

๑. มีความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างมากมายผิดจากสัตว์ประเภทอื่น ๆ ลักษณะนี้ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมได้ การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นอาศัยระบบสัญลักษณ์
๒. สามารถเดินได้เร็ว มีร่างกายตั้งตรงกับพื้นโลก ทำให้เคลื่อนไหวร่างกายได้รอบตัว

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๓-๑๕๕.

^{๑๕} วิชาการพัฒนาหลักสูตร, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://piyada2542.blogspot.com/2019/08/blog-post_46.html [๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

^{๑๖} กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://shorturl.asia/yUw7B> [๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

๓. สามารถเดินได้เร็ว มีร่างกายตั้งตรงกับพื้นโลก ทำให้เคลื่อนไหวร่างกายได้รอบตัว
 ๔. มีนิ้วมือที่จะช่วยทำหรือประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างละเอียด
 ๕. มีตาที่สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ดี มองเห็นได้ในระยะไกล และมองเห็นได้อย่างชัดเจน นอกจากนั้นดวงตายังตั้งอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมอีกด้วย
 ๖. มีอายุที่ยืนยาวกว่าสัตว์อื่น ๆ ทำให้สามารถเรียนรู้ สะสมประสบการณ์ มีการถ่ายทอดกันได้มากกว่า และมีความสัมพันธ์กันหลายรุ่นหลายวัย
 ๗. โดยปกติแล้วมนุษย์เป็นสัตว์สังคม การดำรงชีวิตมีแนวโน้มว่าจำเป็นและชอบที่จะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มทำให้โอกาสที่จะสะสมความรู้และประสบการณ์ดีกว่าอยู่เพียงคนเดียวในเขาวัวจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นในการเลี้ยงดู ในการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย ความปลอดภัย และการอบรมเลี้ยงดู จะใช้เวลายาวนานกว่าของสัตว์ประเภทอื่น ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ การเลียนแบบ
 ๘. มนุษย์มีกิจกรรมทางเพศตั้งแต่วัยหนุ่มสาวจนถึงวัยชรา และโดยตลอดไม่มีเว้นช่วงเวลา ทำให้การอยู่ร่วมกันระหว่างชายและหญิงมีเสถียรภาพ และการวางแผนประชากรทำได้ดีกว่า
 ๙. มนุษย์สามารถเรียนรู้และมีความฉลาด รู้จักใช้เหตุและผลในการแก้ปัญหาและพัฒนาวัฒนธรรม
 ๑๐. มนุษย์มีเครื่องมือในการสื่อความหมาย ทำให้มีการติดต่อและสะสมถ่ายทอดวัฒนธรรมได้ดี
 ๑๑. มนุษย์ได้เปรียบกว่าสัตว์อื่น ๆ เพราะกินอาหารได้มากชนิด ทั้งพืชและสัตว์^{๑๗}
- ตามความสามารถที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ได้เปรียบสัตว์อื่น ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากทีเดียวที่มนุษย์จะต้องมีเครื่องมือในการบริหารความสามารถของตนเองให้อยู่ในกรอบและไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเองและผู้อื่น ดังนั้นมนุษย์จำเป็นอย่างมากที่ต้องมีหลักศีลธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต และหลักจริยธรรมในการพัฒนาชุมชนและองค์กร
- ความหมายของคำว่ามนุษย์เป็นความหมายที่กล่าวกันหลากหลายว่ามนุษย์มีความหมายอย่างไร และมนุษย์ควรปฏิบัติตนเองแบบไหน “มนุษย์” หมายถึง สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล สัตว์ที่มีจิตใจสูง^{๑๘} นักศัพทศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา ได้ให้คำนิยามความหมายของคำว่ามนุษย์ไว้ดังนี้ คำว่า “มนุษย์” หมายถึง ผู้มีใจสูง ได้แก่คนผู้มีมนุษยธรรม เช่น เมตตา กรุณา เป็นต้น สัตว์ที่รู้จักคิดหาเหตุผล^{๑๙} คำว่า “มนุษย์” มีความหมายเป็น ๒ ประการ ดังนี้
๑. มนุษย์ หมายความว่า ผู้รู้จักเหตุรู้จักผล รู้ดีชั่ว รู้จักประโยชน์และมีใช้ประโยชน์
 ๒. มนุษย์ หมายความว่า บุคคลผู้มีใจสูง (มีคุณธรรม ความเป็นมนุษย์)

^{๑๗} ณรงค์ เสียงประชา, **มนุษย์กับสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓-๑๕.

^{๑๘} ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๒๕**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๑), หน้า ๖๒๔.

^{๑๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๑๓.

มนุษย์ ในความหมายว่า ผู้รู้จักเหตุรู้จักผล รู้จักดีชั่ว รู้จักประโยชน์และมีใช้ประโยชน์ และอีกนิยามหนึ่ง คือ เป็นผู้มีความสูง ตามความหมายเหล่านี้ มีนัยแสดงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามลำดับ และมีความเกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นคำสอนเดิมแท้ของพระพุทธเจ้า ธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ คือ เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและฝึกได้ การที่มนุษย์เราจะมีชีวิตที่ดีงาม เราจะต้องศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นไป ในระบบการดำเนินชีวิตของเราซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เมื่อเราฝึกฝนพัฒนาการศึกษา ก็ทำให้การดำเนินชีวิตของเราดีขึ้น แต่ถ้าเราไม่เรียนรู้ไม่ฝึก เราที่เป็นมนุษย์นั้นก็จะดำเนินชีวิตให้ไม่ดีเลย ทั้งนี้เพราะมนุษย์อยู่ด้วยสัญชาตญาณอย่างเดียวไม่พอ^{๒๐}

หลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องหลักจริยธรรมกับการพัฒนามนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ กับการพัฒนามนุษย์ในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์นี้มีความหมายต่อการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการในการพัฒนาคน ทั้งในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยตัวของมันเอง และในฐานะที่เป็นทรัพยากร ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันคือ การศึกษาเพื่อพัฒนาตัวมนุษย์นั้น เป็นการศึกษาที่เรียกได้ว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน (การศึกษาระยะยาว) ส่วนการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีความหมายขึ้นกับกาลเทศะ หรือยุค สมัยมากกว่า คือเป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของยุคสมัยนั้น ๆ (การศึกษาระยะสั้น) เช่น เพื่อสนองความต้องการของสังคมในด้านกำลังคนในสาขางานและกิจกรรมต่าง ๆ ฉะนั้นเราจึงควรจัดการศึกษา ๒ อย่างนี้ให้สัมพันธ์กัน เพราะถ้าเราสามารถพัฒนาทั้ง ๒ ส่วนนี้ให้สัมพันธ์กันจนเกิดคุณภาพขึ้นก็จะเป็นผลดีต่อชีวิตและสังคมมาก^{๒๑} การศึกษากับการพัฒนามนุษย์ ในความหมายที่เป็นส่วนต่อเชื่อมจากการศึกษาที่เป็นการพัฒนาตนเอง มาสู่การพัฒนามนุษย์ในฐานะเป็นทรัพยากร ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะหน้า คือ จะไม่ลงสู่เรื่องเฉพาะเกี่ยวกับการพัฒนากำลังคนในด้านต่าง ๆ แต่จะเน้นเรื่องการพัฒนาคุณภาพคน สำหรับแก้ปัญหาที่เป็นจุดเด่นของยุคสมัย

ประเภทการพัฒนาคนในการพัฒนาหรือกระบวนการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นั้น หากลำดับถึงความสำคัญหรือหัวใจของการพัฒนาแล้ว ก็จะมองเห็นความสำคัญที่ต่างกัน ทั้งนี้แล้วแต่เราจะใช้มุมมองหรือว่าจะใช้อะไรเป็นประเด็นหลักอย่างไรก็ตาม

สิ่งสำคัญอย่างที่สุดของการพัฒนาชุมชนก็คือ การพัฒนาคน หรือการพัฒนาที่ตัวตนการพัฒนาที่ตัวคนนี้หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่ทำให้คนเป็นคนฉลาดเฉลียวขึ้นหรือทำให้คนเป็นคนที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาคนยังหมายรวมถึงการพัฒนาความรู้สึกนึกคิด กิริยามารยาท บุคลิกลักษณะนิสัยใจคอ ความชำนาญชำนาญ รสนิยมของคนด้วย^{๒๒}

การพัฒนาคนนี้ ถ้าพิจารณาอย่างละเอียด จะพบว่าเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับคุณภาพและคุณธรรมของคน ดังนั้น จึงควรได้มีการอธิบายว่าคนที่มีคุณภาพและมีคุณธรรมนั้นเป็นอย่างไร

คนที่มีคุณภาพ หมายถึง คนที่มีความรู้ความสามารถ ทำงานสิ่งใดก็บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตมาก คุณภาพดี เสียค่าใช้จ่ายน้อยเสียเวลาน้อย การวัดคุณภาพวัดจาก

^{๒๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *ถึงเวลาพัฒนาคนกันใหม่*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา ๒๕๔๐), หน้า ๓๐.

^{๒๑} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), *การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓.

^{๒๒} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, *การพัฒนาชุมชน*, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕), หน้า ๒๙.

ผลสำเร็จทางวัตถุเป็นส่วนใหญ่ ผู้ที่มีคุณภาพส่วนมากมุ่งความสำเร็จทางวัตถุตามที่ได้รับการฝึกอบรม หรือสั่งสอนมาความต้องการทางวัตถุนั้นไม่รู้จักจบสิ้น ผู้มีความต้องการทางวัตถุจึงไม่รู้จักพอ มีแต่เพิ่มมากขึ้น ๆ หาขอบเขตไม่ได้^{๒๓}

คุณธรรม หมายถึง คนที่ยึดมั่นในความดี ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม ความพอดี ความพอเหมาะ ความอดทนอดกลั้น ขยันหมั่นเพียร และรู้จักรับผิดชอบต่อส่วนรวม รวมตลอดไปถึง การเป็นคนซื่อตรง ขยัน อดทน ร่วมแรงร่วมใจกับผู้อื่นในการทำงาน ละอวยมุข เป็นต้น การวัด คุณธรรมส่วนใหญ่วัดด้วยจิตใจหรือความประพฤติ ผู้ที่มีคุณธรรมจึงไม่เน้นความสำเร็จทางวัตถุ แต่ เน้นทางจิตใจ กิริยามารยาท ซึ่งกระตุ้นให้ผู้นั้นรู้จักพอ รู้จักจำกัดขอบเขตของความต้องการของ ตนเอง^{๒๔}

การพัฒนาจิตใจตามหลักจริยธรรมของศาสนาพุทธ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา ทางจิตใจหรือนามธรรมเพื่อการพัฒนาคนเช่นกัน ตัวอย่างการพัฒนาจิตใจตามแนวทางของศาสนา พุทธ เช่น การยึดถือปฏิบัติหลักการของศีล ๕ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

๑. ไม่ฆ่าสัตว์ คือไม่ฆ่าทั้งปวง
๒. ไม่ลักทรัพย์ คือไม่ขโมยสิ่งของ วัตถุ เวลา
๓. ไม่ผิดในกาม คือไม่ประกอบกามกิจกับสตรีที่มีเจ้าของ รวมทั้งการไม่ข่มขืน ขำเรา เทียวช่องโสเภณี อันจะนำทุกข์คือเชื้อโรคมารให้
๔. ไม่พูดเท็จ รวมทั้งการไม่ประจบสอพลอ เพื่อหาตำแหน่งใส่ตน ทั้ง ๆ ที่ตนไม่มี ความสามารถ กล่าวคือเป็นบุคคลที่นิยมในเหตุผล
๕. ไม่เสพของมึนเมาทั้งปวง รวมทั้งบุหรี่ยาแก้ปวดของบริษัทเอกชนที่เช่นฆ่าประชาชน โดยไม่มีการเปลี่ยนสูตรตามกฎหมายของกระทรวง^{๒๕}

ศีล ๓ ข้อข้างบนนี้ เป็นกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติตัวเพื่อสังคม ไม่เบียดเบียนสังคม ไม่ ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนศีล ๒ ข้อสุดท้าย เป็นกฎสำคัญในการปฏิบัติตน คือไม่ทำลายคนโดย เป็นบุคคลที่เจตนามระบอบอุปถัมภ์มากกว่าการใช้ระบบคุณธรรม และศีลข้อ ๕ นั้น เป็นสุขภาพของการ วางใจอันเป็นปฐมฐานในการสร้างความสุขให้แก่ตน^{๒๖} และเป็นหลักในการพัฒนาตนเองได้อย่างดี

กระบวนการและวิธีการเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์มี ๒ อย่าง คือ ๑) กาย ๒) จิตหรือวิญญาณ จิตมนุษย์เปรียบเหมือนสารที่ขั้วรถซึ่งได้แก่ร่างกาย จิตทำหน้าที่ได้ ๓ อย่าง หรืออีกนัยหนึ่งแบ่งได้ ๓ ภาค ร่างกายอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของจิต การกระทำ พฤติกรรม ต่าง ๆ รวมถึงนิสัยใจคอของมนุษย์จะเป็นอย่างไรก็แล้วแต่จิตจะสั่งหรือบันดาลให้เป็นไป ที่ว่าจิตมี ๓ ภาคนี้ก็หมายความว่าร่างกายมีนาย ๓ คน คนไหนแข็งแรงกว่า ร่างกายก็ทำตามคำสั่งของนายคนนั้น ภาคทั้ง ๓ ของจิต ดังนี้

^{๒๓} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **คุณภาพและคุณธรรมในการพัฒนาประเทศ**, (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๑.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

^{๒๕} บุญทัน ดอกไธสงค์ และธเนศ ต่วนชะเอม, **กระบวนการและวิธีการพัฒนาจิตใจเพื่อพัฒนา สังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : ห.จ.ก.ทิพย์อักษร, ๒๕๒๙), หน้า ๘๑.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

๑. ภาคตัณหา (The Appellative) ตัณหา คือ ความอยาก ความต้องการทุกรูปแบบ ความอยากเป็นธรรมชาติของมนุษย์ แต่ถ้าจิตของบุคคลใดเอนเอียงมาทางความอยากมากเกินไป บุคคลนั้นจะลุ่มหลง มึนเมา กับการกิน ดื่ม เที่ยว เป็นต้น เฟลโตบอกว่า คนประเภทนี้ไม่ต่างอะไรกับ สัตว์ดิรัจฉาน

๒. ภาคน้ำใจ (Spirited) ภาคนี้หรือน่าจะเรียกว่า ภาคธรรมะ เพราะจิตส่วนนี้ เป็นจิตฝ่ายคุณธรรม เช่นความเสียสละ ความกล้าหาญ เป็นต้น คนที่มีจิตภาคนี้สูงกว่าภาคอื่นจะเป็นคนที่ยึดมั่นอยู่ในคุณธรรม โดยไม่ใส่ใจกับความสุขทางโลกียะมากนัก

๓. ภาคปัญญา (The Rational) เป็นจิตที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับเหตุผล ทำให้มนุษย์ยังเห็น สุนทรียะ ความดี ความงาม และสัจธรรม เป็นจิตที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ ตามทฤษฎีของเพลโต คนจะมีบุคลิกอย่างไรขึ้นอยู่กับจิตทั้ง ๓ ภาคนี้ว่า ภาคไหนจะอยู่ในระดับสูงหรือต่ำกว่ากัน แต่คนดีคือคนที่มีจิต ๓ ภาคนี้อยู่ในระดับสมดุลกัน โดยมีจิตภาคปัญญาเป็นผู้นำ^{๒๗}

“มนุษย์ คือ สัตว์เหตุผล” (Man is the rational animal) นั่นคือ มนุษย์เท่านั้นที่มีสมรรถภาพคิดด้วยเหตุผล สัตว์อื่นทั้งหลายไม่มี ทฤษฎีส่วนมากก็เหมือนกับของเพลโต มนุษย์มีธรรมชาติ ๒ อย่าง ดังนี้ ๑) เหตุผล ๒) อารมณ์ รวมทั้งความต้องการอาหาร จึงต้องมีคุณธรรม ๒ อย่าง ได้แก่

๑. คุณธรรมสูงสุด เป็นคุณธรรมทางพุทธิปัญญา สามารถรู้ว่าจะอะไรดีอะไรชั่ว เราจะพบได้ในคนที่มีเหตุผล หรือมีคุณธรรมทางพุทธิปัญญา

๒. คุณธรรมทางจริยศาสตร์ เป็นคุณธรรมสำหรับควบคุมความรู้สึกและอารมณ์ตลอดถึงความกระหายของมนุษย์ ในคุณธรรมทั้ง ๒ ประเภทนี้ คุณธรรมข้อแรกสูงสุดกว่าคุณธรรมข้อสอง เพราะจะเป็นคนดีและจะดำเนินชีวิตไปด้วยดีได้ ต้องอาศัยปัญญา คนดี คือคนที่ดำเนินชีวิตไปด้วยเหตุผล ใช้เหตุผลเป็นเครื่องนำทาง^{๒๘}

การประยุกต์ใช้หลักจริยธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ ตามแนวทางการประยุกต์ใช้กระบวนการปฏิบัติการเชิงสะท้อนสำหรับพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นลักษณะกระบวนการ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องคือทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของซึ่งมีการประยุกต์ใช้กันอย่างแพร่หลาย ในการอธิบายขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และมีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นกระบวนการ ไม่ใช่เป็นเหตุการณ์ทั่ว ๆ ไป แต่ละบุคคลอยู่ในระดับขั้นของพฤติกรรมที่ต่างกัน บุคคลที่อยู่ในแต่ละระดับ จะใช้กลยุทธ์กิจกรรมที่ต่างกันในการดำเนินการ เพื่อให้บุคคลสามารถผ่านแต่ละระดับไปได้ โดยระดับของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เรียกว่า ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ปัจจุบันมีการใช้ทฤษฎีนี้กันอย่างแพร่หลายในเรื่องของการปรับพฤติกรรม เช่นการออกกำลังกาย การปรับเปลี่ยนองค์การ และการ

^{๒๗} ทองพูล บุญยมาลิก, **ปรัชญาเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๕๓-๕๕.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖-๕๗.

จัดการความเครียด และโครงสร้างหลักของทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม^{๒๙} ประกอบด้วย ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Stage of Change) กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Processes of change) และการวัดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ได้แก่ ความสมดุลของการตัดสินใจ (Decision Balance) และระดับแรงจูงใจ (Temptation scales) นอกจากนี้กระบวนการการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ยังประกอบด้วย กระบวนการทางประสบการณ์ (Experiential processes) และ กระบวนการทางพฤติกรรม (Behavioral processes) ที่ช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นั้น^{๓๐} นอกจากทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแล้ว ยังมีแนวคิดลำดับขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงที่มีเนื้อหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงจะมีลำดับขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วยขั้นตอน ๓ ระยะ ได้แก่

๑. ระยะละลายที่เป็นอยู่ (Unfreezing) เป็นขั้นตอนของการยอมรับและเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง การสลายแนวคิดและวิธีการแบบเดิม

๒. ระยะดำเนินการเปลี่ยนแปลง (Changing) เป็นขั้นตอนของกานำแผนงานและวิธีการตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ สู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่ต้องการ และ

๓. ระยะรักษาสภาพใหม่ให้คงอยู่กับองค์กร (Refreezing)^{๓๑} คือการทำให้การเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ยังคงอยู่และรักษาสภาพกลายเป็นส่วนหนึ่งหรือวัฒนธรรม องค์กร และกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผน ยังมีกระบวนการ ๔ ขั้นตอน ๑) การเข้าถึงจุดที่ต้องการเปลี่ยนแปลง (Entering and Contracting) ๒) การวินิจฉัย (Diagnosing) ๓) การวางแผน และการดำเนินการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Planning and Implementing Change) และ ๔) การประเมินผลและการสรุป (Evaluating and Institutionalizing Change) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการพัฒนาการเปลี่ยนแปลง มีทฤษฎี แนวคิด กระบวนการ และขั้นตอนอยู่หลากหลายจากการทบทวนวรรณกรรมที่ได้กล่าวถึง ทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และแนวคิดลำดับขั้นตอนการเปลี่ยนแปลง จะเห็นได้ว่าการที่จะพัฒนามนุษย์นั้นเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน เป็นการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง เพื่อให้มีศักยภาพที่ดีขึ้น การเรียนรู้เพื่อสร้างศักยภาพตาม AKEE Model ขึ้นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยรูปแบบคือ จะต้องมีการปรับทัศนคติ เหมือนการละลายพฤติกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ จากนั้นให้ในส่วนของเนื้อหาการเรียนรู้ แล้วให้เห็นถึงศักยภาพต่างผ่านผ่านการแสดงพฤติกรรมออกมาเป็นปฏิกิริยาสะท้อนกลับ จากนั้นเพื่อให้ทราบผลของการดำเนินงานว่าสำเร็จ^{๓๒}

^{๒๙} Chutima Katonyoo, *Application of self-efficacy theory and the transtheoretical model to exercise program for menopausal woman*, (Bangkok: Mahidol University, 2004), p. 31.

^{๓๐} Velicer W. F. & Pochaska J. O., "The Transtheoretical Model of Health Behavior", *American Journal of Health Promotion*, Vol. 12 No. 5 (May, 1997): 38-48.

^{๓๑} Zand E. & Sorensen E., "Theory of Change and the effective use of management science", *Administrative Science Quarterly*, Vol. 20 No. 4 (Dec, 1975): 532-545.

^{๓๒} Cumming G. & Worley G., *Organization Development & Change Tenth Edition*, (USA: Cengage Learning, 2013), p. 1.

ความหมายของหลักจริยธรรม เป็นสิ่งที่พึงประพฤติปฏิบัติมีพฤติกรรมที่พึงต้องประสงค์ของสังคมเป็นหลักหรือกรอบที่ทุกคนกำหนดไว้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามเกิดความสงบร่มเย็นเป็นสุขเกิดความรักสามัคคีเกิดความอบอุ่นมั่นคงและปลอดภัยในการดำรงชีวิต เช่น ศีลธรรม กฎหมาย ธรรมเนียม ในส่วนของจรรยาบรรณวิชาชีพมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าจริยธรรม คือ เป็นแนวประพฤติปฏิบัติที่พึงประสงค์หรือเป็นข้อห้ามสำหรับพฤติกรรมที่ไม่พึงปฏิบัติแต่มีความแตกต่างในแง่ของบริบททั้งจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพจะครอบคลุมถึงเรื่องความประพฤติปฏิบัติโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ด้านกฎหมาย หรือด้านขนบธรรมเนียมประเพณีแต่จรรยาบรรณวิชาชีพจะมีข้อพึงปฏิบัติหรือข้อพึงละเว้นสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพเฉพาะกล่าวคือเมื่อบุคคลประกอบวิชาชีพใด ๆ ก็จะต้องดำรงตนอยู่ในมาตรฐานหรือจริยธรรมของวิชาชีพนั้น ๆ^{๓๓}

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานทางจริยธรรม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า กระทรวง ทบวง กรม ส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรม ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐในฝ่ายบริหาร แต่ไม่หมายความรวมถึง หน่วยงานธุรการของรัฐสภา องค์การอิสระ ศาล และองค์กรอัยการ

“เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง หรือผู้ปฏิบัติงานอื่นในหน่วยงานของรัฐ

“องค์กรกลางบริหารงานบุคคล” หมายความว่า คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และคณะกรรมการข้าราชการตำรวจตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการประเภะนั้น รวมทั้งคณะกรรมการกลางบริหารงานบุคคลของเจ้าหน้าที่ของรัฐในฝ่ายบริหาร และคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการมาตรฐานทางจริยธรรม

มาตรา ๔ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

^{๓๓} สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, การสร้างเครื่องมือประเมินเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและความโปร่งใสขององค์กร, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ : บริษัท ดี.เค.ปริ้นต์เวิร์ลด์จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๓๘.

มาตรา ๕ มาตรฐานทางจริยธรรม คือ หลักเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจะต้องประกอบด้วย

๑. ยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศอันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
๒. ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่
๓. กล้าตัดสินใจ และกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม
๔. คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ
๕. มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน
๖. ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

๗. ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ มาตรฐานทางจริยธรรมตามวรรคหนึ่ง ให้ใช้เป็นหลักสำคัญในการจัดทำประมวลจริยธรรม ของหน่วยงานของรัฐที่จะกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับสภาพคุณงามความดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องยึดถือสำหรับการปฏิบัติงาน การตัดสินใจความถูกต้อง การปฏิบัติที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ ตลอดจนการดำรงตนในการทำความดีและละเว้นความชั่ว^{๓๔}

แนวคิดในการพัฒนามนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑ ได้มีการเกิดขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงมาสมัยหนึ่งแล้ว ในแง่ของการทำงานและการบริหารทรัพยากรมนุษย์สามารถรับมือ ปรับตัว และดำรงชีวิตอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ให้เกิดประสิทธิภาพได้มากน้อยอย่างไร วิธีทางที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันการเปลี่ยนแปลง โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) เพื่อสร้างศักยภาพด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ให้เกิดขึ้นในทุก ๆ ระดับของสังคมแบบใหม่นี้ เพราะมนุษย์ถือได้ว่าเป็นหัวใจและกลไกสำคัญของกระบวนการพัฒนา^{๓๕}

การพัฒนาคน (Human Development) หรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) จะต้องได้รับการเอาใจใส่โดยฝ่ายบริหารจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ต้องมีการพัฒนาให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาองค์การให้ยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุนี้องค์การทุกองค์การจึงควรมุ่งให้ความสำคัญกับตัวคนในกระบวนการบริหารงาน เพราะคนเป็นหัวใจของการทำงานทุกระบบ และมีผลจะช่วยให้งานนั้นสำเร็จหรือล้มเหลวได้^{๓๖}

ที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ กับเรื่องการพัฒนาคน โดยมีสาระสำคัญที่มุ่งเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากร และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม

^{๓๔} “พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒”, ราชกิจจานุเบกษา ๑๓๖ (เมษายน ๒๕๖๒) : ๑-๒.

^{๓๕} พสุธิดา ตันตราจิณ และคณะ, “ทุนมนุษย์ : การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑” สุธิปริทัศน์, ปีที่ ๓๐ ฉบับพิเศษ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑๒๓.

^{๓๖} จีระ หงส์ลดารมภ์, เอกสารประกอบการสัมมนา 7K's + 5 K's ทุนมนุษย์คนไทยในการรองรับประชาคมอาเซียน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๗.

รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้เทคโนโลยีนวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังเน้นเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน^{๓๗}

แฮริสันและเคสเซล ให้ความหมายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ว่าเป็นกระบวนการหนึ่งในองค์การ ประกอบด้วย การวางแผนและการสนับสนุนอย่างชำนาญ เพื่อจัดให้มีการเรียนรู้ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กระบวนการสร้างความรู้และประสบการณ์ ทั้งในสถานที่ปฏิบัติงานและที่อื่น ๆ เพื่อความก้าวหน้าขององค์การและเพิ่มศักยภาพของบุคลากร^{๓๘} โดยนำเอาความสามารถ การปรับตัว การร่วมแรงร่วมใจ และกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ของบุคคลในองค์การในขณะ

สแวนสันและฮอลตัน ให้นิยามการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า เป็นกระบวนการของการพัฒนาและปลดปล่อยพลังความรู้ความสามารถ เพื่อสร้างระบบการทำงานและกระบวนการภายใน เช่น กระบวนการกลุ่ม ระบบงาน และการทำงานของบุคลากรแต่ละคนอย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๙}

จริยธรรมและความหมายในการพัฒนามนุษย์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในความหมายแคบคือ การพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ (Learning) ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ประสบการณ์ใหม่ ๆ (Experience) และเป็นการเพิ่มศักยภาพของบุคคลให้เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมกาปฏิบัติงานตามที่ต้องการ^{๔๐}

ในระดับความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็น ๒ ระดับ คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับมหภาค หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และสมรรถนะ ตามทิศทางและกลยุทธ์การพัฒนาประเทศ โดยใช้การศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนา รวมทั้งการพัฒนาตามความสนใจของตนเองตลอดชีวิต เพื่อให้ทั้งตนเองและประเทศเติบโตก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับจุลภาค หมายถึง การพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคล กลุ่ม และองค์การ ตั้งแต่เริ่มปฏิบัติงานและต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตการเป็นสมาชิกขององค์การมีจุดมุ่งหมายให้ทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้มีความรู้ทักษะและความสามารถนำภูมิปัญญาที่มีอยู่มาปรับปรุงและประยุกต์ใช้สอดคล้องอย่างต่อเนื่องโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายให้เกิดประสิทธิภาพและ ประสิทธิผล^{๔๑}

จะเห็นได้ว่า หลักการกับความสำเร็จ คือ การพัฒนามนุษย์ ๒ ระดับคือ ระดับปัจเจกภาค และระดับมหภาค มีความเกี่ยวเนื่องกัน หากในระดับตัวตนของบุคคลมีการพัฒนาที่รอบด้าน คือทั้ง

^{๓๗} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๙), หน้า ๒๒.

^{๓๘} Harrion R. & Kessels J., Human Resource Development in a Knowledge Economy, (Basingstoke: Palgrave-Macmillan, 2004), p. 46.

^{๓๙} Swanson R. A. & Holton E. F., Foundation of Human Resource Development, (San Francisco: Berrett-Koehler, 2001), p. 73.

^{๔๐} ศิริภัสสรณ์ วงศ์ทองดี, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๙.

^{๔๑} วรรัตน์ เขียวโพธิ์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สิริบุตรการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๗๘.

ความรู้ทางโลกที่เชื่อมต่อกับศาสนาเข้าด้วยกันอย่างรู้เท่ากัน และความรู้ในเชิงพุทธธรรม (คุณธรรม จริยธรรม) ที่คอยกรองและสกรีนความรู้ทางโลกได้ ทำให้คนมีความรู้ด้วยและดีด้วย ก็จะทำให้การพัฒนาในระดับมหภาค คือระดับสังคม และประเทศชาติเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาทั้งองค์ภาพอย่างแท้จริง

๒.๒.๒ หลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา

แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา การเกิดมาของทุกชีวิตต้องประสบกับความทุกข์ ทางกายจากภัยธรรมชาติ อันหมายถึง จากความร้อนหนาวของอากาศ ธรรมชาติจากสัตว์แมลงที่เป็นภัยต่อกาย ภายในกายก็มีธรรมชาติ คือ อาการของความหิวกระหาย ทางใจจากการคิด ความรัก ไม่สมหวังในสิ่งที่ตนปรารถนา และความตายเป็นความทุกข์ที่หนัก เจ้าชายสิทธัตถะทรงเห็นความทุกข์ทั้งทางกาย และทางใจที่ปรากฏแก่หมู่สัตว์ทั้งหลาย เป็นเหตุที่ทรงพิจารณาว่าความสุขที่มนุษย์ทั่วไปแสวงหานั้นเป็นความสุขที่ไม่แท้จริง “ชาวพุทธ ถือนะพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งอันประเสริฐ” “บุคคลผู้เข้าไปนั่งใกล้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยกาย วาจา ใจนั้น ควรเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้ฉลาดในเหตุผล”^{๔๒}

ที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา มนุษย์มีศักยภาพที่พัฒนาตนได้และเมื่อได้รับการฝึกฝนอบรมแล้วก็เป็นผู้ประเสริฐสุด ซึ่งต่างจากสัตว์ประเภทอื่นที่จะพัฒนาได้ก็ต่อเมื่อเป็นผู้ฝึกหัดให้ ตัวมันเองไม่สามารถจะฝึกฝนอบรมตนเองได้ และเมื่อผ่านการฝึกหัดแล้วในเวลาที่ใช้งานก็ต้องให้มนุษย์อีกนั้นแหละ เป็นผู้นำมันเอาไปใช้งานด้านต่าง ๆ ตามที่ได้รับฝึกหัดมาเท่านั้น^{๔๓} ส่วนมนุษย์นั้นมีความสามารถที่จะฝึกฝนอบรมตนเองได้ และเมื่อผ่านการฝึกฝนพัฒนาได้แล้ว ย่อมเป็นผู้ที่ประเสริฐที่สุด ด้วยเหตุที่ว่าหลักในการพัฒนามนุษย์ “เราเป็นนักปฏิรูป (Reformist) ไม่ใช่ (Revolutionist) ต้องเปลี่ยนแปลงแต่ไม่ทำลายของเก่า” ความสุขที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการที่มีอริยสัจ ๔ เป็นหลักธรรมขั้นต้น อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ เป็นเครื่องมือการปฏิบัติให้ถึงอุดมคติชีวิตชั้นโลกุตตระในทางพุทธปรัชญาเถรวาทจนถึงความพ้นจากความทุกข์ โดยมีความสุขที่มาจากพระนิพพาน

“หน้าที่ของพระคือสอนมนุษย์ หน้าที่ของชาวพุทธคือ ประพฤติและประกาศธรรมเพื่อสันติสุข การติเตียนหน้าที่อันชอบธรรมของผู้อื่นเป็นการทำผิดหน้าที่ตน” “จะสอนผู้อื่นด้วยเรื่องใดพึงทำเรื่องนั้นให้ได้เสียก่อน การสอนของเราจักไม่ยุ่งเหยิง”^{๔๔} มีแต่ทำดีก็ทำให้เวลาดีขึ้น ทำชั่วก็ทำให้เวลาชั่ว ดีชั่วไม่ได้ขึ้นอยู่กับเวลา แต่ขึ้นอยู่กับการกระทำเท่านั้น

๑. เรามีเพศต่างจากคลุหิสต์ สลัดแล้วซึ่งฐานะจะมีมานะ จู้เจ้าแต่ใจตนไม่ได้

๒. ความเป็นอยู่ของเราเนื่องด้วยผู้อื่น ต้องอาศัยเขาเลี้ยงชีพ ควรทำตัวให้เขาเลี้ยงง่าย และบริโภคปัจจัย ๔ โดยพิจารณาความมุ่งหมายและประโยชน์ มิใช่บริโภคด้วยตัณหา

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

^{๔๓} พระเทพเวที (พระยุทธิ ปยุตโต), *พุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๖), หน้า ๓๔-๓๖.

^{๔๔} พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทะ), *รักลูกให้ถูกทาง*, (นนทบุรี : กองทุนปัญญานันทธรรมศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา, ม.ป.ป.), หน้า ๒๔๗.

๓. เรามีโอกาสที่พึงทำเป็นอย่างอื่นต่างจากคฤหัสถ์ อาการกิริยาใด ๆ ของสมณะ เราต้องทำอาการกิริยานั้น ๆ

๔. ตัวเราเองยังติเตียนตัวเองโดยศีลได้อยู่หรือไม่

๕. เพื่อนพรหมจรรย์ ผู้เป็นวิญญูชนพิจารณาแล้ว ยังติเตียนเราโดยศีลไม่ได้ อยู่หรือไม่

๖. เราจักต้องถึงความพลัดพรากจากของรักของชอบใจไปทั้งสิ้น

๗. เรามีกรรมเป็นของตน เราทำกรรมใด ตีก็ตามชัฏก็ตาม จักต้องเป็นทายาทของกรรม

๘. วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่

๙. เรายินดีในสิ่งที่ส่งได้อยู่หรือไม่

๑๐. คุณวิเศษยิ่งกว่ามนุษย์สามัญที่เราบรรลุลแล้วมีอยู่หรือไม่ ที่จะให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเขิน เมื่อถูกเพื่อนบรรพชิตถาม ในกาลภายหลัง^{๔๕}

มีหน้าที่ศึกษาปฏิบัติธรรมะ เผยแผ่ คำสอนสืบต่อพระพุทธศาสนา มีคุณธรรมและหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติมากมาย และหน้าที่สัมพันธ์กับคฤหัสถ์ เพื่อบอกหนทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข โดยการใช้ปัญญา และข้อเตือนใจในทางความประพฤติปฏิบัติ “เห็นคนโง่แล้วสงสาร ไปไหว้พระขอหวย มันไม่ถูก เราต้องสอนให้เขาเข้าใจ ให้ฉลาดก้าวหน้า อยากเห็นคนเจริญทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นไท เป็นมนุษย์ เป็นพุทธบริษัทที่ถูกต้อง”^{๔๖}

สังคมไทย “ได้มีประเพณีการบวชอย่างหนึ่งเรียกว่าการบวชเรียน ซึ่งนอกจากเปิดโอกาสแห่งการบวชสำหรับผู้พร้อมที่จะฝึกตนเพื่อเข้าถึงความสุขอย่างประณีตแล้ว ใช้การบวชเป็นช่องทางสำหรับการศึกษาแก่มวลชน ด้วยการฝึกฝนเยาวชนทั้งด้านวิชาการ ศีลธรรม และวัฒนธรรม”^{๔๗}

เป็นเครื่องมือในการเตรียมคนให้พร้อมเข้าสู่สังคม โดยหลักการและวิธีนี้ ระหว่างที่บวชอยู่ ผู้บวชย่อมรู้ตระหนักรู้ว่าตนอยู่ระหว่างการฝึก ซึ่งถ้าตนไม่ต้องการอยู่จริงก็จะฝึกเพียงชั่วคราวเท่านั้น แล้วก็จะละเลิกไป พระพุทธศาสนาสอนและแสดงหลักการปฏิบัติให้เรามองดูรู้เห็นและยอมรับสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของธรรมชาติที่เป็นจริง สนับสนุนให้ฝึกตนเพื่อก้าวหน้าองงามในธรรมยิ่ง ๆ ขึ้นไป ผู้ที่มีความพร้อมละฝึกตนอยู่ในระดับต่างกัน ต่างก็อยู่โดยรวมกันอย่างสงบสุขปรารถนาดีและเกื้อกูลต่อกัน ส่งเสริมประโยชน์สุขอันชอบธรรมและความก้าวหน้าของกันและกันตามลำดับ ไม่ข่มขี้นบีบคั้นหรือหมิ่นแคลนกันและกัน

ความหมายเกี่ยวกับหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึงความหมายสูงสุดในอีกรูปแบบหนึ่งที่เรชาวพุทธได้เข้าใจกันเป็นอย่างดีหรือเรียกอีกอย่างว่าเป็นวิธีการในการดำเนินชีวิตเป็นความคิดอุดมคติในพระพุทธศาสนา เป็นหลักปรัชญาของพระพุทธศาสนา การศึกษาและปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอุดมคติชีวิตของบรรพชิต พุทธปรัชญาเถรวาทชี้ว่าสามารถดำเนินตามหลักการที่เรียกว่า “ไตรสิกขา” ซึ่งเป็นขบวนการศึกษา ในหลักการศึกษาจะเกิดขึ้นเพราะอาศัยหลักปฏิบัติที่เรียกว่าการ

^{๔๕} อัง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๔๘/๑๐๔.

^{๔๖} พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ), ๙๖ ปี ปุชนียบุคคลแห่งแผ่นดินไทย, (นครปฐม : ระฆังทอง, ๒๕๕๐), หน้า ๔๕๓.

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖๔.

แก้ปัญหาของอริยชนเป็นพื้นฐาน วิธีการแก้ปัญหาแบบอริยชนนี้ในพุทธปรัชญาเถรวาทเรียกว่า อริยมรรค คือ ทางดำเนินไปสู่ทางดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยชน

ศึกษาปฏิบัติในหลักศีล หมายถึง การฝึกอบรมในด้านการประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ เรียกว่า “อริศีลสิกขา” “อริจิตตสิกขา” “อริปัญญาสิกขา”^{๔๘} การศึกษา คือ ฝึกฝนสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะและสัมมาอาชีวะให้เจริญงอกงามขึ้น จนมีความสมบูรณ์พร้อมทางด้านความประพฤติวินัยและความสัมพันธ์ทางสังคมถึงมาตรฐานของอริยชน เป็นระดับพื้นฐานที่จะส่งเสริมการพัฒนาเสริมสร้างคุณภาพจิตใจให้ดีขึ้นต่อไป ถ้าจะกล่าวโดยประมวลเอาหลักพื้นฐาน ของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

เป้าหมายของความดีมีเป็นระดับทั้งทางโลกียะ และโลกุตตระ เป็นเป้าหมายความคิด และอุดมการณ์ ตามหลักอุดมคติของผู้ที่ปฏิบัติตามศีล สมาธิ และปัญญา เมื่อศึกษาเป็นขั้นตอนแต่ละขั้นว่า ทั้ง ๓ ประการหลักเป็นการปฏิบัติให้ถึงความสอดคล้องกัน ในทางปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ที่นำไปสู่ความเป็นจริงทั้งระดับโลกียะ และโลกุตตระ “มรรคมีองค์ ๘ ประการ หรืออาจกล่าวได้ว่า พรหมจรรย์ เป็นระบบการดำเนินชีวิตที่อิงตามของมนุษย์นั่นเอง”^{๔๙}

การดำเนินชีวิตของคนเรานั้นจะดำเนินไปในทิศทางใด ในทางพุทธปรัชญาแสดงว่าต้องเป็นไปในทางดี และก็ต้องสัมพันธ์กันกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติด้วย เพราะการดำเนินชีวิตนั้นได้กระทำต่อโลก กระทำต่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในโลกนี้ โลกก็เหมือนกับบ้านหลังใหญ่ เมื่อสิ่งใดเกิดขึ้นกับสมาชิกที่อาศัยอยู่ หรือสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน ผลกระทบก็ต้องเกิดขึ้นกับทุก ๆ คนที่อยู่อาศัยในบ้านนั้น กล่าวโดยรวมถึงการดำเนินชีวิตในพุทธปรัชญาแล้ว คือกระบวนการพัฒนาตนหรือกระบวนการพัฒนาชีวิต ที่กล่าวไว้ครอบคลุมหลักคำสอนทั้งหมดในพุทธปรัชญา คือ ไตรสิกขา ๓ อย่าง อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักพื้นฐานในการปฏิบัติให้บรรลุในอุดมคติชีวิตที่ดี^{๕๐}

หลักการสำคัญเกี่ยวกับหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นการดำเนินชีวิตตาม “ศีล” เป็นพื้นฐาน เป็นที่ตั้ง และเป็นบ่อเกิดแห่งการพัฒนาคุณธรรมอื่น ๆ ทั้งหลายให้เกิดขึ้นและงอกงามตามมา เพื่อป้องกันการกระทำอันทุจริต ซึ่งจะเป็นการนำไปสู่ความล้มเหลวของการอยู่ร่วมกันในสังคม ข้อปฏิบัติหลักของสมาธิเป็นกระบวนการพัฒนาตัวเองไปสู่จุดหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ นอกจากศีลแล้วสังคมยังต้องการสมาธิมาเป็นองค์ประกอบในส่วนที่ต่อเนื่องให้เกิดการแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างถูกต้องและเป็นระบบแบบแผนยิ่งขึ้น หลักของพุทธปรัชญาได้กล่าวไว้ คือ

การดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กันระหว่างกฎของธรรมชาติ กับหลักปฏิบัติตนในการดำรงชีวิตของมนุษย์ คือ หลักของศีล สมาธิ และปัญญา เป็นความรู้ที่เกิดจากการศึกษาความมีอยู่จริงของธรรมชาติ และพัฒนาเป็นหลักจริยธรรมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ คือ ปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาตินั้น เพื่อให้สอดคล้องและเกิดการสมดุลกัน ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติอื่น ๆ หรือสามารถทำให้แจ้งในความจริงทั้งหลาย

^{๔๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๓.

^{๔๙} ศรีนวล ศุภานุสนธิ์, “ชีวิตที่ดีตามทฤษฎีของพุทธจริยศาสตร์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจริยศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖), หน้า ๕๗.

^{๕๐} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๗๑/๕๕๕-๕๕๖.

ที่มีอยู่นั้นได้ตามความเป็นจริง ในฐานะที่ชีวิตของมนุษย์เป็นธรรมชาติ หรือเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่ง แล้วก็จะสามารถที่จะเข้าถึงได้

หลักจริยธรรมในการพัฒนามนุษย์ตามแนวทางของพระพุทธศาสนามีให้ปฏิบัติกันเช่น เมื่อปฏิบัติในระดับต่ำซึ่งยังไม่จัดเป็นอริยมรรคหรือองค์มรรคที่แท้จริง คือ การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในศีล สมาธิ และปัญญาที่ปุถุชนผู้มีศีลธรรมทั้งหลายทำกันอยู่ในชีวิตประจำวัน แต่เมื่อปฏิบัติในระดับสูง องค์มรรคทั้ง ๘ จะต้องได้รับการปฏิบัติและทำให้เกิดขึ้นพร้อมกันในขณะที่เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งในระยะแรกองค์มรรคทั้ง ๘ ยังอ่อนกำลังยังเกิดไม่พร้อมกัน ยังเป็นองค์ธรรมในระดับโลกียะ จนถึงระยะสุดท้าย คือ ในขณะที่เกิดมรรคญาณองค์มรรคทั้ง ๘ จึงจะเกิดพร้อมกันและเป็นองค์ธรรมระดับโลกุตระทำให้ผู้ปฏิบัติให้กลายเป็นพระอริยะได้เพื่อหลุดพ้น คือ เข้าถึง พระนิพพาน ที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินชีวิตได้ ซึ่งเรียกว่า พระอริยบุคคล หรือ พระอรหันต์ ด้วยอริยมรรคมืองค์ ๘ นี้

๑. สัมมาทิฐิ คือ ความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกข์สมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธ (ความดับทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์)^{๕๑}

๒. สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริในเนกขัมมะ (การออกจากกาม) ความดำรินอพยาบาท (ความไม่พยาบาท) ความดำริในอวิหิงสา (การไม่เบียดเบียน)

๓. สัมมาวาจา คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากมุสาวาท (พูดเท็จ) เจตนาเป็นเหตุเว้นจาก ปิสุณาวาจา (พูดส่อเสียด) เจตนาเป็นเหตุเว้นจากผรุสวาจา (พูดคำหยาบ) เจตนาเป็นเหตุเว้นจาก สัมผัปปลาปะ (พูดเพ้อเจ้อ)

๔. สัมมากัมมันตะ คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) เจตนาเป็นเหตุเว้นจากอทินนาทาน (การลักทรัพย์) เจตนาเป็นเหตุเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร (การประพฤติดีกในกาม)

๕. สัมมาอาชีวะ คือ ข้อที่พระอริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ละมิจฉาอาชีวะ สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ

๖. สัมมาวายามะ คือ ฝึกฝนในธรรมวินัยนี้ “สร้างฉันทะ พยายาม พารมความเพียร ประคองจิตมุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น”^{๕๒}

๗. สัมมาสติ คือ ข้อที่ฝึกฝนในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีความเพียร “มีสัมปชัญญะ มีสติ พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่”

๘. สัมมาสมาธิ สมาธิชอบ เป็นหลักในการปฏิบัติเป็นฐาน ในทางเดินให้ไม่หลงทาง นี่คือ “มัชฌิมาปฏิปทานั้นที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้ว อันเป็นปฏิปทาที่ก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อ สงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน”^{๕๓}

หลักมรรคมืองค์ ๘ นั้น ทั้งสามประการเป็น เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ โดยมีเกณฑ์ในการวัดการดำเนินชีวิต และมีความระลึกชอบ คือ ตัวสติเป็นตัวควบคุมความเพียร ที่มนุษย์ปฏิบัติในการเลี้ยงชีพ มรรคมืองค์ ๘ นั้น มีหน้าที่ต่างกัน แต่ต้องปฏิบัติตามเพื่อฝึกตนเองให้

^{๕๑} ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๓๖/๕๕.

^{๕๒} ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๓๖/๕๖.

^{๕๓} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๘๑/๕๙๒-๕๙๓.

เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ด้วยการปฏิบัติตาม หลักความคิด และอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิต ทางพุทธปรัชญา การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ด้วยการปฏิบัติตามหลัก จึงได้เห็นจริงและเข้าถึงความดีได้

หลักในการพัฒนาให้มนุษย์มีจิตสำนึกรู้ มีความสุขแก่มนุษย์และเทวดาทั้งหลาย เหตุผลเพื่อทำหน้าที่แก่สังคมโลก ๖ ประการตามหลักของพระพุทธศาสนา เป็นประโยชน์ที่เกิดแก่สังคมในการกล่าวถึงการทำหน้าที่ คือ “คนก้าวหน้าเป็นคนอยู่ในโลกอย่างมีประโยชน์ ชาวพุทธต้องใช้ชีวิตให้ก้าวหน้าในทางที่เป็นประโยชน์” ทำหน้าที่ให้ถูกต้องด้วยการเข้าใจในทศ ๖ คือ ทศตะวันออก คือ บิดามารดา ทศใต้ คือ ครูอาจารย์ ทศเหนือ คือ มิตรสหาย ทศตะวันตก คือ ภรรยาบุตร ทศเบื้องบน คือ สมณพราหมณ์ ทศเบื้องต่ำ คือ ทาสคนใช้” “เราควรที่จะเกิดมาเพื่อเสริม เพื่อเติม เพื่อแต่งให้ชาติของเราเจริญก้าวหน้าต่อไป” เป็นหน้าที่ที่จะกล่าวต่อไป คือ

๑. ทศเบื้องหน้า พึงบำรุงบิดามารดาโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ ๒) จักทำกิจของท่าน ๓) จักดำรงวงศ์ตระกูล ๔) จักประพฤติดนให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาท ๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

บิดามารดาผู้เป็นทศเบื้องหน้า บำรุงบุตรโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี ๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยา ๔) หาภรรยา (สามี) ที่สมควรให้ ๕) มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร^{๔๔} การทำหน้าที่ของกันและกัน เป็นเหตุเป็นผลของการทำความดีหน้าที่ต่อผู้บำรุงบิดามารดา เป็นเหตุส่งผลต่อผู้ปฏิบัติในเวลาเดียวกันผู้ที่ถูกปฏิบัติก็ส่งผลที่ตนได้รับกลับคือเป็นความดี

๒. ทศเบื้องขวา ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ลูกขียนรับ ๒) เข้าไปคอยรับใช้ ๓) เชื่อฟัง ๔) ดูแลปรนนิบัติ ๕) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

อาจารย์ผู้เป็นทศเบื้องขวา บำรุงศิษย์โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) แนะนำให้เป็นคนดี ๒) ให้เรียนดี ๓) บอกความรู้ในศิลปวิทยาทุกอย่างด้วยดี ๔) ยกย่องให้ปรากฏในมิตรสหาย ๕) ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย^{๔๕}

๓. ทศเบื้องหลัง สามีพึงบำรุงภรรยาโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ให้เกียรติยกย่อง ๒) ไม่ดูหมิ่น ๓) ไม่ประพฤตินอกใจ ๔) มอบความเป็นใหญ่ให้ ๕) ให้เครื่องแต่งตัว

ภรรยาผู้เป็นทศเบื้องหลัง บำรุงสามีโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) จัดการงานดี ๒) สงเคราะห์คนข้างเคียงดี ๓) ไม่ประพฤตินอกใจ ๔) รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ ๕) ขยันไม่เกียจคร้านในกิจทั้งปวง^{๔๖}

๔. ทศเบื้องซ้าย พึงบำรุงมิตรสหายโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) การให้แบ่งปันสิ่งของ ๒) กล่าววาจาเป็นที่รัก ๓) ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ ๔) วางตนสม่ำเสมอ ๕) ไม่พูดจาหลอกลวงกันและกัน

^{๔๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒-๒๑๓.

^{๔๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๘/๒๑๓.

^{๔๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๙/๒๑๔.

มิตรสหายผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย บำรุงมิตรสหายโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ป้องกันมิตรผู้ประมาทแล้ว ๒) ป้องกันทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว ๓) เมื่อมีภัยก็เป็นที่พักพิงกันได้ ๔) ไม่ละทิ้งในยามอันตราย ๕) นับถือตลอดถึงวงศ์ตระกูลของมิตร^{๕๗}

๕. ทิศเบื้องล่าง นายพึงบำรุงทาสกรรมกรโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง ๒) ให้อาหารและค่าจ้าง ๓) ดูแลรักษายามเจ็บป่วย ๔) ให้อาหารมีรสแปลก ๕) ให้หยุดงานตามโอกาส

กรรมกรผู้เป็นทิศเบื้องล่าง บำรุงนายโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ตื่นขึ้นทำงานก่อนนาย ๒) เลิกงานเข้านอนทีหลังนาย ๓) ถือเอาแต่ของที่นายให้ ๔) ทำงานให้ดีขึ้น ๕) นำคุณของนายไปสรรเสริญ^{๕๘}

๖. ทิศเบื้องบน พึงบำรุงสมณพราหมณ์โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา ๒) จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา ๓) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา ๔) เปิดประตูต้อนรับ ๕) ถวายปัจจัยเครื่องยังชีพ

สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน บำรุงกุลบุตรโดยหน้าที่ ๖ ประการ คือ ๑) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี ๓) อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม ๔) ให้ได้ฟังในสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๕) อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ๖) บอกทางสวรรค์ให้^{๕๙}

การทำหน้าที่ทั้ง ๖ ประการนั้น เป็นการทำหน้าที่ที่มีการสอดคล้องกันในการดำเนินชีวิต คือ เป็นหลักของอุดมคติของสังคมโลก เพราะหน้าที่เป็นสิ่งที่ต้องทำให้ถูก หน้าที่ถูกต้องแล้วผลออกมาก็เป็นผลที่ดี เป็นชีวิตที่มีความสุขมีความปลอดภัย ด้วยการทำหน้าที่ให้ถูกต้องทั้ง ๖ ประการที่กล่าวมา

“ค่าของชีวิตอยู่ที่การทำงาน การกระทำตนให้มีราคา ก็คือการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันนั่นเอง การปฏิบัติงานทำให้ชีวิตให้มีค่า การไม่ทำงานทำให้ชีวิตของเราไร้ค่า เราอย่าอยู่อย่างคนไร้ค่า แต่ต้องอยู่อย่างคนมีค่า”^{๖๐} “ทำงานด้วยความสำนึกเพียงว่าเป็นหน้าที่” ผู้ปฏิบัติธรรมนั้นต้องทำงานด้วยความสำนึกอยู่แต่เพียงว่า อันนี้เป็นหน้าที่ที่ฉันจะต้องทำ แล้วก็ทำไปตามหน้าที่ ไม่ได้คิดว่าจะมีอะไร จะได้อะไรจากเรื่องนี้^{๖๑}

หลักธรรมของคนดีหรือหลักธรรมของสัตบุรุษ ๗ ประการ ได้แก่ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักปฏิบัติ และรู้จักบุคคล

๑. รู้จักเหตุหรือธัมมัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักในคติวิเคราะห์หาสาเหตุของสิ่งต่าง ๆ

๒. รู้จักผลหรืออัตถัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ

^{๕๗} ทิ.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๐/๒๑๔.

^{๕๘} ทิ.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๑/๒๑๕.

^{๕๙} ทิ.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๒/๒๑๖.

^{๖๐} พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ), งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๒๖.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

๓. รู้จักตนหรืออัตตัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักตนทั้งในด้านความรู้ คุณธรรมและความสามารถ

๔. รู้จักประมาณหรือมัตตัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักประมาณ รู้จักหลักของความพอดี การดำเนินชีวิตพอเหมาะพอควร

๕. รู้จักกาลเวลาหรือกาลัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา รู้จักเวลาไหนควรทำอะไร แล้วปฏิบัติให้เหมาะสมกับเวลานั้น ๆ

๖. รู้จักปฏิบัติหรือปรีสัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติ การปรับตน และแก้ไขตนให้เหมาะสมกับสภาพของกลุ่มและชุมชน

๗. รู้จักบุคคลหรือบุคคลัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกันการที่บุคคลใดนำเอาหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาใช้ในการดำเนินชีวิตจะช่วยให้ชีวิตพบกับความสุขในชีวิต และชีวิตจะดำเนินได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และรู้จุดหมายเป็นอย่างดีเหมือนมีเข็มทิศในการดำเนิน

หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการมี ๔ ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

๑. ฉันทะ คือ ความพอใจ ใฝ่รัก ใฝ่หาความรู้ และใฝ่สร้างสรรค์

๒. วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม มีความอดทนไม่ท้อถอย

๓. จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ และตั้งใจแน่วแน่ในการทำงาน

๔. วิมังสา คือ ความหมั่นใช้ปัญญา และสติในการตรวจตราและคิดไตร่ตรอง การที่เราจะดำเนินสู่ผลสำเร็จนั้นจำเป็นอย่างมาที่ต้องทำเหตุให้มิเสียก่อน เหตุที่กล่าวนี้ คือ

กุศลกรรมบท ๑๐ ซึ่งเป็นหนทางแห่งการทำความดีงาม ทางแห่งกุศลซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่ความสุขความเจริญแบ่งออกเป็น ๓ ทาง คือ กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ และมโนกรรม ๓

๑. กายกรรม ๓ หมายถึง ความประพฤติดีที่แสดงออกทางกาย ๓ ประการ ได้แก่

๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์ คือ การละเว้นจากการฆ่าสัตว์ การเบียดเบียนกัน และเป็นผู้มีความเมตตากรุณา

๒) เว้นจากการลักทรัพย์ คือ ละเว้นจากการลักขโมย เคารพในสิทธิของผู้อื่น ไม่หยิบฉวยเอาของคนอื่นมาเป็นของตน

๓) เว้นจากการประพฤติดินในกาม คือ การไม่ล่วงละเมิดสามีหรือภรรยาผู้อื่นไม่ล่วงละเมิดประเวณีทางเพศ

๒. วจีกรรม ๓ หมายถึง การเป็นผู้มีความประพฤติดีซึ่งแสดงออกทางวาจา ๔ ประการดังต่อไปนี้ คือ

๑) เว้นจากการพูดเท็จ คือ พูดแต่ความจริง ไม่พูดโกหก หลอกลวง

๒) เว้นจากการพูดส่อเสียด คือ พูดแต่ในสิ่งที่ทำให้เกิดความสามัคคี กลมเกลียว ไม่พูดจาในสิ่งที่ก่อให้เกิดความแตกแยก แตกร้าง

๓) เว้นจากการพูดคำหยาบ คือ พูดแต่คำสุภาพ อ่อนหวาน อ่อนโยน กับบุคคลอื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๔) เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ คือ พูดแต่ความจริง มีเหตุผลมีผลเน้นเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์พูดแต่สิ่งที่จำเป็นและพูดถูกกาลเทศะ

๓. มโนกรรม ๓ หมายถึง ความประพฤติดที่เกิดขึ้นในใจ ๓ ประการ ได้แก่

๑) ไม่อยากได้ของของเขา คือ ไม่คิดจะโลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน

๒) ไม่พยายามทำร้ายผู้อื่น คือ มีจิตใจดี มีความปรารถนาดี อยากให้ผู้อื่นมีความสุข ความเจริญ

๓) มีความเห็นที่ถูกต้อง คือ มีความเชื่อในเรื่องการทำความดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และมีความเชื่อว่า ความพยายามเป็นหนทางแห่งความสำเร็จ โดยละเว้นอกุศลกรรมบท ๑๐ เป็นหนทางแห่งการทำความชั่ว ความไม่ดี ๑๐ ประการ แบ่งออกเป็น ๓ ทางคือ กายกรรม ๓ วชิกรรม ๔ และมโนกรรม ๓ หลักอกุศลกรรมบท ๑๐ และกุศลกรรมบท ๑๐ จัดเป็นเครื่องมือตรวจสอบตนเองในการดำเนินชีวิตที่ดีมีคุณค่าตามแนวทางของพระพุทธศาสนา และยังมีหลักในการเข้าใจผู้อื่น คือ

สังคหัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจคน อื่นที่ยังไม่เคยรักใคร่นับถือ ให้เกิดความรัก ความนับถือ สังคหัตถุเป็นหลักธรรมที่ช่วยผูกไมตรีซึ่งกัน และกันให้ แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา

๑. ทาน คือ การให้ปันสิ่งของของตนให้แก่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ เพื่อให้ประโยชน์แก่ผู้รับ การให้เป็นการยึดเหนี่ยวน้ำใจกันอย่างยิ่ง เป็นการสงเคราะห์สมานน้ำใจกัน ผูกมิตรไมตรีกันให้ยั่งยืน

๒. ปิยวาจา คือ การเจรจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน พูดชวนให้คนอื่นเกิดความรัก และนับถือ คำพูดที่ดีนั้นย่อมผูกใจคน ให้แน่นแฟ้นตลอดไป หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี ย่อมทำให้เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๓. อตถจริยา คือ การประพฤตีสั่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน คือช่วยเหลือด้วยแรงกายและ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ให้ลุล่วงไป เป็นคนไม่ดูคตช่วยให้เกิดสติสำนึกในความผิดชอบชั่วดี หรือช่วยแนะนำให้เกิดความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ

๔. สมานัตตตา คือ การวางตนเป็นปกติเสมอต้นเสมอปลายไม่ถือตัว การวางตนให้เหมาะสมกับฐานะของตนตามสภาพ ได้แก่ เป็นผู้ใหญ่ ผู้น้อย หรือผู้เสมอกัน เอาใจใส่ปฏิบัติตาม ฐานะผู้น้อยการระนอบน้อมยำเกรงผู้ใหญ่ และไม่เข้าไปข้องเกี่ยวกับสิ่งไม่ดี คือ

อบายมุข คือ หนทางแห่งความเสื่อมหรือหนทางแห่งความหายนะ ความฉิบหายมี ๖ อย่างดังต่อไปนี้ คือ

๑. การเป็นนักเลงผู้ใหญ่ หมายถึง การเป็นคนมีจิตใจเฝื่อนในเรื่องเพศ เป็นคนเจ้าชู้ทำให้เสีย ทรัพย์สิน เงินทอง สูญเสีย เวลาและเสียสุขภาพ

๒. การเป็นนักเลงสุรา หมายถึง ผู้ที่ดื่มสุราจนติดเป็นนิสัย การดื่มสุรานอกจากจะทำให้ เสียเงินทองแล้ว ยังเสียสุขภาพ และบั่นทอนสติปัญญาอีกด้วย

๓. การเป็นนักเลงการพนัน หมายถึง ผู้ที่ชอบเล่นการพนันทุกชนิด การเล่นการพนันทำให้ เสียทรัพย์สิน เสียสุขภาพ การพนันไม่เคยทำให้ใครร่ำรวย มั่งมีเงินทองได้เลย

๔. การคบคนชั่วเป็นมิตร หมายถึง การคบคนไม่ดีหรือคนชั่ว คนชั่วมักชักชวนให้ทำในสิ่ง ที่ไม่ถูกต้อง และอาจนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและครอบครัว

๕. การเที่ยวดูการละเล่น หมายถึง ผู้ที่ชอบเที่ยวการละเล่นกลางคืน ทำให้เสียทรัพย์สินและ อาจทำให้เกิดการ ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว

๖. เกียจคร้านทำงาน หมายถึง ผู้ไม่ชอบทำงาน ขี้เกียจ ไม่ขยันขันแข็ง
 หลักธรรมที่ช่วยให้มนุษย์ทุกคนในโลกอยู่กันอย่างมีความสุข มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ มีคุณธรรม
 และทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ประกอบด้วยหลักธรรม ๒ ประการ ได้แก่ หิริโอตตปเปะ

๑. หิริ คือ ความละอายในลักษณะ ๓ ประการ แล้วไม่ทำความชั่ว (บาป) คือ

๑) ละอายแก่ใจ หรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจตนเองแล้วไม่ทำความชั่ว

๒) ละอายผู้อื่น หรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ แล้วไม่ทำความชั่ว

๓) ละอายต่อความชั่วที่ตนจะทำนั้นแล้วไม่ทำความชั่ว

๒. โอตตปเปะ คือ ความเกรงกลัว หมายถึง

๑) เกรงกลัวตนเอง ตีเตือนตนเองได้

๒) เกรงกลัวผู้อื่นแล้วไม่กล้าทำความชั่ว

๓) เกรงกลัวต่อผลของความชั่วที่จะเกิดขึ้นแก่ตน

๔) เกรงกลัวต่ออาญาของแผ่นดินแล้วไม่กล้าทำความชั่ว^{๖๒}

จะเห็นได้ว่า หลักธรรมที่แสดงให้เห็นว่าเป็นเครื่องหมายของคนดีคือ “กตัญญู” แปลว่า
 “การรู้คุณคน” ส่วนคำว่า “กตเวที” แปลว่า การตอบแทนผู้มีบุญคุณ กับเรา ดังนั้นคำว่า กตัญญู
 กตเวที จึงหมายถึง “การรู้คุณคนและตอบแทนผู้มีบุญคุณกับเรา” บุคคลผู้มีอุปการคุณแก่คนเรานั้นมี
 มากมายแบ่งกว้าง ๆ ได้ ๕ กลุ่ม ประกอบด้วย

๑. ทางสกุล ได้แก่ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น

๒. ทางการศึกษา ได้แก่ ครูบาอาจารย์ หรือบุคคลที่อบรมสั่งสอนเรา

๓. ทางการปกครอง ได้แก่ พระมหากษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ทุกพระองค์

๔. ทางศาสนา ได้แก่ องค์พระศาสดาของทุกศาสนา

๕. ทางอื่น ได้แก่ ผู้มีอุปการะคุณทางอื่น เช่น เพื่อนฝูง เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่

ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นต้นที่กล่าวมาข้างต้นจึงถือว่าเป็นหลักในการดำเนินชีวิตตาม
 หลักพุทธธรรมอย่างมีระบบ

๒.๔ หลักการทางจริยธรรมและภาวะจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่น

หลักการและภาวะจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิที่พึงประสงค์ และเป็น
 แบบอย่างในการปฏิบัติงาน และบริหารงานบริหารคนตามรูปแบบต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ผู้นำที่พึง
 ประสงค์จึงมีการให้ความหมายในหลายด้านด้วยกัน ผู้นำตามความหมายของนักบริหารที่พยายาม
 อธิบายความหมายของผู้นำโดยมีความหมายตามที่กล่าวต่อไปนี้

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของผู้นำว่าผู้นำนั้น หมายถึง ผู้
 ออกหน้าผู้ไปข้างหน้า ผู้เริ่มต้นโดยมีผู้อื่นหรือสิ่งอื่นตามหรือปฏิบัติตาม^{๖๓} เพื่อเป็นการนิยาม

^{๖๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
 เพ็ญพาดิโอม, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๖.

^{๖๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๖, (กรุงเทพมหานคร :
 บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗๘.

ความหมายและนิยามคำว่าผู้นำให้ชัดเจนมากขึ้นเกี่ยวกับความหมายของผู้นำตามความหมายข้างต้น แสดงมาแล้วนั้นว่า

ตามความหมายของคำว่าผู้นำ เป็นผู้ที่บุคลิกลักษณะคุณสมบัติเด่นกว่าผู้อื่นในกลุ่มและมีอิทธิพลมากกว่าบุคคลอื่น ๆ ในหน่วยงานทั้งสามารถสร้างควมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้เกิดขึ้นแก่หน่วยงานนั้น ๆ ได้ เพราะฉะนั้น คำว่าผู้นำจึงหมายถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีความสามารถและได้รับบทบาทเป็นผู้บริหารประสานประโยชน์ในกลุ่มเสมือนเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม ซึ่งมีอิทธิพลและอำนาจสามารถบังคับบัญชาบุคคลในกลุ่มให้ปฏิบัติงานจนบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๖๔} ผู้ที่มีความรับผิดชอบและมีความสามารถ อาจกล่าวถึงความเป็นบุคคลในกลุ่มซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่ให้ควบคุมหรือประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการกิจของกลุ่ม^{๖๕} บุคคลที่ถูกเลือกหรือได้รับการแต่งตั้งให้นำกลุ่มและมีอิทธิพลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเพื่อการบรรลุเป้าหมายของกลุ่มและเพื่อทำหน้าที่หัวหน้าของกลุ่ม^{๖๖}

ผู้นำก็ยังหมายถึง ผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนด เป้าหมายไว้มีอิทธิพลต่อกลุ่มชนเพื่อให้พวกเขามีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ^{๖๗}

ผู้นำหมายถึงผู้ที่มีความสามารถที่จะมีอิทธิพลเหนือกลุ่มหรือผู้ที่มีคุณลักษณะของความ เป็นผู้นำ คือ มีลักษณะโดดเด่น มีวิสัยทัศน์ มีอิทธิพลเหนือคนอื่น และมีความสามารถในการตัดสินใจ ในสถานการณ์ที่ยุ้งยากและซับซ้อนได้อย่างเหมาะสม^{๖๘} และหมายถึง บุคคลที่มีความสามารถในการ บังคับบัญชาผู้อื่นและประสานงานให้ผู้อื่นช่วยทำกิจการงานต่าง ๆ ของตนให้บรรลุผลสำเร็จตาม วัตถุประสงค์ด้วยความเต็มใจ^{๖๙}

ผู้นำยังหมายถึง บุคคลที่ได้รับการยอมรับและยกย่องจากบุคคลอื่น หมายถึงบุคคลซึ่ง ได้รับการแต่งตั้ง หรือได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้าในการดำเนินงานต่าง ๆ ในองค์กรต่าง ๆ ต้อง อาศัยบุคคลที่เป็นผู้นำ และมีความเป็นผู้นำจึงจะทำให้องค์กรดำเนินไปอย่างบรรลุผลสำเร็จตาม วัตถุประสงค์ และนำพาหน่วยงานไปสู่ความเจริญก้าวหน้า^{๗๐}

^{๖๔} ยงยุทธ เกษสาคร, *ภาวะผู้นำและการจูงใจ*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ SK BOOKNET, ๒๕๔๒), หน้า ๖๘.

^{๖๕} Fiedler, *A theory of leadership effectiveness*, (New York: McGraw-Hill, 1967), p. 168.

^{๖๖} Dejnozka, *Educationl administration glossary*, (Westport CT: Greenwood, 1983), p. 199.

^{๖๗} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖.

^{๖๘} สุพานี สฤษฏ์วานิช, *พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๙๖.

^{๖๙} Normand L. Frigon Sr. & Harry K. Jackson Jr., *The Leader : Developing the Skills & Personal Qualities You Need to Lead Effectively*, (New York: American Management Association, 1996), p. 8.

^{๗๐} เนตร์พัฒนา ยาวีราช, *ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสจำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

บุคคลที่อยู่ในสังคมไม่ว่าจะเป็นระดับใดก็ตามย่อมมีบทบาทที่ต้องกระทำหรือรับผิดชอบตามวุฒิภาวะ ความรู้ ความสามารถ ผู้นำก็เช่นเดียวกันเมื่อดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำของกลุ่มแล้วย่อมมีบทบาทหน้าที่ ที่จะต้องรับผิดชอบตามฐานะ คือ

บทบาทและหน้าที่ของผู้นำที่จำเป็นอย่างมาก และบ่งบอกถึงความเป็นผู้นำ คือ พฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพ เพราะนั้นบทบาทหน้าที่จึงเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังต่อบุคคลกระทำตามหน้าที่ เช่น เป็นครูต้องสอนนักเรียน เป็นตำรวจต้องพิทักษ์สันติราษฎร์ เป็นทหารต้องเป็นวีรของชาติ เป็นลูกต้องเชื่อฟังพ่อแม่ เป็นต้น บทบาทของความเป็นผู้นำนั้นเป็นการแสดงออกของผู้นำโดยมุ่งหวังเพื่อให้การบริหารตามนโยบายที่วางไว้ ดังนั้นบทบาทของผู้นำจึงเป็นตัวแปรที่สำคัญมากที่จะทำให้การบริหารงานเกิดผลสัมฤทธิ์ขึ้น เพราะฉะนั้น การประสานความร่วมมือก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ที่อยู่ใต้อำนาจซึ่งเป็นหลักการขั้นมูลฐานที่จะทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ดังนั้น บทบาทของผู้นำจึงต้องประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้ คือ

๑. การเพิ่มความร่วมมือ
๒. การเพิ่มความเข้าใจ
๓. เน้นเรื่องผลผลิต
๔. เป็นตัวแทนส่งเสริมมิตรสัมพันธ์กับชุมชน
๕. การแสดงออกซึ่งความเป็นผู้นำของกลุ่ม
๖. การจัดองค์การ
๗. การประเมินผลด้วยการให้รางวัลและการบริหาร
๘. ความริเริ่ม
๙. ความเชื่อมั่นในตนเอง^{๗๑}

ผู้นำจำเป็นอย่างมากที่ต้องเข้าใจบทบาท เมื่อเป็นผู้นำแล้วการบริหารและจัดการชุมชนและสังคมเป็นอย่างดี ๓ ประการ คือ

๑. เป็นผู้รักษาหรือประสานให้สมาชิกในกลุ่มอยู่ร่วมกัน หมายถึง ผู้นำจะต้องอยู่ใกล้ชิดมีความสัมพันธ์กับคนในกลุ่มและเป็นที่ยอมรับของคนในกลุ่มทำให้กลุ่มมีความสามัคคีกลมเกลียว
๒. เป็นผู้ปฏิบัติการกิจของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ หมายถึง ผู้นำต้องมีความรับผิดชอบในกระบวนการทำงานด้วยความมั่นคงและเข้าใจได้ ผู้นำจะต้องทำให้กลุ่มทำงานให้บรรลุตามเป้าหมาย
๓. เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์ในกลุ่ม หมายถึง เขาจะปฏิบัติงานไปในทางที่จะอำนวยความสะดวกให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์และปฏิบัติกันด้วยดีของสมาชิกในกลุ่มการติดต่อสื่อสารที่ดีเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการช่วยให้หน้าที่บรรลุเป้าหมาย^{๗๒}

^{๗๑} ณรงค์ เสียงประชา, มนุษย์กับสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โอ เอสพริ้งติ้งเฮ้า, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓๙-๑๔๐.

^{๗๒} นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, หลักการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๙๖.

ผู้นำต้องมีหน้าที่ในการบริหารคนบริหารงานในความรับผิดชอบของตนให้ทำงานสำเร็จ ลุล่วงด้วยดีไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย หน้าที่ของผู้นำมีดังนี้ คือ

๑. ผู้นำต้องมีหน้าที่เป็นผู้บริหารและเป็นผู้ประสานงานกลุ่ม โดยวิธีการมอบหมายงานให้ผู้รับผิดชอบนำไปปฏิบัติ หรือผู้นำจะเป็นผู้ตัดสินใจนโยบายและวัตถุประสงค์ของกลุ่มโดยตรงหรือไม่ก็ได้ตามกระบวนการในการบริหารงานและทำงาน แต่ผู้นำก็มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการบริหารงานกลุ่ม และพร้อมรับผิดชอบกับสิ่งที่เกิดในเวลาปฏิบัติงาน หรือหลังปฏิบัติงานตามหน้าที่ในการรับผิดชอบในกลุ่ม

๒. ผู้นำมีหน้าที่ในการวางแผนในการปฏิบัติงานและนโยบายต่าง ทั้งนี้เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ผู้นำจึงเป็นผู้มีหน้าที่ในการประเมินสถานการณ์ในภายหน้าว่า จะมีปัญหาอะไรและหากมีปัญหาก็จะแก้ไขปัญหานั้นอย่างไรแล้วเตรียมแผนการไว้ล่วงหน้า อาจจะเป็นแผนระยะสั้นหรือระยะยาวก็ได้

๓. ผู้นำมีหน้าที่เป็นผู้วางนโยบาย การวางนโยบายอาจจะมีผู้ร่วมแสดงความคิดเห็นโดยสมาชิกในกลุ่มร่วมกันวางนโยบายหรือผู้นำวางนโยบายเพียงผู้เดียว ในกรณีนี้จะเกิดกับผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญ นอกจากนี้ในฐานะที่ผู้นำเป็นตัวแทนกลุ่มในการติดต่อภายนอกในนามของกลุ่มและทำหน้าที่ควบคุมความสัมพันธ์ในกลุ่ม จัดความขัดแย้งระหว่างคนในกลุ่มรวมทั้งการลงโทษและการให้รางวัล สิทธิดังกล่าวนี้จึงทำให้สามารถควบคุมกลุ่มและกำหนดนโยบายได้

๓.๑) มีหน้าที่เป็นบุคคลตัวอย่าง

๓.๒) มีหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม ผู้นำประเภทนี้มักจะเป็นบุคคลที่ได้ดำรงตำแหน่งนี้เป็นเวลานาน

๓.๓) ทำหน้าที่เป็นตัวแทนกลุ่มรับผิดชอบ เมื่อเกิดปัญหาหรือสมาชิกต้องการให้ช่วยในตัดสินใจ

๓.๔) ผู้นำทำหน้าที่เป็นบุคคลในอุดมคติของเหล่าสมาชิกเป็นที่เคารพในด้านคุณค่าต่าง ๆ และทุกคนก็ให้ความเชื่อฟังในตัวผู้นำ

๓.๕) ผู้นำมีบทบาทที่บุคคลอื่นต้องการจะเอาเยี่ยงอย่าง

๓.๖) ผู้นำทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและรับฟังพร้อมทั้งช่วยจัดปัญหาคล้ายกับที่รองรับอารมณ์ความทุกข์ความโศกเศร้าของผู้อื่นทั้งนี้เพื่อความคงอยู่ไปของกลุ่มนั่นเอง^{๗๓}

หน้าที่ของผู้นำ ๑๐ ประการดังนี้ คือ

๑. เป็นผู้วางแผนในการดำเนินงาน
๒. เป็นผู้จัดการของกลุ่ม
๓. เป็นผู้กำหนดนโยบาย
๔. เป็นผู้เชี่ยวชาญ
๕. เป็นนักการศึกษา
๖. เป็นผู้ตัดสินใจ

^{๗๓} อาษา เมฆสุวรรณ, ประมุขศิลป์ ศิลปะของการเป็นหัวหน้าในหลักบริหารกรมการปกครอง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ท้องถิ่น, ๒๕๑๐), หน้า ๒๑๔.

๗. เป็นผู้เลือกวัตถุประสงค์ของกลุ่ม
๘. เป็นผู้สนับสนุนบุคคลหรือสมาชิกในกลุ่มให้บรรลุในการทำงาน
๙. เป็นนิเทศงาน
๑๐. เป็นผู้ประเมินงาน^{๗๔}

หน้าที่ของผู้นำคือ

๑. เป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงานที่อยู่ในความรับผิดชอบ
๒. เป็นผู้ช่วยเสริมสร้างให้ปริมาณและคุณภาพของงานได้รับผลสูงสุด
๓. เป็นผู้สอนแนะนำการทำงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชา
๔. เป็นผู้ติดต่อประสานงานในองค์กรเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ
๕. เป็นผู้สั่งงานและควบคุมงาน^{๗๕}

จริยธรรมมีความหลากหลายในการให้ความหมาย เช่นใน แสดงถึงกฎหมายว่าด้วย มาตรฐานทางจริยธรรม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๕ มาตรฐานทางจริยธรรม คือ หลักเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจะต้องประกอบด้วย

๑. ยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศอันได้แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
๒. ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่
๓. กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม
๔. คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ
๕. มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน
๖. ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ
๗. ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ^{๗๖}

จะเห็นได้ว่า มาตรฐานทางจริยธรรมตามวรรคหนึ่ง ให้ใช้เป็นหลักสำคัญในการจัดทำประมวลจริยธรรม ของหน่วยงานของรัฐที่จะกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับสภาพคุณงามความดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องยึดถือสำหรับการปฏิบัติงาน การตัดสินใจ ถูกผิด การปฏิบัติที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ ตลอดจนการดำรงตนในการทำความดีและละเว้นความชั่ว

^{๗๔} จีรพรรณ กาจนะจิตรรา, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ชวนพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๑๓๓.

^{๗๕} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๗ กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์ พ.ศ.๒๕๒๓, หน้า ๒๑๑.

^{๗๖} ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต (ศปท.) กระทรวงการต่างประเทศ, พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://shorturl.asia/xlCXG> [๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

๒.๕ หลักจริยธรรมในการพัฒนาชุมชน

ด้วยเหตุที่ชุมชนนั้นจะต้องประกอบด้วยคนและสิ่งแวดล้อมหรือวัตถุ ดังนั้นการพัฒนาสิ่งแวดล้อมหรือวัตถุจึงถือว่าเป็นเป้าหมายส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมชนิดที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด การพัฒนาสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาควบคู่ไปกับการพัฒนาคน ของการพัฒนาชุมชนจะมีทั้งการพัฒนาคน พัฒนาวัตถุ หรือประเภทที่เป็นรูปธรรม และพัฒนาศีลธรรมหรือจิตใจ ตลอดทั้งพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านการงานอาชีพ เพื่อให้เกิดความมั่นคงถาวรในชีวิตและความเจริญรุ่งเรืองมั่นคงของประเทศชาติเพราะฉะนั้นการพัฒนาคนและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมจะต้องกระทำควบคู่กันไปอย่างสมดุลและสม่ำเสมอตลอดเวลา

การพัฒนาสิ่งแวดล้อม หมายถึง การพัฒนาวัตถุหรือสิ่งแวดล้อมคนให้เจริญขึ้น การพัฒนาวัตถุหมายถึงการสร้างสรรคสิ่งต่าง ๆ อันจำเป็นแก่มนุษย์ การครองชีพ การอยู่รอด และการมีชีวิตอยู่อย่างสะดวกสบาย และมีความสุข เช่น เมื่อยังขาดถนน ขาดโรงพยาบาล ขาดตลาด ขาดโรงเรียน บ่อน้ำ เป็นต้น การสร้างสรรคให้มีขึ้น นอกจากนี้การพัฒนาวัตถุยังหมายถึง การซ่อมแซมสิ่งของที่ปรักหักพังหรืออยู่ในสภาพไม่ดี ใช้การไม่ได้ ให้ใช้การได้ ให้อยู่ในสภาพดีขึ้น ตลอดจนการพยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่อยู่ในสภาพดี ให้ใช้การได้ ให้มีสภาพที่ดียิ่งขึ้น ใช้การได้ดียิ่งขึ้น เป็นการสร้างเสริมคุณภาพและสมรรถภาพให้มีมากยิ่งขึ้น^{๗๖๗}

การพัฒนาชุมชนก็คือ การพัฒนาคน และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาคนให้มีทั้งคุณภาพและคุณธรรมในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นเป้าหมายหรือจุดหมายปลายทางสูงสุดของการพัฒนาชุมชน การที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพนั้นมีพื้นฐานมาจากการพัฒนาทางวัตถุหรือรูปธรรม ส่วนการที่จะพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนั้นมีพื้นฐานมาจากการพัฒนาทางจิตใจหรือนามธรรมให้แก่ประชาชนในชุมชน

ในเวลาเดียวกัน การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและคุณธรรมนั้น จะต้องกระทำครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งควรจะต้องทำพร้อมกันไปทุก ๆ ด้าน ตัวอย่างเช่น ในด้านเศรษฐกิจเป็นคนที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน มีรายได้เพิ่มมากขึ้น ประกอบกิจการค้าขายไม่เอาเปรียบ เอาเปรียบ ไม่ซูดรีดหรือแสวงหากำไร หรือไม่กระทำการใด ๆ ที่จะแสวงหาผลกำไรโดยทุจริต ประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต อดทน และซื่อสัตย์สุจริตรวมทั้งมีศีลธรรมตลอดเวลา ส่วนในด้านการเมืองเป็นคนที่มีจิตสำนึกหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มีหน้าที่รับใช้ชาติ และส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอย่างจริงจัง จริงจัง และต่อเนื่อง เป็นต้น

เพราะฉะนั้น เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชนหรือกระบวนการพัฒนาชุมชนนั้น จะได้มาด้วยการพัฒนาทางวัตถุเพื่อไปสู่การมีคุณภาพ และการพัฒนาทางจิตใจเพื่อนำไปสู่การมีคุณธรรมของคนในชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

^{๗๖๗} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕), หน้า ๓๖.

สำหรับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนเช่นเดียวกัน นั้น ถือว่าเป็นเป้าหมายรองที่ใช้เป็นสื่อหรือเป็นแบบฝึกหัดสำหรับนำไปสู่การพัฒนาคน การพัฒนาสิ่งแวดล้อมนี้อาจแสดงออกโดยผ่านกิจกรรมพัฒนาชนบทต่าง ๆ ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาวัตถุ และจิตใจของประชาชนในชุมชนนั้น สาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาคนก็ เพราะจะต้องประกอบด้วยคนและสิ่งแวดล้อมที่แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดไม่ได้ คือ สิ่งแวดล้อม นี้ถือเสมือนว่าเป็นส่วนหนึ่งของคน ในบางครั้งถ้าไม่เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาสิ่งแวดล้อมก็ไม่อาจพัฒนาคนได้สำเร็จ

การพัฒนาชุมชนจะมุ่งพัฒนาคนเป็นประการสำคัญ แต่ก็ไม่อาจลืมหรือละทิ้งการพัฒนา สิ่งแวดล้อมได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ การพัฒนาคนและสิ่งแวดล้อมจึงต้องพัฒนาไปพร้อมกันหรือควบคู่กัน ซึ่งถ้าหากมุ่งพัฒนาส่วนใดส่วนหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว ก็อาจสภาพขาดความสมดุล ตามทฤษฎีความ ล้าทางวัฒนธรรม (Cultural Lag) หรือเกิดสภาพที่เรียกว่า สมัยใหม่แต่ไม่พัฒนา (Modernization Without Development) ขึ้นในชุมชนอันเป็นการแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาชุมชนนั้นล้มเหลวหรือไม่ ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ตัวอย่างการมุ่งพัฒนาสิ่งแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่พัฒนาคน เช่น มีการส่งเสริมให้ประชาชนสร้างศาลาประชาคม ศาลาอ่านหนังสือ หรือสร้างส้วมขึ้นในหมู่บ้านโดย หลาย ๆ ฝ่ายเล็งเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประชาชนในหมู่บ้านที่จะใช้เป็นสถานที่ประชุม เป็นสถานที่อ่านหนังสือต่าง ๆ หรือเป็นสถานที่ปลดทุกข์อย่างถูกสุขลักษณะ เมื่อสร้างสิ่งเหล่านี้ขึ้นมา โดยไม่มีการพัฒนาคนหรือให้ความรู้แก่ประชาชนหรือส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความต้องการสิ่งเหล่านี้ อย่างจริงจังแล้ว ผลที่ตามมาก็คือในหมู่บ้านนั้นมีถาวรวัตถุหรือสิ่งก่อสร้างเกิดขึ้น ๓ อย่างก็จริง แต่ ประชาชนไม่ไปใช้บริการรวมไปถึงไม่มีใครใส่ใจดูแลบำรุงรักษาหรือซ่อมแซม ปล่อยทิ้งไว้ให้รกร้าง และกลายเป็นสถานที่เสี่ยงอุบัติเหตุ หรือเป็นสถานที่เก็บของ เช่นนี้ถือว่าการพัฒนาที่ล้มเหลวส่วน การมุ่งพัฒนาคนแต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่พัฒนาสิ่งแวดล้อมก็เช่นเดียวกันมีการส่งเสริมอย่างแข็งขัน เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านได้รับการศึกษาอ่านออกเขียนได้โดยมีการให้การศึกษาหรือจัดฝึกอบรม ให้แก่ประชาชนเพื่อสั่งสอนให้ประชาชนมีการเสียสละ อดทน สมัยครสมานสามัคคี มีความรู้ความฉลาด ขึ้นโดยที่ในขณะที่เดียวกันประชาชนในหมู่บ้านนั้นอดอยาก แห้งแล้งเพราะขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้ การ พัฒนาแต่เพียงสิ่งแวดล้อมเช่นนี้ก็ไมอาจประสบความสำเร็จได้ เพราะเมื่อประชาชนไม่มีจะกิน ครอบครัวยืดอืดร้อนลำบาก ไม่มีที่พักอาศัยที่ดีพอ การให้การศึกษาอบรมต่าง ๆ แต่เพียงอย่างเดียวก็ ไม่มีประโยชน์ เพราะฉะนั้น การพัฒนาคนและพัฒนาสิ่งแวดล้อมจะต้องกระทำควบคู่กันไปอย่าง สมดุลและสม่ำเสมอตลอดเวลา

การพัฒนาคนกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมควรจะต้องเป็นไปอย่างควบคู่และสมดุลกัน แนวความคิดหรือความคิดเห็นดังกล่าวนี้เป็นเพียงสิ่งที่ผู้เขียนคาดหวังหรือเชื่อว่าควรจะเป็นไป อันจะ มีผลทำให้ได้รู้อย่างแน่ชัดว่าเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนคืออะไร และจะทำให้การพัฒนาชุมชน ประสบความสำเร็จในที่สุด

แต่ในสภาพความเป็นจริงที่ได้ปรากฏและรู้เห็นกันอยู่ตลอดมานั้น การปฏิบัติงานพัฒนา ชุมชนมิได้กระทำให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนที่ได้เสนอไว้ แม้นในอดีตจะได้มีผู้รู้ เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนได้เสนอแนวความคิดหรือความคิดเห็นในทำนองเดียวกันไว้แล้วก็ตาม ตัวอย่างเช่น แม้มีการเสนอว่า จุดหมายปลายทางของการพัฒนาชุมชนก็คือการพัฒนาคนและพัฒนา

สิ่งแวดล้อมให้สมดุลกันแต่เมื่อมีการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนก็มีการมุ่งพัฒนาชุมชนก็การพัฒนาคนและพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สมดุลกัน แต่เมื่อมีการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนก็มีการมุ่งพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ โดยไม่เหลียวแลการพัฒนาจิตใจของประชาชนในหมู่บ้าน อันอาจเป็นการกระทำไปทั้งที่รู้หรือไม่รู้ถึงเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนที่แท้จริงก็ได้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่เห็นชัดเป็นขึ้นเป็นอัน (Concrete) นับได้สร้างขึ้นมาง่าย และเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ รวมตลอดไปถึงการประเมินผลงานของการพัฒนาชุมชนก็พิจารณาจากวัตถุที่สร้างขึ้นเป็นส่วนมาก เช่น พิจารณาว่าปีนี้สร้างโอ่งได้กี่ใบ สร้างบ่อ เชื้อน หรือถนนหนทางได้กี่แห่ง เป็นต้น ในขณะที่การพัฒนาคนเป็นสิ่งที่มองเห็นยากจับต้องไม่ได้ ความลำบากใจให้กับผู้เขียนเป็นอย่างยิ่ง แม้ว่าผู้เขียนจะสามารถหาเหตุผลมาสนับสนุนเพื่อปิดความรับผิดชอบได้ตลอดเวลา แต่ความเป็นห่วงนี้ก็ยังคงอยู่ตลอดไปด้วยเกรงว่า สิ่งที่เสนอมานั้นเป็นสิ่งเพ้อฝันหรือไม่

ความหมายของการพัฒนาชุมชน มีนักวิชาการหลายคนได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้หลายลักษณะ ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้ “การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทไปในทิศทางที่คาดหวังว่าน่าจะดีขึ้นกว่าเดิม อันเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ และ/หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง”^{๗๘} “การพัฒนาชุมชน หมายถึง การทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้านทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยความร่วมมือของคนในชุมชนนั่นเอง ให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้านทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยความร่วมมือของคนในชุมชนนั่นเอง และโดยความร่วมมือของคนนอกชุมชนถ้าหากจำเป็น”^{๗๙} ความหมายของการพัฒนาชุมชนตามองค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกรรมวิธีแห่งการกระทำของสังคมซึ่งราษฎรในชุมชนนั้น ๆ ร่วมกันวางแผนและลงมือกระทำเอง กำหนดกลุ่มของตนแต่ละกลุ่มและแต่ละคน เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการและสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้น โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ให้มากที่สุด และถ้าจำเป็นอาจขอความช่วยเหลือทั้งทางด้านบริการวัสดุจากองค์กรรัฐบาลและที่มีใช้รัฐบาลก็ได้^{๘๐}

ความหมายของการพัฒนาชุมชน คือ การปรับปรุงสภาพต่าง ๆ ของชุมชน และมาตรฐานความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้นเพื่อนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองตามแนวทางที่ชุมชนต้องการโดยอาศัยความคิดริเริ่มการพึ่งพาตนเองและความร่วมมือกันทั้งระหว่างคนในชุมชนเองและระหว่างราษฎรกับรัฐบาล ถ้ามีความจำเป็นอาจขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กรจากภายนอกชุมชน^{๘๑} ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนาไม่ดงาม) ไปสู่

^{๗๘} วิชา วิรัชนิภาวรรณ, การพัฒนาชุมชนเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑.

^{๗๙} บุญศรี แก้วคำศรี และมนตรี ขอรัดน์, การพัฒนาชุมชนและวิชาที่เกี่ยวข้อง, (กรุงเทพมหานคร : จตุจักรการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๔๕.

^{๘๐} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕), หน้า ๒๐-๒๑.

^{๘๑} ชีรวัฒน์ นิเจนตร, การศึกษากับการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหประชาพานิชย์, ๒๕๒๘), หน้า ๒๒.

เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนาที่ตั้งามหรือเจริญ) กล่าวคือ เป็นการจูงใจ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่าง ๆ ในชุมชนจากสภาพที่ไม่พึงปรารถนา ไปสู่สภาพที่พึงปรารถนา อันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้^{๘๒}

ความหมายของการพัฒนาชุมชนที่มีการจัดไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑. การปรับปรุงส่งเสริมให้ชุมชนใดชุมชนหนึ่งดีขึ้น หรือมีวิวัฒนาการดีขึ้น

๒. การพัฒนาให้ชุมชนนั้น ๆ มีวิวัฒนาการดีขึ้น คือเจริญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๓. การพัฒนาชุมชนนั้น จะต้องพัฒนาทางด้านวัตถุและพัฒนาด้านจิตใจ

๓.๑) การพัฒนาด้านวัตถุ คือการสร้างเสริมความเจริญให้แก่ชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดมี หรือเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่เราเห็นโดยแจ้งชัด เช่น การส่งเสริมด้วยการผลิตผล การส่งเสริมระบบขนส่ง การคมนาคม การชลประทาน ฯลฯ

๓.๒) การพัฒนาด้านจิตใจ คือการสร้างเสริมความเจริญ โดยมุ่งจะให้การศึกษาอบรมประชาชน ซึ่งรวมทั้งการให้การศึกษาตามโรงเรียน มหาวิทยาลัยตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการและการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ได้รับการศึกษาอย่างดี

๔. การพัฒนาชุมชน คือกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ทั้งนี้ โดยประชาชนเข้าร่วมมือและริเริ่มดำเนินงานเอง^{๘๓}

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้อธิบายว่า การพัฒนาชุมชนยังมีความหมายซึ่งกันได้ทั้งขบวนการ โครงการ วิธีการ และกระบวนการ ดังจะได้อธิบายดังต่อไปนี้ว่า

การพัฒนาชุมชนในฐานะที่เป็นขบวนการ (Movement) เปรียบเหมือนเป็นการรณรงค์ หรือการต่อสู้ของมวลชนเพื่อการปฏิรูปสภาพความเป็นอยู่ที่ประชาชนมีความไม่พอใจอย่างรุนแรง และการเข้าร่วมในขบวนการนี้ก็เพราะแรงผลักดันอย่างแรงกล้าที่อยากจะเห็นความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น การพัฒนาชุมชนในฐานะนี้จึงประกอบด้วยอุดมการณ์และปรัชญาซึ่งประชาชนที่เข้าร่วมในขบวนการมีความเชื่อและศรัทธาอย่างแน่วแน่ว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง

การพัฒนาชุมชนในฐานะที่เป็นโครงการ (Program) การพัฒนาชุมชนในฐานะนี้ส่วนใหญ่ ถือว่าเป็นผู้จัดเตรียมและให้บริการต่าง ๆ แก่ประชาชนในรูปของโครงการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความต้องการในอันที่จะนำเอาบริการเหล่านั้นไปบำบัดความต้องการของตน

การพัฒนาชุมชนในฐานะที่เป็นวิธีการ (Method) เป็นการมุ่งพิจารณาวิธีการทำงานมากกว่าอย่างอื่น กล่าวคือ ถ้ากิจกรรมพัฒนาดำเนินการโดยรัฐบาลทั้งหมด โดยที่ประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมด้วยกิจกรรมพัฒนานั้นก็ไม่ถือว่าเป็นกิจกรรมพัฒนาตามวิธีการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนในฐานะที่เป็นกระบวนการ (Process) หมายถึง การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงอย่างมีระเบียบระบบและมีขั้นตอน กระบวนการพัฒนาชุมชนยังหมายความว่า

^{๘๒} จิตจำนงค์ กิตติกริต และชัยวัฒน์ สิทธิภราดร, การพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาหลักสูตร, ๒๕๓๒), หน้า ๕.

^{๘๓} สุวิทย์ ยิ่งวรพันธุ์, พัฒนาชนบทในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหประชาพานิชย์, ๒๕๐๙), หน้า ๕๘.

กิจกรรมพัฒนา นั้นเป็นเรื่องต่อเนื่องกันไป นั่นคือ เมื่อครบขั้นตอนของกระบวนการอันหนึ่งแล้วก็จะนำไปสู่การเริ่มต้นของกระบวนการในกิจกรรมพัฒนาอันต่อไป ขั้นตอนของกระบวนการอันหนึ่งแล้วก็จะนำไปสู่การเริ่มต้นจากการทำการศึกษาและสำรวจสภาพของชุมชนที่ผู้ทำงานพัฒนาจะเข้าไปทำงานด้วย ขั้นที่สองได้แก่ การพิจารณาขีดความสามารถของชุมชนที่มีอยู่ ขั้นที่สามผู้ทำงานพัฒนาจะต้องช่วยให้ประชาชนในชุมชนสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาความต้องการ ขั้นตอนที่สี่เป็นการวางแผนการพัฒนาโดยยึดหลักข้อเท็จจริงที่ได้ศึกษาหรือสำรวจมา ขั้นต่อไปก็จะเป็นการดำเนินการตามแผน และขั้นสุดท้ายเป็นการประเมินผลกิจกรรมที่ได้กระทำไปรวมถึงการพิจารณาวางแผนโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาต่อไปอีก

ในการดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาชุมชนนี้ จุดเน้นหนักอยู่ที่ว่า ได้เกิดอะไรขึ้นกับประชาชนทั้งในแง่สังคมและแง่จิตใจ นั่นคือ วิธีการและลักษณะของการทำงานตามกระบวนการพัฒนาชุมชนนั้นมีความสำคัญมากกว่าผลสำเร็จของงาน กระบวนการพัฒนาชุมชนเล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในสภาพความเป็นอยู่และความสามารถของประชาชนจากสถานการณ์หนึ่งไปสู่อีกสถานการณ์หนึ่ง เช่น จากสถานการณ์เดิมที่มีประชาชนเพียงสองสามคนเป็นผู้ตัดสินใจไปสู่สภาพที่ประชาชนหลายคนในชุมชนเป็นผู้มีความสามารถที่จะตัดสินใจเอง หรือจากสภาพที่มีการร่วมมือแต่เพียงเล็กน้อย ไปสู่สภาพที่มีการร่วมมือกันอย่างพร้อมเพรียง หรือจากสภาพความเฉื่อยชาของประชาชนไปสู่สภาพที่ประชาชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา หรือจากสภาพที่ความช่วยเหลือและทรัพยากรมาจากภายนอกไปสู่สภาพที่ประชาชนในชุมชนยอมเสียสละทรัพยากรและแรงงานในกิจกรรมพัฒนา^{๔๔}

คำว่าพัฒนาชุมชนเป็นคำ ๆ เดียวที่มีความหมายของตัวเองโดยเฉพาะและไม่ต้องอาศัยความหมายของคำว่าพัฒนาและชุมชนมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดความหมายแต่ประการใด

ความหมายของคำว่า พัฒนาชุมชน (Community Development) ก็มีได้มีความหมายเดียวกันหรือมีความหมายเหมือนกับคำว่าพัฒนา (Development) เหตุผลก็คือ การพัฒนาชุมชนเป็นคำที่มีความหมาย เป้าหมาย ปรัชญา แนวความคิด หลักการ และวิธีดำเนินงานที่แตกต่างไปจากคำว่าพัฒนา กล่าวโดยย่อก็คือ “การพัฒนาชุมชนไม่ใช่การพัฒนาโดยทั่วไป” ตัวอย่างเช่น ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนนั้นมุ่งพัฒนา และให้ความสำคัญกับคนมากที่สุด แต่การพัฒนาโดยทั่วไปมุ่งพัฒนาทางวัสดุเศรษฐกิจหรือพื้นที่เป็นหลัก หรือการพัฒนาชุมชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนอย่างมาก แต่การพัฒนาโดยทั่วไปไม่ให้ความสำคัญหรือให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมพอเป็นพิธีเท่านั้น หรือแม้กระทั่งการพัฒนาชุมชนนั้นมีแนวความคิดที่ต้องการให้ประชาชนช่วยเหลือตนเองและปกครองตนเอง ในขณะที่การพัฒนา โดยทั่วไปไม่สำคัญทำให้ประชาชนต้องพึ่งพาพึ่งพิงสังคมเมืองหรือรัฐบาลตลอดเวลา หรือการพัฒนาชุมชนให้ความสำคัญกับขั้นตอนการดำเนินงาน เช่น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ วางแผน และลงมือปฏิบัติงาน แต่การพัฒนาโดยทั่วไปมุ่งที่ผลสำเร็จของงานเป็นหลักเหล่านี้^{๔๕}

^{๔๔} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, หลักการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๔-๕.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

ตามความหมายของคำว่า “การพัฒนาชุมชน” ข้างต้นพอที่จะสรุปสาระสำคัญได้ ๓ ประการ คือ

๑. เป็นการสร้างความเจริญและส่งเสริมการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมรวมทั้งการพัฒนาทางด้านวัตถุและจิตใจ

๒. เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความคิดริเริ่มและร่วมมือกันช่วยเหลือตัวเอง

๓. มีการช่วยเหลือสนับสนุนทางด้านวิชาการจากหน่วยราชการ

เกี่ยวกับความหมายที่แสดงฐานะความแตกต่างสามารถสรุปได้ ๔ ฐานะคือ ในฐานะที่เป็นขบวนการ โครงการ วิธีการ และกระบวนการที่ขึ้นอยู่กับความสนใจที่จะยึดถือปฏิบัติหรือนิยมใช้ความหมายของการพัฒนาชุมชนในฐานะใด

ประเภทและองค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน จากที่ได้กล่าวมาแล้วเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาโดยทั่วไปมุ่งพัฒนาทางวัตถุเศรษฐกิจเป็นหลักหรือการพัฒนาชุมชน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่เป้าหมายการพัฒนาชุมชนคือการพัฒนาคนในชุมชนให้มีทั้งคุณภาพและคุณธรรมในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนั้นหากแบ่งประเภทของการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดของผู้ศึกษาแล้วสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภทใหญ่ ๆ กล่าวคือ

๑. ประเภทการพัฒนาคน

๒. ประเภทการพัฒนาวัตถุ

๓. ประเภทการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาคนและการพัฒนาวัตถุหรือสิ่งแวดล้อมเป็นการพัฒนาที่นำไปสู่เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชน ซึ่งการพัฒนาแต่ละประเภทมีวิธีการ

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ยังเกิดจากการสร้างสังคมมนุษย์ให้มีความเข้มแข็งใน ๓ มิติดังต่อไปนี้ คือ

๑. ความเข้มแข็งในรูปของการดำรงและดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม “สังคมควรมีความเข้มแข็งในการสร้างสังคมมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขปราศจากการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน แต่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน” กล่าวคือ สังคมมนุษย์มีความเข้มแข็งและมีภูมิปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากกลุ่มเอารัดเอาเปรียบ เช่น การกำหนดกฎหมาย การสร้างดำเนินนิมพึงประสงค์การกำหนดกฎหมาย คือ การสร้างหรือการกำหนดความมั่นคง การให้ (ทาน) การบริจาค การสร้างสมาคม มูลนิธิ

๒. ความเข้มแข็งตามลักษณะความเข้มแข็งของชุมชน พิจารณาตามลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง มีดังนี้ คือ

๒.๑) มีความเข้มแข็งในการแบ่งปันในสถานะขั้นมูลฐานของชีวิตร่วมกัน

๒.๒) มีความเข้มแข็งของความสนใจในเรื่องต่าง ๆ คล้ายกัน มีความรู้สึกแบบเดียวกัน และมีการกระทำไปตามทัศนคติซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกัน มีจารีตประเพณีเดียวกัน เป้าหมาย และจุดหมายในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๒.๓) มีความเข้มแข็งและความสามารถดำรงชีวิตทางสังคมในด้านต่าง ๆ ได้หมด

๒.๔) มีความเข้มแข็งในการทำกิจกรรมเพื่อบำบัดความต้องการที่ง่าย

๒.๕) มีความเข้มแข็งที่สามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้ และสามารถแก้ปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้

๒.๖) มีความเข้มแข็งในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ร่วมกันมีการใช้ประโยชน์และบริการทางสังคมร่วมกัน มีความรู้สึกต่อชุมชนร่วมกัน มีความผูกพันต่อชุมชนร่วมกัน และมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น

๒.๗) ภายในวงจำกัดของชุมชน เช่น ในเรื่องเศรษฐกิจที่เป็นแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัด มากกว่าสังคมนั้นวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีความเข้มแข็งในการสร้างสรรค์ใกล้ชิดกว่า และความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า

๒.๘) มีความเข้มแข็งในความรู้สึกและทัศนคติทั้งมวลที่ผูกพัน ปัจเจกบุคคลได้รวมเข้าเป็นกลุ่มมีความเข้มแข็งในการสร้างสรรค์ใกล้ชิดกัน และมีความเข้มแข็งในความเห็นอกเห็นใจกันลึกซึ้งกว่าสังคม

๓. ความเข้มแข็งในรูปของความสนใจของประชาชน โดยเฉพาะความสนใจของประชาชน โดยส่วนรวมซึ่งเป็นสถาบันหรือความมีคุณค่ายั่งยืน^{๘๖}

กลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง คือ การพัฒนาคนด้วยการศึกษา การศึกษาตามสถานการณ์ จะแปรเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส ทุกบทบาทของชีวิต คือ การศึกษา หากเราได้ค้นพบศักยภาพของแกนนำในชุมชน เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ ร่วมคิด จินตนาการ เป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาของชุมชนได้ จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างแท้จริง สามารถอยู่รอดได้ไม่ว่าจะประสบภาวะวิกฤติอย่างไรก็ตาม^{๘๗}

การประยุกต์ใช้ประโยชน์ของการพัฒนาชุมชน ในการพัฒนาชุมชนตามแต่ละประเภท ย่อมนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงและผลประโยชน์แก่ชุมชนไม่ด้านใดก็ด้านหนึ่ง ดังนั้นจึงมีนักวิจัย นักวิชาการทั้งหลายได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์ของการพัฒนาชุมชน ดังนี้

สุกิจ จุลละนันท์ แสดงทัศนะในหนังสือการพัฒนาชุมชน : ทฤษฎีและแนวคิดในการพัฒนาประเทศไว้ว่า สาธารณประโยชน์ของการพัฒนาชุมชนจึงมุ่งไปสู่ประชาชนเป็นเบื้องต้น เพราะประชาชนเป็นศูนย์กลางสำคัญในอันที่จะบันดาลให้งานบรรลุผลโดยยึดถือว่าประชาชนเป็นทรัพยากรกำลังมนุษย์ (Human Resource) ที่มีความปรีชาสามารถทั้งในด้านกำลังความคิด กำลังแรงงาน ตลอดจนฝีมือหรือทักษะ พลั้งเหล่านี้หากจะได้ระดมมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนก็เป็นที่ยกย่องได้ว่า สามารถก่อให้เกิดความสมบูรณ์พูนสุขแก่ชุมชน นั้น ๆ ได้ ฉะนั้นการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงมุ่งกระตุ้น ยั่วยุ และส่งเสริมให้ประชาชนแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มได้มีโอกาสและรู้จักใช้ความสามารถของตนเองเพื่อช่วยตนเอง (Self-help) โดยการมีส่วนร่วม (Participation) ในการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ โดยยึดความต้องการของตนเองเป็นหลักและเป็นแนวทางในการวางแผนโครงการและดำเนินการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้บรรดาโครงการทั้งหลายจึงเป็นแต่เพียงเป้าหมาย

^{๘๖} สมัย สุปรรณรัตน์, “ปรัชญาและแก่นสารเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชนและสังคม”, วารสารวัฒนธรรมไทย, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๔ (มกราคม ๒๕๓๙) : ๓๓.

^{๘๗} เย็นฤดี วงศ์พุ่ม, ความเข้มแข็งของชุมชน จุลสารการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ครบรอบ ๓๐ ปี, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓.

อุปกรณ์ (Instrumental goal) หรือเป็นอุปกรณ์ช่วยฝึกประชาชนให้สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ตัดสินใจด้วยตนเอง และรู้จักร่วมปฏิบัติงานกับผู้อื่น การปฏิบัติตามโครงการต่างๆ จึงสอดแทรกกรรมวิธีให้การอบรมศึกษาแก่ประชาชน เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความรู้ ทักษะ ความสามารถ และทักษะของประชาชนเป็นสำคัญ “คือ ให้ประชาชนใช้ความสามารถของตนเอง ตัดสินใจด้วยตนเอง และให้ทำงานร่วมกันตามแบบประชาธิปไตย”^{๘๘}

ประโยชน์ของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การให้การศึกษาและให้โอกาสจะช่วยดึงพลังซ่อนเร้นในตัวคนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพได้ก็จะต้องยึดหลักการรวมกลุ่มและการทำงานกับกลุ่ม เพราะมนุษย์เราเป็นสัตว์ การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม จะช่วยให้คนได้เจริญเติบโตโดยเร็วที่สุด^{๘๙}

หากจะกล่าวถึงการประยุกต์ใช้ประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนาชุมชนนั้น บางครั้งเราไม่อาจประเมินได้ในระยะอันสั้น เพราะโครงการต่าง ๆ จะมีทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม บางโครงการจึงต้องใช้ระยะเวลา แต่ทุกอย่างที่ทำนั้นก็เกิดประโยชน์ทั้งสิ้น เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม องค์การสถาบันที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนา เพราะในชุมชนนั้นต้องประกอบไปด้วยวัด โรงเรียน หมู่บ้าน และองค์ประกอบที่สำคัญนั้นต้องมีรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องเมื่อมีการพัฒนาชุมชนสิ่งหนึ่งที่เรามองว่าไม่มีความสำคัญ คือ ตลาด เพราะตลาดก็เป็นแหล่งทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น ดังนั้นหากจะมองถึงประโยชน์ของการพัฒนาชุมชนที่จะเกิดขึ้นหรือได้รับจากการพัฒนาแล้วต้องมองไปที่ภาพรวมระหว่างองค์การสถาบันที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถาบันดังกล่าวที่มีความเกี่ยวพันกับการพัฒนาชุมชนและผลประโยชน์ที่จะได้นั้นก็ตกมาสู่สถาบันนั้น ๆ โดยรวมกล่าวคือ วัด โรงเรียน ตลาด บ้าน และรัฐประการสำคัญที่เราจะต้องทำความเข้าใจถึงความเกี่ยวกันของชุมชนเพื่อมองไปที่ประโยชน์จะได้รับการพัฒนานั้นเราต้องเข้าใจความสำคัญของสถาบันต่าง ๆ ก่อน ดังนี้

๑. วัด เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันศาสนาและมีความสำคัญต่อชุมชนเป็นอย่างมาก ในวัดก็จะมีพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนาที่ประชาชนในชุมชนใช้เป็นที่พักและยึดเหนี่ยวทางใจ ใช้กฎเกณฑ์แห่งศีลธรรมช่วยประชาชนให้ทำความดีช่วยก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในชุมชน และช่วยปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้แก่ประชาชนกล่าวได้ว่า ชีวิตของประชาชนในชุมชนนั้นผูกพันกับวัดตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย กิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับวัดหรือพระสงฆ์ทั้งสิ้น ดังนั้น จึงถือได้ว่าวัดเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนขึ้น

๒. โรงเรียน ในโรงเรียนจะต้องมีครูซึ่งเป็นผู้ให้การศึกษาอบรมแก่ประชาชนในชุมชน การศึกษาถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น จึงจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อันที่จริงแล้วมนุษย์เริ่มมีการศึกษาตั้งแต่มนุษย์เริ่มรู้จักคิดพิจารณาสิ่งรอบตัว และพยายามเข้าใจมนุษย์ความรู้ดังกล่าวเริ่มตั้งแต่การรู้จักใช้ก้อนหินขว้างปาสัตว์มาเป็นอาหาร และวิวัฒนาการเรื่อย ๆ จนสามารถมีอิทธิพลเหนือสิ่งแวดล้อมในบางอย่าง แต่เนื่องจากชุมชนสลับซับซ้อน

^{๘๘} สุกิจ จุลละนันท์, การพัฒนาชุมชน ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๘), หน้า ๓๔๕.

^{๘๙} พัฒน์ บุญรัตนพันธุ์, การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๓), หน้า ๑-๒.

ขึ้น มนุษย์จึงต้องหาทางแก้ไขปรับปรุงการศึกษาให้เข้ากับชุมชนที่พัฒนาไปการศึกษาของมนุษย์จึงไม่สิ้นสุด และเป็นกระบวนการที่มีอยู่ตลอดไป^{๙๐} ฉะนั้น โรงเรียนหรือครูในโรงเรียนจึงมีส่วนสำคัญในการให้ความรู้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้ดำรงชีวิตและปรับตัวได้ดีขึ้นในชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกเหนือไปจากนี้ครูในโรงเรียนยังถือว่าเป็นผู้นำชุมชน เพราะเป็นผู้มีความรู้ สามารถแจ้งข่าวสารและเป็นที่ปรึกษาให้แก่ประชาชนในชุมชนได้

๓. ตลาด เป็นสถาบันเศรษฐกิจที่สำคัญในชุมชน มีส่วนสำคัญช่วยให้เศรษฐกิจในชุมชนขยายตัวตลาดมีหน้าที่และบทบาทที่เป็นคุณประโยชน์ต่อประชาชนในชุมชน ดังนี้

๓.๑) ทำให้ประชาชนผู้ผลิตสินค้า หรือผู้ให้บริการสามารถติดต่อกับผู้ซึ่งต้องการสินค้าและบริการเหล่านั้น

๓.๒) ช่วยบำบัดความต้องการทางเศรษฐกิจของชุมชน คือ ผู้ที่ต้องการซื้อหรือขายไม่ว่าจะเป็นพืชผล ทรัพย์สิน หรือบริการ สามารถติดต่อได้ที่ตลาด

๓.๓) ช่วยให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น ระบบเงินเชื่อการใช้เงินตรา การจัดให้มีการแบ่งงาน กำหนดค่าจ้างและดอกเบี้ย เป็นต้น

๓.๔) ช่วยพัฒนาและสร้างความเจริญก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อความอุดมสมบูรณ์และความมั่นคงของสมาชิกในชุมชน

๓.๕) ช่วยให้การบริโภคให้เป็นไปอย่างพอเพียงและทั่วถึง รวมทั้งการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่น ๆ

เป็นความจริงที่ว่า ประชาชนในทุกชุมชนไม่อาจหลีกเลี่ยงต่อการผูกพันอยู่กับทรัพย์สินอันอาจเป็นเงินตรา สิ่งของ หรือสิทธิต่าง ๆ ขณะเดียวกัน ประชาชนก็ต้องผูกพันกับตลาดอยู่เสมอเพื่อทำการแลกเปลี่ยนทรัพย์สินนั้น การแลกเปลี่ยนกระทำได้หลายวิธี เช่น การแลกเปลี่ยนทางอ้อม เช่น การให้วัตถุหรือสิ่งของแก่ฝ่ายหนึ่ง แล้วอีกฝ่ายหนึ่งก็ให้วัตถุหรือสิ่งของอื่นตอบแทนมา นอกจากนี้ ยังมีการแลกเปลี่ยนทางตรง เช่น การแลกเปลี่ยนทรัพย์สินสิ่งของกันตรงไปตรงมา คือ แลกข่าวสารกับปลา เป็นต้น และการแลกเปลี่ยนโดยใช้สื่อ อันหมายถึงการซื้อขายทรัพย์สินเงินตรา หรือสินเชื่อ เป็นต้น

การแลกเปลี่ยนดังกล่าวซึ่งมนุษย์หลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่วนมากจะกระทำโดยผ่านตลาดแทบทั้งสิ้น รูปแบบของตลาดนั้น อาจเป็นแหล่งชุมนุมที่มีการจัดระเบียบระบบอย่างดี หรือเป็นสถานที่สาธารณะหรือในบริเวณบ้านภายในชุมชนก็ได้แล้วแต่กรณี เพราะฉะนั้น ตลาดจึงเป็นสถาบันเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนอย่างยิ่ง

๔. บ้าน ถือว่าเป็นสถาบันครอบครัวที่สำคัญอย่างยิ่งในชุมชน บ้านในที่นี้ หมายถึง “เรือน” หรือ “ครัวเรือน” อันไม่ใช่ความหมายเดียวกับ “หมู่บ้าน” ซึ่งหมายถึง “หลายคนตั้งพร้อมกันอยู่ ร่วมกันสร้าง ร่วมกันรักษาเจ็บไข้เดือดร้อนช่วยกัน แบ่งกันอยู่แบ่งกันกิน” ฉะนั้น บ้านในที่นี้จึงเป็นสถาบันครอบครัวที่เป็นส่วนหนึ่งและอยู่ในหมู่บ้าน

^{๙๐} สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๘๘.

ในทุกชุมชน มนุษย์จะต้องมีบ้าน ด้วยเหตุที่บ้านเป็นหน่วยของชุมชนที่สำคัญที่สุด มีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด และมีความคงทนที่สุด อีกทั้งยังไม่เคยปรากฏว่ามีชุมชนใดที่ไม่มีครัวเรือนหรือบ้าน จึงทำให้กล่าวได้ว่า บ้านเป็นสถาบันครอบครัวที่ผูกพันอยู่กับมนุษย์ในทุกชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อมเสมอมา

การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จอย่างมาก ถ้าหากมีพื้นฐานที่มั่นคง หน่วยที่เป็นพื้นฐานของชุมชนก็คือบ้าน เมื่อบ้านได้รับการพัฒนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งครอบครัวมีความเป็นอยู่ดีมีความสุขความเจริญ ชุมชนก็จะเจริญตามไปด้วยเป็นเงาตามตัว ประกอบกับครอบครัวในชุมชนชนบทนั้นเป็นครอบครัวขยายที่ผูกพันกันอย่างใกล้ชิด พลังส่วนนี้จึงเป็นกลุ่มพลังที่ควรให้ความสนใจและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนในทุกชุมชน

๕. รัฐ ในความหมายที่กว้างหมายถึงสถาบันการปกครองที่ประกอบด้วย อาณาเขต ประชากร อำนาจอธิปไตย และรัฐบาล แต่ในที่นี้มีความหมายที่แคบกว่า คือหมายถึง สถาบันการปกครองหนึ่งในชุมชนซึ่งเป็นสถาบันที่เก่าแก่ มีฐานะเหนือสถาบันในชุมชนอื่น ๆ มีการใช้อำนาจในการนำ ประสานปกครองและค้ำจุนสถาบันอื่น ๆ โดยใช้การควบคุมทางกฎหมาย เพื่อกำหนดให้กิจการต่าง ๆ ภายในชุมชนดำเนินไปภายในขอบเขตและความเหมาะสม เช่น การดำเนินชีวิตของครอบครัว การศึกษา การประกอบอาชีพการงานต่าง ๆ และการพัฒนา เป็นต้น

จะพบเห็นในชุมชนไทยทุกชุมชนว่า สถาบันการปกครองหรือรัฐนี้เป็นสถาบันที่จำเป็นสำหรับชุมชนอย่างมาก เพราะมนุษย์มีจุดอ่อนและยังไม่สมบูรณ์ในตัวเอง มีการต่อสู้ ขัดแย้ง เอาเปรียบ มีตื้นหา และมีความโน้มเอียงที่จะละเมิดกฎหมายของชุมชน ดังนั้น ในทุกชุมชน จึงต้องมีรัฐเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ช่วยนำทาง ช่วยประสานงานและช่วยส่งเสริมให้การดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนเป็นไปอย่างมีความสุขมีสันติ นอกจากนี้ รัฐยังช่วยวางแผน กำหนดนโยบายของชุมชน ให้หลักประกันคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ รวมตลอดไปถึงสร้างดุลยภาพและความมั่นคงของชีวิตให้แก่ประชาชนอีกด้วย

กลไกของรัฐได้ซึมซาบอยู่ในทุกชุมชน ผ่านทางกระทรวงต่าง ๆ เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงกลาโหม เป็นต้น กระทรวงดังกล่าวนี้ ปัจจุบันมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยิ่ง ความสำเร็จและความล้มเหลวของการพัฒนาชุมชน รัฐมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนเกื้อกูล หรือทำลายอย่างมาก การพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนชนบทของไทย ไม่อาจหลีกเลี่ยงให้พ้นไปจากขอบเขตของชนบท หน้าที่ ความรับผิดชอบ หรืออำนาจอธิปไตยของรัฐได้ว่าในกรณีใด ๆ

จากความเกี่ยวพันขององค์กรสถาบันที่กล่าวมาแล้วสะท้อนให้เห็นว่าแต่ละสถาบันก็เป็นฐานของการพัฒนาและเป็นแหล่งเป้าหมายที่จะนำไปสู่ความสำเร็จเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสมบูรณ์ สำหรับประโยชน์ดังกล่าวจะเกิดกับสถาบันย่อยต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านไม่ว่า วัด โรงเรียน ตลาด (เศรษฐกิจ) และรัฐเมื่อสถาบันต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ความมั่นคงหรือความร้อยรัดกันระหว่างสถาบันก็จะนำไปสู่ความอยู่ดีกินดีของคนในชุมชน ทั้งด้านความเป็นอยู่ อาชีพการงาน ตลอดจนความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์ของการพัฒนาชุมชน

ในการศึกษาความหมาย ประเภท และประโยชน์ของการพัฒนาชุมชน ดังได้กล่าวมาแล้ว อาจสรุปได้อีกครั้งดังนี้

ความหมายของการพัฒนา เป็นการสร้างความเจริญส่งเสริมการพัฒนาทั้งในด้าน เศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งกระบวนการพัฒนาด้านวัตถุและจิตใจของผู้ที่อยู่ใน ชุมชน การพัฒนาทั้งนี้ต้องเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความคิดริเริ่ม ร่วมมือกันช่วยเหลือตัวเองทั้ง มีการช่วยเหลือการพัฒนาสนับสนุนด้านวิชาการจากหน่วยราชการ นอกจากนี้ความหมายของการพัฒนา ชุมชนตามฐานะที่แสดงความแตกต่างสามารถสรุปได้ ๔ ฐานะ คือ ฐานะที่เป็นขบวนการ โครงการ วิธีการ ทั้งนี้กระบวนการที่ขึ้นอยู่กับความสนใจจะต้องยึดถือปฏิบัติหรือนิยามใช้ความหมายของการ พัฒนาชุมชนในฐานะใด หรืออาจกล่าวโดยภาพรวมของความหมาย คำว่าการพัฒนาชุมชนก็คือ การ ปรับปรุงให้ชุมชนใดชุมชนหนึ่งดีขึ้น มีวิวัฒนาการดีขึ้น คือ เจริญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

ประเภทของการพัฒนาชุมชนจะมีทั้งการพัฒนาคน พัฒนาวัตถุ หรือประเภทที่เป็น รูปธรรม และการพัฒนาศีลธรรมหรือจิตใจตลอดจนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน แต่ประเภทที่ สำคัญหรือที่เรียกว่าหัวใจของการพัฒนาชุมชนคือ การพัฒนาคนทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม การงาน อาชีพ เพื่อให้เกิดความมั่นคงถาวรในชีวิตและความเจริญรุ่งเรืองมั่นคงของประเทศชาติ ประเภทของ การพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ ต้องกระทำควบคู่กันไปอย่างสมดุลสม่ำเสมอตลอดเวลา^{๙๑}

จะเห็นได้ว่า ประโยชน์ของการพัฒนาชุมชน มาจากการที่ชุมชนมีพื้นฐานความมั่นคงและ ความเกี่ยวพันกันทางสถาบันในชุมชน สถาบันย่อยในชุมชนที่มีทั้งวัด โรงเรียน บ้าน รัฐเหล่านี้เป็น สถาบันที่จะได้รับประโยชน์ที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม ที่เป็นนามธรรมก็มาจากประชาชนหรือคน ในชุมชน เมื่อมีการพัฒนาคนให้รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ของความเป็นคนในฐานะที่อยู่ร่วมกันใน ชุมชนพัฒนาจิตใจให้รู้จักหรือมีคุณธรรม จริยธรรม แล้วผลของการพัฒนาที่ดีขึ้น และประโยชน์ก็ จะตกแต่ชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านคน ด้านวัตถุ และด้านสิ่งแวดล้อม ดังได้กล่าวมาแล้ว ปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชนบทไทย โดยศึกษาสถานการณ์ที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส วิกฤติของชุมชนชนบทไทยระดับครัวเรือนระดับหมู่บ้านระดับชุมชน และในระดับของ สังคมจะมีความคล้ายคลึงกัน โดยจากการที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธเป็นหลักเดิม

๒.๖ แนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นกำหนดขึ้นบนพื้นฐานทฤษฎีการกระจายอำนาจและอุดมการณ์ ประชาธิปไตย ซึ่งมุ่งเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง และกิจกรรม การปกครองตนเองในระดับหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้จากลักษณะสำคัญของการปกครอง ท้องถิ่น ที่เน้นการมีอำนาจอิสระในการปกครองตนเองมีการเลือกตั้ง มีองค์การหรือสถาบันที่จำเป็น ความหมายของการปกครองท้องถิ่น การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจ หรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยงานการปกครองท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนใน ท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนในการบริหารท้องถิ่นตามหลักการ ที่ว่าถ้าอำนาจปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลของท้องถิ่นก็ย่อมเป็นรัฐบาลของ

^{๙๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๑-๑๐๔.

ประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้นการบริการการปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีองค์กรของตนเอง อันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลาง โดยให้องค์กรอันมิได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลกลางมีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารงานภายในท้องถิ่นในเขตอำนาจของตน ซึ่งมีอำนาจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ตามสมควร อำนาจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่จะต้องไม่มากจนมีผลกระทบกระเทือนต่ออำนาจอธิปไตยของรัฐ เพราะองค์การปกครองท้องถิ่นมิใช่ชุมชนที่มีอำนาจอธิปไตย องค์การปกครองท้องถิ่นมีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Right) และมีองค์การที่จำเป็น (Necessary Organization) เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์การปกครองท้องถิ่นนั่นเอง^{๙๒} ปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางได้มอบอำนาจให้หรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองที่เกิดจากหลักการกระจายอำนาจ ในการปกครองร่วมรับผิดชอบทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วนในการบริหารงานภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่และอาณาเขตของตนที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย^{๙๓}

ชูวงศ์ ฉายะบุตร ได้สรุปคำนิยามความหมายของการปกครองท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีหลักการที่สำคัญคล้ายคลึงกัน จะต่างคือสำนวนและรายละเอียดปลีกย่อย ซึ่งสามารถพิจารณาได้ดังต่อไปนี้ การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลาง ให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชน ในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมดหรือเป็นบางส่วน ในการบริหารท้องถิ่น ตามหลักการที่ว่า ถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลของท้องถิ่น ก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน^{๙๔} ปกครองท้องถิ่น หมายถึง องค์การที่มีอาณาเขตแน่นอน มีประชากรตามหลักที่กำหนดไว้ มีอำนาจการปกครองตนเอง มีการบริหารการคลังของตนเอง และมีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน^{๙๕} การปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด โดยเฉพาะ และหน่วยการปกครอง ดังกล่าวนี้นี้จัดตั้งและอยู่ในความดูแลของรัฐบาลกลาง^{๙๖}

การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองซึ่งหน่วยการปกครองท้องถิ่นได้มีการเลือกตั้งโดยอิสระเพื่อเลือกผู้ที่มีหน้าที่บริหาร การปกครองท้องถิ่นมีอำนาจอิสระพร้อมความรับผิดชอบซึ่งตนสามารถที่จะใช้ได้โดยปราศจากการควบคุมของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลางหรือภูมิภาค แต่ทั้งนี้หน่วยการปกครองท้องถิ่น ยังต้องอยู่ภายใต้ บทบังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศ ไม่ได้

^{๙๒} โกวิท วัฒนงาม, **หลักการและมติใหม่ในอนาคต**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๐.

^{๙๓} ชูศักดิ์ เทียงตรง, **การบริหารการปกครองท้องถิ่นไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๘), หน้า ๒๐.

^{๙๔} ชูวงศ์ ฉายะบุตร, **การปกครองท้องถิ่นไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมศิษย์เก่ารรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๓๖.

^{๙๕} Holloway V. William, **State and Local Government in the United States**, (New York: McGraw-Hill, 1959), pp. 101-102.

^{๙๖} Clarke John J., **Out Line of Local government of the United Kingdom**, (London: Sir Isaac Pitman & Sons, 1957), pp 88-89.

กลายเป็นรัฐอิสระใหม่แต่อย่างใด การปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครอง ทางการเมืองที่อยู่ในระดับต่ำกว่ารัฐ ซึ่งก่อตั้งโดยกฎหมาย และมีอำนาจอย่างเพียงพอที่จะทำกิจการ ในท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง รวมทั้งอำนาจจัดเก็บภาษี เจ้าหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่น ดังกล่าวอาจได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งโดยท้องถิ่นก็ได้^{๙๗}

การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการปกครองที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการเมืองการปกครองของรัฐ และโดยนัยนี้จะเกิดองค์การทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้น ๆ องค์การนี้จัดตั้งและถูกควบคุมโดยรัฐบาล แต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง^{๙๘}

การปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งจัดการปกครองและดำเนินการบางอย่าง โดยดำเนินการกันเอง เพื่อบำบัดความต้องการของตน การบริหารงานของท้องถิ่นมีการจัดเป็นองค์การมีเจ้าหน้าที่ ซึ่งประชาชนเลือกตั้งขึ้นมาทั้งหมด หรือบางส่วน ทั้งนี้มีความเป็นอิสระในการบริหารงาน แต่รัฐบาลต้องควบคุมด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสมจะปราศจากการควบคุมของรัฐบาลได้ไม่เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่รัฐทำให้เกิดขึ้น^{๙๙}

การปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองซึ่งรัฐได้จัดตั้งขึ้นและให้มีอำนาจปกครองตนเอง (Autonomy) มีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) และต้องมีองค์การที่จำเป็นในการปกครอง (Necessary Organization) เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้สมความมุ่งหมายของการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ^{๑๐๐}

จะเห็นได้ว่า การปกครองท้องถิ่น เป็นการปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยงานการปกครองท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนในการบริหารท้องถิ่นตามหลักการที่ว่าถ้าอำนาจปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลของท้องถิ่นก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้นการบริการการปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีองค์กรของตนเองอันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลาง โดยให้องค์กรอันมิได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลกลางมีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารงานภายในท้องถิ่นในเขตอำนาจของตน ซึ่งมีอำนาจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ตามสมควร อำนาจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่จะต้องไม่มากจนมีผลกระทบกระเทือนต่ออำนาจอธิปไตยของรัฐ เพราะองค์การปกครองท้องถิ่นมิใช่ชุมชนที่มีอำนาจอธิปไตย องค์การปกครองท้องถิ่นมีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Right) และมีองค์การที่จำเป็น (Necessary Organization) เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์การปกครองท้องถิ่นนั่นเอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครองที่

^{๙๗} Montagu Harris G., **Comparative Local Government**, (Great Britain: William Brendon and Son, 1984), p 574.

^{๙๘} ประทาน คงฤทธิศึกษากร, **การปกครองเมืองพัทยา**, (กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๓๐.

^{๙๙} อุทัย หิรัญโต, **การปกครองท้องถิ่น**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๔.

^{๑๐๐} Robson William A., **Local Govern men in Encyclopedia of Social Science**, (New York: The Macmillan, 1953), p.574.

รัฐบาลให้อำนาจหรือการกระจายอำนาจไปให้หน่วยปกครองท้องถิ่นเพื่อเปิดโอกาสให้ ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นและชุมชน โดยมีองค์กรผู้รับผิดชอบมีอิสระในการใช้ดุลยพินิจ มีเจ้าหน้าที่และงบประมาณในการดำเนินงานแยกออกจากราชการส่วนภูมิภาคแต่องค์กรปกครองท้องถิ่นก็มีได้มีอธิปไตยในตัวเอง

ประเภทขององค์กรปกครองท้องถิ่น

๑. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบทั่วไป มี ๓ รูปแบบ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

๒. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบพิเศษ มี ๒ รูปแบบ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา

ตามบทบัญญัติในหมวด ๙ การปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา ๒๘๕-๒๘๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่กล่าวถึงที่มาขององค์กรปกครองท้องถิ่น^{๑๐๑}

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ ๔ ปี คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นจะเป็นข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำพนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่นมิได้มีคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกท้องถิ่นคณะผู้บริหารท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีที่มีการยุบสภาท้องถิ่น หรือในกรณีที่สมาชิกสภาท้องถิ่นพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะและต้องมีการเลือกตั้งคณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นชั่วคราวมีให้นำบทบัญญัติตามวรรคสอง วรรคสาม และวรรคหก มาบังคับใช้ทั้งนี้ตามกฎหมายกำหนด^{๑๐๒}

องค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ของการปกครองส่วนท้องถิ่น มีดังนี้

๑. หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น จะได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยผลแห่งกฎหมาย และหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ จะมีสภาพเป็นนิติบุคคล

๒. หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น จะได้รับการจัดตั้งขึ้น จะต้องไม่อยู่ในการบังคับบัญชาของหน่วยงานทางราชการเพราะจะต้องเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจปกครองตนเอง

๓. หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดตั้งขึ้น ต้องมีองค์กรที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนในท้องถิ่น เพื่อแสดงถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน

^{๑๐๑} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๔

^{๑๐๒} กองวิชาการและแผนงานร่วมกับสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง, “ปัญหาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕-๑๖.

๔. หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น จะต้องมีอำนาจในการจัดเก็บรายได้ โดยการอนุญาตจากรัฐเพื่อให้ท้องถิ่น มีรายได้นำมาทำนุบำรุงท้องถิ่น ให้เจริญก้าวหน้า

๕. หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ควรมีอำนาจในการกำหนดนโยบายและมีการควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตน ตามครรลองของการปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองอย่างแท้จริง

๖. หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ ควรมีอำนาจในการออกกฎข้อบังคับเพื่อกำกับให้มีการปฏิบัติไปตามนโยบาย หรือความต้องการแห่งท้องถิ่นได้ แต่ทั้งนี้กฎข้อบังคับทั้งปวงย่อมไม่ขัดต่อกฎหมาย หรือข้อบังคับอื่นใดของรัฐ

๗. หน่วยการปกครองท้องถิ่นเมื่อได้รับการจัดตั้งขึ้นแล้วยังคงอยู่ในความรับผิดชอบและอยู่ในการกำกับดูแลจากรัฐ เพื่อประโยชน์และความมั่นคงแห่งรัฐ และประชาชนในส่วนรวมองค์การปกครองท้องถิ่น

ตามบทบัญญัติในหมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา ๒๘๑-๒๙๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่กล่าวถึงที่มาขององค์กรปกครองท้องถิ่น^{๑๐๓} สรุปได้ว่า องค์การปกครองท้องถิ่นแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ดังต่อไปนี้ คือ

๑. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแบบทั่วไป มี ๓ รูปแบบ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

๒. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแบบพิเศษ มี ๒ รูปแบบ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ ๔ ปี

หลักการปกครองท้องถิ่น

๑. การปกครองของชุมชนหนึ่ง ซึ่งชุมชนเหล่านั้นอาจมีความแตกต่างกันในด้านความเจริญ จำนวนประชากรหรือขนาดของพื้นที่ เช่น หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ของไทยจัดเป็น กรุงเทพมหานคร เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหาร ส่วนตำบล และเมืองพัทยา ตามเหตุผลดังกล่าว

๒. หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม กล่าวคือ อำนาจของหน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีขอบเขตพอควร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากมีอำนาจมากเกินไป ไม่มีขอบเขต หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ก็จะกลายสภาพเป็น รัฐอธิปไตยเอง เป็นผลเสียต่อความมั่นคงของรัฐบาล อำนาจของท้องถิ่นนี้มีขอบเขต ที่แตกต่างกันออกไป ตามลักษณะความเจริญและ

^{๑๐๓} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, หน้า ๑๔๔-๑๔๕.

ความสามารถของประชาชนในท้องถิ่นนั้น เป็นสำคัญ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลในการพิจารณาการกระจายอำนาจให้หน่วยการปกครอง ท้องถิ่นระดับใด จึงจะเหมาะสม

๓. หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) ที่จะดำเนินการปกครองตนเอง สิทธิตามกฎหมายแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๓.๑) หน่วยการปกครองท้องถิ่นมีสิทธิที่จะตรากฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์การปกครองท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการบริหารตามหน้าที่และ เพื่อใช้บังคับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น เทศบัญญัติ ข้อบังคับ สุขาภิบาล เป็นต้น

๓.๒) สิทธิที่เป็นหลักในการดำเนินการบริหารท้องถิ่น คือ อำนาจในการกำหนดงบประมาณ เพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ

๔. เมืองครุฑที่จำเป็นในการบริหารและการปกครองตนเอง องค์การที่จำเป็นของท้องถิ่น จัดแบ่งเป็นสองฝ่าย คือ องค์การฝ่ายบริหารและองค์การฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น การปกครอง ท้องถิ่นแบบเทศบาลจะมีคณะเทศมนตรีเป็นฝ่ายบริหาร และสภาเทศบาลเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ หรือในแบบมหานคร คือกรุงเทพมหานครจะมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นฝ่ายบริหาร สภากรุงเทพมหานครจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น^{๑๐๔}

จะเห็นได้ว่า หลักการปกครองท้องถิ่นมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ คือ ๑) การปกครองของชุมชนหนึ่ง ซึ่งชุมชนเหล่านั้นอาจมีความแตกต่างกันในด้านความเจริญ จำนวนประชากรหรือขนาดของพื้นที่ ๒) หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติหน้าที่ ตามความเหมาะสม ๓) หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) ที่จะดำเนินการปกครองตนเอง และ ๔) เมืองครุฑที่จำเป็นในการบริหารและการปกครองตนเอง

วัตถุประสงค์ของการปกครองส่วนท้องถิ่น

๑. เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดว่าในการบริหารประเทศจะต้องอาศัยเงินงบประมาณเป็นหลัก หากเงินงบประมาณจำกัด ภารกิจที่จะต้องบริการ ให้กับชุมชนต่าง ๆ อาจไม่เพียงพอ ดังนั้นหากจัดให้มีการปกครองท้องถิ่น หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ ก็สามารถมีรายได้ มีเงินงบประมาณของตนเองเพียงพอ ที่จะดำเนินการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่นได้ จึงเป็นการแบ่งเบาภาระของ รัฐบาลได้เป็นอย่างมาก การแบ่งเบาเป็นการแบ่งเบาทั้งในด้านการเงิน ตัวบุคคล ตลอดจนเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ

๒. เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง เนื่องจากประเทศมีขนาดกว้างใหญ่ ความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องที่ ย่อมมีความแตกต่างกัน การรอรับการบริการจากรัฐบาลแต่อย่างเดียว อาจไม่ตรงตามความต้องการที่แท้จริงและล่าช้า หน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีประชาชน ในท้องถิ่นเป็นผู้บริหารเท่านั้น จึงจะสามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้

๓. เพื่อความประหยัดโดยที่ท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนก็ต่างไปด้วย การจัดตั้งหน่วยปกครองท้องถิ่นขึ้นจึงมีความจำเป็น โดยให้อำนาจ หน่วยการปกครองท้องถิ่นจัดเก็บภาษีอากร ซึ่งเป็นวิธีการหารายได้ให้กับท้องถิ่นเพื่อ นำไปใช้ในการบริหาร

^{๑๐๔} ชูวงศ์ ฉายะบุตร, การปกครองท้องถิ่นไทย, หน้า ๒๖.

กิจการของท้องถิ่น ทำให้ประหยัดเงินงบประมาณของรัฐบาล ที่จะต้องจ่ายให้กับท้องถิ่นทั่วประเทศ เป็นอันมาก และแม้จะมีการจัดสรรเงินงบประมาณจาก รัฐบาลไปให้บ้างแต่ก็มีเงื่อนไขที่กำหนดไว้อย่างรอบคอบ

๔. เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษากการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน จากการที่การปกครองท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการปกครองตนเอง ไม่ว่าจะโดยการสมัครรับเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเลือก เข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติของหน่วยการปกครองท้องถิ่นก็ตาม การปฏิบัติ หน้าที่ที่แตกต่างกันนี้มีส่วนในการส่งเสริมการเรียนรู้ถึงกระบวนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระดับชาติได้เป็นอย่างดี^{๑๐๕}

จะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ของการปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ การช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล การตอบสนองความต้องการของประชาชน ความประหยัด และการให้หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษากการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง

ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวความคิดในการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ทางการปกครองของ รัฐในอันที่จะรักษาความมั่นคงและความผาสุกของประชาชน โดยยึดหลักการกระจายอำนาจปกครอง และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นจึงสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

๑. การปกครองท้องถิ่นคือรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Basic Democracy) เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึกว่ตนมีความเกี่ยวข้องกับส่วนได้ส่วนเสียในการปกครองการบริหารท้องถิ่นเกิดความรับผิดชอบ และห่วงแหนต่อประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัยอันจะนำมาซึ่งความศรัทธา เลื่อมใสในระบอบการปกครองประชาธิปไตยในที่สุด^{๑๐๖} โดยประชาชนจะมีโอกาสเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร การเลือกตั้งจะเป็นการฝึกฝน ให้ประชาชนใช้ดุลพินิจเลือกผู้แทนที่เหมาะสม สำหรับผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปบริหารกิจการ ของท้องถิ่น นับได้ว่าเป็นผู้นำในท้องถิ่นจะได้ใช้ความรู้ ความสามารถบริหารงานท้องถิ่น เกิดความคุ้นเคยมีความชำนาญในการใช้สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การมี ส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติต่อไป

๒. การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักการปกครองตนเอง (Self Government) หัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประการหนึ่งก็คือ การปกครองตนเอง มิใช่เป็น การปกครองอันเกิดจากคำสั่งเบื้อบน การปกครองตนเองคือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วม ใน การปกครอง ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นนอกจากจะได้รับเลือกตั้งมาเพื่อรับผิดชอบบริหารท้องถิ่น โดยอาศัย

^{๑๐๕} สำนักประชาสัมพันธ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, **การปกครองส่วนท้องถิ่นและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔-๑๕.

^{๑๐๖} ชูศักดิ์ เทียงตรง, **การบริหารการปกครองท้องถิ่นไทย**, หน้า ๖-๗.

ความร่วมมือ ร่วมใจจากประชาชนแล้ว ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องฟังเสียง ประชาชนด้วยวิถีทางประชาธิปไตยต่าง ๆ เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนออกเสียงประชามติ (Referendum) ให้ประชาชนมีอำนาจถอดถอน (Recall) ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความสำนึก ในความสำคัญของตนต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรคปัญหาและช่วยกันแก้ไข ปัญหาของท้องถิ่นของตน^{๑๐๗}

นอกจากนี้ การปกครองตนเองในรูปของการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริงหรือ การกระจายอำนาจไปในระดับต่ำสุดคือรากหญ้า (Grass roots) ซึ่งเป็นฐานเสริมสำคัญยิ่งของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยมีหลายองค์ประกอบ แต่องค์ประกอบสำคัญยิ่งยวดอันหนึ่ง ก็คือการขาดรากฐานในท้องถิ่น^{๑๐๘}

๓. การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการกระจายอำนาจ การปกครองท้องถิ่นมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลเนื่องจากความจำเป็นบางประการ ดังนี้

๓.๑) การกิจของรัฐบาลมีอยู่อย่างกว้างขวาง นับวันจะขยายเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากงบประมาณที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปีตามความเจริญเติบโตของบ้านเมือง

๓.๒) รัฐบาลมีอาจจะดำเนินการในการสนองความต้องการของประชาชน ในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง เพราะแต่ละท้องถิ่นย่อมมีปัญหา และความต้องการ ที่แตกต่างกัน การแก้ปัญหาหรือจัดบริการโครงการในท้องถิ่นโดยรูปแบบที่เหมือนกัน ย่อมไม่บังเกิดผลสูงสุด ท้องถิ่นย่อมรู้ปัญหาและเข้าใจปัญหาได้ดีกว่า ผู้ซึ่งไม่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ประชาชนในท้องถิ่นจึงเป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นมากที่สุด

๓.๓) กิจการบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นนั้น ไม่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอื่น และไม่มีส่วนได้ ส่วนเสียต่อประเทศโดยรวม จึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่น ดำเนินการดังกล่าวเองดังนั้น หากไม่มีหน่วยการปกครองท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลจะต้องรับภาระดำเนินการทุกอย่าง และไม่ว่าจะสนองความต้องการของท้องถิ่นทุกจุดหรือไม่ รวมทั้งจะต้องดำเนินการ เฉพาะท้องถิ่นนั้น ๆ ไม่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอื่น หากได้จัดให้มีการปกครองท้องถิ่น เพื่อดำเนินการเองแล้ว ภาระของรัฐบาลก็จะผ่อนคลายเป็นไป รัฐบาลจะมีหน้าที่เพียงแต่ควบคุมดูแลเท่าที่จำเป็นเท่านั้น เพื่อให้ท้องถิ่นมีมาตรฐานในการดำเนินงานยิ่งขึ้น^{๑๐๙}

การแบ่งเบาภาระทำให้รัฐบาลมีเวลาที่จะดำเนินการในเรื่องที่สำคัญ หรือกิจการใหญ่ ๆ ระดับชาติอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวม ความคับคั่งของภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่รวมอยู่ส่วนกลางจะลดน้อยลง ความคล่องตัวในการดำเนินงานของส่วนกลางจะมีมากขึ้น

๔. การปกครองท้องถิ่นสามารถสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไม่ว่าทางสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชาชน ความต้องการ และปัญหาย่อมต่างกันออกไป ผู้ที่ให้บริการหรือแก้ไขปัญหาให้ถูกจุด และสอดคล้อง

^{๑๐๗} อนันต์ อนันตกุล, *กรมการปกครองท้องถิ่นไทย*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑), หน้า ๖-๗.

^{๑๐๘} ลิขิต ธีรเวคิน, *การกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๓.

^{๑๐๙} ชูวงศ์ ฉายะบุตร, *การปกครองท้องถิ่นไทย*, หน้า ๒๘-๒๙.

กับความต้องการของประชาชนก็ต้องเป็น ผู้ที่รู้ถึงปัญหาและความต้องการ ของประชาชนเป็นอย่างดี การบริหารงานจึงจะเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ไม่ต้องเสียเวลาเสนอเรื่องขออนุมัติ ไปยังส่วนเหนือขึ้นไป ท้องถิ่นจะบริหารงานให้เสร็จสิ้นลง ภายในท้องถิ่นนั่นเอง ไม่ต้องสิ้นเปลืองเวลา และค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น

๕. การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมือง การบริหารของประเทศในอนาคต ผู้นำหน่วยการปกครองท้องถิ่นย่อมเรียนรู้ประสบการณ์ทางการเมือง การได้รับเลือกตั้ง การสนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่นย่อมเป็นพื้นฐานที่ดีต่ออนาคตทางการเมืองของตน และยังฝึกฝนทักษะทางการเมืองบริหารงานในท้องถิ่นอีกด้วย ในประเทศไทย ผู้นำทางการเมืองที่มีชื่อเสียง เช่น นายทองหยด จิตตะวีระ, นายสุรินทร์ เทพกาญจนา เป็นต้น ล้วนแต่เป็นผู้มีผลงานจากการเป็นนายกเทศมนตรี หรือผู้บริหารท้องถิ่นมาก่อนจนสามารถประสบความสำเร็จเป็นนักการเมืองที่มีชื่อเสียงในระดับชาติ^{๑๑๐}

๖. การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวความคิดในการพัฒนาชนบท แบบพึ่งตนเอง การปกครองท้องถิ่นโดยยึดหลักการกระจายอำนาจ ทำให้เกิดการพัฒนาชนบท แบบพึ่งตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การดำเนินงานพัฒนาชนบท ที่ผ่านมายังมีอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมจากประชาชน ในท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ซึ่งการพัฒนาชนบทที่สัมฤทธิ์ผลนั้น จะต้องมาจากการริเริ่มช่วยเหลือตนเองของท้องถิ่น ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงกัน โดยอาศัยโครงสร้างความเป็นอิสระ ในการปกครองตนเอง ซึ่งต้องมาจากการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง มิเช่นนั้นแล้ว การพัฒนาชนบทจะเป็นลักษณะ “หยิбы่นยัดใส่ หรือกึ่งหยิбы่นยัดใส่” เกิดความคาดหวังทุกปีจะมี “ลาภลอย” แทนที่จะเป็นผลดีต่อท้องถิ่นกลับสร้างลักษณะการพัฒนาแบบพึ่งพา ไม่ยอมช่วยเหลือตนเอง อันเป็นผลทางลบต่อการพัฒนาพื้นฐานระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นการกระจายอำนาจจึงจะทำให้เกิดลักษณะการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นหลักสำคัญ ของการพัฒนาชนบทอย่างยิ่ง^{๑๑๑}

หน่วยการปกครองท้องถิ่นต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ ๔ ประการ

๑. ต้องเป็นนิติบุคคลเอกเทศแยกจากส่วนกลางมีขอบเขตการปกครองแน่นอนมีคณะผู้บริหารมาจากการเลือกตั้ง

๒. มีอิสระในด้านการคลังงบประมาณในการจัดเก็บภาษีและหารายได้

๓. มีอิสระในการกำหนดนโยบายและการบริหารงานของตนเอง

๔. อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลกลางน้อยมาก

ดังนั้น การกระจายอำนาจมีข้อพึงระวังและได้กลายเป็นจุดวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งมีอยู่หลายประการดังได้กล่าวไว้แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของขอบเขตการกระจายอำนาจและการคำนึงถึงระดับความรู้ความสามารถของประชาชน ซึ่งเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันอย่างมาก และมีมานานตั้งแต่สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ กล่าวคือ ได้มีการถกเถียงถึงความพร้อมของประชาชนต่อ

^{๑๑๐} วิทยุ อังคนารักษ์, แนวความคิดในการกระจายอำนาจปกครองส่วนท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๑๘), หน้า ๙๘.

^{๑๑๑} ลิขิต ธีรเวคิน, การปกครองท้องถิ่นกับการบริหารจัดการท้องถิ่น : อภิธานศัพท์ของอารยธรรมโลก, (กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, ๒๕๒๘), หน้า ๓-๔.

การปกครองตนเองมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน แต่จากความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นนั้น หากจะมองรวมเป็นจุดใหญ่ ๆ แล้วสามารถแบ่งออกได้เป็นสองด้าน คือ ด้านการเมืองการปกครอง และการบริหาร กล่าวคือ ในด้านการเมืองการปกครองนั้นเป็นการปูพื้นฐานของการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย และการเรียนรู้การปกครองตนเอง ส่วนด้านการบริหารนั้น เป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่นได้หาทางตอบสนองแก้ปัญหา ด้วยตนเอง ด้วยกลไกทางการบริหารต่าง ๆ ทั้งในแง่ของการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการจัดการอยู่ภายใต้การควบคุม^{๑๑๒}

จะเห็นได้ว่า แนวความคิดในการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ทางการปกครองของรัฐในอันที่จะรักษาความมั่นคงและความผาสุกของประชาชน โดยยึดหลักการกระจายอำนาจปกครอง และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่นได้หาทางตอบสนองแก้ปัญหาด้วยตนเองดังต่อไปนี้ คือ

๑. สถานะตามกฎหมาย (Legal Status) หมายความว่า หากประเทศใดกำหนดเรื่องการปกครองท้องถิ่นไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ การปกครองท้องถิ่นในประเทศนั้นจะมีความเข้มแข็งกว่าการปกครองท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยกฎหมายอื่น เพราะข้อความที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่า ประเทศนั้นมีนโยบายที่จะกระจายอำนาจอย่างแท้จริง

๒. พื้นที่และระดับ (Area and Level) ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นมีหลายประการ เช่น ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ และความสำนึกในการปกครองตนเองของประชาชน จึงได้มีกฎเกณฑ์ที่จะกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นออกเป็น ๒ ระดับ คือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กและขนาดใหญ่ สำหรับขนาดของพื้นที่จากการศึกษาขององค์การสหประชาชาติ โดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม (UNESCO) องค์การอนามัยโลก (WHO) และสำนักกิจการสังคม (Bureau of Social Affair) ได้ให้ความเห็นว่าหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่สามารถให้บริการและบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ ควรมีประชากรประมาณ ๕๐,๐๐๐ คน แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นที่จะต้องพิจารณาด้วย เช่น ประสิทธิภาพในการบริหารรายได้ และบุคลากร เป็นต้น

๓. การกระจายอำนาจและหน้าที่ การที่จะกำหนดให้ท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ที่มากนักเพียงใดขึ้นอยู่กับนโยบายทางการเมืองและการปกครองของรัฐบาลเป็นสำคัญ

๔. องค์การนิติบุคคล จัดตั้งขึ้นโดยผลแห่งกฎหมายแยกจากรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลแห่งชาติ มีขอบเขตการปกครองที่แน่นอน มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย ออกกฎ ข้อบังคับ ควบคุมให้มีการปฏิบัติตามนโยบายนั้น ๆ

^{๑๑๒} วรพิตย์ มีมาก, “ความรู้และความเข้าใจของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านดงจังหวัดเชียงใหม่”, สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า ๖.

๕. การเลือกตั้ง สมาชิกองค์การหรือคณะผู้บริหารจะต้องได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งหมดหรือบางส่วน เพื่อแสดงถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน โดยเลือกผู้บริหารท้องถิ่นของตนเอง

๖. อิสระในการปกครองตนเอง สามารถใช้ดุลยพินิจของตนเองในการปฏิบัติกิจการภายในขอบเขตของกฎหมาย โดยไม่ต้องขออนุมัติจากรัฐบาลกลางและไม่อยู่ในสายการบังคับบัญชาของหน่วยงานทางราชการ

๗. งบประมาณของตนเอง มีอำนาจในการจัดเก็บรายได้ การจัดเก็บภาษีตามขอบเขต ที่กฎหมายให้อำนาจในการจัดเก็บ เพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะทำนุบำรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

๘. การควบคุมดูแลของรัฐ เมื่อได้รับการจัดตั้งขึ้นแล้วยังคงอยู่ในการกำกับดูแลจากรัฐ เพื่อประโยชน์และความมั่นคงของรัฐและประชาชนโดยรวม โดยการมีอิสระในการดำเนินงานของหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ทั้งนี้ได้หมายความว่ามิใช่อิสระเต็มที่ทีเดียว คงหมายถึงเฉพาะอิสระในการดำเนินการเท่านั้น เพราะมิฉะนั้นแล้วท้องถิ่นจะกลายเป็นรัฐอธิปไตยไปรัฐจึงต้องสงวนอำนาจในการควบคุมดูแลอยู่^{๑๑๓}

การปกครองท้องถิ่นกำหนดขึ้นบนพื้นฐานทฤษฎีการกระจายอำนาจและอุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งมุ่งเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและกิจกรรมการปกครองตนเองในระดับหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้จากลักษณะสำคัญของการปกครองท้องถิ่นที่เน้นการมีอำนาจอิสระในการปกครองตนเองมีการเลือกตั้งมีองค์การหรือสถาบันที่จำเป็นในการปกครองตนเอง และที่สำคัญก็คือประชาชนในท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างกว้างขวาง^{๑๑๔}

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบการปกครองส่วนท้องถิ่นมี ๘ ประการ คือ สถานะตามกฎหมาย พื้นที่และระดับ การกระจายอำนาจและหน้าที่ องค์การนิติบุคคล การเลือกตั้ง อิสระในการปกครองตนเอง งบประมาณของตนเอง และการควบคุมดูแลของรัฐ เหล่านี้เรียกว่า องค์ประกอบการปกครองส่วนท้องถิ่น

อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นตามหลักการกระจายอำนาจปกครอง กล่าวคือ เป็นองค์กรที่รับมอบภารกิจบางอย่างจากรัฐมาดำเนินการจัดทำเอง โดยภารกิจที่จัดทำนั้นเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับท้องถิ่น และเป็นกิจการที่ท้องถิ่นสามารถจัดทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่ารัฐเนื่องจากเป็นกิจการที่มีลักษณะเฉพาะขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่นแต่ละแห่ง ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเข้าใจปัญหาหาและจัดทำภารกิจได้ดีกว่าส่วนกลางมีอิสระในการบริหารจัดการโดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลจากส่วนกลางและมีขอบเขตขึ้นอยู่กับรัฐเป็นผู้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้วัตถุประสงค์ของการใช้อำนาจหน้าที่เป็นเกณฑ์สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ อำนาจหน้าที่ในการจัดทำบริการ

^{๑๑๓} อนันต์ อนันตกุล, กรมการปกครองท้องถิ่นไทย, หน้า ๑๐.

^{๑๑๔} อุทัย หิรัญโต, การปกครองท้องถิ่น, หน้า ๒๒.

สาธารณะ (Service Public) และอำนาจหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบ (Police) การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นคือการใช้หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) ให้กับประชาชนโดยตรง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะของท้องถิ่นด้วยตนเองตามภารกิจหน้าที่ที่ระบุให้ดำเนินการอย่างชัดเจน มีพื้นที่รับผิดชอบชัดเจน มีผู้บริหารที่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน หรืออาจจะได้รับความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่น การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๖ ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ซึ่งได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และเมืองพัทยา มีอำนาจหน้าที่อยู่ ๓๑ เรื่องดังนี้

๑. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
๒. การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำและทางระบายน้ำ
๓. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือท่าข้ามและที่จอดรถ
๔. การสาธารณสุขโรคและการก่อสร้างอื่น ๆ
๕. การสาธารณสุขการ
๖. การส่งเสริมการฝึกและการประกอบอาชีพ
๗. การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
๘. การส่งเสริมการท่องเที่ยว
๙. การจัดการศึกษา
๑๐. การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรีคนชราและผู้ด้อยโอกาส
๑๑. การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นนั้น
๑๒. การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
๑๓. การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
๑๔. การส่งเสริมกีฬา
๑๕. การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
๑๖. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
๑๗. การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
๑๘. การกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
๑๙. การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัวและการรักษาพยาบาล
๒๐. การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
๒๑. การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
๒๒. การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
๒๓. การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพและสาธารณสถานอื่น
๒๔. การจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๒๕. การผังเมือง

- ๒๖. การขนส่ง และการวิศวกรรมจราจร
- ๒๗. การดูแลรักษาที่สาธารณะ
- ๒๘. การควบคุมอาคาร
- ๒๙. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- ๓๐. การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- ๓๑. กิจกรรมอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการการกระจายอำนาจฯ ประกาศกำหนด^{๑๑๕}

จะเห็นได้ว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นตามหลักการกระจายอำนาจปกครอง กล่าวคือ เป็นองค์กรที่รับมอบภารกิจบางอย่างจากรัฐมาดำเนินการจัดทำเอง โดยภารกิจที่จัดทำนั้นเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับท้องถิ่น และเป็นกิจการที่ท้องถิ่นสามารถจัดทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่ารัฐเนื่องจากเป็นกิจการที่มีลักษณะเฉพาะขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่นแต่ละแห่ง ดังนั้นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะเข้าใจปัญหาและจัดทำภารกิจได้ดีกว่าส่วนกลางมีอิสระในการบริหารจัดการโดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลจากส่วนกลางและมีขอบเขตขึ้นอยู่กับรัฐเป็นผู้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้วัตถุประสงค์ของการใช้อำนาจหน้าที่เป็นเกณฑ์สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ อำนาจหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะ (Service Public) และอำนาจหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบ (Police) การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นคือการใช้หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) ให้กับประชาชนโดยตรง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะของท้องถิ่นด้วยตนเองตามภารกิจหน้าที่ที่ระบุให้ดำเนินการอย่างชัดเจน มีพื้นที่รับผิดชอบชัดเจน มีผู้บริหารที่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน หรืออาจจะได้รับความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่น การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๖ ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ซึ่งได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และเมืองพัทยา มีอำนาจหน้าที่อยู่ ๓๑ เรื่อง

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระพรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวถึง การทำหน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนชั่ว-เพื่อนดี ในหลักของทศ ๖ ตามความหมายของการพัฒนาคนว่า จะต้องรู้จักหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติกับผู้คนรอบ ๆ และชุมชนชนที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อเกิดการพัฒนาคนและชุมชนให้อยู่อย่างมีความสุข^{๑๑๖}

^{๑๑๕} กิตติศักดิ์ แพรพพรายรัตน์, “พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอนองแคว จังหวัดสระบุรี”, วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๓), หน้า ๖.

^{๑๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **หน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนชั่ว-เพื่อนดี**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๒๙.

ภิกขุ ปัญญานันทะ ได้กล่าวถึง หลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิต เช่น คิดชอบ ทำชอบ มีสติ มีศีล มรรค ๘ ประการ คือ ความเห็นที่ถูกต้อง ความคิดที่ถูกต้อง การพูดจาที่ถูกต้อง การงานที่ถูกต้อง การอาชีพที่ถูกต้อง ความพากเพียรที่ถูกต้อง ความรำลึกที่ถูกต้อง ความตั้งใจมั่นคง ที่ถูกต้องทุกขันธ์โรธคามินีปฏิปทา หลักในการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง อันเป็นเนื้อแท้ของ พระพุทธศาสนา^{๑๑๗}

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ได้กล่าวถึง การสร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ให้ เกิดขึ้นกับ บุคคล องค์กร และสังคม เพื่อนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายร่วมกันเกิดผลงานการ สร้างสรรค์ของบุคคลและสังคม ทำให้สังคมมีการพัฒนาที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและ คุณภาพสังคม การพัฒนาชีวิตประกอบด้วยการเรียนรู้ ความเป็นอิสระแห่งจิตใจและปัญญา ความสุข การพัฒนาคุณภาพสังคม ประกอบด้วยสังคมมีความเสมอภาค มีความยุติธรรม มีความสงบสุขมี สันติภาพมีหลักประกัน ความเป็นธรรม สมดุล มั่นคง ยั่งยืน^{๑๑๘}

ไพโรจน์ พรหมสาส์น ได้กล่าวถึง “หลักการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต้องเป็นการ เสริมสร้างโอกาสให้ชุมชน แสดงพลังและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน ชุมชนที่จะทำ เช่นนี้ ได้ต้องเป็นชุมชนที่ผ่านการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญของการนำไปสู่สังคมที่น่าอยู่ และเมื่อสังคมน่าอยู่คนจะไม่ อยากย้ายไปอยู่ที่อื่น เพราะเกิดความรัก เกิดความรู้สึกรักผูกพันต่อชุมชน การสร้างความเข้มแข็งใน ระดับหมู่บ้านเป็นเรื่องปรับทัศนคติของการสร้างจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือ ดูแลซึ่งกันและกันของคนในชุมชน”

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้กล่าวในหลักสูตรการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันใน สังคมไว้ว่าสามารถทำได้โดย “กำหนดหลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร” ที่ครอบคลุมหัวข้อที่เป็น เรื่องของส่วนรวม หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบที่จะเกิดกับคนหมู่มาก เช่น สิ่งแวดล้อม การรู้จัก เคารพกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสังคม^{๑๑๙}

เสรี พงศ์พิศ กล่าวถึง ภูมิปัญญาว่าเป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตซึ่งผู้คนได้สั่ง สมสืบทอดกันมาช้านานจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย สู้ลูก หลาน จากคนรุ่นสู่อีกรุ่นหนึ่ง จากอดีตถึง

^{๑๑๗} ปัญญานันทมนี, ทางสายกลาง ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา, (นนทบุรี : วัดชลประทานรังสฤษฎ์, มปป.), หน้า ๕๑-๕๓.

^{๑๑๘} พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร., LIST MODEL FOR RESEARCH AND SOCIAL DEVELOPMENT, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๑๖.

^{๑๑๙} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, จอมปราชญ์นักการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมิเดีย, ๒๕๔๓), หน้า ๘๐.

ปัจจุบันภูมิปัญญาเป็นศาสตร์ คือ เป็นความรู้ที่มีคุณค่าดีและงามที่คนได้ค้นคิดขึ้นมาไม่ใช่ด้วยสมอง แต่เพียงอย่างเดียวแต่ด้วยอารมณ์ ความรู้สึก ญาณทัศนะ คือ ด้วยจิตวิญญาณ^{๑๒๐}

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา กล่าวถึง “ความเข้มแข็งของชุมชนไทยว่า ชุมชนต้องมีอิสระและพึ่งตนเองได้ ในด้านเศรษฐกิจเลี้ยงตนเองได้ ด้านสังคม มีการพึ่งพาอาศัยกันด้วยความมีน้ำใจ ระหว่างครัวเรือน และด้านวัฒนธรรม ดำรงได้ด้วยการนับถือบรรพบุรุษร่วมกัน”^{๑๒๑}

ประเวศ วะสี ประชุมระดมความคิดโดยสร้างตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนลดความเป็นนามธรรม บ่งบอกขีดความสามารถและด้วยภาพการพัฒนาของชุมชนในการพึ่งตนเอง สะท้อนความเข้มแข็งของชุมชนที่พึงปรารถนา ในมิติเศรษฐกิจฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมและมิติทางการเมือง โดยพิจารณาว่าตัวชี้วัดจะต้องมีความเป็นพลวัตปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับเงื่อนไขและบริบทของชุมชน^{๑๒๒}

วิรัช วิรัชนิการวรรณ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า “การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทไปในทิศทางที่ดีขึ้นให้น่าจะดีขึ้นกว่าเดิม อันเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ และ/หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง”^{๑๒๓}

บุญศรี แก้วคำศรี และมนตรี ขอรัตน์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า “การพัฒนาชุมชน หมายถึง การทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้านทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยความร่วมมือของคนในชุมชนนั่นเอง ให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้านทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยความร่วมมือของคนในชุมชนนั่นเอง และโดยความร่วมมือของคนนอกชุมชนถ้าหากจำเป็น”^{๑๒๔}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้อ้างความหมายของการพัฒนาชุมชนตามองค์การสหประชาชาติไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกรรมวิธีแห่งการกระทำของสังคมซึ่งราษฎรในชุมชนนั้น ๆ ร่วมกันวางแผนและลงมือกระทำเอง กำหนดกลุ่มของตนแต่ละกลุ่มและแต่ละคน เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการและ

^{๑๒๐} เสรี พงศ์พิศ, *แผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไทย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๔.

^{๑๒๑} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, *วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย*, (กรุงเทพมหานคร : อทิตตา ปรีณัติ, ๒๕๓๗), หน้า ๕๓.

^{๑๒๒} ประเวศ วะสี, *ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘.

^{๑๒๓} วิรัช วิรัชนิการวรรณ, *การพัฒนาชุมชนเปรียบเทียบ*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑.

^{๑๒๔} บุญศรี แก้วคำศรี และมนตรี ขอรัตน์, *การพัฒนาชุมชนและวิชาที่เกี่ยวข้อง*, (กรุงเทพมหานคร : จตุจักรการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๔๕.

สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้น โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ให้มากที่สุด และถ้าจำเป็น อาจขอความช่วยเหลือทั้งทางด้านการบริการวัสดุจากองค์กรรัฐบาลและที่มิใช่รัฐบาลก็ได้^{๑๒๕}

ชีรวัดน์ นิจนตร ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การปรับปรุงสภาพต่าง ๆ ของชุมชน และมาตรฐานความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้นเพื่อนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองตามแนวทางตนที่ชุมชนต้องการ โดยอาศัยความคิดริเริ่มการ พึ่งพาตนเองและความร่วมมือกันทั้งระหว่างคนในชุมชนเองและระหว่างราษฎรกับรัฐบาล ถ้ามีความ จำเป็นอาจขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กรจากภายนอกชุมชน^{๑๒๖}

จิตจำนงค์ กิติกริต และชัยวัฒน์ สิทธิภราดร ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนาไม่ดีขึ้น) ไปสู่ เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนาที่ดีงามหรือเจริญ) กล่าวคือ เป็นการตั้งใจ ก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่าง ๆ ในชุมชนจากสภาพที่ไม่พึง ปรารถนา ไปสู่สภาพที่พึงปรารถนา อันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้^{๑๒๗}

สุวิทย์ ยิ่งวรพันธุ์ ให้ความหมายของคำว่า พัฒนาชุมชนไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้ การปรับปรุง ส่งเสริมให้ชุมชนใดชุมชนหนึ่งดีขึ้น หรือมีวิวัฒนาการดีขึ้น การพัฒนาให้ชุมชนนั้น ๆ มีวิวัฒนาการดี ขึ้น คือเจริญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมการพัฒนาชุมชนนั้น จะต้องพัฒนาทางด้านวัตถุ และพัฒนาด้านจิตใจการพัฒนาชุมชน คือกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ทั้งนี้โดยประชาชนเข้าร่วมมือและริเริ่มดำเนินงานเอง^{๑๒๘}

เสถียร เหลืองอร่าม กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้วยการจัดกิจกรรม ในด้านใด ย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานสนับสนุนให้ประชาชนช่วยตนเองเป็นประการสำคัญ หากสิ่งใดที่เกินกว่า ความสามารถของประชาชน รัฐย่อมเข้าให้การช่วยเหลือเพื่อให้กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วง ไปด้วย ทั้งนี้โดยวิธีการทำงานกับประชาชน (Work with People) หมายถึง การร่วมคิด ร่วมปรึกษา และร่วมกันทำงาน ไม่ใช่ทำให้ประชาชน (Work for People) แต่อย่างใด ดังนั้นงานพัฒนาชุมชน ทุกกิจกรรมจะต้องยึดหลักการรวมกลุ่มเป็นหัวใจของการทำงานกับประชาชนตามหลักทั่วไปของการ พัฒนาชุมชน^{๑๒๙}

^{๑๒๕} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **การพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕), หน้า ๒๐-๒๑.

^{๑๒๖} ชีรวัดน์ นิจนตร, **การศึกษากับการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหประชา พานิชย์ ๒๕๒๘), หน้า ๒๒.

^{๑๒๗} จิตจำนงค์ กิติกริต และชัยวัฒน์ สิทธิภราดร, **การพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาหลักสูตร, ๒๕๓๒), หน้า ๕.

^{๑๒๘} สุวิทย์ ยิ่งวรพันธุ์, **พัฒนาชนบทในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหประชาพานิชย์, ๒๕๐๙), หน้า ๕๘.

^{๑๒๙} เสถียร เหลืองอร่าม, **ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพร่พิทยา, ๒๕๑๘), หน้า ๓๒-๓๓.

จีระพรรณ กาญจนจิตร กล่าวว่า การที่จะทำการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ หน่วยงานที่ดำเนินการตามหลักการพัฒนาชุมชน ควรยึดหลักในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนมีหลักดังนี้ ขบวนการพัฒนาชุมชนจะต้องมีแบบแผน วิธีการที่แน่นอนและมีเหตุผล ใช้หลักการให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยเน้นการเรียนรู้ด้วยการฝึกหัดทำจริงและให้ประชาชนเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ มุ่งทำงานกับกลุ่มคนมากกว่าที่จะทำงานกับรายบุคคล รวมทั้งประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่มีความชำนาญเฉพาะไม่ควรจะทำให้สำเร็จภายในหน่วยงานเดียว ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับค่านิยมของสังคม และวัฒนธรรมของชุมชนที่จะพัฒนาเป็นอย่างไร การพัฒนาควรจะดำเนินการให้ครอบคลุมทั้งชุมชน เป้าหมายของการพัฒนาจะต้องแสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่สมาชิกในสังคมนั้นจะได้รับ^{๑๓๐}

ประเวศ วะสี ให้ความเห็นว่า ประชาสังคม คือ สังคมที่เต็มไปด้วยความเป็นชุมชน และได้เสนอแนวทางแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจของสังคมไทย โดยการทำให้พื้นฐานของสังคมเข้มแข็ง ซึ่งจะต้องมีความเข้าใจความเป็นชุมชน เพราะชุมชนเป็นรากฐานของสังคมและตามความเป็นจริงในปัจจุบัน ความเป็นชุมชนได้ถูกการพัฒนาสมัยใหม่ทำลายไปเกือบหมดสิ้นแล้ว แต่เนื่องจากมนุษยชาติความเป็นชุมชนไม่ได้ ความเป็นชุมชนจึงกำลังเกิดขึ้นใหม่ ดังที่ปรากฏเรื่องประชาสังคม ตามหนังสือและบทความจำนวนมาก ประชาสังคม คือสังคมที่เต็มไปด้วยความเป็นชุมชน แต่เป็นความเป็นชุมชนในบริบทของสังคมใหม่ ทำให้กลุ่มมีศักยภาพซึ่งจะแก้ปัญหาได้ทุกชนิด ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และสุขภาพ^{๑๓๑}

สุรุฒิ ปัดไธสง ให้ความหมายของ ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติเชิงคุณสมบัตินี้ คือสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นชุมชนที่สามารถเรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ เป็นชุมชนที่เข้มแข็งต้องสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นชุมชนที่อยู่ในระดับพออยู่พอกินอย่างพอเพียง มีวัฒนธรรมเป็นรากฐานของชุมชนปันทุนของชีวิตในชุมชนมีอำนาจเพียงพอที่จะปะทะกับคนอื่น หรือนอกชุมชนชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างมีจิตสำนึกร่วมกันไม่แปลกแยกมีทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและคนซึ่งมีคุณภาพ สามารถจัดการกับทรัพยากรได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๓๒}

สัมพันธ์ เตชะอริก และคณะ ได้กล่าวไว้ว่า องค์การชุมชน เป็นระบบใหญ่ระบบหนึ่งของชุมชน องค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้ชุมชนสามารถรวมตัวกันได้อย่างเหนียวแน่น การมีอุดมการณ์ร่วมกัน การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันว่าเป้าหมายที่จะเดินไปข้างหน้า การมีผลประโยชน์

^{๑๓๐} จีระพรรณ กาญจนจิตร, *การพัฒนาชนบท*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓), หน้า ๓๕.

^{๑๓๑} ประเวศ วะสี, *ประชาคมตำบล*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒-๑๖.

^{๑๓๒} สุรุฒิ ปัดไธสง, *องค์ความคิดในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒), หน้า ๒-๓.

ร่วมกัน คนเป็นองค์ประกอบสำคัญขององค์การชุมชน และการบริหารจัดการงบประมาณ จำเป็นต้องที่จะต้องมีการระดมทุนทั้งภายในและภายนอก^{๑๓๓}

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ กล่าวว่า การกำหนดชุมชนให้เข้มแข็งอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ว่าต้องยึดหลักความต้องการปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม กิจกรรมต้องดำเนินการ ในลักษณะกลุ่ม เพื่อสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบร่วมกันแนวทางการพัฒนาในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชนที่จะรับดำเนินการกิจกรรมพัฒนาที่นำเข้าไปในชุมชนต้องสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อม ความพร้อมของชุมชนการเริ่มต้นกิจกรรมต้องอาศัยผู้นำชุมชน ซึ่งหมายถึงผู้นำตามธรรมชาติที่ชาวบ้านเคารพนับถือ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำที่ได้รับการเลือกตั้ง เพื่อเป็นผู้บุกเบิกและชักนำชาวบ้านต่อไป ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ต้องให้ประโยชน์มีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นต้น^{๑๓๔}

พสุติดา ตันตราจิน และคณะ ได้เขียนบทความว่าด้วยเรื่อง ทุนมนุษย์ : การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑ ด้วยการกล่าวการพัฒนาทุนมนุษย์นั้นเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ส่งผลต่อการมีผลการปฏิบัติงานที่ดี (High Performance) ทั้งนี้ ในการพัฒนาทุนมนุษย์ขององค์การให้มีศักยภาพในการแข่งขันได้นั้นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง คือการเตรียมทรัพยากรมนุษย์ให้มีความแข็งแกร่ง ซึ่งต้องเน้นการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดใหม่ ให้เป็นกระบวนการคิดในเชิงนวัตกรรม การคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดแบบองค์รวมในเชิงบูรณาการ รวมทั้งการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีวิสัยทัศน์ในการมองการณ์ไกล กล้าทำและผลักดันการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามทิศทางของกระแสสังคมโลก และสังคมรอบข้างได้อย่างเหมาะสม^{๑๓๕}

จะเห็นได้ว่า แนวคิดในการพัฒนาคนในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องใช้ปรัชญา แนวคิด หลักพุทธธรรม โดยประสานผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดการซึมซับในวิถีชีวิต การดำเนินชีวิตประจำวัน โดยทำให้คนรู้สึกว่สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตอย่างแยกไม่ออก จึงจะทำให้กระบวนการพัฒนานั้นมีผลต่อการชำระคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างอัตโนมัติและมีผลเป็นการเปลี่ยนพฤติกรรมในระยะยาว คือการขัดเกลาจากในสู่ภายนอกอย่างมีคุณภาพและมีความสุข

^{๑๓๓} สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, **การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน**, (ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐), หน้า ๓๙.

^{๑๓๔} ไพรัตน์ เตชะรินทร์, **การพัฒนาชนบทไทย : ทางเลือกอื่นมีหรือไม่**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๒๗), หน้า ๒๓.

^{๑๓๕} พสุติดา ตันตราจิน และคณะ, “ทุนมนุษย์ : การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑”, **สุทธิปริทัศน์**, ปีที่ ๓๐ ฉบับพิเศษ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑๑๖.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เน้นการลงพื้นที่ประกอบด้วย โดยมุ่งศึกษาหลักในการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น และสร้างความเข้าใจในเรื่องศีลธรรมจริยธรรมอันดีให้เกิดมีแก่ผู้นำท้องถิ่น และคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาโดยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่การวิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัยได้มีการกำหนดระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) โดยมีแนวทางในการจัดเก็บข้อมูลอันประกอบด้วย

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการเก็บข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ รวมทั้งสิ้นจำนวน ๗๐ คน และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มของผู้รู้ และผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ คือ ๑) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน ๒) ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๓ คน และ ๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรม จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕ คน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัย โดยมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ได้ทำการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เป็นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากหนังสือ บทความ ในวารสาร เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ และฐานข้อมูลที่เป็นแหล่งสืบค้นงานวิจัย (Data sources) เพื่อใช้ในการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ ๒ การศึกษาภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลในพื้นที่เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ

จังหวัดชัยภูมิ โดยวิธีการดังต่อไปนี้ คือ ๑) การลงสำรวจพื้นที่ และ ๒) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในกลุ่มของผู้นำท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ ๓ การศึกษากิจกรรม และการวิเคราะห์กิจกรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ โดยการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มของผู้รู้ และผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ คือ ๑) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน ๒) ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๓ คน และ ๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรม จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕ คน ได้ทำการวิเคราะห์และสรุปกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม จำนวน ๓ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมเปิดใจ ๒) กิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ และ ๓) กิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง

ขั้นตอนที่ ๔ การนำเสนอกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น มาเป็นต้นแบบกิจกรรมในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นต่อไป

๓.๒ พื้นที่การวิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ พื้นที่การวิจัย สำหรับสถานที่ทำการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัยได้กำหนดสถานที่ทำการวิจัยไว้ในเขตจังหวัดชัยภูมิตั้งต่อไปนี้ คือ

๑. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ต้องเป็นตัวแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล

๒. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คัดเลือกโดยใช้วิธีการจับสลากตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรละ ๑ แห่ง จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่วิจัยดังนี้

๑) เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

๒) องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น คณะผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้ คือ

เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

ลำดับที่	ชื่อ/นามสกุล	ตำแหน่ง
ลำดับที่ ๑	นางสาวกาญจนา จังหวะ	นายกเทศมนตรีตำบลหลวงศิริ
ลำดับที่ ๒	นายทองใส มูลสิงห์	รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหลวงศิริ
ลำดับที่ ๓	นายสายัณห์ แววสระ	รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหลวงศิริ
ลำดับที่ ๔	นางรังสิมา พันธยาง	เลขานุการนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหลวงศิริ
ลำดับที่ ๕	นายฐันนกรณ สารคำ	รักษาราชการแทนปลัดเทศบาลตำบลหลวงศิริ
ลำดับที่ ๖	นายชัยนันท์ พันธยาง	ประธานสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ
ลำดับที่ ๗	นางจำลอง เขียวจันทร์แสง	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ
ลำดับที่ ๘	นายจักร์ คำภูเขียว	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ
ลำดับที่ ๙	นายสมจิตร ปะทา	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ
ลำดับที่ ๑๐	นายจิระพงษ์ พันธุ์โยศรี	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ
ลำดับที่ ๑๑	นายสำรอง เดชหนู	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ

ลำดับที่ ๑๒	นางสาวหนูยิ้ม สลิตกุล	สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหลวงศิริ
ลำดับที่ ๑๓	นางพนมวัน สุวรรณโค	หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาลตำบลหลวงศิริ
ลำดับที่ ๑๔	นางพิกุล สอนจรรยา	ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขเทศบาลตำบลหลวงศิริ
ลำดับที่ ๑๕	นายธีรวิทย์ ชาดา	ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการ เทศบาลตำบลหลวงศิริ
ลำดับที่ ๑๖	นายสุมาลี ชันนอก	กำนันตำบลหนองบัวแดง
ลำดับที่ ๑๗	นายไวพจน์ กิตติคุณ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๐ ตำบลหนองบัวแดง
ลำดับที่ ๑๘	นายฉลอง สุจริตภักดี	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๙ ตำบลหนองบัวแดง
ลำดับที่ ๑๙	นางระพีพรรณ พันธุ์โยศรี	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลหนองบัวแดง
ลำดับที่ ๒๐	นายสมชัย เทียมชัย	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๘ ตำบลหนองบัวแดง

องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ลำดับที่	ชื่อ/นามสกุล	ตำแหน่ง
ลำดับที่ ๒๑	พ.ต.อ.สรวิศ มาอินทร์	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๒๒	นายถนอม ปลื้มสุด	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๒๓	นายमाणพ สมบัติมี	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๒๔	นางสาวกาญจนาทิศา บำขุนทด	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๒๕	นายประเทือง พรหมลา	รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๒๖	นางสาวสุวรรณา แดงสกุล	หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๒๗	นางลัดดาวรรณ ชัยมนตรา	ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม
ลำดับที่ ๒๘	นางสาวปิยภรณ์ ทองชัยภูมิ	ผู้อำนวยการกองการศึกษา
ลำดับที่ ๒๙	นายธีรพัทธ์ คาคสนิท	เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๓๐	นายเมธาวิศ พลจตุรัส	นิติกรองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๓๑	นางสาวฐิตินันท์ ม่วงเพชร	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
ลำดับที่ ๓๒	นางสาววลัยภรณ์ รุ่งเรือง	นักทรัพยากรบุคคลองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๓๓	นางสาวปิยะพรรณ ภิรมย์ไกรภักดี	นักจัดการงานทั่วไปองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๓๔	นายธเนศร์ ภิญโญดม	นักจัดการงานทั่วไปองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๓๕	นายอุทาม ตาปราบ	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๓๖	นายอุดม หินชัยภูมิ	รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๓๗	นายรักชาติ คุ่มกุดขมิ้น	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๓๘	นางสุจิตตา โหม่งประณีต	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๔๐	นายสงวนศักดิ์ ลุนทะโส	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๔๑	นางสาววรรณ เทพลา	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๔๒	นายยุทธศักดิ์ คลังชำนาญ	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๔๓	นายสามัญ ฝาชัยภูมิ	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๔๔	นายณรงค์ งามชสาร	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๔๕	นายทองเพชร พิเศษฤทธิ์	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๔๖	นายสมสิน คะเนนอก	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย

ลำดับที่ ๔๗	นายคำนพ กงชัยภูมิ	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๔๘	นายตะวัน จันเพ็ญ	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๔๙	นายณัฐธพงศ์ ดีหลี	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๕๐	นายพิเชษฐ อาจไพรวัลย์	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๕๑	นายธนโชติ ฝาชัยภูมิ	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๕๒	นายชัชวาล ปลื้มสุด	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๕๓	นางอังคณา สีหาทน	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๕๔	พ.จ.อ.ธีรยุทธ แซ่มซอย	เจ้าหน้าที่พนักงานป้องกัน
ลำดับที่ ๕๕	พ.จ.อ.นิยม แต่งเมือง	เจ้าหน้าที่พนักงานป้องกัน
ลำดับที่ ๕๖	นางสาวรัฐพร โคตรภักดี	ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการ
ลำดับที่ ๕๗	นางสาวศิริวรรณ เชื้อชัยภูมิ	พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๕๘	นางสาวดารุณี เมฆวัน	พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๕๙	นายชัยยะ ปลื้มสุด	พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๖๐	นางสาวสุนิสา แดงสกุล	พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๖๑	นายเทศา รณไพร	กำนันตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๖๒	นายบรรจง ศรีชัยภูมิ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ ตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๖๓	นายไพศาล ปลื้มโชค	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๘ ตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๖๔	นายนิรัญ สองศรี	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๙ ตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๖๕	นายพิทยา ฟ้าโปรด	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๑ ตำบลนาฝาย
ลำดับที่ ๖๖	นายแหลม ฝาชัยภูมิ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๘ ตำบลนาฝาย

๓.๒.๓ การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มของผู้รู้ และผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ คือ

ลำดับที่	ผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน	ตำแหน่ง
ลำดับที่ ๑	นางสาวอรุณี ธงเฉลิม	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเจาทอง
ลำดับที่ ๒	นายทวี ป้อจตุรัส	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเจาทอง
ลำดับที่ ๓	นายเมธี สอนไรสงค์	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเจาทอง
ลำดับที่ ๔	นายศิวัช สุทธิพันธุ์	เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเจาทอง
ลำดับที่ ๕	นายวิเชียร ราศรี	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเจาทอง
ลำดับที่ ๖	นายสมาน วงษ์ทองดี	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเจาทอง
ลำดับที่ ๗	นายธงไชย ประจันทา	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเจาทอง
ลำดับที่ ๘	นายสยาม ศรีชัยภูมิ	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเจาทอง
ลำดับที่ ๙	นายประสิทธิ์ศักดิ์ โหม่งประณีต	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเจาทอง
ลำดับที่ ๑๐	นายสมศักดิ์ ชัยคณิข	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเจาทอง

ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๓ คน

ลำดับที่	ชื่อ/นามสกุล	ตำแหน่ง
ลำดับที่ ๑๑	ดร.นิติพันธ์ อินทโชติ	อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
ลำดับที่ ๑๒	ดร.ไพฑูรย์ มาเมือง	อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
ลำดับที่ ๑๓	ดร.สุนทร ธนศิลป์พิชิต	อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรม จำนวน ๒ คน

ลำดับที่	ชื่อ/นามสกุล	ตำแหน่ง
ลำดับที่ ๑๔	ดร.ณัฐมลกันต์ ไชยวิลลสิริ	รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกอก อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ
ลำดับที่ ๑๕	ดร.ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อน	เลขานุการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

๑. แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการเก็บข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอนองบึงแดง จังหวัดชัยภูมิ และองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ รวมทั้งสิ้นจำนวน ๗๐ คน วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมี ๓ วิธี คือ ๒) ตำราและเอกสาร (Texts & Documents) ๓) การสัมภาษณ์ (Interviews) และ ๔) การบันทึกวิธีทัศน์และโสตทัศนูปกรณ์ (Audio & Video recording)^๑ ความรู้สึนึกคิด ความคิดเห็น และมุมมองค่านิยมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติระบุไปถึงการบอกเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลนั้น ๆ ได้มีปฏิกิริยาต่อเหตุการณ์หรือสภาวะแวดล้อมอย่างไร และที่สำคัญการสัมภาษณ์จะเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นในอดีตมาพรรณนาได้^๒ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการการสัมภาษณ์ (Interviews)

^๑ Silverman D., *Doing Qualitative Research: A Practical Handbook*, (London: Sange, 2000), p. 90.

^๒ Creswell J. W., *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*, 3 nd., (Thousand oaks CA: Sage, 2013), p. 121.

๒. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มของผู้รู้และผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ คือ ๑) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน ๒) ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๓ คน และ ๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรม จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕ คน เป็นการศึกษากิจกรรมและการวิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ โดยมีกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมจำนวน ๓ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมเปิดใจ ๒) กิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ และ ๓) กิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. การศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ เช่น บทความ หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ และเอกสารเผยแพร่ทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากห้องสมุดของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และจากหน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

๒. การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์จริงในพื้นที่ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

๒.๑) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การกำหนดแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์จะมีลักษณะยืดหยุ่น คือ มีแนวคำถามเพียงบางส่วนเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนคำถามได้ในกรณีที่มีการสัมภาษณ์นำไปสู่ประเด็นอื่นที่น่าสนใจ แต่ในขณะเดียวกันผู้วิจัยได้รักษาแนวทางการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้นำในส่วนต่าง ๆ และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย (ในงานวิจัยจะเรียกกลุ่มคนนี้ว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก หรือ key informants)

๒.๒) การบันทึกวีดิทัศน์และโสตทัศนูปกรณ์ ความรู้สึนึกคิด ความคิดเห็น และมุมมอง ค่านิยมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติระบุดำเนินการบอกเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลนั้น ๆ ได้มีปฏิกิริยาต่อเหตุการณ์หรือสภาวะแวดล้อมอย่างไร และที่สำคัญการสัมภาษณ์จะเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นในอดีตมาพรรณนาได้

๓. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) การสนทนากลุ่มทำให้นักวิจัยได้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งช่วยให้การตอบคำถามมีรายละเอียดมากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนพฤติกรรมของกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนท้องถิ่น การสนทนากลุ่มยังทำให้เกิดความยืดหยุ่นในหัวข้อการสนทนาซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มทำให้ทราบหลักจริยธรรมของผู้ตอบคำถามโดยการสนทนากลุ่มมีเป้าหมาย คือ การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น

๔. การศึกษากิจกรรม และการวิเคราะห์กิจกรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ โดยมีกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม จำนวน ๓ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมเปิดใจ ๒) กิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ และ ๓) กิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง

๕. เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ จัดระเบียบข้อมูล ไมล์ และซูเปอร์มัน กล่าวถึงการจัดการข้อมูลว่าในการบริหารจัดการข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นเนื่องจากข้อมูลมีที่มาจากหลายแหล่งบางครั้งอาจเป็นวัสดุต่าง ๆ เราจะต้องจัดการให้มีความง่ายยืดหยุ่น^๓

๖. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ หรือการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มมา วิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่อให้เห็นถึงภาพที่เป็นจริงของพื้นที่ เพื่อจะได้รวบรวมเป็นประเด็นที่จะนำไป อธิบายกรอบแนวคิดเรื่องการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัด ชัยภูมิต่อไปหลังจากศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแล้ว นำข้อมูลวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความ ข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดตามวัตถุประสงค์และโครงสร้างของการวิจัย จัดความสัมพันธ์ของข้อมูลให้ เชื่อมโยงกัน เพื่อตอบปัญหาในการวิจัยที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลบนฐานของความจริง มีหลักฐานอ้างอิง และมีเหตุผลรองรับ โดยการวิเคราะห์ ข้อมูลในเชิงพรรณนาซึ่ง Creswell อ้างว่าการได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลในเวลาเดียวกับการเก็บรวบรวม ข้อมูลจะเป็นประโยชน์ในด้านการช่วยให้เห็นภาพหรือโครงสร้างของการศึกษา ดังนั้นเมื่อสัมภาษณ์ เสร็จจึงควรมีการถอดเทปออกมาให้รวดเร็วและทำการวิเคราะห์เพื่อให้ข้อมูลสามารถสนับสนุนและ อ้างอิงในส่วนต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน โดยใช้คำถามการวิจัยเป็นตัวตั้งซึ่งการวิเคราะห์และสังเคราะห์ นำไปสรุปเป็นข้อมูลของผู้วิจัย ต้องมีความเชื่อมโยงและบูรณาการสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การตีความ และอภิปรายผลที่เป็นเอกภาพ^๔

หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาจัดระเบียบและเรียบเรียง ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษารวบรวมมาแล้ว ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ภาคเอกสาร ตำรา งานวิจัย หนังสือ บทความ สื่ออินเทอร์เน็ต และข้อมูลภาคสนาม จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์และ สังเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามโครงสร้างเนื้อหา

หลังจากเรียบเรียงข้อมูลแล้วลงมือเขียนงานวิจัย โดยนำเสนอในลักษณะของการ พรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่อตอบประเด็นปัญหาการวิจัยตามโครงสร้างของ เนื้อหา รวมทั้งรายงานความคืบหน้าต่อหน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัย

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบของ รายงานการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบพรรณนาวิเคราะห์เสนอต่อหน่วยงานที่สนับสนุนทุนวิจัย

นำรายงานวิจัยฉบับที่ได้รับการตรวจสอบจากหน่วยงานที่สนับสนุนทุนวิจัยแล้วนำมา ปรับปรุงให้สมบูรณ์ พร้อมจัดทำบทความวิชาการ จัดทำตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่ วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาแล้วและผลที่ได้รับ

^๓ Miles M. B. & Huberman A. M., *An Expanded Sourcebook of Qualitative Data Analysis*, 2^{ed}, (Thousand Oaks CA: Sage, 1994), p. 5.

^๔ Creswell J. W. & Hanson W. E., *Advanced Mixed Methods Research Designs*, (Thousand Oaks CA: Sage, 2013), p. 229.

สรุปกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ๕ ด้าน คือ

๑. นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ทางด้านวิชาการ
๒. นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ทางด้านสาธารณะ/สังคม วัด ชุมชน
๒. นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ทางด้านศาสนา
๔. นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ทางด้านนโยบาย
๕. นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ทางการส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรมและความ

รับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิต่อไป และนำเสนอหลักการและวิธีการที่เป็นแนวทางการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ จากนั้นก็นำฉบับสมบูรณ์ส่งหน่วยงานที่สนับสนุนทุนวิจัย และเผยแพร่ผลการวิจัยต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ คือ ๑) เพื่อศึกษาคุณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ๒) เพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ และ ๓) เพื่อนำเสนอการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมินั้น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) โดยการลงพื้นที่ศึกษาผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมกลุ่มผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษาคุณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลและจากแบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาคุณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลและจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สรุปเป็นประเด็นได้ ๒ ประเด็นหลักดังต่อไปนี้ คือ

๑. คุณลักษณะด้านจริยธรรม มี ๖ ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ๑) ด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๒) ด้านกล้าตัดสินใจ และกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ๓) ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ ๔) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ๕) ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และ ๖) ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

๒. คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มี ๓ ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ๑) ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี ๒) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคร และ ๓) ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

๑. คุณลักษณะด้านจริยธรรม

๑.๑ ด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่

๑) ปัญหาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นที่มีผลต่อประชาชนมีหลายสาเหตุ เช่น ไม่ซื่อสัตย์สุจริตทุจริตต่อหน้าที่การทำงาน ประพฤติมิชอบ คิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตน ไม่ตอบสนองความต้องการของ

ประชาชน และปัญหาด้านเศรษฐกิจปากท้อง ปัญหาด้านสังคมความเป็นอยู่ และประชาชนไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเต็มที่และตรงจุด ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ประชาชนเบื่อหน่าย^๑

๒) ผู้นำท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดี เป็นสิ่งที่ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องทำเพื่อแสดงให้เห็นว่าเลือกไม่ผิดคน พึ่งได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อประชาชน สังคม และประเทศชาติ^๒

๓) การทุจริตคอร์รัปชันเกิดจากความเห็นแก่ตัวไม่รู้จักพอของผู้นำท้องถิ่น ทั้งระบบการตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องที่ยากลำบาก ถ้าซ้ำ บ้างครั้งหาหน่วยงานไหนมารับผิดชอบไม่ได้ การออกกฎหมายมากมายแต่ก็ไม่มีหน่วยงานมาบังคับใช้กฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติมาตรฐานจริยธรรมทางการเมืองออกหลักกฎหมายแต่ก็ไม่มีผู้บังคับใช้จึงทำให้เกิดปัญหาการทุจริต มีการช่วยเหลือกัน สมประโยชน์กัน ยากที่จะนำผู้กระทำความผิดมารับโทษตามความผิดของตนจึงเป็นปัญหาของการเมืองไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถ้าผู้นำท้องถิ่นมีจิตสำนึกที่ดีปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันก็จะหมดไป^๓

๔) จากสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงหลายปีที่ผ่านมา และมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อันเป็นปัญหาเรื้อรังทั้งในด้านความโปร่งใส การแสวงหาผลประโยชน์ขาดการตรวจสอบ การถ่วงดุลการใช้อำนาจที่ไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ขาดความน่าเชื่อถือในภาพรวมจนทำให้ประชาชนรู้สึกว่าจะสูญเสียต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน^๔

๕) ผู้นำท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองด้วยความยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ไม่ปฏิบัติตน ๒ มาตรฐาน ขาดความเป็นธรรมในการบริหารงาน การที่จะให้ประชาชนไว้วางใจ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องทำให้ประชาชนเห็นการทำงาน ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ที่มีต่อหน้าที่^๕

๖) การเข้าร่วมการประชุมสภาเพื่อปฏิบัติหน้าที่ทุกครั้ง โดยหลัก คือ การเข้าประชุมให้ความเห็นชอบแผนการพัฒนา และเห็นชอบร่างข้อบัญญัติงบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณ ผู้นำท้องถิ่นควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิตและมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง พอมีพอกิน^๖

๗) ประชาชนจะไว้วางใจผู้นำท้องถิ่นได้ก็ต่อเมื่อผู้นำท้องถิ่นมีพฤติกรรมซื่อสัตย์ จริงใจ มีคุณธรรมจริยธรรมทางการเมือง และมีความรับผิดชอบต่อประชาชน และขยันลงพื้นที่ เมื่อมีกิจกรรมก็เข้าร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่นต้องเคารพกฎหมาย บริหารงานด้วยความโปร่งใสเป็นธรรม สามารถตรวจสอบได้ เข้ากับทุกคนเป็น ทำงานกับทุกคนได้ แก้ไขปัญหาประชาชน^๗

^๑ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๒ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๓ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๔ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๕ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

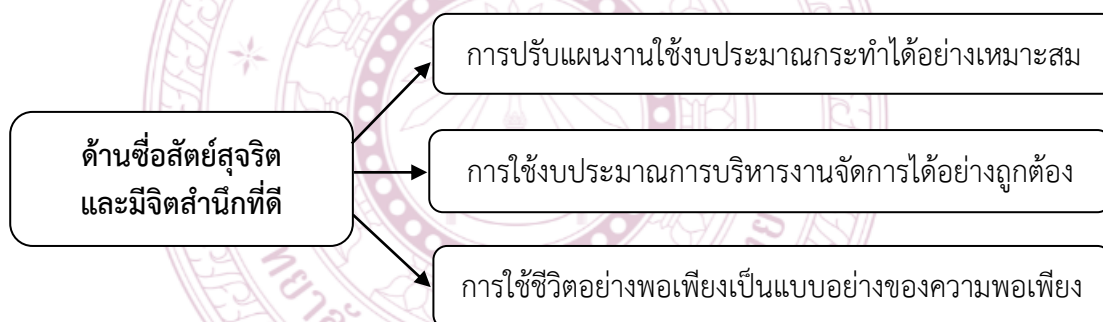
^๖ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๗ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๘) ผู้นำท้องถิ่นควรทำหน้าที่ด้วยความสุจริต ตั้งใจทำงาน และมุ่งผลประโยชน์ของประชาชน ต้องทำตนให้เป็นคนหนักแน่น ใจเย็นเป็นแบบอย่าง ต้องปฏิบัติดี มีจิตอาสา มีสติในการทำงาน ช่วยเหลือสังคม บำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ต่อกิจกรรมส่วนรวม ส่งผลให้เกิดความโปร่งใสในการทำงานและมีความเป็นธรรมกับทุกคน เช่น การทำประชาคมช่วยให้คนที่อยู่ในพื้นที่ได้รับทราบและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นต้น^๘

๙) ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ในจังหวัดชัยภูมิมีความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบหน้าที่ ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ มีการวางแผนการบริหารงานได้อย่างสมเหตุสมผล แต่ยังมีผู้นำท้องถิ่นบางส่วนที่ขาดจริยธรรมใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบเพื่อแสวงหาประโยชน์เพื่อตนและพวกพ้องอันเป็นปัญหาเรื้อรังทั้งในด้านความโปร่งใส การแสวงหาผลประโยชน์ ขาดการตรวจสอบการถ่วงดุลการใช้อำนาจส่งผลให้ขาดความน่าเชื่อถือในภาพรวมของผู้นำท้องถิ่น^๙

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบหน้าที่ คือ ผู้นำท้องถิ่นสามารถปรับแผนงานใช้งบประมาณตามสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม รู้จักใช้สอยงบประมาณในการบริหารจัดการอย่างถูกต้องสมเหตุสมผล และใช้ชีวิตอย่างพอเพียงทั้งเป็นแบบอย่างแนวทางของความพอเพียง ดังแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดี

๑.๒ ด้านกล้าตัดสินใจ และกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม

๑) การบริหารงานในระดับประเทศนั้นการตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญ จำเป็นจะต้องให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมแก่เวลา และให้ทันต่อสถานการณ์ความเดือดร้อนของประชาชนอย่างเร่งด่วน ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นผู้บริหารส่วนใหญ่กล้าตัดสินใจ และกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม แต่ผู้นำท้องถิ่นที่บางส่วนที่ไม่ใช่ผู้บริหารจะไม่กล้าตัดสินใจเพราะไม่มีอำนาจหน้าที่ จึงทำให้การตัดสินใจไม่ทันต่อสถานการณ์ความเดือดร้อนของประชาชน^{๑๐}

๒) การบริหารงานผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องเข้าร่วมประชุมเป็นการแสดงออกถึงความสนใจ และต้องกล้าตัดสินใจในการแก้ปัญหาการบริหารงาน และต้องแสดงออกถึงความรับผิดชอบหน้าที่

^๘ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๙ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ของตน คือ เป็นตัวแทนของประชาชน การตัดสินใจแก้ปัญหาต้องปราศจากความรุนแรง ไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางสังคม ไม่ใช่อำนาจในการบีบบังคับ รับฟังความคิดเห็น และเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าร่วมแก้ปัญหา ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสกัดกั้นและควบคุมความขัดแย้งให้กลายเป็นความร่วมมือระหว่างกันสร้างความรักและลดความเกลียดชัง ยอมรับความแตกต่างและความหลากหลายก่อให้เกิดความไว้วางใจอันนำไปสู่การมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชนอย่างแท้จริง^{๑๑}

๓) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องกล้าตัดสินใจจึงจะแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการได้อย่างรวดเร็วและตรงจุด เพราะการแก้ปัญหาโดยผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่และปัจจุบันทั้งมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ มากขึ้นซึ่งประหยัดทั้งงบประมาณและเวลาจะเป็นการแก้ปัญหาได้ตรงจุด^{๑๒}

๔) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีความกล้าหาญในการตัดสินใจ การเป็นผู้นำท้องถิ่นต้องมีความสามารถในการนำ ผลักดัน และสั่งการให้กิจกรรมทุกอย่างดำเนินไปตามเป้าหมาย และครองที่ที่ต้องการซึ่งต้องประกอบไปด้วยความกล้าหาญ ความสามารถในการโน้มน้าวใจ และจังหวะเวลาในการตัดสินใจ^{๑๓}

๕) ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นผู้บริหารส่วนใหญ่กล้าตัดสินใจเมื่อถึงเวลาและใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับโอกาสและทันต่อสถานการณ์ แต่ระบบของราชการนั้นมีขั้นตอน มีกฎ มีระเบียบ มีกติกาที่จะละเมิดหรือกระทำผิดมิได้จึงทำให้การตัดสินใจนั้นล่าช้า ไม่ทันต่อเวลา ไม่ทันต่อสถานการณ์ความเดือดร้อนที่ประชาชนได้แจ้งเข้ามาจึงทำให้ประชาชนรู้สึกที่ไม่ได้รับความยุติธรรมจึงขาดความเชื่อมั่น^{๑๔}

๖) ผู้นำท้องถิ่นกับประชาชนในพื้นที่ควรมีการกำหนดการประชุม และร่วมกันประชุม และควรมีการทำกิจกรรมร่วมกันทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการร่วมกัน เพื่อการหาข้อยุติ รวมทั้งยังเป็นการสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลาย ช่วยให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปในทิศทางเดียวกันอันจะนำไปสู่ผลสำเร็จผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของประชาชน และส่งผลให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจได้อย่างแท้จริง^{๑๕}

๗) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องทำให้ประชาชนในพื้นที่ไว้วางใจต่อผู้นำท้องถิ่น ผลตอบแทนคือความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันของคนในพื้นที่อันจะนำไปสู่แนวทางการร่วมมือกันในการแก้ปัญหาในพื้นที่ และการแก้ปัญหาในการทำงานให้ได้ทันทั่วทั้งที่และยังสามารถร่วมกันหาข้อตกลงร่วมกัน เป็นสัญญาณที่ดีที่ทุกคนพร้อมเพรียงกันในการทำงาน ในการมีส่วนร่วมแสดงให้เห็นถึงพลังความสามัคคีของผู้นำท้องถิ่นกับประชาชน โดยรวมกันตัดสินใจให้ทันต่อสถานการณ์^{๑๖}

๘) ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องของการตรงต่อเวลา กล้าตัดสินใจ มีความกล้าหาญในการบริหารงาน และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมเป็นต้นแบบของการใช้เวลาให้มี

^{๑๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

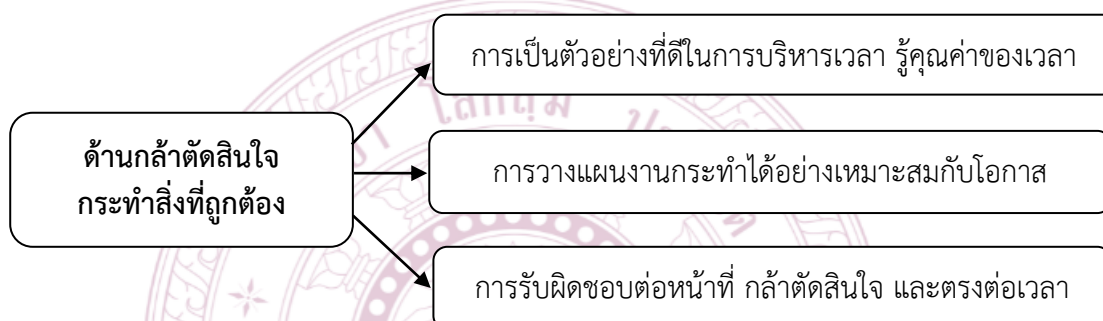
^{๑๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

คุณค่าเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งส่งเสริมสนับสนุนการใช้เวลาให้มีคุณค่า ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความจริงจัง ตรงไปตรงมา มีความโอปอ้อมอารี มีความคิดเห็นริเริ่มสร้างสรรค์^{๑๗}

๙) การติดตามโครงการพัฒนาที่ได้ใช้จ่ายงบประมาณเพื่อเร่งบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน และเมื่อพบปัญหาที่จะรีบแจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งร่วมเป็นคณะกรรมการติดตามแผนการพัฒนาเพื่อตรวจสอบการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ทันต่อสถานการณ์

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านกล้าตัดสินใจ และกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม คือ ผู้นำท้องถิ่นสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการเวลา และรู้คุณค่าของเวลา สามารถวางแผนงานหรือจัดโครงการได้อย่างเหมาะสมกับโอกาสและเวลา และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ กล้าตัดสินใจ และตรงต่อเวลา ดังแผนภาพที่ ๔.๒

แผนภาพที่ ๔.๒ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านกล้าตัดสินใจ กระทำสิ่งที่ถูกต้อง

๑.๓ ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ

๑) ผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นคนดี มีน้ำใจ จิตอาสา ใจเป็นใหญ่ มีเมตตา ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะกับประชาชนได้ ไม่เอาเปรียบเห็นแก่ตัว เอาประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้กับประชาชนได้ การพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นให้มีจิตสำนึกสาธารณะ มีมาตรฐานด้านจริยธรรม มีธรรมาภิบาล และทัศนคติที่เอื้อต่อการบริการประชาชนให้ตรงกับความต้องการของประชาชน^{๑๘}

๒) ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ในจังหวัดชัยภูมิเป็นผู้มุ่งให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว พร้อมเสียสละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของประโยชน์ส่วนรวม และสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เพราะต้องยึดโยงกับประชาชนเป็นสำคัญ^{๑๙}

๓) การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะจัดเป็นหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นเพราะผู้นำท้องถิ่นนั้นต้องยึดโยงกับประชาชน แต่ผู้นำท้องถิ่นที่ไม่ยึดโยงกับ

^{๑๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๘ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๙ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ประชาชนก็จะคิดถึงแต่ประโยชน์ของกลุ่มก้อนตนเองเป็นสำคัญ ผู้นำท้องถิ่นที่มาจากประชาชนบางส่วนก็มักจะมีผลประโยชน์แอบแฝง^{๒๐}

๔) ผู้นำท้องถิ่นต้องดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในสาธารณะประโยชน์ในพื้นที่โดยผู้นำท้องถิ่นต้องสามารถปลุกฝังประชาชนเกิดความรู้สึกและมีจิตสำนึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งและรู้สึกว่าคุณเองมีสิทธิที่จะรักษาสีทิวและดูแลผลประโยชน์ของตนเอง ประชาชน สังคมและประเทศชาติอันนำไปสู่การเจริญเติบโตทางการเมืองที่ถือเป็นรากฐานของประชาธิปไตย เช่น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ตลอดจนกระบวนการการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของประชาชนที่บรรจุไว้ในแผน เป็นต้น^{๒๑}

๕) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องมีความรู้ความสามารถในการสนองงานและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน มีการแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ นโยบายและยุทธศาสตร์ เพื่อเข้าสู่การปฏิบัติงานอย่างแท้จริง เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมริเริ่มในกิจกรรมสาธารณะหรือโครงการสาธารณะต่าง ๆ ในพื้นที่และมีการติดตามประเมินผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมและรับฟังผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรจัดกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ร่วมกันประชาชนในลักษณะจิตอาสาเพื่อสร้างความรักความสามัคคีของผู้นำท้องถิ่นกับประชาชน และทำให้สังคมเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอันเป็นการสร้างความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อป้องกันปัญหา การหาข้อยุติ รวมทั้งยังเป็นการสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลาย ช่วยให้การแก้ไขปัญหาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอันจะนำไปสู่ผลสำเร็จตอบสนองความต้องการของประชาชน เพื่อความร่วมมือกันของคนในพื้นที่ เพื่อรวมกันแก้ปัญหาในพื้นที่^{๒๒}

๖) กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่เขตเลือกตั้ง จะแสดงให้เห็นว่าตนเองพึงพาได้ ทำงานจริง มีผลงาน มีจิตอาสาให้ความร่วมมือกับทุกหน่วยงานและองค์กรเพื่อประชาชน สร้างความสามัคคีที่ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจได้ เลือกตั้งก็สมัยก็ได้ทุกสมัยในเขตพื้นที่เลือกตั้งนั้น^{๒๓}

๗) ผู้นำท้องถิ่นควรทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจทำงาน เพื่อพัฒนาประโยชน์ของประชาชน ต้องทำตนให้เป็นคนหนักแน่น ใจเย็น ต้องปฏิบัติดี มีสติในการทำงาน มีจิตอาสา ช่วยเหลือสังคมบำเพ็ญตนต่อกิจกรรมส่วนรวม ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องมีจิตอาสาพยายามสร้างกิจกรรมทางสังคมให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ต้องร่วมงานประเพณีและวัฒนธรรมในพื้นที่เป็นประจำ และไม่ควรทำอย่างยิ่งพอมีการเลือกตั้งก็จะเสนอตัวเข้ามาช่วยเหลือในพื้นที่ทันที ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องเป็นคนในพื้นที่ช่วยเหลือชุมชนมีเรื่องอะไรช่วยกันแก้ปัญหาในหลายเรื่องและทุกเรื่องตลอดเวลา ไม่ใช่แค่ช่วงเลือกตั้ง^{๒๔}

๘) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องมีจิตอาสา ร่วมกิจกรรมทางสังคม ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ควรมีการจัดให้มีการประชุมในพื้นที่เป็นประจำ เพื่อปรึกษาหารือกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จะทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เกิดการนำความคิดเห็นในการร่วมกันพิจารณาหาทางแก้ไขด้วยความรอบคอบ รอบด้าน ให้บรรลุตามเป้าหมายใน

^{๒๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๐ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๑ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

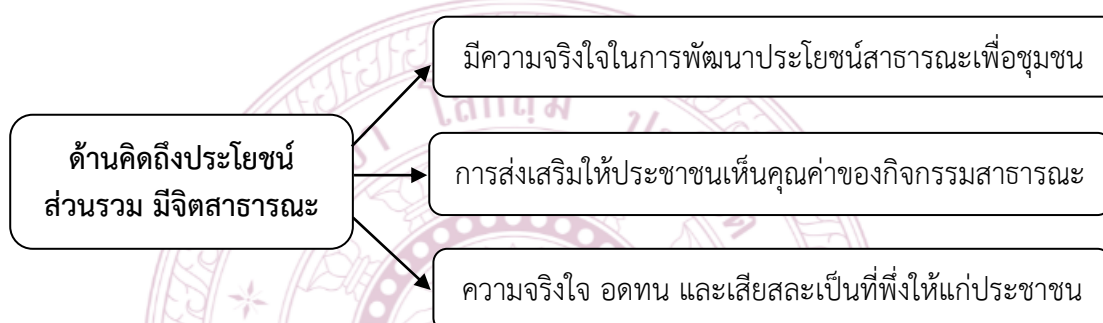
^{๒๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๓ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ทิศทางที่ถูกต้อง เพื่อลดความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้น และหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน^{๒๕}

๙) ผู้นำท้องถิ่นทางเมืองที่ดีต้องมีคุณสมบัติ เป็นผู้ที่สร้างสังคมให้อบอุ่น รักสามัคคี รักสงบ ใช้ระบบคุณธรรม มีจริยธรรมนำหน้าในการบริหารงาน และส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมเป็นแรงจูงใจให้สังคมตระหนักในความรับผิดชอบร่วมกัน คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะต่อสังคม^{๒๖}

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ คือ ผู้นำท้องถิ่นมีความจริงใจในการพัฒนาประโยชน์สาธารณะเพื่อชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเห็นคุณค่าของกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ และมีความจริงใจ อดทน และเสียสละเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนได้ ดังแผนภาพที่ ๔.๓

แผนภาพที่ ๔.๓ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวม มีจิตสาธารณะ

๑.๔ ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

๑) ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีความมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานโดยมุ่งแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในเขตพื้นที่ของตน แต่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ เนื่องจากพื้นที่ของจังหวัดเป็นพื้นที่เป็นป่าเป็นเขาโดยส่วนใหญ่ยากต่อการทำการเกษตร แต่อาชีพโดยส่วนใหญ่ของประชาชนก็คือเกษตรกร ประชาชนเลยไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเต็มที่และตรงจุด^{๒๗}

๒) นโยบายเป็นสิ่งที่ผู้นำท้องถิ่นเองต้องยึดถือ นโยบายนั้นจำเป็นจะต้องตอบโจทย์สามารถแก้ปัญหาของประชาชนได้จริง และนโยบายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และความต้องการของประชาชนโดยรวม และจัดลำดับตามความสำคัญและความเป็นก่อนหลัง ในการนำไปใช้ประโยชน์และจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของวัตถุประสงค์และมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์^{๒๘}

๓) ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่รู้จักจุดหมายหรือเป้าหมายของการปฏิบัติ มีจุดมุ่งหมายที่ถูกต้องในการบริหารงาน มุ่งผลสำเร็จในการบริหารจัดการเป็นสำคัญ แต่โครงการที่ภาครัฐอนุมัติให้จัดทำนั้นมักไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือภาคีเครือข่ายทำงานร่วมกันในพื้นที่จะได้สะท้อนถึงความต้องการของประชาชนที่ได้รับ

^{๒๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๖ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๗ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๘ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอมรับเหตุผลที่ถูกต้อง เช่น การร้องเรียนโดยตรงสู่รับปัญหาเรื่องร้องเรียนเพื่อจะได้ทราบปัญหาในพื้นที่ที่แท้จริงและแก้ปัญหาได้จริง^{๒๙}

๔) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องทำให้ประชาชนในพื้นที่ไว้วางใจต่อผู้นำท้องถิ่น ผลตอบแทนคือความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันของคนในพื้นที่อันจะนำไปสู่ผลสำเร็จผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของประชาชนและส่งผลให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจได้อย่างแท้จริง ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังในความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ และทำตามหน้าที่โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน^{๓๐}

๕) การวางนโยบายอย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้ให้ประชาชนร่วมกันทบทวนและวางแผนพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี ประชาชนในพื้นที่เกิดความผาสุกซึ่งเมื่อหน่วยงานจะเข้าดำเนินการหรือพัฒนาในด้านใดต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เข้าร่วม ต้องมีนโยบายที่ชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้ ต้องไม่เป็นนโยบายขายฝัน ปัจจุบันนโยบายมักจะนำไปเพื่อสนองคนบางกลุ่มและขายฝัน คนในพื้นที่ที่มีปัญหาจริงก็ได้รับการแก้ไขไม่ตรงจุด^{๓๑}

๖) ปัญหาการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานโดยมุ่งแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเกิดจากหลายปัญหาหลายสาเหตุ เช่น นโยบายของผู้นำท้องถิ่นที่ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน นโยบายที่ไม่อาจตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนจึงทำให้ประชาชนเบื่อหน่าย ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องทำให้ประชาชนไว้วางใจ มีการเชื่อมความสัมพันธ์ การเข้าถึงประชาชนแบบตรงต่อความต้องการ ผู้นำท้องถิ่นต้องทำงานอย่างตั้งใจและสนใจปัญหาที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่และสามารถนำมาแก้ไขให้ประชาชนพอใจได้ การช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนการลงพื้นที่ที่ต้องทำครบถ้วนตลอด^{๓๒}

๗) ผู้นำท้องถิ่นต้องมีนโยบายการทำงานที่ชัดเจนปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล นโยบายต้องโปร่งใสชัดเจนเพื่อส่วนรวม และสร้างกรอบแผนแม่บทเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี ประชาชนในพื้นที่เกิดความผาสุกซึ่งเมื่อหน่วยงานจะเข้าดำเนินการหรือพัฒนาในด้านใดก็สามารถหยิบแผนแม่บทที่ร่วมกันสร้างและดำเนินการได้ทันทีโดยประชาชนสามารถเข้าร่วมดำเนินการและตรวจสอบได้ทุกขั้นตอนทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกเกิดความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมรักและหวงแหนบ้านเกิด^{๓๓}

๘) การติดตามการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนการพัฒนา และการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณโดยมุ่งผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องสามารถปฏิบัติได้ตามนโยบาย มุ่งสนองนโยบายให้กับประชาชนโดยรวม ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรมีการพบประชาชนหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นยอมรับเหตุผลที่ถูกต้อง รวมทั้งหาแนวทางการแก้ไขปัญหาของคนในชุมชนร่วมกับชาวบ้านหรือตัวแทนชุมชนอย่างสม่ำเสมอ การร่วม

^{๒๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๙ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๐ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๑ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

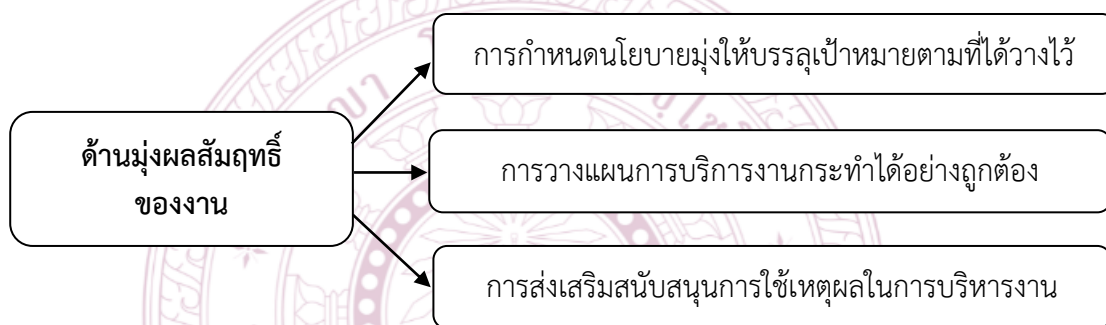
^{๓๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๒ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๓ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ประชุมทำให้สังคมเกิดความเข้าใจกัน ทุกปัญหาก็สามารถแก้ไขได้ การมีส่วนร่วมก็จะเกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ เพื่อหาข้อยุติร่วมกันจะได้มติที่ทุกคนพอใจ^{๓๔}

๙) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรมีนโยบายที่มาจากความต้องการของประชาชนเป็นหลักสอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ ผู้นำท้องถิ่นที่ดีสามารถทำตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จะต้องแก้ไขปัญหาได้อย่างไรให้ตรงกับความต้องการของประชาชน จึงทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาและมีความไว้วางใจผู้นำท้องถิ่น ที่ผ่านมาผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิสามารถเข้าถึงความต้องการของประชาชนและแก้ปัญหาได้จริง^{๓๕}

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน คือ ผู้นำท้องถิ่นมีการกำหนดนโยบายบริหารงานให้ถึงจุดเป้าหมายที่ได้วางไว้ ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เหตุผลในการบริหารงานเพื่อจะได้ทราบถึงข้อดีและข้อเสีย และมีการร่วมกันประชุมปรึกษาหารือวางแผนจุดมุ่งหมายของการบริหารงานได้ ดังแผนภาพที่ ๔.๔

แผนภาพที่ ๔.๔ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

๑.๕ ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

๑) ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่รู้หน้าที่ กฎ ระเบียบ กติกา มารยาทของสังคม ทำให้การทำงานเป็นระบบและงานนั้นออกมาดี พร้อมทั้งปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ให้ความสำคัญกับทุกคนอย่างดี คือ รับเรื่อง รับรู้ความต้องการของประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ คือ รู้หน้าที่ของตนเป็นอย่างดี และทำหน้าที่นั้นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยส่วนใหญ่ ประชาชนเกิดความไว้วางใจ และส่งเสริมสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางราชการ^{๓๖}

๒) ผู้นำท้องถิ่นบางส่วนปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่เป็นธรรม และเลือกปฏิบัติ ให้ความสำคัญกับคนที่ตนเองรู้จักหรือพวกพ้องตนเองเป็นสำคัญ ไม่สนใจความต้องการของประชาชน คือ ไม่รู้จักหน้าที่ของตนและเลือกปฏิบัติ ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ก็พลอยถูกตำหนิติเตียนไปด้วย เช่น ประชาชนท่านไหนมาติดต่อราชการแล้ว เขาได้รับความสะดวกสบายก็จะพากันชื่นชม ส่วนประชาชนท่านไหนที่ไม่ได้รับความสะดวกสบายก็จะกล่าวหาว่า

^{๓๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๔ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๕ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๖ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่เป็นธรรมและเลือกปฏิบัติ เพราะฉะนั้นผู้นำท้องถิ่นควรรู้จักหน้าที่ของตนเอง และทำตามหน้าที่นั้น^{๓๗}

๓) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องเป็นผู้รักษาภูมิลำเนาให้ประชาชนทั่วไปเป็นคุณสมบัติของผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องรักษาภูมิลำเนาให้ประชาชนรู้เห็น มีการกระทำเป็นแบบอย่างที่ดีมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้เกิดความไว้วางใจของประชาชน ต้องเป็นผู้ที่อยู่ในกฎหมายข้อบังคับ และใช้กฎหมายเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป^{๓๘}

๔) การรับผิดชอบต่อหน้าที่โดยชอบธรรมของผู้นำท้องถิ่น คือ การรู้จักหน้าที่ ทำตามหน้าที่ ไม่ก้าวก่ายหน้าที่ การรักษาภูมิลำเนา กติกา ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ การปฏิบัติตามกฎหมายเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นแบบอย่างของผู้นำท้องถิ่นที่ดี^{๓๙}

๕) การเห็นชอบการให้งบประมาณครอบคลุมในทุกพื้นที่ ไม่ดูแลเฉพาะในพื้นที่ของตน เมื่อได้รับเรื่องราวร้องทุกข์ก็จะเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อขอรับงบประมาณในการแก้ไขปัญหา ไม่เลือกช่วยเหลือเฉพาะญาติพี่น้องของตน^{๔๐}

๖) การปฏิบัติตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์ของสังคม การเคารพกฎกติกาเพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน การรักษาภูมิลำเนาเป็นแบบอย่างในการสร้างความสงบในสังคมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน รักษาภูมิลำเนา กติกา มารยาทของสังคม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ผู้นำท้องถิ่นต้องช่วยรักษาภูมิลำเนา กติกา มารยาท ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบในหน้าที่การงาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และส่งเสริมสนับสนุนสร้างความเข้าใจในการทำงานให้แก่ประชาชน มีการพบประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง คือ เป็นตัวแทนประชาชน ประชาชนต้องได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นสามารถทำให้ประชาชนเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นซึ่งเป็นตัวแทนสามารถทำหน้าที่ได้ดี ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม^{๔๑}

๗) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดไว้ไม่ละเมิดข้อห้ามต่าง ๆ หรือดเว้นการปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับของชุมชนและบ้านเมือง ผู้นำท้องถิ่นต้องปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างตามระเบียบข้อบังคับ ในเรื่องของความประพฤติปฏิบัติก็รักษาภูมิลำเนาทำให้สังคมเกิดความโปร่งใสและเป็นแบบอย่างให้คนในสังคมได้ยึดถือ ถ้าผู้นำท้องถิ่นมีระเบียบวินัย สังคมยึดกฎเกณฑ์ บ้านเมืองย่อมสงบสุข^{๔๒}

๘) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความมีระเบียบวินัยในหน้าที่ การมีระเบียบวินัยในการรักษาภูมิลำเนาส่วนรวม การเป็นตัวแทนที่ดีมีภาวะผู้นำท้องถิ่น รักษาผลประโยชน์ประชาชน เป็นการแสดงออกถึงความพร้อมในการทำงานตามกติกาของสังคม สร้างความสามัคคีสร้างการมีส่วนร่วมสังคมเกิดความเข้าใจกันยอมรับฟังเหตุผล ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องยึดถือ และปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อกฎหมาย โดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ประชาชนประโยชน์ของส่วนรวม

^{๓๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๗ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๘ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๙ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๐ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

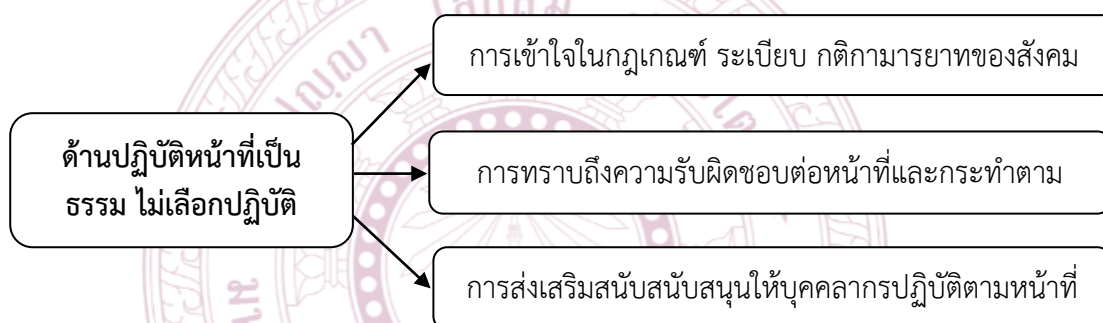
^{๔๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๑ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๒ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ไม่มุ่งหวังประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง ผู้นำท้องถิ่นสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้ประชาชนปฏิบัติตาม^{๔๓}

๙) การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติทำให้ประชาชนเห็นพลังของผู้นำท้องถิ่นที่ทำหน้าที่แทนตนว่าเลือกคนไม่ผิด มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เมื่อมีการเลือกตั้งประชาชนก็จะเป็นผู้พิจารณาผู้นำท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ด้วยความมีระเบียบวินัย การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติเป็นสิ่งที่ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องทำเพื่อแสดงให้ประชาชนเห็นว่าเลือกไม่ผิดคนฟังได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ^{๔๔}

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ คือ ผู้นำท้องถิ่นมีเข้าใจในกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติการายาทของทางราชการ ทราบถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนและมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนนั้น และส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติตามหน้าที่ตามระเบียบของทางราชการ ดังแผนภาพที่ ๔.๕

แผนภาพที่ ๔.๕ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านปฏิบัติหน้าที่เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ

๑.๖ ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

๑) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องการพัฒนาตนให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ จะต้องประพฤติตนให้มีภาวะผู้นำท้องถิ่นประพฤติตนให้เป็นคนดีเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมทำหน้าที่ด้วยความสุจริต ตั้งใจทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนต้องทำตนให้เป็นคนหนักแน่นให้มีความน่าเชื่อถือประชาชนเกิดความศรัทธามิจิตสำนึกต่อประชาชน มีความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม มีจิตอาสากล้าทำกิจกรรมเพื่อสร้างความร่วมมือของประชาชน^{๔๕}

๒) ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ คือ รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ มีความสามารถอย่างไร และต้องรู้จักพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ผู้นำท้องถิ่นที่ดีนั้นจะต้องสำรวจตนเองอยู่เสมอว่าตนเองมีจุดอ่อนจุดแข็งอะไรแล้วดำเนินการปรับปรุงจุดอ่อนของตน ในขณะเดียวกันก็พัฒนาจุดแข็งของตนให้ดีขึ้นเรื่อย^{๔๖}

^{๔๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๓ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๔ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๕ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๖ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๓) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถนำพามวลชน และองค์กรไปสู่จุดหมายได้ เป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้ตามได้ปฏิบัติตาม มีคุณธรรมจริยธรรมภายในจิตใจ แต่ผู้นำท้องถิ่นบางส่วนดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ ก็ได้แก่ การวางตัวดี ทำตัวให้ดี ไม่ดูหมิ่นคนอื่น เคารพสถานที่ รู้จักการวางตนในที่สาธารณะอย่างเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของคนอื่น สงบกาย สงบวาจา สงบใจ ผู้นำท้องถิ่นส่วนน้อยที่ไม่ดำรงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ทำแต่เรื่องเสื่อมเสีย^{๔๗}

๔) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีพฤติกรรมให้ประชาชนไว้วางใจมีสามัญสำนึกที่ดีว่าตนเองคือตัวแทนของประชาชนในจังหวัดผู้เป็นแบบอย่างที่ดีในการบริหารงานทุกมิติที่เสนอตัวเข้ามาพัฒนาให้ประชาชนในจังหวัดจะต้องมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยเท่าเทียมกันไม่แบ่งแยกเป็นกลุ่มก้อน เฉพาะหวัคะแนนหรือเครือข่าย ผู้ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องเข้าใจในตนเอง เช่น อ่านตัวให้ออกบอกตัวเองให้ได้ ใช้ตัวเองให้เป็น เห็นตัวเองให้ชัด ตัดตัวเองให้ถูก และปลูกคุณธรรม นำจะต้องรู้จักตนเองให้ถ่องแท้ว่าเราอยู่ในสถานะใด และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรทำงานตามหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย รู้จักหน้าที่และทำตามความสามารถของตนเอง ควรรู้จักปรับปรุงตนให้เหมาะสมแก่การเป็นผู้นำท้องถิ่นอยู่เสมอเพื่อที่จะได้ปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น^{๔๘}

๕) ผู้นำท้องถิ่นปฏิบัติตนเป็นผู้ที่นั่งอยู่ในใจคน เข้าถึงประชาชน และเข้าร่วมงานชุมชน ทั้งงานบุญ งานบวช งานแต่ง และงานตามวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น การเป็นผู้ที่ประพฤติตนอยู่ในศีลในธรรมเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในที่สาธารณะ การส่งเสริมให้ประชาชนทุกหมู่บ้านเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และการแต่งกายสุภาพ สนับสนุนและส่งเสริมเสื้อผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เมื่อมีกิจกรรมก็เข้าร่วมกับประชาชน มีเมตตา ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะกับประชาชนได้ ไม่เอาเปรียบเห็นแก่ตัว ประพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นควรเป็นตัวอย่างแก่คนในสังคม^{๔๙}

๖) ผู้นำท้องถิ่นต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย มีจิตอาสา สร้างประโยชน์ให้กับสังคม แก้ปัญหาส่วนรวม โปร่งใส จิตใจดีในการปฏิบัติงาน ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรควรพบปะประชาชน ปรีกษาหารือในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อรวมระดมสมองแลกเปลี่ยนออกความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาดัง ๆ ร่วมกันเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องในการบริหารงานของตนเองอยู่เสมอ^{๕๐}

๗) ผู้นำท้องถิ่นต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ให้มีความน่าเชื่อถือประชาชนเกิดความศรัทธา ต้องกระทำความดี ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต รู้จักหิริโอตตัปปะ มีพรหมวิหารธรรม ต้องเป็นผู้ที่ประพฤติดี มีภาวะผู้นำท้องถิ่น ไม่ทำเรื่องเสียหาย ไม่มีเรื่องเสื่อมเสียสามารถเป็นตัวอย่างให้กับผู้อื่นได้^{๕๑}

๘) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องแสดงพลังให้ประชาชนเห็นว่า เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาดให้ประชาชน

^{๔๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๗ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๘ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๙ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

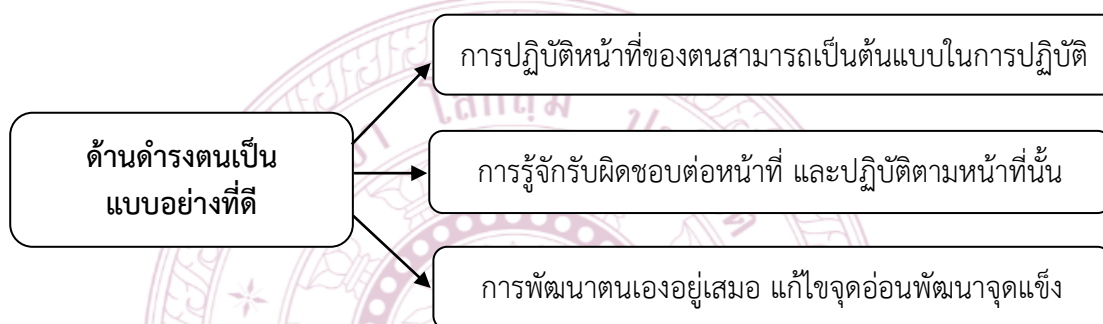
^{๕๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๐ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๑ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

เกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตน สม่่าเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ^{๕๒}

๙) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดีปฏิบัติดี มีเหตุผล เป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เป็นต้นแบบของเยาวชน ประวัติดี มีคุณภาพ การทำงานมีหลักเกณฑ์ในอดีตที่ผ่านมาเป็นคนดี ปฏิบัติคุณประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ ประชาชนก็จะสนับสนุน ชื่นชม ยกย่อง และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ^{๕๓}

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ คือ ผู้นำท้องถิ่นมีปฏิบัติหน้าที่ของตนสามารถเป็นต้นแบบในการประพฤติปฏิบัติ รู้จัก รับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนเอง และปฏิบัติตามหน้าที่นั้น และมีพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีการปรับปรุงจุดอ่อนของตน ในขณะเดียวกันก็พัฒนาจุดแข็งของตนเอง ดังแผนภาพที่ ๔.๖

แผนภาพที่ ๔.๖ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี

๒. คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

๒.๑ ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี

๑) องค์รปกครองท้องถิ่น ควรมีผู้นำท้องถิ่นที่สามารถความตั้งใจ มีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาท้องถิ่นตรงเป้าหมาย ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมกับผู้นำท้องถิ่น ชุมชนในการนำเสนอโครงการตามความต้องการของชาวบ้าน บุคลากรคือผู้สนองงานท้องถิ่นยังต้องมีความใส่ใจทำงานตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย ทำตามนโยบายของทางภาครัฐอย่างเต็มที่ ค่อยบริการชาวบ้านด้วยความตั้งใจ และเป็นกันเอง^{๕๔}

๒)) องค์รปกครองท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นควรมีภาวะผู้นำท้องถิ่น เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรและชุมชนนั้น ๆ กล่าวคือ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีไหวพริบปฏิภาณปรับเปลี่ยนวิธีการในการปกครองบริหารจัดการไปตามสถานการณ์ได้อย่างกลมกลืนเหมาะสมตามสถานการณ์นั้น ๆ และผู้นำท้องถิ่นต้องมีความกล้าหาญ กล้าคิด และกล้าตัดสินใจ^{๕๕}

^{๕๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๒ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๓ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๔ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๕ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๓) ผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำท้องถิ่นควรต้องรู้ว่าในแต่ละสถานการณ์ต้องปฏิบัติตนอย่างไรควรปรับปรุงแบบไหน หรืออนุโลมไปตามสถานการณ์อย่างไร เพื่อประโยชน์สูงสุดในการปกครองบริหารจัดการ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง คือ ผู้นำท้องถิ่นปรับตัวตามยุคสมัยนั่นเอง^{๕๖}

๔) การปกครองเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ผู้นำท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นสูงเป็นพิเศษกว่าบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะการรู้จักปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ในแต่ละช่วง ต้องรู้ว่าวิธีการหนึ่ง ๆ อาจจะไม่เหมาะสมหรือไม่ได้กับอีกสถานการณ์หนึ่ง คือ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปกครอง^{๕๗}

๕) ผู้นำท้องถิ่นต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมให้ครบถ้วน เพื่อใช้ความรู้ความสามารถของตนในการปกครองประชาชนให้เกิดความสงบสุขในชุมชน และให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในแต่ละสถานการณ์^{๕๘}

๖) การปกครองจัดการภายในองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นนั้น เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและลึกซึ้งมาก เพราะไม่ใช่แต่เพียงปกครองประชาชนในพื้นที่ของตนเองเท่านั้น จึงนับว่าเป็นเรื่องที่ท้าทายวัดระดับความรู้ความสามารถของผู้นำท้องถิ่นว่ามีความสามารถเพียงพอหรือไม่ในการปกครองการตัดสินใจในการจัดการแต่ละอย่างต้องผ่านความเห็นชอบจากประชาชน หากไม่แล้วก็จะความขัดแย้งกันขึ้นตามมา แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นถ้าผู้นำท้องถิ่นมีภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นสูง รู้จักใช้แต่ละสถานการณ์ให้เป็นประโยชน์ ประชาชนก็จะเชื่อมั่นในตัวผู้นำท้องถิ่น การปกครองบริหารจัดการในเรื่องต่าง ๆ ก็จะง่ายขึ้น ปัญหาความขัดแย้งก็จะไม่เกิดขึ้นเลย^{๕๙}

๗) ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความสามารถในการคาดคะเน ตัดสินใจ กล่าวคือ สามารถประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ล่วงหน้า มีการวางแผนเป็นขั้นตอนแสดงออกถึงภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นเพื่อรับมือและแก้ไขได้ในทุก ๆ สถานการณ์ ปกครองโดยไม่หวังผลประโยชน์ของประชาชน บริการให้ความเอาใจใส่เมื่อประชาชนมาขอรับคำแนะนำรักษาคำมั่นสัญญาไม่รับปากเพียงให้พ้นตัว โดยไม่สนใจว่าจะทำได้ตามที่รับปากหรือไม่ อันจะทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือมีอภัยภัยอันอนันต์ และอ่อนน้อมถ่อมตนไม่ลบลู่เหยียดหยามประชาชน มีจิตสำนึกในการปกครองประชาชนอย่างเต็มที่ วางตนเป็นผู้มีเหตุผลและมีมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบ ไม่เจ้าอารมณ์^{๖๐}

๘) นอกจากนี้ ผู้นำท้องถิ่นที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดีนั้น มักจะเป็นผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการปกครองบริหารจัดการองค์กรหรือชุมชนนั้น ๆ และนำพาองค์กรหรือชุมชนผ่านพ้นวิกฤติต่าง ๆ ไปได้จึงได้รับเสียงชื่นชม เคารพ นับถือ และความเชื่อมั่นจากประชาชนอย่างจริงใจ^{๖๑}

๙) ผู้นำท้องถิ่นต้องมีภาวะผู้นำท้องถิ่นทางการปกครอง คือกระบวนการซึ่งทั้งผู้นำท้องถิ่นและผู้ตามต่างยกระดับให้สูงขึ้นทั้งแรงจูงใจและจริยธรรม โดยยกระดับความสำคัญของผู้นำท้องถิ่นและผู้

^{๕๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๖ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๗ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๘ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

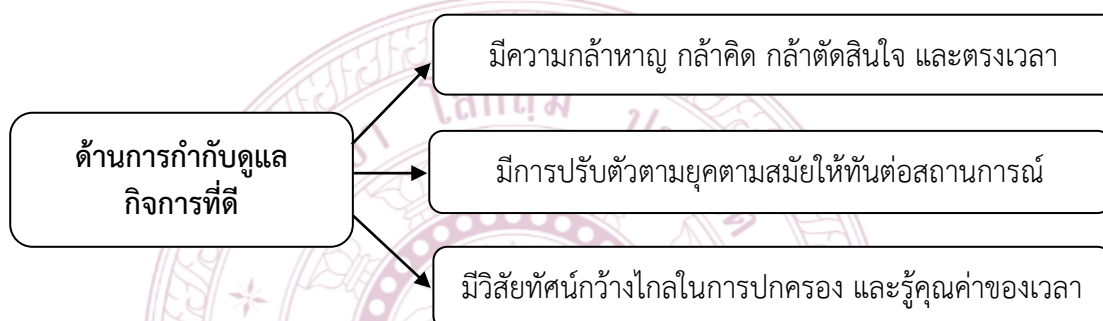
^{๕๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๙ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖๐ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖๑ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ตามให้ไปสู่อุดมการณ์ที่สูงส่ง ชักนำผู้อื่นให้ทำมากกว่าที่พวกเขาตั้งใจตั้งแต่ต้น และบ่อยครั้งมากกว่าที่พวกเขาคิดว่ามันจะเป็นไปได้ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการท้าทายความคาดหวังและมักจะนำไปสู่การบรรลุถึงผลงานที่สูงขึ้นเสมอ^{๖๒}

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี คือ ผู้นำท้องถิ่นที่มีความตั้งใจพัฒนาท้องถิ่นให้ตรงเป้าหมาย บุคลากรคือผู้สนองงานท้องถิ่นยังต้องมีความใส่ใจทำงานตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย ทำตามนโยบายของทางภาครัฐอย่างเต็มที่ ค่อยบริการชาวบ้านด้วยความตั้งใจและเป็นกันเอง ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ต้องปรับตัวตามยุคตามสมัย และมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปกครอง เพื่อใช้ความรู้ความสามารถของตนในการปกครองประชาชนให้เกิดความสงบสุขในชุมชน และให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในแต่ละสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังแผนภาพที่ ๔.๗

แผนภาพที่ ๔.๗ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี

๒.๒ ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค

๑) ในการอยู่ร่วมกัน ทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน สังคม ประเทศชาติ เพื่อก่อให้เกิดความเรียบร้อย กฎระเบียบจึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการที่มีบุคคลหลายคนหลายกลุ่มมาอยู่ร่วมกันเพื่อกระทำการใดประการหนึ่ง หากมิได้อยู่ภายใต้กฎหมายหรือเหตุผล สังคมก็จะวุ่นวาย ผู้นำท้องถิ่นต้องมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อสังคม ชุมชน และเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม มีมนุษยสัมพันธ์กับประชาชนที่มาติดต่อดด้วยความจริงใจ^{๖๓}

๒) ผู้นำท้องถิ่นปฏิบัติหน้าที่ใดก็ตาม จะต้องมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ ผู้นำท้องถิ่นต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รับผิดชอบต่อประชาชน รับผิดชอบต่อพื้นที่ เห็นประโยชน์ของประชาชน และส่วนรวมเป็นสำคัญ การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติทำให้ประชาชนไว้วางใจ^{๖๔}

๓) ผู้นำท้องถิ่นต้องสามารถตรวจสอบได้ และมีช่องทางให้ประชาชนร่วมเป็นคณะทำงานในการตรวจสอบงบประมาณ และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการจัดทำโครงการ

^{๖๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖๒ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖๓ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖๔ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ต่าง ๆ และต้องเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต จริ่งใจในการแก้ไขปัญหา เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตัว ควรมีการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึก ค่านิยม จริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้วยการปฏิบัติตามคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ตลอดจนป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ^{๖๕}

๔) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรักษาเวลาอย่างเคร่งครัดในการกระทำการสิ่งใดก็ตาม เพื่อไม่ให้เสียหายด้วยกันทั้งสองฝ่าย ควรทำงานตามเวลาที่กำหนดไว้ คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ และเรียงลำดับงานก่อนหลังให้ถูกต้องตามเวลาที่กำหนดไว้ ผู้นำท้องถิ่นควรที่ดีควรจะวางแผนโดยกำหนดกรอบเวลาในการทำงานให้เหมาะสมกับชิ้นงานนั้น ๆ และควรคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชน ไม่ใช่ว่าจะเอาแต่ประโยชน์ตนเป็นใหญ่^{๖๖}

๕) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องมีความรู้และประสบการณ์ และต้องเป็นผู้รู้จักกาล คือรู้กาลเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจการหน้าที่การทำงานต้องรู้จักแบ่งเวลาในการทำงาน เวลาพัก วันทำงาน วันหยุด รู้เวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจการหน้าที่การทำงาน^{๖๗}

๖) การเข้าร่วมประชุมในการจัดเวทีประชุมประชาคม เพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการ รวมทั้งข้อคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ทุกครั้ง และเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนเสมอ เช่น การปลูกต้นไม้ในที่สาธารณะ การทำความสะอาดรอบบริเวณหมู่บ้านและชุมชน การร่วมโครงการคัดแยกขยะเพื่อลดปริมาณขยะในชุมชน และการร่วมบริจาคโลหิตในกิจกรรมของอำเภอ^{๖๘}

๗) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องมีจิตสำนึกเพื่อประชาชนและสาธารณะประโยชน์ หลักนิติธรรม มีความยุติธรรม และมีคุณธรรมเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน ในการปฏิบัติต้องให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม มีความตระหนักรู้ และให้ความร่วมมือในการตัดสินใจ มีจิตสำนึกที่ดีต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประชาชน โดยคำนึงถึงประโยชน์ให้ตรงกับความต้องการของประชาชน ให้มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วม เป็นนโยบายที่สร้างสรรค์ ยึดประโยชน์สาธารณะ มีความชัดเจน ปฏิบัติได้จริง บริสุทธิ์ใจเพื่อประชาชน^{๖๙}

๘) ผู้นำท้องถิ่นที่เข้าไปดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติตามหน้าที่นั้น ๆ ถ้ามีความรู้ความสามารถก็จะทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ได้ ผู้นำจะต้องมีความพร้อมในการทำหน้าที่ การกระทำนั้นก็จะไม่บกพร่อง บทบาทและหน้าที่จะสมบูรณ์หรือบกพร่องนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถเป็นตัวกำหนดชี้วัด ผู้นำท้องถิ่นจะต้องเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของบุคคลในสังคมซึ่งปฏิบัติต่อกัน เมื่อผู้นำเข้าใจและปฏิบัติตามหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีของสังคมนั้นแล้วย่อมจะก่อให้เกิดความสามัคคีต่อกันนั้นก็หมายถึงเป็นผู้นำท้องถิ่นที่รู้จักชุมชน ในการรู้จักชุมชนหรือสังคมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการบริหารงาน

^{๖๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖๕ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖๖ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

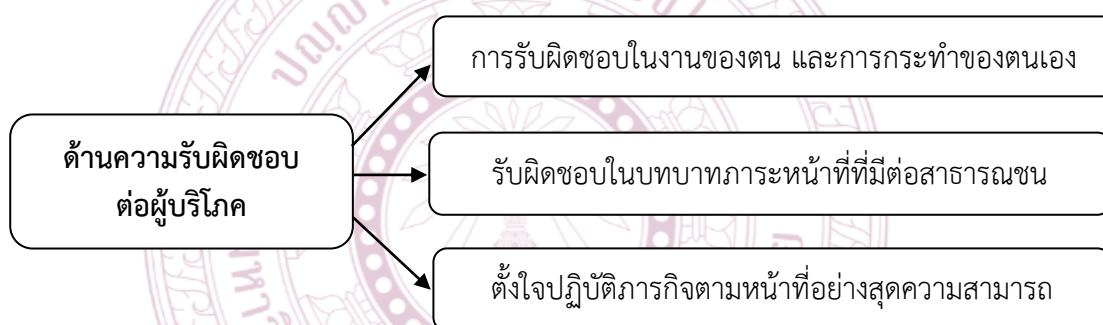
^{๖๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ของผู้นำหากผู้นำท้องถิ่นไม่รู้จักชุมชนว่ามีความต้องการหรือปัญหาต่าง ๆ ในสังคมจะเป็นผลให้การปกครองของผู้นำเกิดความล้มเหลว^{๗๐}

๙) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้ประกอบไปด้วยความรู้ ความสามารถ และมีคุณธรรม ฉลาดในหลักธรรมที่เป็นหนทางแห่งความเจริญ เป็นผู้มีเหตุผล ใฝ่คนให้ถูกกับงาน และจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม ประชาชนก็จะเกิดความศรัทธา เชื่อถือ นับถือ ผู้นำที่ได้รับความไว้วางใจหากใช้อำนาจตามเหตุและกฎหมายด้วยความเหมาะสม ชุมชน สังคม และประเทศก็จะเกิดความยุติธรรมและเอื้อประโยชน์แก่สังคมเป็นอย่างมาก^{๗๑}

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภครวม ๓ ข้อ คือ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีวุฒิภาวะของผู้นำที่ดีและต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ต้องมีความรับผิดชอบในงานของตน และต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การร่วมรับผิดชอบต่อผลงานที่ทำ รับผิดชอบในบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชน รับผิดชอบต่อสังคม รับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างมีเหตุผลตามที่ได้รับมอบหมาย ตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างสุดความสามารถ ดังแผนภาพที่ ๔.๘

แผนภาพที่ ๔.๘ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภครวม

๒.๓ ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

๑) ผู้นำท้องถิ่นจะมีความสำคัญต่อสมาชิกในกลุ่มได้ หากผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีเหตุผลหรือจุดมุ่งหมาย ผู้นำท้องถิ่นจะทำอะไรต้องมีแผนการหรือเป้าหมายย่อมจะทำให้หมู่คณะดำเนินไปได้ด้วยดี หรือในการทำงานเป็นคณะทุกคนจะต้องร่วมมือกันอย่างพร้อมเพรียงงานก็จะประสบความสำเร็จได้ผลดีมีประสิทธิภาพ ผู้นำท้องถิ่นก็จะเกิดความสบายใจที่มีส่วนช่วยให้งานส่วนรวมประสบผลสำเร็จ^{๗๒}

๑) ด้านหลักการมีส่วนร่วม คือ ผู้นำท้องถิ่นควรทำหน้าที่ให้เหมาะกับบทบาทที่ตนได้รับ และมีความรับผิดชอบ เช่น การกำหนดนโยบาย การวางแผนงาน เป็นผู้สั่งการ การตัดสินใจ การควบคุมดูแลงาน การสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนรับผิดชอบต่อการทำงานต่าง ๆ ยังเชื่อมโยงถึงการวางแผนเพราะผู้จะวางแผนงานวางโครงการจะต้องเข้าใจใน

^{๗๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๗๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๗๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

เหตุผล ประโยชน์ ขั้นตอน และหลักการประเมินแผนงาน วิธีการที่ดีที่สุดคือการวางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อให้เป็นแนวทางในการดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๗๓}

๓) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องเป็นผู้รู้จักผล คือ รู้จักความมุ่งหมาย หรือรู้จักจุดมุ่งหมาย ปลายทางของการดำเนินงานว่า สิ่งที่กำลังดำเนินงานอยู่เพื่อจุดประสงค์อย่างไร หรือเมื่อพบเห็นเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้นก็สามารถคาดการณ์ได้ว่าผลที่กำลังได้รับอยู่นี้เพราะเหตุอย่างนี้ เมื่อผู้นำรู้จักผลและมีเป้าหมายในการดำเนินงานตามเหตุผลแล้วย่อมสามารถเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์นำพาสังคมไปสู่ความเจริญ และประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้^{๗๔}

๔) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรู้จักตนเองไม่ลืมนั่นต้องสำรวจตัวเองอยู่เสมออย่างหลงระเหิรในอำนาจอย่าใช้ตำแหน่งหน้าที่ไปในทางที่ผิดหรือในทางไม่เหมาะสมต้องพยายามเข้ากับทุกคนให้ได้ ถึงแม้จะอยู่ในภาวะซับซ้อนอย่างไรก็ตามต้องควบคุมสติอารมณ์ให้คงที่ไม่ทำอะไรด้วยอารมณ์ เมื่อรู้จักตนเองแล้วก็ต้องสำรวจข้อบกพร่องของตนเองอยู่เสมอเพื่อความก้าวหน้าของตนเองและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา^{๗๕}

๕) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องเป็นผู้ฟังที่ดี ต้องหูตากว้างขวาง รับฟังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหน่วยงานของตนเสมอ คอยฟังความคิดเห็นของลูกน้องแต่อย่าเป็นคนหูเบา ถ้าเป็นคนหูเบาจะเป็นการเปิดโอกาสให้มีการฟ้อง การประจบสอพลอ ควรเปิดโอกาสให้ลูกน้องได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือให้คิดว่า การวิพากษ์วิจารณ์ของลูกน้องคือกระจกเงาส่องดูตัวเอง ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรยึดหลักที่ว่าพูดให้น้อยฟังให้มาก^{๗๖}

๖) ผู้นำท้องถิ่นที่ดี คือ ผู้นำท้องถิ่นที่มีหลักการ การรู้จักตนนั้นจะต้องรู้ว่าตนคือใครอยู่ในฐานะตำแหน่งหน้าที่อย่างไร เป็นผู้มีความรู้ความสามารถต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด รู้ว่าตนเองมีความรู้ความสามารถความถนัดเท่าใด และประเมินตนเองว่ามีคุณธรรมของผู้นำหรือไม่แล้วไม่ควรลืมนั่นผู้นำจะต้องสำรวจตนเองพัฒนาตนเองเตือนตนเองและไม่ใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางที่ผิด เมื่อผู้นำท้องถิ่นรู้จักตนเองสำรวจตนเองปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองย่อมสามารถนำตนเองและสังคมไปสู่ความสุขความเจริญได้อย่างแน่นอน^{๗๗}

๗) ควรมีการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึก ค่านิยม จริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้วยการปฏิบัติตามคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ตลอดจนป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้องชอบธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น การเข้าประชุมให้ความเห็นชอบแผนการพัฒนา และเห็นชอบร่างข้อบัญญัติงบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณ ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิตและมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง พอมีพอกิน เป็นต้น^{๗๘}

^{๗๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๗๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๗๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๗๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

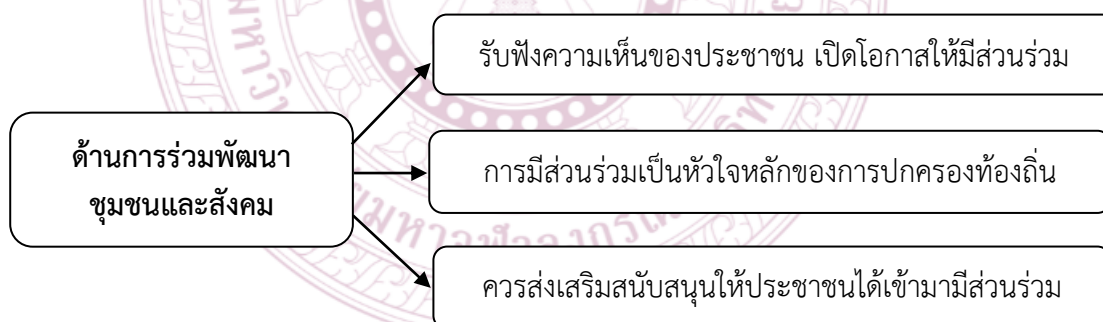
^{๗๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๗๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๘) หากผู้นำท้องถิ่นไม่จัดสรรเวลาให้เหมาะสมแล้ว ผลที่ตามมาแทนที่จะมีค่าเหมาะสมกับเวลาที่สูญเสียไป เช่น เวลานี้ควรจะศึกษาเล่าเรียนแต่กลับเอาเวลาไปเที่ยวเตร่สนุกสนาน เมื่อผ่านวัยนี้ไปควรจะทำงานแต่กลับมาศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น การใช้เวลาจำเป็นจะต้องใช้เวลาให้เหมาะสมกับวัยนั่นเอง ตลอดถึงการใช้เวลาในการบริหารงานส่วนอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน หากไม่เหมาะสมกับกาลเวลากับเพศและวัยแล้วก็จะสูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ ผู้นำควรเป็นผู้รู้จักกาลเวลา การรู้จักเวลา คือ การรู้จักระยะ จังหวะ ความเหมาะสมของเวลา การใช้เวลาให้คุ้มค่า การจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเวลา ทำงานให้ตรงกับเวลาที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะการวางแผนต้องตรงกำหนดเวลาให้สอดคล้องกับแผน ดำเนินตามแผนที่วางไว้ ไม่ใช่เวลาโดยเปล่าประโยชน์ อาจเป็นสาเหตุให้งานไม่ประสบความสำเร็จ^{๗๙}

๙) ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความรับผิดชอบต่อนักที่ กล่าวตัดสินใจ ตรงต่อเวลา และรู้คุณค่าของเวลา มีสามารถในการวางแผนงานหรือคิดโครงการแล้วก็บริหารจัดการพร้อมทั้งให้การสนับสนุนกิจกรรมหรือโครงการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ชุมชน และสังคมให้คุ้มค่าคุ้มเวลา กิจกรรมหรือโครงการมีความเหมาะสมกับโอกาสและเวลาเป็นอย่างมากไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป^{๘๐}

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม คือ ผู้นำท้องถิ่นต้องเคารพในความเห็นต่างของประชาชน ควรให้ความสำคัญต่อประชาชน ต้องกระตือรือร้นในการทำงาน ต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา หรือประเด็นที่สำคัญ และควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ดังแผนภาพที่ ๔.๙

แผนภาพที่ ๔.๙ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

^{๗๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๘๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๔.๒ ผลการศึกษากิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

จากการศึกษากิจกรรมและการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

จากการศึกษากิจกรรมและการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) แล้ววิเคราะห์กิจกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมต่อการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ โดยการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มของผู้รู้ และผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ คือ ๑) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน ๒) ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๓ คน และ ๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรม จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕ คน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสรุปกิจกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมต่อการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม พบดังนี้

๑. รูปแบบการจัดกิจกรรม

๑) การจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนควรมีการให้ความรู้ในเรื่องของการทำหน้าที่ของแต่ละส่วนงานที่มีในชุมชน หรือที่เป็นองค์กรหลัก เช่น ในส่วนงานบริหารองค์กรมีหน่วยงานใดบ้างที่ต้องทำงานร่วมกันกับหน่วยงานของเรา ตรงนี้จะต้องจัดกิจกรรมเพื่อทำความเข้าใจแก่ผู้นำท้องถิ่น และคนในชุมชนให้รู้ว่าแต่ละหน่วยงานมีความสำคัญอย่างไร บางที่มีแต่ผู้นำท้องถิ่นที่รู้ว่าหน่วยงานใดทำอะไร แต่ประชาชนในชุมชนไม่รู้เลยว่าในชุมชนของตนเองมีหน่วยงานใดบ้าง ดังนั้นจะต้องจัดกิจกรรมสร้างความเข้าใจในเรื่องของหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบหรือดูแลชุมชน ดังนั้นรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนควรเป็นไปในรูปแบบนี้^{๘๑}

๒) องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหาร หรือเข้าไปรับรู้ในเรื่องการบริหาร ไม่เฉพาะผู้นำท้องถิ่นแต่ชาวบ้านก็สามารถรับรู้ปัญหาและการทำงานขององค์กรท้องถิ่น มีจัดกิจกรรมธรรมะให้กับประชาชน โดยการจัดโครงการพักใจใส่ธรรมตามนโยบายการบริหาร^{๘๒}

๓) การจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนควรเป็นควรมีรูปแบบในการจัดหลักสูตรในการให้โอกาสผู้นำท้องถิ่นได้เข้ามาศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้ในเรื่องของการบริหารผู้นำท้องถิ่น หรือหลักสูตรอบรมผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และหลักสูตรอบรมคนในชุมชนในเรื่องความเป็นอยู่ที่ดีในสภาวะปัจจุบันโดยให้องค์กรบริหารส่วนตำบลเป็นเจ้าของโครงการในการจัดอบรม^{๘๓}

๔) รูปแบบการจัดกิจกรรมในการพัฒนาท้องถิ่นตามปกติแล้วชุมชนจะมีกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันพระทุกคนก็เข้าวัดปฏิบัติธรรม รักษาศีล วันวิสาขบูชาที่มีการรักษาศีล ๘ บ้าง ศีล ๕ บ้างแล้วแต่บุคคลแต่อย่างไรก็ตาม วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาจะเป็นโอกาสที่ดีเพราะผู้นำท้องถิ่นก็เข้าวัดด้วย ดังนั้นการจัดกิจกรรมในการพัฒนาจริยธรรมคุณธรรม และศีลธรรมจึงควรจะ

^{๘๑} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๘๒} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๘๓} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

จัดในช่วงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพราะปกติผู้นำท้องถิ่นและคนในชุมชนก็เข้าวัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว^{๘๔}

๕) รูปแบบการจัดกิจกรรมในการพัฒนาท้องถิ่นกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่เขตเลือกตั้ง จะแสดงให้เห็นว่าตนเองพึงพาได้ ทำงานจริง มีผลงาน มีจิตอาสาให้ความร่วมมือกับทุกหน่วยงานและองค์กรเพื่อประชาชน สร้างความสามัคคีที่ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจได้ เลือกตั้งก็สมัยก็ได้ทุกสมัยในเขตพื้นที่เลือกตั้งนั้นผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นที่พึ่งของชุมชนด้วย^{๘๕}

ดังนั้นผู้นำท้องถิ่นที่มาจากประชาชนและชุมชนเลือกมาจะต้องมีความรักที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองและประชาชนของตนเองให้อยู่ดีกินดี ความต้องการของผู้นำท้องถิ่นที่สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการในการพัฒนาชุมชนของตนเองเป็นอย่างดี แต่บางอย่างก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้เป็นอย่างดี เพราะจะต้องอาศัยองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับผิดชอบหรือเห็นด้วย และบางครั้งการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของผู้นำท้องถิ่นก็มักจะมีความไม่เข้าใจของชุมชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้องด้วย แต่กิจกรรมสัตว์ ๔ ทิศ ทำให้ผู้นำท้องถิ่นที่เข้าอบรมมีความเข้าใจตนเองมากขึ้นในการจะพัฒนาชุมชนของตนเอง เพราะผู้นำท้องถิ่นสามารถเข้าใจตนเอง เข้าใจชุมชน และสร้างการพัฒนาชุมชนของตนเองตามแบบที่ตนเองเข้าใจบริบทความเป็นอยู่ของชุมชน

ตามหลักในการพัฒนาให้มนุษย์มีจิตสำนึก รู้ มีความสุขแก่มนุษย์และเทวดาทั้งหลาย เหตุผลเพื่อทำหน้าที่แก่สังคมโลก ๖ ประการตามหลักของพระพุทธศาสนา เป็นประโยชน์ที่เกิดแก่สังคม ในการกล่าวถึงการทำหน้าที่ คือ “คนก้าวหน้าเป็นคนอยู่ในโลกอย่างมีประโยชน์ ชาวพุทธต้องใช้ชีวิตให้ก้าวหน้าในทางที่เป็นประโยชน์” ทำหน้าที่ให้ถูกต้องด้วยการเข้าใจในทศ ๖ คือ ทิศตะวันออก คือ บิดามารดา ทิศใต้ คือ ครูอาจารย์ ทิศเหนือ คือ มิตรสหาย ทิศตะวันตก คือ ภรรยา บุตร ทิศเบื้องบน คือ สมณพราหมณ์ ทิศเบื้องต่ำ คือ ทาสคนใช้” “เราควรที่จะเกิดมาเพื่อเสริมเพื่อเติม เพื่อแต่งให้ชาติของเราเจริญก้าวหน้าต่อไป” เป็นหน้าที่ดังจะกล่าวต่อไป คือ

๑. ทิศเบื้องหน้า พึงบำรุงบิดามารดาโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ ๒) จักทำกิจของท่าน ๓) จักดำรงวงศ์ตระกูล ๔) จักประพฤติตนให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาท ๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

บิดามารดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้า บำรุงบุตรโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี ๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยา ๔) หากภรรยา (สามี) ที่สมควรให้ ๕) มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร^{๘๖} การทำหน้าที่ของกันและกัน เป็นเหตุเป็นผลของการทำความดีหน้าที่ต่อผู้บำรุงบิดามารดา เป็นเหตุส่งผลต่อผู้ปฏิบัติในเวลาเดียวกันผู้ที่ถูกปฏิบัติก็ส่งผลที่ตนได้รับกลับคือเป็นความดี

๒. ทิศเบื้องขวา ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ลูกขึ้นยืนรับ ๒) เข้าไปคอยรับใช้ ๓) เชื้อฟาง ๔) ดูแลปรนนิบัติ ๕) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

^{๘๔} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๘๕} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๘๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒-๒๑๓.

อาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวา บำรุงศิษย์โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) แนะนำให้เป็นคนดี ๒) ให้เรียนดี ๓) บอกความรู้ในศิลปวิทยาทุกอย่างด้วยดี ๔) ยกย่องให้ปรากฏในมิตรสหาย ๕) ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย^{๘๗}

๓. ทิศเบื้องหลัง สามิพังบำรุงภรรยาโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ให้เกียรติยกย่อง ๒) ไม่ดูหมิ่น ๓) ไม่ประพฤตินอกใจ ๔) มอบความเป็นใหญ่ให้ ๕) ให้เครื่องแต่งตัว

ภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลัง บำรุงสามีโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) จัดการงานดี ๒) สงเคราะห์คนข้างเคียงดี ๓) ไม่ประพฤตินอกใจ ๔) รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ ๕) ขยันไม่เกียจคร้านในกิจทั้งปวง^{๘๘}

๔. ทิศเบื้องซ้าย พึงบำรุงมิตรสหายโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) การให้แบ่งปันสิ่งของ ๒) กล่าววาจาเป็นที่รัก ๓) ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ ๔) วางตนสม่ำเสมอ ๕) ไม่พูดจาหลอกลวงกันและกัน

มิตรสหายผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย บำรุงมิตรสหายโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ป้องกันมิตรผู้ประมาทแล้ว ๒) ป้องกันทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว ๓) เมื่อมีภัยก็เป็นที่พักพิงได้ ๔) ไม่ละทิ้งในยามอันตราย ๕) นับถือตลอดถึงวงศ์ตระกูลของมิตร^{๘๙}

๕. ทิศเบื้องล่าง นายพึงบำรุงทาสกรรมกรโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง ๒) ให้อาหารและค่าจ้าง ๓) ดูแลรักษายามเจ็บป่วย ๔) ให้อาหารมีรสแปลก ๕) ให้หยุดงานตามโอกาส

กรรมกรผู้เป็นทิศเบื้องล่าง บำรุงนายโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ตื่นขึ้นทำงานก่อนนาย ๒) เลิกงานช้ากว่านาย ๓) ถือเอาแต่ของที่นายให้ ๔) ทำงานให้ดีขึ้น ๕) นำคุณของนายไปสรรเสริญ^{๙๐}

๖. ทิศเบื้องบน พึงบำรุงสมณพราหมณ์โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา ๒) จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา ๓) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา ๔) เปิดประตูต้อนรับ ๕) ถวายปัจจัยเครื่องยังชีพ

สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน บำรุงกุลบุตรโดยหน้าที่ ๖ ประการ คือ ๑) ห้ามไม่ให้ทำ ความชั่ว ๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี ๓) อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม ๔) ให้ได้ฟังในสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๕) อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ๖) บอกทางสวรรค์ให้^{๙๑}

การทำหน้าที่ทั้ง ๖ ประการนั้น เป็นการทำหน้าที่ที่มีการสอดคล้องกันในการดำเนินชีวิต คือ เป็นหลักของอุดมคติของสังคมโลก เพราะหน้าที่เป็นสิ่งที่ต้องทำให้ถูก หน้าที่ถูกต้องแล้วผลออกมาก็เป็นผลที่ดี เป็นชีวิตที่มีความสุขมีความปลอดภัย ด้วยการทำหน้าที่ให้ถูกต้องทั้ง ๖ ประการที่กล่าวมา

^{๘๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๘/๒๑๓.

^{๘๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๙/๒๑๔.

^{๘๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๐/๒๑๕.

^{๙๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๑/๒๑๖.

^{๙๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๒/๒๑๗.

“ค่าของชีวิตอยู่ที่การทำงาน การกระทำตนให้มีราคา ก็คือการทำงานในชีวิตประจำวันนั้นเอง การปฏิบัติงานทำให้ชีวิตให้มีค่า การไม่ทำงานทำให้ชีวิตของเราไร้ค่า เราอย่าอยู่อย่างคนไร้ค่า แต่ต้องอยู่อย่างคนมีค่า”^{๙๒}

จะเห็นได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมองให้รอบด้านผ่านกระบวนการ ตามแนวคิดด้านการบริหารแบบองค์รวม โดยยึดโยง ตามหลักการบริหารทางพระพุทธศาสนาในด้านของทิศทั้งหก คือ

๑. การประพาดดินให้เหมาะสมในฐานะเป็นผู้นำท้องถิ่น
๒. ศิลปวิทยาในการบริหารและใช้คน
๓. เพียรในการปฏิบัติภาระงานในกิจของตน
๔. ให้เกียรติในการปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงาน
๕. ชื่นชมพนักงานตามโอกาสต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
๖. บำรุงด้วยปัจจัยสี่ ตามโอกาส

สิ่งที่ผู้นำท้องถิ่นต้องมีหลักในการปฏิบัติหน้าที่แสดงถึงหลักจริยธรรมได้เป็นอย่างดีต่อท้องถิ่นที่ตนเองปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้นกิจกรรมที่ทําจะสร้างผู้นำท้องถิ่นที่มีจริยธรรมและพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างดี

๒. รูปแบบการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น

๑) หลักจากการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น มีผลตอบรับเป็นที่น่าพอใจ เพราะว่าเป็นโครงการแรกในการนำเสนอเพื่อจะได้สร้างกลุ่มการพัฒนาชุมชนขึ้นมา ในแบบของการอบรมเชิงพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่น ทางผู้นำท้องถิ่นของตำบลนาฝาย ก็ให้ความสำคัญในการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการที่จัดขึ้นและมีความสนใจในการสานต่องานพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นผ่านวิทยาลัยสงฆ์^{๙๓}

๒) ผู้นำท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นผู้นำท้องถิ่น ดังนั้นผู้นำท้องถิ่นสังคม ผู้นำท้องถิ่น หรือผู้นำท้องถิ่นครอบครัวควรเป็นผู้ชี้แนะหรือเป็นต้นแบบให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น ประชาชนควรเชื่อฟัง ปฏิบัติตาม และเข้าร่วมในพิธีกรรม อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อช่วยกันสืบสานวัฒนธรรมประเพณี^{๙๔}

๓) ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ คือ รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ มีความสามารถอย่างไร และต้องรู้จักพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ผู้นำท้องถิ่นที่ดีนั้นจะต้องสำรวจตนเองอยู่เสมอว่าตนเองมีจุดอ่อนจุดแข็งอะไรแล้วดำเนินการปรับปรุงจุดอ่อนของตน ในขณะที่เดียวกันก็พัฒนาจุดแข็งของตนให้ดีขึ้นเรื่อย^{๙๕}

๔) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถนำพามวลชนและองค์กรไปสู่จุดหมายได้ เป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้ตามได้ปฏิบัติตาม มีคุณธรรมจริยธรรมภายในจิตใจ

^{๙๒} พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ), งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๒๖.

^{๙๓} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๙๔} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๙๕} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

แต่ผู้นำท้องถิ่นบางส่วนดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ คือ การวางตัวดี ทำตัวให้ดี ไม่ดูหมิ่นคนอื่น เคารพสถานที่ รู้จักการวางตนในที่สาธารณะอย่างเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของคนอื่น สงบกาย สงบวาจา สงบใจ ผู้นำท้องถิ่นส่วนน้อยที่ไม่ดำรงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีแต่จำทำแต่เรื่องเสื่อมเสีย^{๙๖}

๕) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีพฤติกรรมให้ประชาชนไว้วางใจมีสามัญสำนึกที่ดีว่าตนเองคือตัวแทนของประชาชนในจังหวัดผู้เป็นแบบอย่างที่ดีในการบริหารงานทุกมิติที่เสนอตัวเข้ามาพัฒนาให้ประชาชนในจังหวัดจะต้องมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยเท่าเทียมกันไม่แบ่งแยกเป็นกลุ่มก้อนเฉพาะห้วคณะหรือเครือข่าย^{๙๗}

๖) ผู้นำท้องถิ่นปฏิบัติตนเป็นผู้ที่นั่งอยู่ในใจคน เข้าถึงประชาชน และเข้าร่วมงานชุมชน ทั้งงานบุญ งานบวช งานแต่ง และงานตามวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น การเป็นผู้ที่ประพฤติตนอยู่ในศีลในธรรมเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในที่สาธารณะ การส่งเสริมให้ประชาชนทุกหมู่บ้านเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และการแต่งกายสุภาพ สนับสนุนและส่งเสริมเสื้อผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เมื่อมีกิจกรรมก็เข้าร่วมกับประชาชน มีเมตตา ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะกับประชาชนได้ ไม่เอาเปรียบเห็นแก่ตัว ประพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นควรเป็นตัวอย่างแก่คนในสังคม^{๙๘}

๗) ผู้นำท้องถิ่นต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย มีจิตอาสา สร้างประโยชน์ให้กับสังคม แก้ปัญหาส่วนรวม โปร่งใส จิตใจดีในการปฏิบัติงาน ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรควรพบปะประชาชน ปรีชาหาหรือในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อรวมระดมสมองแลกเปลี่ยนนอกความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องในการบริหารงานของตนเองอยู่เสมอ^{๙๙}

๘) ผู้นำท้องถิ่นต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ให้มีความน่าเชื่อถือ ประชาชนเกิดความศรัทธา ต้องกระทำความดี ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต รู้จักหิริโอตตัปปะ มีพรหมวิหารธรรม ต้องเป็นผู้ที่ประพฤติดี มีภาวะผู้นำท้องถิ่น ไม่ทำเรื่องเสียหาย ไม่มีเรื่องเสื่อมเสียสามารถเป็นตัวอย่างให้กับผู้อื่นได้^{๑๐๐}

๙) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องแสดงพลังให้ประชาชนเห็นว่า เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาด ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ^{๑๐๑}

๑๐) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดีปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เป็นต้นแบบของเยาวชน ประพฤติดี มีคุณภาพ

^{๙๖} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๙๗} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๙๘} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๙๙} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๐} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๑} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

การทำงานมีหลักเกณฑ์ในอดีตที่ผ่านมาเป็นคนดี ปฏิบัติคุณประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ ประชาชนก็จะสนับสนุน ชื่นชม ยกย่อง และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ^{๑๐๒}

๑๑) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องการพัฒนาตนให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ จะต้องประพฤติตนให้มีภาวะผู้นำท้องถิ่นประพฤติตนให้เป็นคนดีเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมทำหน้าที่ด้วยความสุจริต ตั้งใจทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนต้องทำตนให้เป็นคนหนักแน่นให้มีความน่าเชื่อถือประชาชนเกิดความศรัทธามีจิตสำนึกต่อประชาชน มีความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม มีจิตอาสากล้าทำกิจกรรมเพื่อสร้างความร่วมมือของประชาชน^{๑๐๓}

๑๒) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องเข้าใจในตนเอง เช่น อ่านตัวให้ออก บอกตัวเองให้ได้ ใช้ตัวเองให้เป็น เห็นตัวเองให้ชัด ตัดตัวเองให้ถูก และปลูกคุณธรรม นำจะต้องรู้จักตนเองให้ถ่องแท้ว่าเราอยู่ในสถานะใด และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรทำงานตามหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย รู้จักหน้าที่และทำตามความสามารถของตนเอง ควรรู้จักปรับปรุงตนให้เหมาะสมแก่การเป็นผู้นำท้องถิ่นอยู่เสมอเพื่อที่จะได้ปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น^{๑๐๔}

ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นจากการศึกษากิจกรรมและจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) แล้ววิเคราะห์กิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอนองบึงแดง จังหวัดชัยภูมิ และองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำกิจกรรมการอบรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นที่ถูกต้องเหมาะสม มานำเสนอเป็นกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมที่ออกแบบมาเป็นกิจกรรมที่มีอยู่แล้ว แต่ผู้วิจัยได้จับประเด็นหลักต่าง ๆ เพื่อให้เป็นพื้นที่อิสระในการนำเสนอแนวคิดในรูปแบบต่าง ๆ ของผู้เข้ารับการอบรม การจัดกิจกรรมมีการถอดบทเรียนของผู้เข้ารับการอบรมทำให้ทราบว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความปรารถนาในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

จากการศึกษากิจกรรมและจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) แล้ววิเคราะห์กิจกรรมการอบรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากิจกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมแก่การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในการทำวิจัยครั้งนี้จึงได้ออกแบบกิจกรรมในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นตามโครงการวิจัย โดยได้มีการจัดกิจกรรมอบรมในเรื่องของความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ผ่านกิจกรรมจำนวน ๓ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมเปิดใจ ๒) กิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ และ ๓) กิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้งดังต่อไปนี้ คือ

๑. กิจกรรมเปิดใจ เป็นกิจกรรมหลักที่ต้องทำเป็นกิจกรรมแรก เพราะในการฝึกอบรมเรื่องของกระบวนการต่าง ๆ จะต้องเปิดใจให้ผู้เข้ารับการอบรมลดละความเป็นตัวตนออก เพื่อเปิดความพร้อมในการอบรมกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกระบวนการให้ผู้เข้ารับการอบรมนั่งเป็นวงกลม แล้วให้ผู้

^{๑๐๒} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๓} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๔} การสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒ วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

เข้ารับการอบรมพูดถึงความรู้สึกของตนให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมท่านอื่นฟังทีละท่าน โดยใช้เวลาประมาณ ๑๐-๑๕ นาที แล้วถอดองค์ความรู้ด้วยการถาม กิจกรรมนี้เป็นการถามแบบเปิดใจทุกคน ต้องได้ตอบและถามคำถามทุกท่าน กิจกรรมเปิดใจเป็นกิจกรรมสื่อกลางในการเปิดรับฟังปัญหาและทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน

๒. กิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ เป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของตนเองได้อย่างชัดเจนผ่านกิจกรรมนี้ และได้ทำการถอดบทเรียนผู้เข้ารับการอบรม ในการให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รู้จักหรือได้เชิดตนเองจาก สัตว์ ๔ ทิศ คือ อินทรี หมายถึงผู้บริหาร หมี หมายถึงผู้วางแผนงาน กระต่าย หมายถึงผู้ปฏิบัติงาน ส่วนหนู หมายถึงผู้ปฏิบัติงานตามคำสั่ง เพื่อจะได้ช่วยให้เข้าใจตนเอง และรู้จักตัวตนมากขึ้น รวมถึงมองเห็นจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง ประกอบการตัดสินใจก่อนเลือกอาชีพและเป็นการปรับตัวก่อนที่จะไปทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งแน่นอนว่า นอกจากจะได้รู้จักตัวตนตนเองแล้ว ยังได้รู้จักตัวตนของครอบครัวอีกด้วย^{๑๐๕}

๓. กิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง วิทยากรหรือกระบวนการนำผู้เข้ารับการอบรมจับคู่ โดยให้จับคู่คุยกัน คุยอะไรก็ได้คู่ละ ๕ นาที และสลับกันพูด สลับกันฟัง และต่างคนต่างพูด กิจกรรมนี้เพื่อสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับสภาพชุมชนของตนเองในปัจจุบันที่ปรากฏให้เห็นว่า ถ้าเราไม่ฟังกันจะเกิดอะไรขึ้น กิจกรรมนี้จะช่วยให้ผู้เข้าอบรมทราบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของตนเอง รวมถึงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน รับฟังเสียงจากคนอื่นอย่างตั้งใจมากขึ้น

การจัดกิจกรรมเปิดใจ เป็นกิจกรรมหลักที่ต้องทำเป็นกิจกรรมแรก เพราะเป็นกิจกรรมสื่อกลางในการเปิดรับฟังปัญหาและทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน

การจัดกิจกรรมเรื่องของสัตว์ ๔ ทิศ แล้วถอดบทเรียนกิจกรรมนี้ปรากฏได้ว่า ผู้เข้าร่วมรับการอบรมได้เห็นถึงตัวตนและพลังแฝงที่อยู่ลึก ๆ ในจิตใจของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเห็นแก่ตัวที่ตนเองมีอยู่ การกล่าวโทษคนอื่นมากกว่าที่จะกล่าวโทษตนเอง การมองคนอื่นเป็นตัวถ่วงในการพัฒนา จากประเด็นที่กล่าวมาเป็นการสร้างให้ผู้นำท้องถิ่นมีความตระหนักรู้ถึงตนเอง และเข้าใจคนอื่นมากขึ้น จากการจัดกิจกรรมนี้จะเห็นได้ว่าผู้นำท้องถิ่นมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น ในที่นี้สังเกตจากการถอดบทเรียนจากกิจกรรมที่ดำเนินการขึ้น

การจัดกิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง เป็นกิจกรรมเพื่อต้องการสร้างการฟังให้แก่ผู้นำท้องถิ่นในการรับฟังปัญหาต่าง ๆ จากชุมชน กิจกรรมนี้เมื่อเข้าสู่กิจกรรมแล้ว ผู้นำท้องถิ่นจะต้องปล่อยวางเรื่องราวต่าง ๆ และให้ความสนใจต่อสิ่งที่อยู่ต่อหน้า เป็นกิจกรรมเพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นรับฟังอย่างมีสติ และรับฟังอย่างเคารพ ไม่ตีค่า ไม่กล่าวโทษ แต่ให้รับฟังในสิ่งที่ผู้พูดต้องการพูดให้เราฟัง จากการถอดบทเรียนกิจกรรมนี้ปรากฏได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นสะท้อนความเป็นตัวตนได้มากจากการฟังผู้อื่นอย่างลึกซึ้งโดยไม่ตัดสินผู้พูด

จะเห็นได้ว่า จากการได้จัดกิจกรรมอบรมเพื่อถอดบทเรียนของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นผ่านกิจกรรมทั้ง ๓ จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ได้เข้ามารับการอบรม ได้เห็นตัวตนของตนเองชัดเจนขึ้น จากที่แต่ก่อนไม่เคยรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชนอย่างตั้งใจ หรือฟังเรื่องราวของ

^{๑๐๕} MissSkyy, “สัตว์ 4 ทิศ” แบบทดสอบสะท้อนตัวตน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.wongnai.com/articles/four-animals-disc-personality?ref=ct> [๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

ชุมชนไม่จบแล้วก็สรุปเอาเอง จากกิจกรรมดังกล่าวทำให้เห็นว่า ผู้นำไม่ว่าจะเป็นหรือผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน ผู้นำสังคม หรือผู้นำท้องถิ่นควรเป็นผู้ชี้แนะเป็นต้นแบบให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดีปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวัง มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตน ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวก่ายหน้าที่ของคนอื่น ประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และสิ่งที่สำคัญที่สุดผู้นำท้องถิ่นจะต้องรับฟังเสียงของประชาชนอย่างตั้งใจ โดยไม่ไปตัดสินเสียงร้องเรียนของประชาชน แต่ต้องรับฟังอย่างตั้งใจ และเคารพต่อเสียงร้องเรียนนั้นด้วย แล้วหาทางแก้ไขเพื่อความสงบสุขของชุมชน สังคม และประเทศชาติ

การพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่น การพัฒนาจริยธรรมที่ต้องมีต่อผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการพัฒนาทางด้านการรู้จักหน้าที่ของตนเอง รู้จักให้และเสียสละต่อสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีให้คนในสังคมเคารพ เป็นผู้มีศีลธรรมรู้จักเคารพผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ รับฟังและยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้ เคารพกฎกติกาของชุมชน รู้รักสามัคคี คนในชุมชนเป็นได้ทั้งผู้นำท้องถิ่นที่ดีและผู้ตามที่มีระเบียบวินัย ชุมชนที่มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเป็นชุมชนที่สมบูรณ์ไปด้วยหลักจริยธรรม และคนในชุมชนนั้นมีศีลธรรมที่งดงาม พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองและชุมชนให้เจริญก้าวหน้าทันยุคสมัยเป็นอย่างดี ในชุมชนมีผู้คนมากมายหลายหน้าที่ แต่ถ้าหากทุกคนมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี ปัญหาเรื่องผิดศีลธรรมจะไม่มี เพราะทุกคนรู้หน้าที่ของตนเอง มีหลักธรรมเป็นของตนเอง และมีศีลธรรมที่ดี ผู้นำท้องถิ่นต้องมีการพัฒนาหลักจริยธรรมเพื่อให้ชุมชนสงบสุข

การวางแผนการพัฒนาจริยธรรมในการส่งเสริมความรับผิดชอบ ในฐานะที่เป็นผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการพัฒนาจริยธรรมในทุกด้าน เช่น การพัฒนาเรื่องศีลธรรมเป็นหลักก่อน ต้องให้ชุมชนมีศีลธรรมที่มั่นคงก่อน เพราะว่าหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านก็มีวัดประจำหมู่บ้านอยู่แล้ว ดังนั้นผู้นำท้องถิ่นจะต้องนำพาประชาชนเขาวัดรักษาศีลเป็นประจำ และผู้นำท้องถิ่นเองก็ต้องปฏิบัติตนเองให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวในศีลในธรรม และสร้างความสามัคคีให้เกิดแก่ชุมชนนั้น ๆ ในฐานะที่เป็นผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนให้ได้ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องทำเพื่อแสดงให้ประชาชนเห็นว่าเลือกไม่ผิดคน ฟังได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบและส่งเสริมสนับสนุนสร้างความเข้าใจในการทำงานให้แก่ประชาชน มีการพบประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงออกถึงความรับผิดชอบของตนที่เป็นตัวแทนประชาชน

รูปแบบการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น ผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน ผู้นำสังคม หรือผู้นำท้องถิ่นควรเป็นผู้ชี้แนะ เป็นต้นแบบให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านของคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่าง

ที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่อง เป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาด ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของผู้อื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติดุปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม หรือที่เรียกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น

ผลจากการจากการศึกษากิจกรรมและการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๓ คน และผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรม จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕ คน ใน ๒ ประเด็นหลักดังต่อไปนี้ คือ ๑) คุณลักษณะด้านจริยธรรม และ ๒) คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสามารถนำมาสรุปเป็นกิจกรรมการอบรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๓ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมเปิดใจ ๒) กิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ และ ๓) กิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

คู่มือการอบรมจริยธรรมผู้นำท้องถิ่น จากคู่มือการอบรมจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในส่วนงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง ๒ อำเภอ คือ เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยมีกลุ่มผู้นำท้องถิ่นร่วมกับคณะวิจัยที่ได้พัฒนาจะได้นำไปเป็นคู่มือการอบรมจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นแบบระยะสั้น ที่สามารถเปิดสอนได้ในทุกระดับ เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่พนักงานป้องกัน ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการ และพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ตามที่ได้ลงพื้นที่จัดกิจกรรมไปแล้ว

๔.๓ ผลการนำเสนอการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

จากการศึกษาข้อมูลและจากการสัมภาษณ์การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ เพื่อนำเสนอการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

จากการศึกษาข้อมูลและจากการสัมภาษณ์การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้สรุปเป็นประเด็นได้ ๒ ประเด็นหลักดังต่อไปนี้ คือ

๑. คุณลักษณะด้านจริยธรรม มี ๖ ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ๑) ด้านซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๒) ด้านกล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ๓) ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ ๔) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ๕) ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และ ๖) ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

๒. คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มี ๓ ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ๑) ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี ๒) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค และ ๓) ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม พบดังนี้

๑. คุณลักษณะด้านจริยธรรม

๑.๑ ด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่

๑) ผู้นำท้องถิ่นที่จะต้องรู้จักประมาณตนในการแสวงหาโดยใช้หลักความพอดี เช่น การใช้จ่ายทรัพยากรให้เหมาะสมกับฐานะตำแหน่งหน้าที่ของตน รวมไปถึงการรู้จักประมาณในการใช้อำนาจหน้าที่ การมอบหมายงานที่เหมาะสม การให้คุณให้โทษแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา การเก็บภาษีอากรต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ต้องทำอยู่ในขอบเขตที่พอดี และเครื่องวัดความพอดี^{๑๐๖}

๒) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรู้จักประมาณตนในการแสวงหาตามหลักพระพุทธศาสนา ก็คือ ความสันโดษ ความยินดีด้วยปัจจัยที่ตนมีตนได้ไม่แสวงหาในสิ่งที่ไม่สมควร มีความขยัน ไม่เกียจคร้าน ความสันโดษนั้นแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ ๑) พอดีกับสิ่งได้มาหรือมีอยู่ (ยถาลาภะ) คือ เอาสิ่งที่ได้มาหรือมีอยู่เป็นเกณฑ์ ๒) พอดีกับกำลังความสามารถ (ยถาพละ) คือ เอากำลังความสามารถเป็นเกณฑ์วัด ๓) พอดีกับฐานะ (ยถาสารูปะ) คือ เอาฐานะหรือความเหมาะสมความควรเป็นเกณฑ์^{๑๐๗}

๓) การทุจริตคอร์รัปชันเกิดจากความเห็นแก่ตัวไม่รู้จักพอของผู้นำท้องถิ่นทางการเมืองทั้งระบบการตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องที่ยากลำบาก ลำบาก บ้างครั้งก็หาหน่วยงานที่จะมารับผิดชอบการตรวจสอบไม่ได้ ความซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องการเห็นจากผู้นำท้องถิ่นทางการเมือง ผู้นำท้องถิ่นการเมืองที่ดีต้องดำเนินงานให้เกิดความโปร่งใส ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมและสามารถตรวจสอบได้ ต้องยึดธรรมาภิบาลเป็นแนวทางในการทำงาน

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

เพื่อให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ โดยยึดถือประโยชน์ของคนส่วนรวมเป็นหลักสำคัญ^{๑๐๘}

๔) ผู้นำท้องถิ่นทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิใช้ชีวิตอย่างพอเพียงเป็นแบบอย่างแนวทางของความพอเพียง คือ พอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ รู้จักประมาณโดยใช้หลักความพอดี ๓ ประการ คือ พอดีกับสิ่งที่ตนมีอยู่ พอดีกับความสามารถ และพอดีกับฐานะ ทั้งสามารถใช้สอยงบประมาณและปรับแผนการใช้งบประมาณตามสถานการณ์ขององค์กรหรือหน่วยงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ผู้นำท้องถิ่นที่รู้จักประมาณคือความเหมาะสมพอดีจะทำให้กิจการอะไรก็ให้เกิดความพอดีกับความรู้ความสามารถฐานะหน้าที่ของตนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมในปัจจุบัน การวางแผนในการทำงานจะต้องให้พอดีพอประมาณ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องคำนึงถึงทุนทรัพย์หรืองบประมาณที่ตนมีอยู่หรือจะได้มามากน้อยเท่าใดแล้ว จึงวางแผนดำเนินงานให้พอดี^{๑๐๙}

๕) ผู้นำท้องถิ่นทุกระดับหากไม่มีรู้จักประมาณแล้วย่อมประสบกับความไม่สะดวกในการดำเนินงาน เพราะว่าการดำเนินงานหรือกิจการใด ๆ ก็ตาม หากเกินความพอดี เกินกำลังต่าง ๆ ของตนเองแล้วย่อมท่วมทับตนเอง เพราะเกินกำลังความสามารถ แต่ถ้าน้อยเกินไปก็จะไม่คุ้มค่าหรือไม่ได้ประโยชน์กับการลงทุนในการทำงาน หากผู้นำท้องถิ่นคำนึงถึงความพอดี ความพอประมาณต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ บทบาท หน้าที่ สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ของตนเองแล้ว ผู้นำท้องถิ่นจะมีแต่ความเจริญเพียงอย่างเดียว^{๑๑๐}

๖) การดำเนินกิจการต่าง ๆ ของผู้นำท้องถิ่นต้องคำนึงถึงความพอดีพอประมาณนี้จึงมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของผู้นำท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง ผู้นำท้องถิ่นจะขาดความพอดีพอประมาณนี้ไม่ได้เลย หากขาดความพอดีพอประมาณข้อนี้แล้วย่อมประสบกับความลำบากหรือความล้มเหลวในการดำเนินงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้^{๑๑๑}

๗) ในการดำเนินชีวิตในความสันโดษเป็นตัวอย่างที่ดีในการเป็นผู้นำท้องถิ่นโดยยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาและยินดีในปัจจัยสี่ตามกำลัง การรู้จักประมาณความพอดีหรือการรู้จักประมาณเป็นลักษณะของคนดีเพราะคนดีจะต้องรู้จักประมาณในการใช้จ่าย การรู้จักประมาณให้เหมาะสมกับรายรับรายจ่ายของตนเองไม่ทะเยอทะยานจนเกินฐานะแล้ว ย่อมจะได้รับความสุขและนำความเจริญมาสู่สังคมที่อยู่ของตนเอง และความรู้จักประมาณ อีกประการหนึ่งคือรู้จักประมาณในการรับและการให้ รู้จักประมาณตนว่าควรรับอะไรจากใครเพียงใด ควรให้อะไรแก่ใครเพียงใด ควรวางตัวอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไรให้พอเหมาะพอดีให้พอประมาณ ความพอดีหรือหลักการรู้จักประมาณซึ่งจะเป็นข้อที่เสริมทำให้ผู้นำท้องถิ่นทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและการรู้จักประมาณของผู้นำท้องถิ่น^{๑๑๒}

๘) ผู้นำท้องถิ่นต้องรู้จักประมาณในการใช้อำนาจการปกครองการให้ทุนการให้โทษ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องใช้หลักธรรมในการปกครองจึงจะมีส่วนช่วยในการบริหารงานให้แก่ผู้นำท้องถิ่น และการเก็บภาษี การจัดงบประมาณในการพัฒนา สิ่งเหล่านี้จะต้องมีขอบเขตและต้องรู้จักว่าการกระทำ

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

ในเรื่องรายนั้น ๆ เมืองประกอบหรือมีปัจจัยอะไรเกี่ยวข้องบ้าง ทำแค่นั้นในองค์ประกอบนั้นจึงจะพอดีได้สัดส่วนพอเหมาะกับการกระทำต่าง ๆ^{๑๓๓}

๙) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้รู้ประมาณในการบริหารทั้งการรับและการจ่ายการแสวงหาตลอดทั้งการทำหน้าที่ให้เหมาะสมกับฐานะตำแหน่งหน้าที่ของตน รวมไปถึงการรู้จักประมาณในการใช้อำนาจหน้าที่การมอบหมายงานที่เหมาะสมกับบุคคล การให้คุณให้โทษแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา การเก็บภาษีอากรต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ต้องทำอยู่ในขอบเขตที่พอเหมาะพอดี เมื่อผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้รู้จักประมาณในสิ่งเหล่านี้แล้วย่อมจะเป็นคุณธรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาตนเองและสังคมประเทศชาติให้เจริญความพอดีเป็นสิ่งจำเป็น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรู้จักประกอบและปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องและความลงตัวพอเหมาะพอดี ความพอดีหรือการรู้จักประมาณมี ๓ ประการ คือ ๑) รู้จักประมาณในการแสวงหา ๒) รู้จักประมาณในการรับจากผู้อื่น ๓) รู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอยปัจจัย^{๑๓๔}

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องการเห็นจากผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องดำเนินงานให้เกิดความโปร่งใส ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมและสามารถตรวจสอบได้ ต้องยึดธรรมาภิบาลเป็นแนวทางในการทำงานเพื่อให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ โดยยึดถือประโยชน์ของคนส่วนรวมเป็นหลักสำคัญ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันจึงถือได้ว่าเป็นปัญหาที่เรื้อรังของสังคมไทย ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีการวางแผนงานใช้งบประมาณตามสถานการณ์ได้อย่างคุ้มค่า มีการดำเนินชีวิตด้วยความซื่อตรง และเป็นแบบอย่างที่ดี และมีความซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่

๑.๒ ด้านกล้าตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม

๑) ลักษณะของผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องรู้จักใช้เวลาอันมีค่าให้เกิดประโยชน์เท่าที่จะมากได้ และต้องแบ่งเวลาในการทำงานเพราะบุคคลที่เป็นผู้นำนั้นหากไม่รู้จักแบ่งเวลาในการทำงานเสียแล้วก็จะเกิดความสับสนวุ่นวายในการใช้เวลาไม่น้อย คือ การคำนึงถึงความสำคัญของงานก่อนว่าสำคัญหรือไม่ ควรช้าหรือเร็ว แล้วจึงควรวางแผนในการใช้เวลาให้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ ลักษณะของผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องรู้จักใช้เวลาอันมีค่าให้เกิดประโยชน์เท่าที่จะมากได้และต้องแบ่งเวลาในการทำงานเพราะบุคคลที่เป็นผู้นำนั้นหากไม่รู้จักแบ่งเวลาในการทำงานเสียแล้วก็จะเกิดความสับสนวุ่นวายในการใช้เวลาไม่น้อย คือ การคำนึงถึงความสำคัญของงานก่อนว่างานอะไรสำคัญหรือไม่ ควรช้าหรือเร็ว^{๑๓๕}

๒) ในการตัดสินใจของผู้นำท้องถิ่นหากมีแนวคิดที่ถูกต้องแล้วส่งการออกไปในการดำเนินงานหรือผลงานนั้นจะออกมาดีมีประโยชน์ต่อสังคม แต่หากว่าผู้นำที่ไม่มีเหตุผลเอาแต่อารมณ์เป็นใหญ่ประกอบด้วยความเห็นผิดจะก่อให้เกิดผลเสียอย่างร้ายแรง การตัดสินใจแก้ปัญหาให้ทันต่อเวลาและสถานการณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญ^{๑๓๖}

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

๓) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีหน้าที่ในการตัดสินใจในการดำเนินงานเพราะงานบางอย่างจะต้องขอการตัดสินใจหรือได้รับอนุมัติจากผู้นำเพราะเป็นความรับผิดชอบของผู้นำ หากผู้นำไม่มีการตัดสินใจอย่างเด็ดขาดหรือตัดสินใจไม่ทันเหตุการณ์ก็จะทำให้เกิดความเสียหายแก่หน่วยงานได้ แต่เมื่อผู้นำตัดสินใจอย่างเด็ดขาดและถูกต้องแรงจูงใจหรือกำลังใจในการดำเนินงานของผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีมาก เพราะจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความมั่นใจมากขึ้น^{๑๑๗}

๔) การตัดสินใจของผู้นำท้องถิ่นย่อมมีผลต่อการดำเนินงานขององค์กรหรือหน่วยงานมาก เมื่อผู้นำกล้าตัดสินใจในการดำเนินงาน ผลงานก็จะออกมาเป็นที่น่าพอใจ แต่หากผู้นำไม่กล้าตัดสินใจหรือลังเลใจแล้วก็จะเสียหาย ดังนั้น ผู้นำจึงควรกล้าตัดสินใจในทางที่ถูกต้องโดยยึดหลักการหรือเหตุผล การตัดสินใจแก้ปัญหาของผู้นำต้องปราศจากความรุนแรง ไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางสังคม ไม่ใช้อำนาจในการบีบบังคับ รับฟังความคิดเห็น และเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าร่วมแก้ปัญหา ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสกัดกั้นและควบคุมความขัดแย้งให้กลายเป็นความร่วมมือระหว่างกันสร้างความรักและลดละความเกลียดชัง ยอมรับความแตกต่างและความหลากหลายก่อให้เกิดความไว้วางใจอันนำไปสู่การมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชนอย่างแท้จริง^{๑๑๘}

๕) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องจัดเวลาให้เหมาะสมกับงาน รู้คุณค่าของเวลา ไม่ปล่อยเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ ทำงานให้ทันกับเวลาที่กำหนด จัดลำดับความสำคัญของงานคือผู้นำที่จะต้องรู้จักว่าเวลานี้เป็นเวลาบำเพ็ญคุณความดี เวลานี้เป็นเวลาทำงาน เป็นเวลาวางแผนงาน เป็นเวลาประชุม เวลานี้ควรจะช้าหรือเร็ว เป็นเวลาศึกษาหรือเวลาพักผ่อน รวมไปถึงรู้จักว่าเป็นวัน เดือน ปี อะไร ทำงานให้เหมาะสมกับกาลเวลาตลอดจนรู้จักคุณค่าของเวลาว่ามีคุณค่ามหาศาลหาสิ่งอื่นมาทดแทนไม่ได้ผ่านล่วงเลยไปแล้วไม่สามารถเรียกร้องกลับคืนมาได้ รู้จักใช้เวลาอันมีคุณค่านี้ให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ แก่ตนเองและหน่วยงานให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ให้เหมาะสมกับเวลาให้ทันเวลาให้ถูกเวลาตรงเวลาเพราะกิจการบางอย่างจะต้องทำให้ทันกับเวลา หากไม่ทันจะเกิดความเสียหาย^{๑๑๙}

๖) ผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นคนมีคุณธรรมและเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายยึดถือเอาเสียงส่วนมากเป็นเกณฑ์ในการดำเนินกิจการต่าง ๆ โดยมีประชาชนเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ การทำงานด้วยความร่วมมือกันจึงจะสำเร็จประโยชน์ได้^{๑๒๐}

๗) ผู้นำท้องถิ่นต้องรู้ถึงคุณค่าของเวลาและการใช้เวลาให้เหมาะสม หากใช้เวลาไม่ถูกต้องเหมาะสมแล้วแทนที่จะเกิดคุณค่ามีประโยชน์ แต่กลับได้รับโทษจากการใช้เวลาที่ผิด ผู้นำที่รู้จักใช้เวลาอันมีค่านี้ให้เกิดประโยชน์เท่าที่จะทำได้โดยที่ผู้นำจะต้องตระหนักถึงการทำงานและการใช้เวลาให้เหมาะสมกับงานไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไปโดยเปล่าประโยชน์ต้องแบ่งเวลาในการทำงาน เพราะบุคคลที่เป็นผู้นำนั้นหากไม่รู้จักแบ่งเวลาในการทำงานเสียแล้วจะเกิดความสับสนวุ่นวายในการใช้เวลาไม่น้อย^{๑๒๑}

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

๘) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องจัดเวลาโดยคำนึงถึงความสำคัญของงานก่อนว่าสำคัญหรือไม่ควรช้าหรือเร็วแล้วจึงควรวางแผนในการใช้เวลาให้ถูกต้องเหมาะสม หากไม่จัดสรรเวลาให้เหมาะสมแล้วผลที่ได้ออกมาแทนที่จะมีค่าเท่ากับเวลาที่สูญเสียไป ผู้นำที่จัดทำนโยบายโครงการหรือการบริหารกิจการให้เหมาะสมกับเวลาและสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาก่อนและหลังได้ ในการบริหารจัดการเวลานี้เป็นตัวอย่างที่ดีของผู้นำ^{๑๒๒}

๙) ในการบริหารจัดการเวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักกาลเวลาที่ควรประกอบกิจการงานต่าง ๆ หรือทำงานให้ทันกับเวลา เหมาะกับเวลา และรู้คุณค่าของเวลา ผู้นำที่ประสบความสำเร็จนั้นส่วนหนึ่งจะต้องเป็นผู้รู้จักการบริหารเวลาหรือวางแผนงานให้เหมาะสมกับเวลาจะเห็นว่าการรู้จักกาลเวลาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับบุคคลในระดับผู้นำจะต้องดูแลควบคุมการจัดแบ่งการทำงานให้เป็นระบบเป็นขั้นตอน ในการทำงานผู้นำจะต้องเลือกใช้เวลาที่เหมาะสมไม่ว่าจะเป็นการทำกิจการต่าง ๆ หากทำไม่ถูกต้องกับเวลาแล้วจะก่อให้เกิดความเสียหายได้^{๑๒๓}

สรุปได้ว่า การบริหารงานในระดับประเทศนั้นการตัดสินใจเป็นสิ่งที่สำคัญจำเป็นจะต้องให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะแก่เวลา และให้ทันต่อสถานการณ์ความเดือดร้อนของประชาชนอย่างเร่งด่วน การบริหารงานในพื้นที่นั้นผู้นำท้องถิ่นจะต้องทำให้ประชาชนในพื้นที่ไว้วางใจ ผลตอบแทนคือความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันของคนในพื้นที่อื่นจะนำไปสู่แนวในการแก้ไขปัญหาเมื่อจะต้องตัดสินใจผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องตัดสินใจปัญหาไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางสังคม ไม่ควรลุแก่อำนาจ ไม่ดำเนินกิจการใดโดยพลการ ทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม เป็นต้น ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิสามารถแก้ไขปัญหาของการบริหารงานได้ทันต่อสถานการณ์อยู่เสมอ มีการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เวลาให้คุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด และมีความกล้าหาญในการบริหารงาน กล้าตัดสินใจ และรู้คุณค่าของเวลา

๑.๓ ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ

๑) ในการรู้จักชุมชนนั้น ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องศึกษาให้เข้าใจในภูมิหลังหรือระบบโครงสร้างของสังคมที่ตนจะเข้าไปหรือเกี่ยวข้องเพื่อจะพัฒนาแก้ไขโดยการศึกษาจากขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ของชุมชนนั้น ๆ เป็นผู้รู้จักชุมชนหรือสังคม ผู้นำนั้นจะต้องรู้จักชุมชนหรือกลุ่มชนในสังคมโดยความแตกต่างทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี กฎ กติกา ความเชื่อ และค่านิยมของสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมระดับใดเล็กจนถึงสังคมประเทศโดยเฉพาะสังคมที่ผู้นำดูแลปกครองว่ามีความเป็นอยู่อย่างไร มีปัญหาที่ควรแก้ไขหรือไม่ มีความต้องการอย่างไร หากจะช่วยเหลือหรือจะพัฒนาจะทำโดยวิธีใด เป็นต้น^{๑๒๔}

๒) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องให้ความสำคัญกับกิจกรรมสาธารณะประโยชน์โดยมุ่งผลประโยชน์ของประชาชน มีความอดทน มีจิตอาสา มีความจริงใจในการมุ่งมั่นพัฒนากิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงให้เกิดแก่ประชาชน ชุมชน และสังคม และเป็นที่พักของชาวบ้าน^{๑๒๕}

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๘ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๙ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๐ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

๓) ผู้นำท้องถิ่นต้องดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในสาธารณะประโยชน์ในพื้นที่โดยผู้นำท้องถิ่นต้องสามารถปลูกฝังประชาชนเกิดความรู้สึกและมีจิตสำนึกร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งเดียวกัน และรู้สึกว่าตนเองมีสิทธิ เมื่อประชาชนรู้สึกเช่นนั้นก็จะรักษาสีทธิและดูแลผลประโยชน์ของตนเองอันนำไปสู่การเจริญเติบโตทางการเมืองซึ่งถือว่าเป็นรากฐานของประชาธิปไตย เช่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน^{๑๒๖}

๔) ผู้นำท้องถิ่นที่ได้นั้นควรวางตนให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมของสังคมเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ตนและสังคมส่วนรวม ผู้นำที่รู้จักชุมชนหรือสังคม คือ รู้จักภูมิหลังของบุคคลในสังคม โดยเฉพาะ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี กฎระเบียบ ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ และความแตกต่างของสังคม ผู้นำจึงจำเป็นจะต้องศึกษาถึงระเบียบหรือกลไกของสังคมว่ามีปัญหาหรือสิ่งที่จะแก้ไขปรับปรุงอย่างไรบ้าง หากสังคมมีความแตกต่างกันแล้วย่อมจะมีความต้องการหรือปัญหาที่ต่างกัน ผู้นำจะต้องเข้าใจในส่วนนี้ ในสังคมแต่ละสังคมนั้นย่อมมีทั้งดีและไม่ดี หากผู้นำจะต้องแก้ไขปัญหาก็จะต้องศึกษาสังคมให้ทราบชัด^{๑๒๗}

๕) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรู้จักชุมชนสังคมและความเหมาะสมที่จะปฏิบัติต่อชุมชนสังคมนั้น ๆ ให้ถูกต้องจะต้องรู้จักสาเหตุหรือความต้องการของชุมชนสังคม การรู้จักชุมชนสังคมนั้นยังรู้จักชุมชนสังคมกว้างมากเท่าไรยังมีประโยชน์ต่อผู้นำและองค์กรมากเท่านั้น เพราะจะทำให้ผู้นำมีวิสัยทัศน์ในการทำงาน มีการวางแผนหรือกำหนดนโยบายเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไม่ว่าระดับประเทศหรือระดับโลก เมื่อผู้นำรู้จักชุมชนสังคมนั้นย่อมเป็นประโยชน์แก่ชุมชนที่ผู้นำจะเข้าไปปรับปรุงพัฒนาให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของชุมชนสังคม^{๑๒๘}

๖) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องมีจิตอาสา ร่วมกิจกรรมทางสังคม ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ควรมีการจัดให้มีการประชุมในพื้นที่เป็นประจำ เพื่อปรึกษาหารือกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จะทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เกิดการนำความคิดเห็นในการร่วมกันพิจารณาหาทางแก้ไขด้วยความรอบคอบรอบด้านให้บรรลุตามเป้าหมายในทิศทางที่ถูกต้องเพื่อลดความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นและหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ของกิจกรรมสาธารณะประโยชน์เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน^{๑๒๙}

๗) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีนั้นจะต้องเป็นผู้บริหารที่ทันต่อโลกในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันนี้ ผู้นำที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนเป็นนักประสานงานที่ดีกับทุกองค์กรและให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน^{๑๓๐}

๘) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีนั้นจะต้องรู้จักสังคมแต่ละสังคมนั้นมีความแตกต่างกันทางด้านศาสนา กฎ กติกา ระเบียบ วัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียม ความเชื่อถือและค่านิยมต่าง ๆ ตลอดจนความแตกต่างระหว่างบุคคลในสังคม เมื่อผู้นำทราบชัดในเรื่องดังกล่าวและวางตนให้เหมาะสมย่อม

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๑ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๓ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๔ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

ได้รับความเชื่อถือ ดังนั้น ผู้นำจึงควรรู้และเข้าใจในเรื่องชุมชนหรือสังคมเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองและสังคมให้เจริญ^{๑๓๑}

๙) ในการรู้จักชุมชนของผู้นำและหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองของผู้นำในฐานะที่เป็นผู้ปกครองรัฐ ความเป็นอยู่ของประชาชนสาเหตุของการเกิดปัญหา และแนวทางแก้ไขที่จะทำให้ปัญหานั้นหมดไป ผู้นำจะต้องศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นต้องทำความเข้าใจในชุมชนทำให้สมาชิกในสังคมมีความเป็นอยู่ที่เหมาะสม เช่น ชาวนาจะต้องได้สิ่งที่จำเป็นแก่การทํานา พ่อค้าจะต้องมีทุน ลูกจ้างผู้ใช้แรงงานมีงานทำมีเงินพอเลี้ยงชีพ บุคคลผู้เดือดร้อนควรที่จะได้รับการช่วยเหลือ เช่น ผู้ที่ได้รับอุบัติเหตุจากคลื่นยักษ์ถล่ม เป็นต้น^{๑๓๒}

สรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นตัวแทนของประชาชนจะต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีจิตอาสาเพื่อประชาชน สร้างความสามัคคีทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจ ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีจิตสาธารณะประโยชน์ต่อประชาชน สังคม และประเทศชาติ มีความจริงใจในการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ และมีการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่รู้จักคุณค่าของประโยชน์ส่วนรวม และมีจิตสาธารณะ

๑.๔ ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

๑) ผู้นำท้องถิ่นจำเป็นต้องเข้าใจให้ชัดในผลที่จะตามมาในด้านดีและไม่ดีควรรู้จักผลในสิ่งที่ตนกำลังจะทำเพราะจะได้ทราบถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้น และสิ่งที่จะตามมาจากผลนั้นสุจริตหรือไม่ ผู้นำท้องถิ่นที่รู้จักจุดมุ่งหมายมีความรู้ความสามารถหรือใช้วิธีการใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการจูงใจ โน้มน้าวจิตใจให้ผู้อื่นร่วมดำเนินงานเพื่อให้บรรลุถึงจุดประสงค์ที่วางเอาไว้ ผู้นำที่รู้จักจุดมุ่งหมายจะมีความรู้ความสามารถที่มีความเป็นอัจฉริยะในตนเองเป็นผู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาโดยใช้ความรู้ความสามารถของตนเองในการแก้ไขปัญหาที่มีความสำคัญต่อสังคมส่วนรวมต่อประเทศชาติบ้านเมือง^{๑๓๓}

๒) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องเลือกผลหรือจุดมุ่งหมายที่ดี ผู้นำท้องถิ่นที่รู้จักจุดมุ่งหมายเป้าหมายของการกระทำเป้าหมายของชีวิต การมีผลที่ดีได้นั้นจะต้องทำเหตุให้ดีก่อนจึงจะได้รับผลอันพึงปรารถนา รู้จุดมุ่งหมายปลายทางของการดำเนินงานว่าสิ่งที่กำลังดำเนินงานอยู่นี้เพื่อจุดประสงค์อย่างไรหรือเมื่อพบเห็นเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้นก็สามารถคาดการณ์ได้ว่าผลที่กำลังได้รับอยู่นี้เพราะมีเหตุอย่างนี้จึงเกิดผลอย่างนี้ หลักการนี้เป็นสิ่งที่กระตุ้นเตือนให้ผู้นำตระหนักถึงการทำงานหรือการบริหารงานอย่างมีเป้าหมายในการทำงาน^{๑๓๔}

๓) ผู้นำท้องถิ่นที่ไร้จุดหมายไม่รู้อาจจะนำคนหรือกิจการจะไปทิศทางใดก็ไร้จุดหมาย นอกจากนี้ผู้นำจะต้องรู้จุดหมายมีความชัดเจนในจุดหมายแล้วจะต้องมีความแน่วแน่มั่นคงที่จะไปให้ถึงจุดหมายด้วย นี่เป็นคุณสมบัติที่สำคัญมาก ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องดำเนินงานให้เกิดความโปร่งใสให้

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๖ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๗ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๘ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๙ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

ประชาชนได้มีส่วนร่วมและสามารถตรวจสอบได้เพื่อให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ มีความโปร่งใส ยึดหลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม ต้องนำมาใช้ให้ครบถ้วน โดยสุจริตเที่ยงตรงยึดถือประโยชน์ของคนส่วนรวมเป็นหลักสำคัญ^{๑๓๕}

๔) ผู้นำท้องถิ่นต้องมีนโยบายการทำงานที่ชัดเจนปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล นโยบายต้องโปร่งใสชัดเจนเพื่อส่วนรวมจึงจะทำให้ประชาชนวางใจโดยการให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย ร่วมกันทบทวนและสร้างกรอบแผนแม่บทเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนให้มีชีวิตและความ เป็นอยู่ที่ดี เมื่อหน่วยงานจะเข้าดำเนินการหรือพัฒนาในด้านใดก็สามารถหยิบแผนแม่บทที่ร่วมกัน สร้าง และดำเนินการได้ทันทีโดยประชาชนสามารถเข้าร่วมดำเนินการและตรวจสอบได้ทุกขั้นตอนทำ ให้ประชาชนเกิดจิตสำนึก และประชาชนในพื้นที่เกิดความผาสุก^{๑๓๖}

๕) ผู้นำท้องถิ่นที่มีมุ่งจุดหมายแม้มีอะไรมากระทบกระทั่งก็ไม่หวั่นไหว อะไรไม่ เกี่ยวข้องไม่เข้าเป้าไม่เข้าแนวทางก็ไม่มัววุ่นวาย ใครจะพูดว่ากล่าวอย่างไรก็ตามเมื่อไม่ตรงเรื่องก็ไม่ ควรใส่ใจไม่เก็บเป็นอารมณ์ไม่ยุ่งกับเรื่องที่ไม่ดีมีสาระ ใส่ใจแต่ในเรื่องที่เป็นแนวทางสู่จุดหมายอย่าง ชัดเจน หากผู้นำทำงานโดยขาดจุดประสงค์หรือเป้าหมายแล้ว ความก้าวหน้าในการเป็นผู้นำที่ดีจะไม่ เกิดขึ้น ความหายนะจะสืบคลานเข้ามาทุกขณะและจะประสบกับความล้มเหลวในที่สุด^{๑๓๗}

๖) ผู้นำท้องถิ่นที่ทำงานอย่างมีเหตุผลทำงานอย่างมีเป้าหมาย การทำงานหรือผลงานก็จะ ออกมาเป็นทีพอใจและมีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์ และเวลาที่กำหนดไว้ไม่เสียเวลาโดยเปล่า ประโยชน์เป็นการทำงานที่มุ่งตรงไปยังเป้าหมายไม่คั่งค้าง ผู้นำทุกระดับจะต้องมีการวางแผนมี เป้าหมายการทำงานเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ ผลคือสิ่งที่เกิดมาจากการทำนั้นมี ๒ ประการ คือ ผลดีและผลเสีย ผลทั้ง ๒ ประการนี้จะเกิดขึ้นจากการกระทำทั้งนั้น เพียงแต่ผู้กระทำ มุ่งเน้นให้เกิดผลอย่างไรปรากฏขึ้นเท่านั้น เพราะเหตุกับผลเป็นของคู่กัน แต่บางทีเหตุผลอาจไม่ ตรงกันเสมอไปคือหากมีปัจจัยหรือตัวแปรอื่น ๆ มาแทรกผลอันเกิดจากเหตุอาจไม่ตรงตามหลักของ ทฤษฎีบ้าง แต่ก็มีน้อยมากอย่างไรก็ตามการทำงานของผู้นำที่ดีย่อมมีเป้าหมาย^{๑๓๘}

๗) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องสามารถปฏิบัติได้ตามนโยบายถึงแม้ว่าจะทำได้ช้าบ้างก็ตาม และนโยบายนั้นก็ต้องตอบโจทย์ประชาชน แก้ปัญหาของประชาชนได้จริง และนโยบายที่ดีต้อง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มุ่งสนองนโยบายให้กับประชาชนโดยรวม และจัดลำดับตามความสำคัญ และความจำเป็นก่อนหลังในการนำไปใช้ประโยชน์ และจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของวัตถุประสงค์ และมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์^{๑๓๙}

๘) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องทำให้ประชาชนไว้วางใจ มีการเชื่อมความสัมพันธ์กัน การเข้าถึง ประชาชนแบบตรงต่อความต้องการ ผู้นำท้องถิ่นต้องทำงานอย่างตั้งใจและสนใจปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๐ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๑ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๒ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๓ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๔ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

และสามารถแก้ไขให้ประชาชนพอใจได้ การช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนการลงพื้นที่ที่ต้องทำควบคู่กันตลอด^{๑๔๐}

๙) ผู้นำท้องถิ่นที่มีเป้าหมายในการบริหารกิจการโดยยึดประโยชน์เพื่อส่วนรวมเป็นหลัก โดยมีการคิดโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ มาพัฒนา และมีความมุ่งมั่นที่จะนำพาไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ สามารถคาดการณ์และวางแผนในการทำงานได้ เช่น เห็นบุคคลทำบาปอกุศลหรือทำคุณความดีก็สามารถที่จะคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าเหตุอย่างนี้จะส่งผลอย่างนั้น อย่างนี้เรียกว่ารู้ผล ระหว่างเหตุกับผลนั้นนับว่าเป็นเรื่องเดียวกัน^{๑๔๑}

สรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานที่จะแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในเขตพื้นที่ของตนแต่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ เพราะนโยบายไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนได้จริง อีกทั้งโครงการที่ภาครัฐอนุมัติให้จัดทำนั้นมักไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรมีนโยบายที่มาจากความต้องการของประชาชนเป็นหลักสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้สะท้อนถึงความต้องการของตน เป็นต้น ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีการวางเป้าหมายของการบริหารงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสมมีวางแผนนโยบายการกำหนดแผนงานในการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและมีเหตุผล และส่งเสริมสนับสนุนการใช้เหตุผลในการบริหารงานให้สัมฤทธิ์ผล

๑.๕ ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

๑) สมควรให้มีการจัดอบรมสัมมนาในหัวข้อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ผู้นำท้องถิ่นทั้งหลายได้เข้าใจถึงความเป็นจริงจะได้ไม่ละเมิดกฎ ใช้กฎหมายอยู่เหนือกฎหมาย การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนั้นก็เพื่อจะได้ตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้เสียภาษีซึ่งเป็นเจ้าของประเทศ ผู้นำท้องถิ่นก็มาจากเสียงของประชาชน^{๑๔๒}

๒) กติกา ระเบียบแบบแผนของสังคมหรือบทบาทต่าง ๆ ที่ผู้นำไปดำรงตำแหน่งเพราะการที่ผู้นำศึกษาหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ให้เข้าใจแล้วย่อมสามารถที่จะวางแผนนโยบายวางแผนงานให้เป็นผลสำเร็จได้ ผู้นำที่รู้จักเหตุหรือหลักการจะต้องรู้หลักธรรม รู้ฐานะหน้าที่ จะต้องกระทำตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั้น ๆ เมื่อผู้นำเป็นผู้รู้เรื่องหลักการและวิธีการเหล่านี้แล้วย่อมนำพาสังคมไปสู่ความสงบสุขและความเจริญ ผู้นำจะต้องมีการวางแผนงานก่อนเพราะการวางแผนจะเป็นหลักการที่ดีภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในยุคปัจจุบันนี้จะปล่อยไปตามยถากรรมไม่ได้จำเป็นจะต้องอาศัยการบริหารงานที่มีเทคนิค มีการวางแผน มีปรับปรุงแก้ไข เพื่อเป็นการพัฒนาองค์กรให้เจริญรุ่งเรืองมีความมั่นคง^{๑๔๓}

๓) ผู้นำนั้นมีความสำคัญต่อการวางแผนงานหรือนโยบายอันเป็นเหตุแห่งความเจริญต่อสังคมและตนเอง เมื่อบุคคลระดับผู้นำทำตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายแล้วจึงได้ชื่อว่าเป็น

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๕ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๖ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๗ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๘ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

ผู้กระทำตามหลักการที่ดี การศึกษาให้รู้จักหน้าที่ของตนให้ถูกต้องตามความเป็นจริงพร้อมทั้งทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์เต็มที่และไม่ประมาทในการทำหน้าที่เพื่อให้เป็นผลสำเร็จต้องอาศัยการรู้จักเหตุคือรู้หน้าที่เป็นสำคัญ การรู้จักเหตุของผู้นำนั้นยังรวมไปถึงการรู้จักกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม เช่น ผู้นำหรือผู้ปกครองประเทศต้องรู้หลักรัฐศาสตร์และรู้กฎกติกาของรัฐคือกฎหมายตั้งแต่รัฐธรรมนูญ และต้องยืนอยู่ในหลักการตั้งตนอยู่ในหลักการ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนสังคมหรือองค์กรกิจการอะไรก็ตาม ต้องมีหลักการมีกฎมีกติกา ผู้นำนั้นจะต้องรู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้กฎ กติกาเหล่านี้ให้ชัดเจนเพื่อที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุถึงเป้าหมาย^{๑๔๔}

๔) การรู้หลักการ รู้งาน รู้กติกาอย่างถูกต้องถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้นำที่ดี การเป็นผู้นำที่ดีจะต้องรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายให้ชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง จึงจะสามารถนำพาหมู่คณะมวลชนและองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง ผู้นำจะต้องมีหลักกล่าวคือจะต้องเป็นผู้รู้หลักการ รู้งาน และกติกาอย่างถูกต้องจึงจะสามารถวางแผนและกำหนดนโยบายได้อย่างถูกต้องเพื่อนำพามวลสมาชิกและสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้ตามเป้าหมายที่ได้ตั้งเอาไว้^{๑๔๕}

๕) ผู้นำนั้นเมื่อเข้าใจในหลักการกฎเกณฑ์หรือเป็นผู้ที่มีเหตุผลเหล่านี้แล้วย่อมจะนำพาผู้อื่นไปในทิศทางที่ดีและประสบความสำเร็จ ผู้นำท้องถิ่นที่เข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ของการบริหารกิจการโดยยึดหลักการบริหารกิจการและให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งผู้นำก็ประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบกฎเกณฑ์ เช่นเดียวกับผู้ตามโดยยึดเอาระเบียบกฎเกณฑ์เป็นหลักที่ถูกต้อง^{๑๔๖}

๖) ผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นคนที่มีผู้มีเหตุมีผลรับทราบและรู้หน้าที่ รู้ในสิ่งที่เป็ผลสัมฤทธิ์ที่จะทำให้ผู้นำกับผู้ตามไปด้วยกันได้อย่างมีความสุข มองสังคมว่าต้องเกี่ยวเนื่องกันเสมอ ให้มองเหตุในปัจจุบันและคิดถึงผลที่จะได้รับในอนาคต ต้องทำทั้งวันนี้และอนาคตให้ดีควบคู่กัน และควรที่จะรู้สาเหตุของปัญหาต่าง ๆ เพื่อจะได้แก้ไขปัญหาก็ถูกต้องไม่ใช่แก้ปัญหที่ปลายเหตุควรพึงเสียงของผู้ใต้บังคับบัญชาและความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชาว่า เหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารงานนั้นเป็นเช่นไรและจะต้องแก้ไขปัญหายังไร^{๑๔๗}

๗) ผู้นำท้องถิ่นจำเป็นจะต้องรู้หลักความเป็นจริง รู้หลักเกณฑ์ รู้หลักการ รู้ระเบียบวิธีการปกครอง รู้เหตุแห่งผลและรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น ทำไมฝนจึงตก มีสาเหตุมาจากอะไร และผลจะเป็นอย่างไร คือ ต้องรู้สาเหตุที่เกิดขึ้นว่ามีต้นตอของปัญหาคืออะไร และหาวิธีแก้ไขปัญห โดยใช้เหตุและผล เมื่อหลักการดีก็จะส่งผลดีตามมา เช่น รู้ว่าการทำความดีมีความเมตตาปราณีเป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข การทำทุจริตผิดศีลธรรมเป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์ เมื่อผู้นำรู้จักว่าสิ่งนี้เป็นเหตุแห่งสุขสิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์ ทำอย่างนี้ถูกต้องสมควรทำ ทำอย่างนี้ผิดไม่สมควรทำแล้วละเว้นทางผิด ไม่ใช่สักแต่จะทำไม่คิดใครควรให้รอบเสียก่อน มักได้รับความผิดพลาด^{๑๔๘}

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓๙ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๐ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๑ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๒ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๓ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

๔)) ผู้นำมีสิทธิ์ในการสั่งการ การบริหาร การบังคับบัญชา การให้คุณให้โทษแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และสิทธิ์นั้นต้องเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นไปตามกฎระเบียบ ค่านิยมของสังคม การใช้อำนาจต้องเป็นไปด้วยความถูกต้องเหมาะสม มีเหตุมีผล เป็นที่ยอมรับของสังคม เชื่อถือได้ อำนาจที่เกิดจากการยอมรับของมวลชนเป็นอำนาจที่ประกอบไปด้วยความรู้ความสามารถความเป็นอัจฉริยะในตัวของผู้นำเองจนเป็นที่ยอมรับของบุคคลต่าง ๆ ในสังคมและนิยมนับถือผู้นำต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจ และจะต้องมีบทบาทหน้าที่ในการวางแผนงาน ๆ ซึ่งเป็นเข็มทิศชี้ทิศทางไปสู่เป้าหมายของการทำงาน ความรับผิดชอบนั้นถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญอีกประการหนึ่ง ผู้นำจะต้องทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์แบบ^{๑๔๙}

สรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่รู้หน้าที่ กฎ ระเบียบ กติกา มารยาทของสังคม ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องทำเพื่อแสดงให้ประชาชนเห็นว่าเลือกไม่ผิดคน พึ่งได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ และส่งเสริมสนับสนุนสร้างความเข้าใจในการทำงานให้แก่ประชาชน มีการพบประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อตน คือ เป็นตัวแทนประชาชน และมีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน สังคมและประเทศชาติ

๑.๖ ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

๑) ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักประเมินตน และตั้งตนอยู่ในฐานะที่สมควรก่อนแล้วจึงแนะนำหรือนำพาผู้อื่น และควรปรับปรุงแก้ไขพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นไป ต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีศีล มีศรัทธา มีสติปัญญา รู้ว่าตนเองมีความรู้มีความสามารถมีความถนัดเท่าใด มีลูกน้องมีบริวารมีกำลังมากน้อยแค่ไหน ตนเองมีคุณธรรมของผู้นำหรือไม่ เป็นต้น^{๑๕๐}

๒) ผู้นำที่ดีจะต้องสำรวจตนเอง พัฒนาตนเอง เตือนตนเอง และไม่ใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางที่ผิด เมื่อผู้นำรู้จักตนเอง สำรวจตนเอง ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมีหลายสาเหตุ สาเหตุอย่างหนึ่งคือตัวบุคคลหรือมนุษย์ไม่รู้จักตนเองจะทำอะไรก็จะทำตามกิเลสตัณหาของตนเอง ตามความเข้าใจของตนเอง แม้ตนเองทำผิดก็เข้าใจว่าทำถูก เมื่อเป็นดังนี้ความวุ่นวายสับสนเดือดร้อนในสังคมก็จะเกิดขึ้น เพราะการที่บุคคลไม่รู้จักตนเอง^{๑๕๑}

๓) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถนำพามวลชนและองค์กรไปสู่จุดหมายได้ ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้อื่นได้ปฏิบัติตาม มีคุณธรรมจริยธรรมภายในจิตใจ ผู้นำท้องถิ่นต้องดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ คือ การวางตัวดี ทำตัวให้ดี ไม่ดูหมิ่นคนอื่น เคารพสถานที่ รู้จักการวางตนในที่สาธารณะอย่างเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของคนอื่น สงบกาย สงบวาจา สงบใจ^{๑๕๒}

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๔ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๕ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๖ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๗ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

๔) ผู้นำที่นำยกย่องมีความน่าเชื่อถือจะต้องมีเหตุผลที่จะสามารถนำพาหมู่คณะดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง ผู้นำจะต้องมีคุณธรรมมีความรู้ความสามารถซึ่งเป็นสิ่งที่จะประเมินตัวของผู้นำเองว่าจะสามารถนำหมู่คณะไปถึงจุดหมายได้หรือไม่ หากผู้นำมีจิตสำนึกเรื่องการตรวจสอบความบกพร่องของตนเองว่าตนเองบกพร่องก็พัฒนาตนเองให้ดีขึ้น เมื่อผู้นำได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ ๆ ก็เชื่อได้ว่าจะสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้^{๑๕๓}

๕) ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติตามหน้าที่นั้น ๆ ด้วยความใส่ใจ จริงใจ สามารถเป็นต้นแบบในการเป็นแบบอย่างที่ดีได้ ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องรู้จักตนเอง แก้ไขจุดบกพร่องของตนเอง พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ เช่น มีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความเสียสละ เป็นต้น^{๑๕๔}

๖) ผู้นำที่ล้าหลังไม่ทันต่อเหตุการณ์ก็เพราะผู้นำไม่รู้จักการแก้ไขปรับปรุงตนเอง พัฒนาตนเอง ประเมินตนเอง ดังนั้น การรู้จักตนเองของผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง อีกประการหนึ่งในการเป็นผู้นำ ผู้นำที่ดีจะต้องมีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เปี่ยมด้วยความรู้ มีความสามารถ วางตัวได้อย่างเหมาะสม เป็นกันเองกับผู้ใต้บังคับบัญชา มีจิตใจโอบอ้อมอารี และมีความเสียสละ ผู้นำจะสามารถดำเนินกิจการหรือบริหารบุคลากรในหน่วยงานให้บรรลุเป้าหมายได้หากผู้นำรู้จักภูมิภาวะของตนเอง ดังนั้นคุณสมบัติที่ดีของผู้นำ หมายถึง การรู้จักตนเองทั้งนี้ เพราะปัญหาที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ก็คือปัญหาที่เกิดจากตัวมนุษย์นั่นเอง ปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติมนุษย์สามารถเอาชนะได้ไม่ยาก แต่ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์เป็นภัยที่น่ากลัวที่กำลังคุกคามมนุษย์ การไม่รู้จักตนเองย่อมเป็นเหตุให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา^{๑๕๕}

๗) ผู้นำท้องถิ่นต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย มีจิตอาสา สร้างประโยชน์ให้กับสังคม แก้ปัญหาส่วนรวม โปร่งใส จิตใจดี และในการปฏิบัติงานผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรควรพบปะประชาชนปรึกษาหารือในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อรวมระดมสมองแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ร่วมกันเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องในการบริหารงานของตนเองอยู่เสมอ^{๑๕๖}

๘) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องการประพฤติดนให้สมควรเหมาะสมให้เป็นแบบอย่างที่ดีของชนทั่วไปทั้งหญิงและชาย เพราะฉะนั้นผู้นำท้องถิ่นที่ดีจึงสมควรวางตนให้เหมาะสมแก่ความเป็นอยู่ของตนเป็นสำคัญเพราะการดำเนินชีวิตที่ผิดจากความเป็นจริงนับว่าเป็นความผิด ความเป็นผู้รู้จักตนนี้นับว่ามีความสำคัญมากเพราะเมื่อคุณผิดย่อมวางตนไม่เหมาะสมกับฐานะที่มี มีแต่จะสร้างความเดือดร้อนให้ตนเอง และผู้อื่น^{๑๕๗}

๙) ผู้นำที่ไม่มีการประเมินตนเองให้ดีกว่าก่อนแล้วกระทำอะไรลงไปย่อมจะนำตนและผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนและความลำบากเพราะเหตุที่ผู้นำไม่รู้จักตนเองไม่รู้ภาวะของตน ผู้นำที่ดีจะต้องรู้ว่าตนมีภาวะอะไร อยู่ในสถานะใด มีกำลัง มีคุณสมบัติ มีความพร้อม มีความถนัด มีสติปัญญา มี

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๘ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔๙ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๐ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๑ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๒ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

ความสามารถอย่างไร และมีกำลังแค่ไหนมีข้อยิ่งข้อหย่อนจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ซึ่งจะต้องสำรวจตนเองและเตือนตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงตัวเองให้มีคุณสมบัติมีความสามารถยิ่ง ๆ ขึ้นไปไม่ใช่ว่าเป็นผู้นำแล้วจะเป็นคนสมบูรณ์ไม่ต้องพัฒนาตนเอง ยิ่งเป็นผู้นำก็ยิ่งต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา^{๑๕๘}

สรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นสังคม ผู้นำท้องถิ่นชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่นครอบครัวควรเป็นผู้ชี้แนะเป็นต้นแบบให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรมต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมมีความรู้ความสามารถ ประพฤติปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิรู้จักหน้าที่ของตนเองทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของคนอื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติดีปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

๒. คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

๒.๑ ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี

๑) ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ต้องเป็นคนที่มีมองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็น มองเห็นโอกาสในอนาคตได้ และเมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้ว ก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมาย และแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน ไม่ใช่แค่ฝันเพื่อง่ายอย่างเดียว แต่ต้องกล้าเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ดีขึ้นและทำได้จริง^{๑๕๙}

๒) ผู้นำท้องถิ่นต้องกล้าวางแผนกำหนดแผนงานและนำแผนงานที่กำหนดไว้นั้นมากระจายสู่ทีมงาน โดยพิจารณาคนให้เหมาะกับงานแต่ละอย่าง เพื่อให้เขาสามารถที่จะทำงานได้ตามที่ถนัดรวมทั้งให้โอกาสคนอื่น ๆ ได้ทำงาน ผู้นำหรือผู้นำท้องถิ่นอาจจะต้องยอมรับความเสี่ยงในเรื่องนี้ กล่าวคือ ยอมที่จะไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา และเชื่อว่าผู้ใต้บังคับบัญชาจะสามารถทำงานนั้นได้^{๑๖๐}

๓) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชนได้ มีพลังในการสร้างกำลังใจให้กับทีมงาน และกระตุ้นให้ผู้อยู่ภายใต้การปกครองของตนมีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จได้ ก็คือการทำให้อีกคนอื่นมีพลังในการทำงานอยู่เสมอ ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ต้องเป็นคนที่มีมองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็น มองเห็นโอกาสในอนาคตได้ และเมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้วก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมาย และแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน ไม่ใช่แค่ฝันเพื่อง่ายอย่างเดียวแต่ต้องกล้าเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ดีขึ้นและทำได้จริง เป็นแบบอย่างความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ สามารถเปลี่ยนแปลงการปกครองและบริหารจัดการด้วยวิธีการใหม่ ๆ

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๓ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๔ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๕ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

ที่ทันสมัยและเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา เข้มแข็งกล้าตัดสินใจในสิ่งที่ควร โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง^{๑๖๑}

๔) ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องเป็นผู้พัฒนาคนอื่นอยู่เสมอมีความเข้าใจผู้ปฏิบัติงานที่มีผลงานไม่ดี และพยายามที่จะพัฒนาผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการทำงานมากขึ้น ผู้นำที่ดีจึงเปรียบเสมือนครู ที่สอนทั้งด้านความรู้ในการทำงาน และเป็นตัวอย่างสำหรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เหมาะสมด้วย^{๑๖๒}

๕) ผู้นำท้องถิ่นควรเป็นผู้มีวาทศิลป์ในเชิงสร้างสรรค์ สร้างแรงบันดาลใจ เป็นแบบอย่างความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ มีปฏิสัมพันธ์อันดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา ควรเปลี่ยนแปลงการปกครองและบริหารจัดการด้วยวิธีการใหม่ ๆ ที่ทันสมัยและเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา เข้มแข็งกล้าตัดสินใจในสิ่งที่ควร โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ผู้นำท้องถิ่นต้องสามารถเปลี่ยนแปลงพัฒนาให้เจริญขึ้น ผู้นำท้องถิ่นต้องผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่กับสมัยเก่าให้ได้อย่างกลมกลืน และผู้นำท้องถิ่นต้องกล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการปกครองประชาชนให้ดีขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชนในชุมชนเสนอวิธีการใหม่ ๆ ในการปกครองและจัดการงานต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าในองค์กรและชุมชนนั้น ๆ อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม^{๑๖๓}

๖) ผู้นำหรือผู้นำท้องถิ่นต้องแสดงออกถึงภาวะความเป็นผู้นำในทุก ๆ ด้าน เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชนในชุมชนเสนอวิธีการใหม่ ๆ ในการปกครองและจัดการงานต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าในองค์กรและชุมชนนั้น ๆ อย่างทั่วถึงเท่าเทียม ดังนั้นผู้นำที่ดีต้องตื่นตัวและต้องกล้าเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะยืนหยัดอยู่ในสังคมได้อย่างเต็มภาคภูมิ ผู้นำท้องถิ่นต้องสามารถเปลี่ยนแปลงพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญขึ้น ผู้นำท้องถิ่นต้องผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่กับสมัยเก่าให้ได้อย่างกลมกลืน^{๑๖๔}

๗) ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี คือ พฤติกรรมหรือกระบวนการที่ผู้นำใช้การปฏิสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานในการสร้างความร่วมมือสร้างแรงจูงใจของผู้ร่วมงานให้สูงขึ้นจนส่งผลให้ผู้ร่วมงานตระหนักถึงความสำคัญและรู้สึกอยากเปลี่ยนแปลงและยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นทำให้การบริหารจัดการประสบความสำเร็จ^{๑๖๕}

๘) เพราะว่ายุคปัจจุบัน ผู้นำที่ขาดภาวะผู้นำ โดยเฉพาะในด้านการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนา เป็นต้น ก็เปรียบเสมือนต้นไม้ที่ตายแล้วรอวันที่จะย่อยสลายไปตามกาลเวลาเท่านั้น ผู้นำที่มีลักษณะเช่นนี้จะไขว่คว้าหาความสำเร็จไม่ได้เลย ดังนั้นผู้นำที่ดีต้องตื่นตัวและเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะยืนหยัดอยู่ในสังคมได้อย่างเต็มภาคภูมิ^{๑๖๖}

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๖ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๗ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๘ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕๙ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖๐ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖๑ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

๙) ภาวะผู้นำทางการปกครองด้านการเปลี่ยนแปลง คือกระบวนการซึ่งทั้งผู้นำและผู้ตามต่างยกระดับที่สูงขึ้นทั้งแรงจูงใจและจริยธรรมซึ่งกันและกัน โดยผู้นำจะค้นหาเพื่อยกระดับความสำนึกของผู้ตามให้ไปสู่อุดมการณ์ที่สูงส่ง ชักนำผู้อื่นให้ทำมากกว่าที่พวกเขาตั้งใจตั้งแต่ต้น และบ่อยครั้งมากกว่าที่พวกเขาคิดว่าจะเป็นไปได้ ผู้นำจะต้องมีการทำทลายความคาดหวังและมักจะนำไปสู่การบรรลุถึงผลงานที่สูงขึ้นเสมอ^{๑๖๗}

สรุปได้ว่า ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ต้องเป็นคนที่มีมองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็น มองเห็นโอกาสในอนาคตได้ ต้องกล้าเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ดีขึ้นและทำได้จริง เป็นแบบอย่างความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ สามารถเปลี่ยนแปลงการปกครองและบริหารจัดการด้วยวิธีการใหม่ ๆ ที่ทันสมัยและเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา เข้มแข็งกล้าตัดสินใจในสิ่งที่ควร โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ดังนั้นผู้นำที่ดีต้องตื่นตัวและต้องกล้าเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะยืนหยัดอยู่ในสังคมได้อย่างเต็มภาคภูมิ ผู้นำท้องถิ่นต้องผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่กับสมัยเก่าให้ได้อย่างกลมกลืน และผู้นำท้องถิ่นต้องกล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการปกครองโดยเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชาและประชาชนในชุมชนเสนอวิธีการใหม่ ๆ ในการปกครองและจัดการงานต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าในองค์กรและชุมชนนั้น ๆ อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

๒.๒ ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคร

๑) ผู้นำท้องถิ่นต้องมีวิสัยทัศน์ของผู้นำที่ดีและต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ผู้นำท้องถิ่นต้องมุ่งมั่นต่อการทำงาน และผู้นำท้องถิ่นต้องกล้าตัดสินใจในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อสังคม ชุมชน และเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม มีมนุษยสัมพันธ์กับประชาชนที่มาติดต่อด้วยความจริงใจ มีความพร้อมที่จะให้บริการมีความเสียสละเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ปกครองประชาชนโดยไม่มุ่งผลประโยชน์ตอบแทน พัฒนาตนเป็นผู้มีความสามารถและความชำนาญในการปกครองปกครองด้วยความถูกต้องเที่ยงธรรมและดำรงตนบนหลักแห่งธรรม ปฏิบัติหน้าที่อย่างเสมอต้นเสมอปลายมีความสำนึกที่ดีต่อสังคม เช่น มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของหน่วยงาน มีจิตสาธารณะ รวมกิจกรรมกับชุมชน กระตือรือร้นในการทำงาน^{๑๖๘}

๒) ผู้นำท้องถิ่น ตลอดจนผู้บริหารท้องถิ่น ต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งแก้ไขปัญหาและให้บริการแก่ประชาชน เพื่ออำนวยความสะดวกต่างๆ มีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องผิดพลาดในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่^{๑๖๙}

๓) ด้านหลักความรับผิดชอบต่อ คือ การร่วมรับผิดชอบต่อผลงานที่ทำเอง ทำโดยกลุ่ม ทำในนามสถาบัน หรือชุมชน ถ้าผิดพลาดบกพร่องต้องช่วยกันแก้ไขไม่วางเฉย ด้านหลักความรับผิดชอบต่อ คือ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความรับผิดชอบต่อในงานของตน และต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของ

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖๒ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖๓ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖๔ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

ตนเอง การร่วมรับผิดชอบต่อผลงานที่ทำ รับผิดชอบในบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชน รับผิดชอบต่อสังคม รับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างมีเหตุมีผลตามที่ได้รับมอบหมาย ตั้งใจ ปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างสุดความสามารถ และติดตามผลการปฏิบัติงานภายหลังโดยการ ประเมินผลงานเป็นระยะ ๆ พร้อมทั้งมีการเตรียมการแก้ไขปัญหาหากเกิดผลกระทบใด ๆ เพื่อ สสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรม^{๑๗๐}

๔) ด้านหลักความรับผิดชอบถือว่าสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความ รับผิดชอบในงานของตน รับผิดชอบต่อภาระกิจของตนเอง รวมถึงการตระหนักและสำนึกใน สิทธิและหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบอยู่ การปกครองประชาชนโดยไม่มุ่งผลประโยชน์ตอบแทนพัฒนา ตนเป็นผู้มีความสามารถและความชำนาญในการปกครองปกครองด้วยความถูกต้องเที่ยงธรรมและ ดำรงตนบนหลักแห่งธรรม ปฏิบัติหน้าที่อย่างเสมอต้นเสมอปลายมีความสำนึกที่ดีต่อสังคม เช่น มี ระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของหน่วยงาน มีจิตสาธารณะ รวมกิจกรรมกับ ชุมชน กระตือรือร้นในการทำงาน มีความเสียสละเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน^{๑๗๑}

๕) ผู้นำท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องมีความรับผิดชอบในผลงาน โดยการ ประเมินผลงานเป็นระยะ ๆ ทั้งนี้รวมทั้งการประเมินความต้องการในการฝึกอบรม หรือการพัฒนา ทักษะที่ต้องการใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วย^{๑๗๒}

๖) ด้านหลักความรับผิดชอบ คือ รับผิดชอบต่อในบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อ สาธารณชน โดยมีการจัดองค์กรหรือการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็นการดำเนินงานเพื่อสนองตอบความ ต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรม ในความหมายนี้มีความหมายที่มากกว่าความ รับผิดชอบต่อผู้บังคับบัญชาหรือกลุ่มผู้เป็นฐานเสียงที่ให้การสนับสนุนทางการเมืองเท่านั้น แต่ หมายถึงประชาชนทุกคนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่ตนเองรับผิดชอบ^{๑๗๓}

๗) ผู้นำท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดจนคณะข้าราชการทั้งฝ่ายการเมืองและ ข้าราชการประจำต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างสุดความสามารถ โดยมุ่งให้บริการแก่ผู้มารับ บริการ เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การงานที่ตน รับผิดชอบอยู่ และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่^{๑๗๔}

๘) ด้านหลักความรับผิดชอบ คือ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม ความ รับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสียอย่างมีเหตุมีผลตามที่ได้รับมอบหมาย ทั้งต้องรวมรับผิดชอบต่อความ เสียหายที่เกิดขึ้นอีกด้วย มีความเสียสละเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ปกครองประชาชนโดยไม่มุ่ง ผลประโยชน์ตอบแทนพัฒนาตนเป็นผู้มีความสามารถและความชำนาญในการปกครองปกครองด้วย ความถูกต้องเที่ยงธรรมและดำรงตนบนหลักแห่งธรรม ปฏิบัติหน้าที่อย่างเสมอต้นเสมอปลายมีความ สำนึกที่ดีต่อสังคม^{๑๗๕}

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖๕ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖๖ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

๙) ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีคุณภาพของความเป็นผู้นำที่ดี ต้องมีความรับผิดชอบในงาน และต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ควรมีส่วนร่วมต่อการรับผิดชอบต่อผลงานที่ทำ ภาระหน้าที่ที่มีต่อสังคม ต้องมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างสุดความสามารถ และติดตามผลการปฏิบัติงาน ต้องมีการเตรียมการแก้ไขปัญหาเพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ จะต้องกล้าคิด กล้าทำ และกล้าตัดสินใจในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การปฏิบัติงานตามที่ผู้นำท้องถิ่นมอบหมาย ทั้งสามารถตอบถามข้อสงสัยของประชาชน สามารถชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจได้ มีความกระตือรือร้น ในการปฏิบัติงาน ทั้งยังต้องมีการจัดสรรกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนเพื่อความสามารถในการ ติดตามผลการปฏิบัติงานภายหลัง พร้อมทั้งมีการเตรียมการแก้ไขปัญหาหากเกิดผลกระทบใด ๆ เกิดขึ้น^{๑๗๖}

สรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความรับผิดชอบในงานของตน และต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การร่วมรับผิดชอบต่อผลงานที่ทำ รับผิดชอบต่อในบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชน รับผิดชอบต่อสังคม รับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างมีเหตุผลผลตามที่ได้รับมอบหมาย ตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างสุดความสามารถ และติดตามผลการปฏิบัติงานภายหลังโดยการประเมินผลงานเป็นระยะ ๆ พร้อมทั้งมีการเตรียมการแก้ไขปัญหาหากเกิดผลกระทบใด ๆ เพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรม

๒.๓ ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

๑) ผู้นำท้องถิ่นต้องเคารพในความเห็นต่างของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ผู้นำท้องถิ่นควรให้ความสำคัญต่อประชาชน และผู้นำท้องถิ่นต้องกระตือรือร้นในการทำงาน ผู้นำท้องถิ่นควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอความเห็น ในการตัดสินใจสำคัญ ๆ ของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ และจัดการผูกขาดทั้งโดยภาครัฐหรือโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือกันระหว่างกันและกัน^{๑๗๗}

๑) ด้านหลักการมีส่วนร่วม คือ ผู้นำท้องถิ่นต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา หรือประเด็นที่สำคัญ และควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ การเปิดโอกาสให้ประชาชน มีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นต่อการตัดสินใจขององค์กร คู่ครองสิทธิในการมีส่วนร่วมกับการ และการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้เข้มแข็งย่อมทำให้เกิดการปกครองและการพัฒนาในชุมชนให้เป็นไปอย่างสร้างสรรค์มีความสามัคคีปรองดองในชุมชนนั้น ๆ^{๑๗๘}

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

๓) ผู้นำท้องถิ่นต้องพึงระลึกไว้ว่าตนเองเป็นสมาชิกของสถาบัน หรือชุมชน นอกเหนือจากงานในหน้าที่แล้วกิจกรรมอื่นที่มีผลต่อสถาบัน หรือชุมชนจะต้องร่วมมือกัน อะไรที่ไม่ดี ต้องหักท้วงแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา^{๑๗๙}

๔) ผู้นำท้องถิ่นควรส่งเสริมและให้โอกาสบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่สำคัญรวมทั้งการเปิดรับฟังความคิดเห็น เพื่อรับคำแนะนำมาร่วมวางแผน และปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ในระดับสังคม หลักการมีส่วนร่วมจะช่วยประสานความคิดเห็นหรือ ความต้องการที่แตกต่าง เพื่ออยู่บนพื้นฐานโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก^{๑๘๐}

๕) การให้โอกาสให้บุคลากรหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการบริหารจัดการ เกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เป็นต้นจะทำให้เห็น ถึงข้อผิดพลาดในการบริหารงาน และจะทำให้การบริการงานท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการ ของประชาชนในพื้นที่ได้ตรงประเด็นความต้องการ^{๑๘๑}

๖) กระบวนการที่ประชาชนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างเท่า เทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นโอกาสในการเข้าร่วมทางตรงหรือทางอ้อม เช่น การเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ เป็นต้น ถือได้ว่าเป็นการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม^{๑๘๒}

๗) หลักการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจหลักที่จะทำให้ผู้นำท้องถิ่นประสบความสำเร็จในการ ปกครอง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การแจ้งความเห็น การไต่ สอนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ และจัดการผูกขาดทั้งโดยภาครัฐ หรือโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือกันได้อย่างดี^{๑๘๓}

๘) ด้านหลักการมีส่วนร่วมถือว่าเป็นแก่นของธรรมาภิบาล โดยถือว่าการเข้ามามีส่วน ร่วมนั้น คืออิสระของการเข้าร่วมการแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการ ผู้นำท้องถิ่นควรมีการ ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลเกี่ยวกับแผนการใช้จ่ายงบประมาณประจำปีของหน่วยงานให้ มากขึ้น และให้บริการแก่ประชาชนให้เป็นไปตามขั้นตอนและระยะเวลาที่กำหนด เพิ่มการปรับปรุง วิธีการและขั้นตอนการดำเนินงานการให้บริการให้ดีขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้รับบริการ ผู้มาติดต่อ หรือผู้มี ส่วนได้ส่วนเสีย เข้าไปมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานการให้บริการของหน่วยงานให้ดีขึ้น ส่งเสริมให้มีการมอบหมายงานตามตำแหน่งหน้าที่จากผู้บังคับบัญชาอย่างเป็นธรรม เพิ่มมาตรการ กำกับติดตามการทำงานของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในการทำงานอย่างตรงไปตรงมาไม่ปิดบังหรือ ปิดป้องข้อมูล^{๑๘๔}

๙) ผู้นำท้องถิ่นต้องรับฟังความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ เรียนรู้ ต้องเคารพในความเห็นต่างของประชาชน ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา หรือประเด็นที่สำคัญ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

ควรให้ความสำคัญต่อความคิดเห็นของประชาชน ต้องกระตุ้นหรือรื้อฟื้นในการทำงาน การมีส่วนร่วมนั้น คืออิสระของการแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการบ้านเมือง ผู้ท้องถิ่นต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา หรือประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องร่วมคิดแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ต้องมีความพยายามในการแสวงหาข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจะต้องไม่มีข้อคัดค้านที่หาข้อยุติไม่ได้ในประเด็นที่สำคัญ^{๑๘๕}

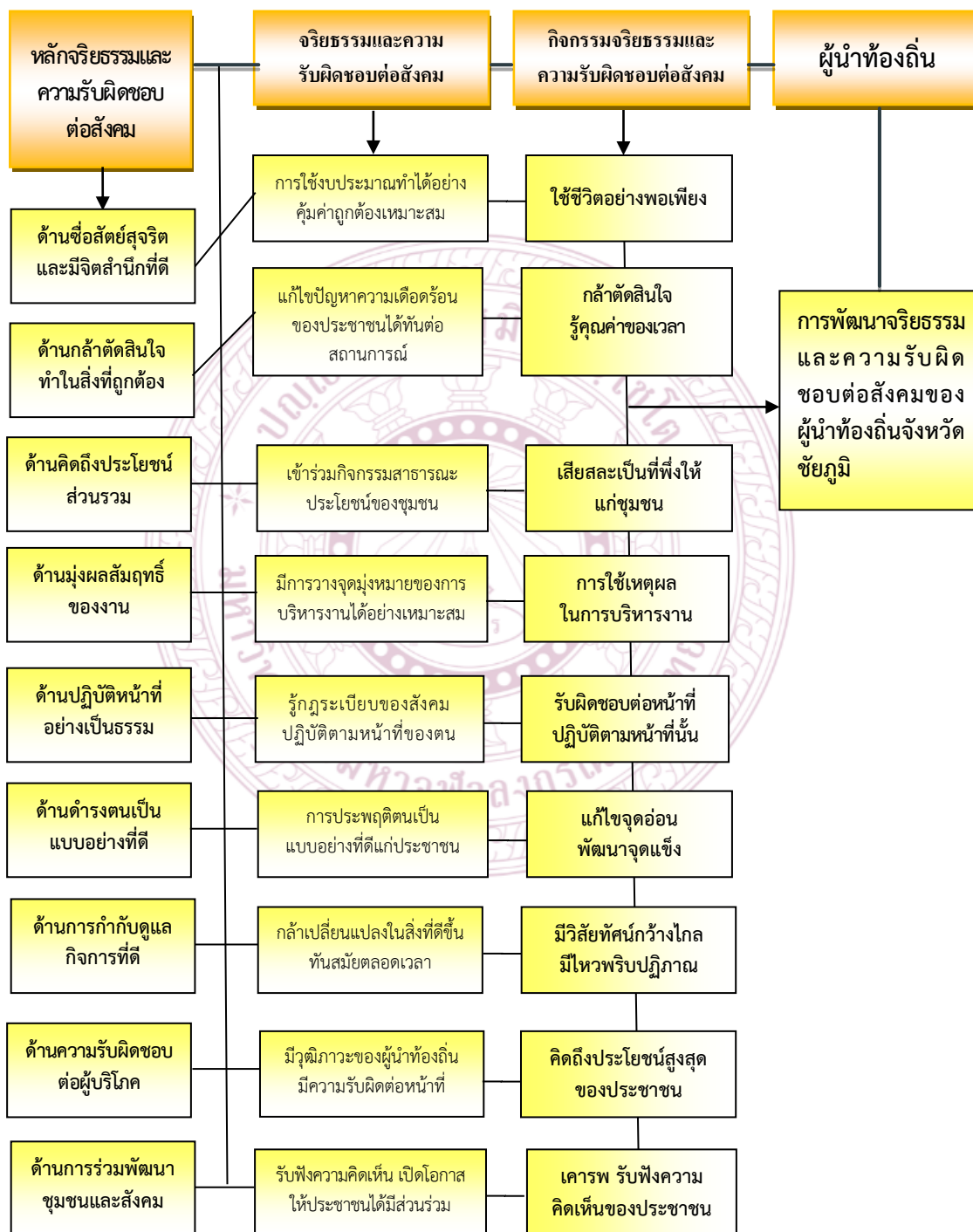
สรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา หรือประเด็นที่สำคัญ และควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เพราะผู้นำท้องถิ่นนั้นต้องพึงระลึกไว้ว่า ตนเองเป็นสมาชิกของสถาบันหรือชุมชน การเข้ามามีส่วนร่วมนั้นคืออิสระของการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการบ้านเมืองเป็นหัวใจหลักที่จะทำให้ผู้นำท้องถิ่นประสบความสำเร็จในการปกครอง ผู้นำท้องถิ่นต้องเคารพในความเห็นต่างของประชาชน ผู้นำท้องถิ่นควรให้ความสำคัญต่อประชาชน ผู้นำท้องถิ่นต้องกระตุ้นหรือรื้อฟื้นในการทำงาน

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยดังกล่าวมาสรุปเป็นความสัมพันธ์เชิงแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑๐ แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นเป็น ๒ ประเด็นหลักดังต่อไปนี้ คือ

๑. คุณลักษณะด้านจริยธรรมมี ๖ ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ๑) ด้านซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๒) ด้านกล้าตัดสินใจ และกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ๓) ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ ๔) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ๕) ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และ ๖) ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

๒. คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มี ๓ ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ๑) ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี ๒) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคร และ ๓) ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม พบดังนี้

๑. คุณลักษณะด้านจริยธรรม

๑.๑ ด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ คือ มีการใช้งบประมาณตามสถานการณ์ได้อย่างคุ้มค่า และเหมาะสม ซื่อสัตย์สุจริต และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เช่น การเข้าร่วมประชุมสภาเห็นชอบร่างข้อบัญญัติงบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิต และมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง

- การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้
- ความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่
- การใช้ชีวิตด้วยความซื่อตรง และเป็นแบบอย่างที่ดี
- การปรับแผนการและการกำหนดโครงการใช้งบประมาณได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
- การปรับตำแหน่งความดีความชอบกระทำตามหลักการและเหตุผล
- การส่งเสริมสนับสนุนความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่

๑.๒ ด้านกล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้านกล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม คือ มีความกล้าหาญในการบริหารงานกล้าตัดสินใจ แก้ไขปัญหาได้ทันต่อสถานการณ์ สนับสนุนส่งเสริมการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การติดตามโครงการพัฒนาที่ได้ใช้จ่ายงบประมาณ การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการติดตามแผนการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ทันต่อสถานการณ์ กล้าตัดสินใจ และรู้คุณค่าของเวลา

- ความรับผิดชอบต่อหน้าที่กล้าตัดสินใจ และตรงต่อเวลา
- การรู้คุณค่าของเวลา การใช้เวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุดคุ้มค่าคุ้มเวลา
- การเป็นตัวอย่างที่ดีเป็นที่ยอมรับในเรื่องของการตรงต่อเวลา
- ความสามารถในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับโอกาสและเวลา
- การบริหารจัดการได้ทันต่อสถานการณ์ความต้องการของประชาชน
- การส่งเสริมสนับสนุนการใช้เวลาให้คุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด

๑.๓ ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ คือ เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของประโยชน์ส่วนรวม เช่น การเข้าร่วมประชุมในการจัดเวทีประชุมประชาคมเพื่อรับฟังปัญหา ความต้องการ และความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของชุมชน การปลูกต้นไม้ในสาธารณะ การทำความสะอาดรอบบริเวณหมู่บ้านและชุมชน การคัดแยกขยะเพื่อลดปริมาณขยะในชุมชน

- การรู้จักวัฒนธรรมประเพณีและความต้องการของชุมชนและสังคมที่แตกต่างกัน
- การมีความจริงใจ อดทน และเสียสละเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชน
- การให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
- การเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
- การมีจิตสาธารณะประโยชน์ต่อประชาชน ชุมชน และสังคม
- การคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของส่วนรวม

๑.๔ ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน คือ มีการวางเป้าหมายของการบริการงานได้ถูกต้องเหมาะสม มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม สนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรใช้เหตุผล เช่น การติดตามการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนการพัฒนา การติดตามการใช้จ่ายงบประมาณว่าเป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณหรือไม่โดยมุ่งผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ การมีเหตุผล และการสนับสนุนส่งเสริมการใช้เหตุผลในการบริหารงาน

- การรู้ถึงผลของการบริหารงานด้านดีและด้านเสียว่ามีอะไรบ้าง
- การประชุมปรึกษาหารือวางแผนจุดมุ่งหมายของการบริการงาน
- การวางเป้าหมายของแผนงานและการกำหนดโครงการกระทำได้อย่างถูกต้อง
- ความมุ่งมั่นบริหารงานตามแผนการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
- การส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรใช้เหตุผลในการบริหารงาน

๑.๕ ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ คือ รู้จักกฎระเบียบกติกาของชุมชนสังคมและประเทศชาติ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม สนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติตามกฎระเบียบ เช่น การรู้จักกฎเกณฑ์ระเบียบ กติกา มารยาทของสังคม การเห็นชอบในการใช้จ่ายงบประมาณครอบคลุมในทุกพื้นที่ ไม่ดูเลเฉพาะในพื้นที่ของตน

- การมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่น
- การรู้จักหลักเกณฑ์ของบ้านเมืองอันได้แก่หลักกฎหมาย กติกา ระเบียบของสังคม
- การบังคับใช้กฎหมายต้องเช่นเดียวกันกับประชาชน ไม่ทำตนอยู่เหนือกฎ

- การปฏิบัติตามหน้าที่ของตนตามหลักเกณฑ์ กฎกติกา ระเบียบของสังคม
- การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน
- การส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม

๑.๖ ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ คือ ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รู้จักหน้าที่ของตน สนับสนุนส่งเสริมภาพลักษณ์ของหน่วยงานให้ดีขึ้น เช่น การเป็นผู้ที่ประพฤติตนอยู่ในจริยธรรมเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในที่สาธารณะ การแต่งกายสุภาพ และการสนับสนุนและส่งเสริมสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

- การรู้จักประเมินตนเองว่ามีความรู้ความสามารถเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำท้องถิ่นหรือไม่
- การรู้จักหน้าที่ของตนเอง ทำตามหน้าที่ของตนเอง ไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของผู้อื่น
- การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นต้นแบบของการปฏิบัติสมควรแก่คำชื่นชม
- การพัฒนาตนเองอยู่เสมอ คือ ปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนและพัฒนาจุดแข็งของตน
- การส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติตนตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- การส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น

๒. คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

๒.๑ ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี คือ เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ ต้องเป็นคนที่มีมองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็น มองเห็นโอกาสในอนาคตได้ และเมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้วก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมาย สามารถเปลี่ยนแปลงการปกครองและบริหารจัดการด้วยวิธีการใหม่ ๆ ที่ทันสมัย กล้าตัดสินใจในสิ่งที่ควรโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง โดยเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชาและประชาชนในชุมชนเสนอวิธีการใหม่ ๆ ในการปกครองและจัดการงานต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

- การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองเห็นโอกาสในอนาคตได้ การวางแผนรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว
- ความสามารถในการกำหนดเป้าหมายแผนงานได้อย่างชัดเจน
- ความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ดีขึ้นและทำได้จริง
- ความเข้มแข็ง กล้าตัดสินใจในสิ่งที่ควรโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
- การตื่นตัวและกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา
- การผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่กับสมัยเก่าให้กลมกลืน กล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนา

๒.๒ ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค คือ มีคุณภาวะของผู้หน้าที่ดีและต้องมีความรับผิดชอบต่อภาระการกระทำของตนเอง ผู้นำท้องถิ่นต้องมุ่งมั่นต่อการทำงาน และต้องกล้าตัดสินใจในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้นำจะต้องมี

วุฒิภาวะของความเป็นผู้นำที่ดี ผู้นำต้องมีความรับผิดชอบในงาน มีความรับผิดชอบต่อภาระการกระทำของตนเอง ต้องมีการเตรียมการแก้ไขปัญหาเพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ

- การมีวุฒิภาวะของความเป็นผู้นำที่ดี
- ความรับผิดชอบในงาน และต้องมีความรับผิดชอบต่อภาระการกระทำของตนเอง
- การมีส่วนร่วมต่อการรับผิดชอบต่อผลงานที่ทำและภาระหน้าที่ที่มีต่อสังคม
- ความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างสุดความสามารถ และติดตามผลการปฏิบัติงาน
- มีการเตรียมการแก้ไขปัญหาเพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ
- กล้าคิด กล้าทำ และกล้าตัดสินใจในการปฏิบัติหน้าที่

๒.๓ ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม คือ มีเคารพในความเห็นต่างของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ควรให้ความสำคัญต่อประชาชน และต้องกระตือรือร้นในการทำงาน ต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้

- การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้
- การเคารพในความเห็นต่างของประชาชน
- การเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา หรือประเด็นที่สำคัญ
- การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น
- การให้ความสำคัญต่อความคิดเห็นของประชาชน
- การกระตือรือร้นในการทำงาน
- การมีส่วนร่วมนั้นคืออิสระของการแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการบ้านเมือง

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ ๑) เพื่อศึกษาคุณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ๒) เพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ และ ๓) เพื่อนำเสนอการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

จากวัตถุประสงค์งานวิจัย ผู้ศึกษาวิจัยได้สรุปและอภิปรายผลการวิจัยรวมถึงข้อเสนอแนะ โดยอาศัยเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการเก็บข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นเทศบาลตำบล หลวงศิรี อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัด ชัยภูมิ รวมทั้งสิ้นจำนวน ๗๐ คน และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มของ ผู้รู้ และผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ คือ ๑) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน ๒) ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๓ คน และ ๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรม จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕ คนจากผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ โดยมี ประเด็นเนื้อหาในการสัมภาษณ์ โดยแยกประเด็นในการวิเคราะห์ออกตามวัตถุประสงค์และการจัด กิจกรรมในการสร้างจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยสามารถนำเสนอรายงานการวิจัย ตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณลักษณะจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ กิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัด ชัยภูมิ และการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ โดยการ ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) จากนั้นได้สรุปในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้ คือ

๕.๑.๑ สรุปผลการศึกษาคูณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของ ผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลและจากแบบสัมภาษณ์

จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลและจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สรุปเป็นประเด็นได้ ๒ ประเด็นหลักดังต่อไปนี้ คือ ๑) คุณลักษณะด้านจริยธรรม และ ๒) คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม พบดังนี้

๑. คุณลักษณะด้านจริยธรรม

ผู้นำท้องถิ่นสามารถปรับแผนงานใช้งบประมาณตามสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม รู้จักใช้สอยงบประมาณในการบริหารจัดการอย่างถูกต้องสมเหตุสมผล และใช้ชีวิตอย่างพอเพียงทั้งเป็นแบบอย่างแนวทางของความพอเพียง ผู้นำท้องถิ่นสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการเวลา และรู้คุณค่าของเวลา สามารถวางแผนงานหรือจัดโครงการได้อย่างเหมาะสมกับโอกาสและเวลา และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ กล้าตัดสินใจ และตรงต่อเวลา ผู้นำท้องถิ่นมีความจริงใจในการพัฒนาประโยชน์สาธารณะเพื่อชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเห็นคุณค่าของกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ และมีความจริงใจ อดทน และเสียสละเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนได้ ผู้นำท้องถิ่นมีการกำหนดนโยบายบริหารงานให้ถึงจุดเป้าหมายที่ได้วางไว้ ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เหตุผลในการบริหารงานเพื่อจะได้ทราบถึงข้อดีและข้อเสีย และมีการรวมกันประชุมปรึกษาหารือวางแผนจุดมุ่งหมายของการบริการงานได้ ผู้นำท้องถิ่นมีเข้าใจในกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติการมายาทของทางราชการ ทราบถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนและมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนนั้น และส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบของทางราชการ ผู้นำท้องถิ่นมีปฏิบัติหน้าที่ของตนสามารถเป็นต้นแบบในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติตามหน้าที่นั้น และมีพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ปรับปรุงจุดอ่อนของตน ในขณะเดียวกันก็พัฒนาจุดแข็งของตนเอง

๒. คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

ผู้นำท้องถิ่นที่มีความตั้งใจพัฒนาท้องถิ่นให้ตรงเป้าหมาย บุคลากรคือผู้สนองงานท้องถิ่น ยังต้องมีความใส่ใจทำงานตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย ทำตามนโยบายของทางภาครัฐอย่างเต็มที่ คอยบริการชาวบ้านด้วยความตั้งใจ และเป็นกันเอง ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ต้องปรับตัวตามยุคตามสมัย และมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปกครอง เพื่อใช้ความรู้ความสามารถของตนในการปกครองประชาชนให้เกิดความสงบสุขในชุมชน และให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในแต่ละสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้นำท้องถิ่นต้องมีวิวัฒนาการของผู้นำที่ดี และต้องมีความรับผิดชอบต่อภาระการกระทำของตนเอง ต้องมีความรับผิดชอบต่อในงานของตน และต้องมีความรับผิดชอบต่อภาระการกระทำของตนเอง การร่วมรับผิดชอบต่อผลงานที่ทำ รับผิดชอบในบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชน รับผิดชอบต่อสังคม รับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างมีเหตุมีผลตามที่ได้รับมอบหมาย ตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างสุดความสามารถ ผู้นำท้องถิ่นต้องเคารพในความเห็นต่างของประชาชน ควรให้ความสำคัญต่อประชาชน ต้องกระตือรือร้นในการทำงาน ต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา หรือประเด็นที่สำคัญ และควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ

๕.๑.๒ สรุปผลศึกษากิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ จากการศึกษากิจกรรมและจากการสนทนากลุ่มย่อย

จากการศึกษากิจกรรมและจากการสนทนากลุ่มย่อย ในการทำวิจัยครั้งนี้จากการศึกษากิจกรรมและจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) แล้ววิเคราะห์กิจกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมต่อการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น คณะผู้วิจัยจึงได้ออกแบบกิจกรรมในการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นตามโครงการวิจัย โดยได้มีการจัดกิจกรรมอบรมในเรื่องของความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ผ่านกิจกรรมจำนวน ๓ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมเปิดใจ ๒) กิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ และ ๓) กิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง พบดังนี้

๑. กิจกรรมเปิดใจ

๑. กิจกรรมเปิดใจ เป็นกิจกรรมหลักที่ต้องทำเป็นกิจกรรมแรก เพราะในการฝึกอบรมเรื่องของการกระบวนการต่าง ๆ จะต้องเปิดใจให้ผู้เข้ารับการอบรมลดละความเป็นตัวตนออก เพื่อเปิดความพร้อมในการอบรมกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกระบวนการให้ผู้เข้ารับการอบรมนั่งเป็นวงกลม แล้วให้ผู้เข้ารับการอบรมพูดถึงความรู้สึกของตนให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมท่านอื่นฟังทีละท่าน โดยใช้เวลาประมาณ ๑๐-๑๕ นาที แล้วถอดองค์ความรู้ด้วยการถาม กิจกรรมนี้เป็นการถามแบบเปิดใจทุกคนต้องได้ตอบและถามคำถามทุกท่าน กิจกรรมเปิดใจเป็นกิจกรรมสื่อกลางในการเปิดรับฟังปัญหาและทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน

๒. กิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ

๒. กิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ เป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของตนเองได้อย่างชัดเจนผ่านกิจกรรมนี้ และได้ทำการถอดบทเรียนผู้เข้ารับการอบรม ในการให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รู้จักหรือได้เช็คตนเองจาก สัตว์ ๔ ทิศ คือ อินทรี หมายถึงผู้บริหาร หมู หมายถึงผู้วางแผนงาน กระต่าย หมายถึงผู้ปฏิบัติงาน ส่วนหนู หมายถึงผู้ปฏิบัติงานตามคำสั่ง เพื่อจะได้ช่วยให้เข้าใจตนเองและรู้จักตัวตนมากขึ้น รวมถึงมองเห็นจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง ประกอบการตัดสินใจก่อนเลือกอาชีพและเป็นการปรับตัวก่อนที่จะไปทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งแน่นอนว่า นอกจากจะได้รู้จักตัวตนตนเองแล้ว ยังได้รู้จักตัวตนของคนรอบข้างอีกด้วย

๓. กิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง

๓. กิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง วิทยากรหรือกระบวนการนำผู้เข้ารับการอบรมจับคู่ โดยให้จับคู่คุยกัน คุยอะไรก็ได้คู่ละ ๕ นาที และสลับกันพูด สลับกันฟัง และต่างคนต่างพูด กิจกรรมนี้เพื่อสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับสภาพชุมชนของตนเองในปัจจุบันที่ปรากฏให้เห็นว่า ถ้าเราไม่ฟังกันจะเกิดอะไรขึ้น กิจกรรมนี้จะช่วยให้ผู้เข้าอบรมทราบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

สรุปการจัดกิจกรรม **การจัดกิจกรรมเปิดใจ** เป็นกิจกรรมหลักที่ต้องทำเป็นกิจกรรมแรก เพราะเป็นกิจกรรมสื่อกลางในการเปิดรับฟังปัญหาและทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน **การจัดกิจกรรมเรื่องของสัตว์ ๔ ทิศ** แล้วถอดบทเรียนกิจกรรมนี้ปรากฏได้ว่า ผู้เข้าร่วมรับการอบรมได้เห็นถึงตัวตนและพลังแฝงที่อยู่ลึก ๆ ในจิตใจของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเห็นแก่ตัวที่ตนเองมีอยู่ การ

กล่าวโทษคนอื่นมากกว่าที่จะกล่าวโทษตนเอง การมองคนอื่นเป็นตัวถ่วงในการพัฒนา จากประเด็นที่กล่าวมาเป็นการสร้างให้ผู้นำท้องถิ่นมีความตระหนักรู้ถึงตนเอง และเข้าใจคนอื่นมากขึ้น จากการจัดกิจกรรมนี้จะเห็นได้ว่าผู้นำท้องถิ่นมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น ในที่นี้สังเกตจากการถอดบทเรียนจากกิจกรรมที่ดำเนินการขึ้น **การจัดกิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง** เป็นกิจกรรมเพื่อต้องการสร้างการฟังให้แก่ผู้นำท้องถิ่นในการรับฟังปัญหาต่าง ๆ จากชุมชน กิจกรรมนี้เมื่อเข้าสู่กิจกรรมแล้ว ผู้นำท้องถิ่นจะต้องปล่อยวางเรื่องราวต่าง ๆ และให้ความสนใจต่อสิ่งที่อยู่ต่อหน้า เป็นกิจกรรมเพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นรับฟังอย่างมีสติ และรับฟังอย่างเคารพ ไม่ตีค่า ไม่กล่าวโทษ แต่ให้รับฟังในสิ่งที่ผู้พูดต้องการพูดให้เราฟัง จากการถอดบทเรียนกิจกรรมนี้ปรากฏได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นสะท้อนความเป็นตัวตนได้มากจากการฟังผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง โดยไม่ตัดสินผู้พูด

จะเห็นได้ว่า จากการได้จัดกิจกรรมอบรมเพื่อถอดบทเรียนของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นผ่านกิจกรรมทั้ง ๓ จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ได้เข้ามารับการอบรม ได้เห็นตัวตนของตนเองชัดเจนขึ้น จากที่แต่ก่อนไม่เคยรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชนอย่างตั้งใจ หรือฟังเรื่องราวของชุมชนไม่จบแล้วก็สรุปเอาเอง จากกิจกรรมดังกล่าวทำให้เห็นว่า ผู้นำไม่ว่าจะเป็นหรือผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน ผู้นำสังคม หรือผู้นำท้องถิ่นควรเป็นผู้ชี้แนะเป็นต้นแบบให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดีปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวัง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวร้าวหย่าหน้าที่ของคนอื่น ประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และสิ่งที่สำคัญที่สุดผู้นำท้องถิ่นจะต้องรับฟังเสียงของประชาชนอย่างตั้งใจ โดยไม่ไปตัดสินเสียงร้องเรียนของประชาชน แต่ต้องรับฟังอย่างตั้งใจ และเคารพต่อเสียงร้องเรียนนั้นด้วย แล้วหาทางแก้ไขเพื่อความสงบสุขของชุมชน สังคม และประเทศชาติ

๕.๑.๓ สรุปผลการนำเสนอการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ จากการศึกษาข้อมูลและจากการสัมภาษณ์

จากการศึกษาข้อมูลและจากการสัมภาษณ์การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้สรุปเป็นประเด็นได้ ๒ ประเด็นหลักดังต่อไปนี้ คือ ๑. คุณลักษณะด้านจริยธรรม มี ๖ ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ๑) ด้านซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๒) ด้านกล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ๓) ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ ๔) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ๕) ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และ ๖) ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ และ ๒. คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มี ๓ ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ๑) ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี ๒) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค และ ๓) ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม พบดังนี้

๑. คุณลักษณะด้านจริยธรรม

๑.๑ ด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ คือ มีการใช้งบประมาณตามสถานการณ์ได้อย่างคุ้มค่า และเหมาะสม ซื่อสัตย์สุจริต และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เช่น การเข้าร่วมประชุมสภาเห็นชอบร่างข้อบัญญัติงบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิต และมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง

๑.๒ ด้านกล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้านกล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม คือ มีความกล้าหาญในการบริหารงานกล้าตัดสินใจ แก้ไขปัญหาได้ทันต่อสถานการณ์ สนับสนุนส่งเสริมการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การติดตามโครงการพัฒนาที่ได้ใช้จ่ายงบประมาณ การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการติดตามแผนการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ทันต่อสถานการณ์ กล้าตัดสินใจ และรู้คุณค่าของเวลา

๑.๓ ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ คือ เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของประโยชน์ส่วนรวม เช่น การเข้าร่วมประชุมในการจัดเวทีประชุมประชาคมเพื่อรับฟังปัญหา ความต้องการ และความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของชุมชน การปลูกต้นไม้ในที่สาธารณะ การทำความสะอาดรอบบริเวณหมู่บ้านและชุมชน การคัดแยกขยะเพื่อลดปริมาณขยะในชุมชน

๑.๔ ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน คือ มีการวางแผนเป้าหมายของการบริการงานได้ถูกต้องเหมาะสม มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม สนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรใช้เหตุผล เช่น การติดตามการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนการพัฒนา การติดตามการใช้จ่ายงบประมาณว่าเป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณหรือไม่โดยมุ่งผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ การมีเหตุผล และการสนับสนุนส่งเสริมการใช้เหตุผลในการบริหารงาน

๑.๕ ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ คือ รู้จักกฎระเบียบกติกาของชุมชนสังคมและประเทศชาติ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม สนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติตามกฎระเบียบ เช่น การรู้จักกฎเกณฑ์

ระเบียบ กติกา มารยาทของสังคม การเห็นชอบในการใช้จ่ายงบประมาณครอบคลุมในทุกพื้นที่ ไม่ดูแลเฉพาะในพื้นที่ของตน

๑.๖ ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ คือ ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รู้จักหน้าที่ของตน สนับสนุนส่งเสริมภาพลักษณ์ของหน่วยงานให้ดีขึ้น เช่น การเป็นผู้ที่ประพฤติตนอยู่ในจริยธรรมเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในที่สาธารณะ การแต่งกายสุภาพ และการสนับสนุนและส่งเสริมสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

๒. คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

๒.๑ ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี คือ เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ ต้องเป็นคนที่มีมองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็น มองเห็นโอกาสในอนาคตได้ และเมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้วก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมาย สามารถเปลี่ยนแปลงการปกครองและบริหารจัดการด้วยวิธีการใหม่ ๆ ที่ทันสมัย กล้าตัดสินใจในสิ่งที่ควรโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง โดยเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชาและประชาชนในชุมชนเสนอวิธีการใหม่ ๆ ในการปกครองและจัดการงานต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

๒.๒ ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคร

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคร คือ มีวุฒิภาวะของผู้นำที่ดีและต้องมีความรับผิดชอบต่อภาระที่ตนเอง หน้าที่ผู้นำท้องถิ่นต้องมุ่งมั่นต่อการทำงาน และต้องกล้าตัดสินใจในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้นำจะต้องมีวุฒิภาวะของความเป็นผู้นำที่ดี ผู้นำต้องมีความรับผิดชอบต่อในงาน มีความรับผิดชอบต่อภาระที่ตนเอง ต้องมีการเตรียมการแก้ไขปัญหาเพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ

๒.๓ ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม คือ มีความเคารพในความเห็นต่างของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ควรให้ความสำคัญต่อประชาชนและต้องกระตือรือร้นในการทำงาน ต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ ๑) เพื่อศึกษาคุณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ๒) เพื่อศึกษากิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อ

ต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ และ ๓) เพื่อนำเสนอการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

๑. คุณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น

คุณลักษณะด้านจริยธรรม ผู้นำท้องถิ่นควรใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้คุณค่าของเวลา มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ กล้าตัดสินใจ และตรงต่อเวลา เห็นคุณค่าของกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ และมีความจริงใจ อดทน เสียสละเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนได้ ใช้เหตุผลในการบริหารงาน มีความเข้าใจในกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติการมายาของสังคม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนพัฒนาจุดแข็ง **คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม** ผู้นำท้องถิ่นควรมีความตั้งใจพัฒนาท้องถิ่นอย่างเต็มที่ คอยบริการชาวบ้านด้วยความตั้งใจ และเป็นกันเอง มีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความสามารถในการปรับตัวตามยุคตามสมัย และมีวิสัยทัศน์ กว้างไกลในการปกครอง มีวุฒิภาวะของผู้นำที่ดี และต้องมีความรับผิดชอบต่อภาระการกระทำของตนเอง รับผิดชอบต่อบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชน รับผิดชอบต่อสังคม ตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างสุดความสามารถ เคารพในความเห็นต่างของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา หรือประเด็นที่สำคัญ และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ

๒. กิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น

จากการได้จัดกิจกรรมอบรมเพื่อถอดบทเรียนกลุ่มผู้นำท้องถิ่นผ่านกิจกรรมทั้ง ๓ กิจกรรมเป็นการแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ได้เข้ารับการอบรม ได้เห็นตัวตนของตนเองอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น จากที่แต่ก่อนไม่เคยรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชนอย่างตั้งใจ หรือฟังเรื่องราวของชุมชนไม่จบแล้วก็สรุปเอาเอง จากกิจกรรมดังกล่าวทำให้เห็นว่า ผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน ผู้นำสังคม หรือผู้นำท้องถิ่นควรเป็นผู้ชี้นำเป็นต้นแบบให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านของคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวก่ายหน้าที่ของคนอื่น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และสิ่งที่สำคัญที่สุดผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการรับฟังเสียงของประชาชนอย่างตั้งใจ โดยไม่ไปตัดสินเสียงร้องเรียนของประชาชน แต่ต้องรับฟังอย่างตั้งใจ และเคารพต่อเสียงร้องเรียนนั้นด้วย แล้วหาทางแก้ไขเพื่อความสงบสุขของชุมชน สังคม และประเทศชาติ

กิจกรรมการอบรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นได้ตระหนักรู้ในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ต้องจัดการกับปัญหาและเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้อง โดยไม่สร้างปัญหาใหม่ขึ้นมา ด้วยเหตุนี้กิจกรรมนี้จึงเป็นกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นแต่ละท่านที่เข้า

มารับการอบรมมีความตระหนักรู้ในเรื่องของการแก้ไขปัญหาในชุมชนอย่างเฝ้าระวัง ด้วยการแก้จากภายในเป็นสำคัญและเข้าใจในสิ่งที่ชุมชนต้องการ

๓. การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น

กิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ว่าด้วยผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน ผู้นำสังคม หรือผู้นำท้องถิ่นควรเป็นผู้ชี้แนะที่ดี และเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม

การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นนั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องพัฒนาด้านการรู้จักหน้าที่ของตนเองเป็นสำคัญ พร้อมทั้งจะรู้จักการให้และการเสียสละต่อสังคมที่ตนอาศัยอยู่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนในสังคมเคารพนับถือ เป็นผู้มีศีลธรรมรู้จักเคารพผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับฟังและยอมรับการเปลี่ยนแปลง เคารพกฎกติกาของชุมชน รู้รักสามัคคี พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้าทันสมัยได้เป็นอย่างดี ผู้นำท้องถิ่นที่มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเป็นผู้นำท้องถิ่นที่เต็มไปด้วยหลักจริยธรรมและมีศีลธรรมที่งดงาม ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีหลักจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข ชุมชน สังคม ประเทศชาติจะสงบสุขได้ก็ด้วยการที่ผู้นำมีหลักธรรมประจำใจนั่นเอง

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล จากแบบสัมภาษณ์ และจากการสนทนากลุ่มย่อย พร้อมทั้งการจัดกิจกรรมการอบรมจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในเรื่องของการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดมีแก่ผู้นำท้องถิ่น และจากการทำวิจัยเรื่องการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมินี้ ผู้วิจัยได้ข้อสังเกตหลายประการด้วยกันจึงขอเสนอแนะเพื่อจะได้ศึกษาต่อไป ตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาการสร้างกระบวนการวิถียุทธศาสตร์ผู้นำท้องถิ่น
๒. ศึกษาการตรวจสอบสถานะอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่นต่อสถานการณ์โควิด ๑๙
๓. ศึกษาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของชุมชนในสถานการณ์ต่าง ๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ :

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. จอมปราชญ์นักการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมิเดีย, ๒๕๔๓.
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. แนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมี
วินัยและความเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑.
โกวิท พวงงาม. หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.
ครรชิต พุทธโกษา. คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๔.
จิระประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร. ความรับผิดชอบต่อสังคม CSR : Corporate social
responsibility. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
ระบบราชการ, ๒๕๕๒.
จิรพรรณ กาจนะจิตรา. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ชวนพิมพ์, ๒๕๒๘.
จิระ หงส์ดารมภ์. เอกสารประกอบการสัมมนา ๘K's + ๕ K's ทูมมนุษย์คนไทยในการรองรับ
ประชาคมอาเซียน. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕.
จิตจำนงค์ กิติกิริติ และชัยวัฒน์ สิทธิกราดร. การพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
พัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาหลักสูตร, ๒๕๓๒.
ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร : อติตตา ปริ้นติ้ง, ๒๕๓๗.
ชิรวัดน์ นิเจนตร. การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหประชาพานิชย์,
๒๕๒๘.
ชูศักดิ์ เทียงตรง. การบริหารการปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๑๘.
ชูวงศ์ ฉายะบุตร. การปกครองท้องถิ่นไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สมาคมศิษย์เก่า
รัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
ณรงค์ เส็งประชา. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โอ เอสพริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๑.
ดวงเดือน พันธุมนาวิน. พฤติกรรมศาสตร์เล่ม ๒ : จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๒๔.
ทองพูล บุญยมาลิก. ปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๔.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. **ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส จำกัด, ๒๕๔๖.
- บุญทัน ดอกไธสงค์ และธเนศ ต่วนชะเอม. **กระบวนการและวิธีการพัฒนาจิตใจเพื่อพัฒนาสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : ห.จ.ก. ทิพย์อักษร, ๒๕๒๙.
- บุญศรี แก้วคำศรี และมนตรี ขอรัดน์. **การพัฒนาชุมชนและวิชาที่เกี่ยวข้อง**. กรุงเทพมหานคร : จตุจักรการพิมพ์. ๒๕๒๙.
- ปัญญานันท์. **ทางสายกลาง ศูนย์สืบทอดพระพุทธศาสนา**. นนทบุรี : วัดชลประทานรังสฤษฎ์, มปป.
- ประเวศ วะสี. **พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐.
- _____. **ประชาคมตำบล**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๑.
- ประทาน คงฤทธิศึกษากร. **การปกครองเมืองพัทยา**. กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๒๓.
- ทองพูล บุญยมาลิก. **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุต ปยุตโต). **หน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนชั่ว-เพื่อนดี**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาสถาบันบันลือธรรม, มปป.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง. แมส. โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.
- _____. **ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๙.
- _____. **ศิลปะศาสตร์เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : ส่องสยาม, ๒๕๔๐.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๖.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันท์). **รักลูกให้ถูกทาง**. นนทบุรี : กองทุนปัญญานันท์ธรรมศูนย์สืบทอดพระพุทธศาสนา, มปป.
- พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันท์). **งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม, มปป.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต, **LIST MODEL FOR RESEARCH AND SOCIAL DEVELOPMENT**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.
- พัฒน์ บุญยรัตนพันธุ์. **การสร้างพลังชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. **การพัฒนาชนบทไทย : ทางเลือกอื่นมีหรือไม่**. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๒๗.
- เย็นฤดี วงศ์พัฒน์. **ความเข้มแข็งของชุมชน จุลสารการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคมครบรอบ ๓๐ ปี**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๓.

- ยงยุทธ เกษสาคร. **ภาวะผู้นำและการจูงใจ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ SK BOOKNET, ๒๕๔๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๖**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๒๕**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๑.
- ลิขิต ธีรเวคิน. **การกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. **การพัฒนาชุมชนเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๑.
- วิโรจ นาคชาตรี และคณะ. **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘.
- วรรัตน์ เขียวโพรี. **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : สิริบุตรการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๐.
- วิญญู อังคนารักษ์. **แนวความคิดในการกระจายอำนาจปกครองส่วนท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๑๘.
- ศิริภัสสรณ์ วงศ์ทองดี. **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- สิริกร ไชยมา. **ภูมิปัญญาในวิถีชีวิตชาวล้านนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนรองกวางอนุสรณ์, ๒๕๔๔.
- สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. **การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน**. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐.
- สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.
- เสรี พงศ์พิศ. **แผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไทย, ๒๕๔๖.
- สุพานี สฤกษ์วานิช. **พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. **การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๓๐.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **การพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕.
- สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. **การสร้างเครื่องมือประเมินเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและความโปร่งใสขององค์กร**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ : บริษัท ดี.เค.ปรี้นติ้งเวลด์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- สุวิทย์ ยิ่งวรพันธุ์. **พัฒนาชนบทในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหประชาพานิชย์, ๒๕๐๙.
- เสถียร เหลืองอร่าม. **ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๑๘.

สุรุจิมิ ปัดไธสง. **องค์ความคิดในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒.

สุกิจ จุลละนันท์. **การพัฒนาชุมชน ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๘.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๐.

สำนักประชาสัมพันธ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. **การปกครองส่วนท้องถิ่นและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๕.

อาษา เมฆสวรรค์. **ประมุขศิลปะ ศิลปะของการเป็นหัวหน้าในหลักบริหารกรมการปกครอง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ท้องถิ่น, ๒๕๑๐.

อุทัย หิรัญโต. **การปกครองท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓.

อนันต์ อนันตกุล. **กรมการปกครองท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑.

๒) วิทยานิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

กิตติศักดิ์ แพรพพรายรัตน์. “พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๓.

วิภาดา วีระสัมฤทธิ์. “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) ที่มีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าของบริษัท แอดวานซ์อินโฟร์เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)”. **สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.

วรพิทย์ มีมาก. “ความรู้และความเข้าใจของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านดงจังหวัดเชียงใหม่”. **สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

ศรินวล ศุภานุสนธิ์. “ชีวิตที่ดีตามทฤษฎีของพุทธจริยศาสตร์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจริยศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖.

๓) รายงานวิจัย :

กองวิชาการและแผนงานร่วมกับสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง. “ปัญหาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, ๒๕๔๐.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. “รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ”. **รายงานวิจัย**. เงินทุนอุดหนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้กรมมหชน, ๒๕๕๐.

๔) บทความ :

พลสุธิตา ตันตราจิณ และคณะ. ทุณมนุษย์ : การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑.

สุทธิปริทัศน์. ปีที่ ๓๐ ฉบับพิเศษ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑๒๓.

สมัคร สุพรรณรัตน์. “ปรัชญาและแก่นสารเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน และสังคม”. วารสารวัฒนธรรมไทย. ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๔ (มกราคม ๒๕๓๙) : ๓๓.

อนูวัต สงสม. “แบบจำลองเชิงแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีต่อความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ”. วารสารกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๕) : ๖๒๑-๖๒๒.

๕) เอกสารที่ไม่ตีพิมพ์เผยแพร่ และเอกสารอื่น ๆ :

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์. คุณธรรมและจริยธรรมคืออะไร. เอกสารประกอบคำบรรยายรายวิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.

“พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒”. ราชกิจจานุเบกษา ๑๓๖ (เมษายน ๒๕๖๒) : ๑-๒.

๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

วิชาการพัฒนาหลักสูตร. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://piyada2542.blogspot.com/2019/08/blog-post_46.html [๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://shorturl.asia/yUw7B> [๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต (ศปท.). กระทรวงการต่างประเทศ. พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://shorturl.asia/xlCXG> [๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

๒. ภาษาอังกฤษ :

Chutima Katonyoo. Application of self-efficacy theory and the transtheoretical model to exercise program for menopausal woman. Bangkok: Mahidol University, 2004.

Cumming G. & Worley G. Organization Development & Change Tenth Edition. USA.: Cengage Learning, 2013.

Clarke John J. Out Line of Local government of the United Kingdom. (London: Sir Isaac Pitman & Sons, 1957.

Creswell J. W. Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches. 3 nd. Thousand oaks CA: Sage, 2013.

- Creswell J. W. & Hanson W. E. **Advanced Mixed Methods Research Designs**. Thousand Oaks CA: Sage, 2013.
- Dejnozka. **Educationl administration glossary**. Westport CT: Greenwood, 1983.
- Fremont E. Kast & Janes E. Rosewzweig. **organization & Management**. New York: McGrawHitt, 1979.
- Fiedler. **A theory of leadership effectiveness**. New York: McGraw-Hill, 1967.
- Robson William A. **Local Govern men in Encyclopedia of Social Science**. New York: The Macmillan, 1953.
- Normand L. Frigon Sr. & Harry K. Jackson Jr. **The Leader: Developing the Skills & Personal Qualities You Need to Lead Effectively**. New York: American ManagementAssociation, 1996.
- Harrion R. & Kessels J. **Human Resource Development in a Knowledge Economy**. Basingstoke: Palgrave-Macmillan, 2004.
- Swanson. R. A. & Holton. E. F. **Foundation of Human Resource Development**. San Francisco: Berrett-Koehler, 2001.
- Silverman D. **Doing Qualitative Research: A Practical Handbook**. London: Sange, 2000.
- Holloway V. William. **State and Local Government in the United States**. (New York: McGraw-Hill, 1959.
- Montagu Harris G. **Comparative Local Government**. Great Britain: William Brendon and Son, 1984.
- Miles M. B. & Huberman A. M. **An Expanded Sourcebook of Qualitative Data Analysis**. 2^{ed}. Thousand Oaks CA: Sage, 1994.

ภาคผนวก ก
เครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์

เครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์งานวิจัย

แนวคำถามในการสัมภาษณ์ประกอบการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” เป็นคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบปลายเปิด มี ๒ ส่วน จำนวน ๑๑ ข้อ ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ ประเด็นการสนทนา/คำถาม/ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....

การศึกษา.....ตำแหน่ง.....

อาชีพ.....เพศ.....ศาสนา.....

ส่วนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ มีอยู่จำนวน ๑๑ ข้อประกอบด้วย

คำถามที่ ๑. ผู้นำท้องถิ่น ควรมีข้อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ อย่างไร ?

.....

.....

.....

คำถามที่ ๒. ผู้นำท้องถิ่น ควรมีกาล้าตัดสินใจ และกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม อย่างไร ?

.....

.....

.....

คำถามที่ ๓. ผู้นำท้องถิ่น ควรคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

[illegible]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำถามที่ ๑๐. รูปแบบการจัดกิจกรรม ควรเป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำถามที่ ๑๑. รูปแบบการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ขอเจริญพร/ขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความรู้และความร่วมมือในการให้ข้อมูลประกอบการวิจัย
ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครั้งนี้ จะใช้เพื่อประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น จะไม่มีผลกระทบต่อกัน
ในทางเสียหายแต่อย่างใด ไม่ และข้อมูลทั้งหมดจะปิดเป็นความลับ

ด้วยความขอบคุณและปรารถนาดี

จากผู้วิจัย/ผู้สัมภาษณ์

...../...../.....

การลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลและสัมภาษณ์จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

การลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลและสัมภาษณ์จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำ
ท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

การลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลและสัมภาษณ์จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำ
ท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

การศึกษากิจกรรมและการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เพื่อพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

การศึกษากิจกรรมและการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เพื่อพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องของจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำ
ท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ และการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้าน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องของจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำ
ท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ และการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้าน

ภาคผนวก ค
หนังสือเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้ให้ข้อมูล

ขอสงวนลิขสิทธิ์
วันที่ 29 มิถุนายน 2555
สงวนลิขสิทธิ์
ลิขสิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ เลขที่ ๔๗ หมู่ที่ ๑๔
บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย
อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ๓๖๐๐๐

๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรียน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย

เนื่องด้วยอาตมา พระมหานรินทร์ สุรบุญโย, ดร. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ กำลังทำวิจัย เรื่อง "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ" นั้น เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงขออนุญาตเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้นำชุมชน เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียน นายก อบต.นาฝาย

- ☐ เพื่อใช้ประกอบการ
☒ เพื่อใช้ประกอบการ
☐ เพื่อใช้ประกอบการ
☐ เพื่อใช้ประกอบการ

(นางสาวปิยะพรรณ ภิรมย์กิจภักดิ์)
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ
29 มิ.ย. 2555
โทรศัพท์ 0644424698

ขออำนาจพร

(พระมหานรินทร์ สุรบุญโย, ดร.)

อาจารย์ประจำหลักสูตร รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

เพื่อใช้ในการวิจัยของวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
นายก อบต.นาฝาย

(นางสาวปิยะพรรณ ภิรมย์กิจภักดิ์)
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ
29 มิ.ย. 2555

พันตำรวจเอก

(สรวิศ นานรินทร์)
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย
29 มิ.ย. 2555

สแกนด้วย CamScanner

ภาคผนวก ง
หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์ / แบบตอบรับบทความวิจัย

แบบ สท.๐๐๑.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๓๑๐ กันยายน ๒๕๖๕

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น

ข้าพเจ้า พันตำรวจเอกสุวิทย์ มาอินทร์ ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลผาป่า
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
ที่อยู่ ม. ๑ ต.ผาป่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๔๔ ๒๕๔ ๐๕๓ โทรสาร

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

The development of Moral and Social responsibility of Local leaders in Chaiyaphum
province

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ...พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ, ดร.

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑ กันยายน ๒๕๖๕ จนถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๕ ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งาน
สร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. เป็นหลักสูตรในการอบรมจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชนได้เป็นอย่างดี
 ๒. เป็นการพัฒนาศักยภาพบรรณวิชาชีพของผู้นำท้องถิ่น
- ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อและลงนาม

(สุวิทย์ มาอินทร์)

ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลผาป่า

หมายเหตุ ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ชว. ๘๐๒๗/๐๓๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

๓/๓ ม.๕ ต.มะม่วงสองต้น อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐๗/๕-๓๕๒๔๙๔ โทรสาร ๐๗/๕-๓๕๕๕๖๒

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง รับรองการลงบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

นมัสการ พระมหานรินทร์ สุรบุญญ, ดร. (เอมพันธ์)

ตามที่ พระมหานรินทร์ สุรบุญญ, ดร. (เอมพันธ์) และ ดร.พูนศักดิ์ กมล ได้ส่งบทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ (THE DEVELOPMENT OF ETHICS AND SOCIAL RESPONSIBILITY OF LOCAL LEADERS IN CHAIYAPHUM PROVINCE)” เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ซึ่งได้รับการคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ศูนย์ TCI) ได้ถูกจัดกลุ่มคุณภาพวารสารประจำปี พ.ศ.๒๕๖๒ ให้เป็นวารสารที่มีคุณภาพกลุ่มที่ ๒ (TCI ฐาน ๒) และอยู่ในฐานข้อมูล TCI จนถึง ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๗ โดยจะดำเนินการจัดพิมพ์ไม่ฉบับต่อไปตามระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ และวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ได้รับบทความวิจัยของท่านเป็นที่เรียบร้อยแล้วนั้น

ในการนี้ วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ขอรับรองว่าบทความได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการ โดยกองบรรณาธิการวารสารฯ และผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน ๓ ท่าน จากหลากหลายสถาบันเรียบร้อยแล้ว พร้อมทั้งมีมติเห็นควรรับตีพิมพ์บทความวิจัยเรื่องดังกล่าว และจะนำบทความของท่านตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ในปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖) นี้ และสามารถเข้าไปดูฉบับทดลองบทความที่เผยแพร่แล้ว ได้บนเว็บไซต์ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND>

จึงน้อมส่งมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความด้วยความเคารพ

๒/๐๖/๖๖

(นางสาวปณญาดา จงละเอียค)

บรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

วารสาร มหาวิทยาลัยนครพนธ์ Journal of MCU Nakhondhat

P-ISSN : 2584-923X
E-ISSN : 2630-0362

วารสาร
มหาวิทยาลัยนครพนธ์
Journal of MCU Nakhondhat

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2566)
Vol.10 No 2 (February 2023)

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2566) Vol. 10 No 2 (February 2023)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonsithammarat Campus

การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ*

THE DEVELOPMENT OF ETHICS AND SOCIAL RESPONSIBILITY OF LOCAL LEADERS IN CHAIYAPHUM PROVINCE

พระมหานรินทร์ สุรปณโย (เอมพันธ์)* และ พูนศักดิ์ กมล

PhramahaNarin surapinyo (emphan) and Poonsak kamol

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiyaphum Buddhist College, Thailand

*Corresponding author E-mail: narinpempa123@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจและศึกษาการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม 2) ออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม 3) สร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การศึกษาจากเอกสารแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น และจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวแทนประชาชน จำนวน 50 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน และผู้นำท้องถิ่น จำนวน 8 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย รวมทั้งสิ้นจำนวน 70 คน และจากการสนทนากลุ่มของผู้รู้เหล่านี้ คือ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ 2) ผู้นำท้องถิ่น 3) ตัวแทนภาคประชาชน ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ ก็จะต้องพัฒนาจากฐานรากที่เรียกว่าท้องถิ่นเป็นสำคัญและจำเป็นมากที่ต้องพัฒนาท้องถิ่นก่อน 2) การออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น เพื่อสร้างหลักสูตรในการอบรมผู้นำท้องถิ่นให้เป็นผู้นำที่มีศักยภาพในการรับฟังปัญหาและเป็นที่เคารพของคนในชุมชน โดยการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมให้เกิดมีแก่ผู้นำท้องถิ่น เมื่อผู้นำมีจริยธรรมแล้ว คนในชุมชนก็ปฏิบัติตาม 3) การลงพื้นที่ปฏิบัติการและการสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่น สามารถสร้างผู้นำท้องถิ่นในระดับที่เป็นต้นแบบให้กับ

* Received December 3, 2022; Revised January 13, 2023; Accepted February 14, 2023

ชุมชน เป็นที่ยอมรับและเคารพศรัทธามากกว่าผู้นำที่สร้างแต่ความหวาดกลัว จึงทำให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดเป็นชุมชนสันติธรรม และมีหลักของศีลธรรมจริยธรรมในการปกครองชุมชนของตนเอง
คำสำคัญ : การพัฒนาจริยธรรม, ความรับผิดชอบ, ผู้นำท้องถิ่น, จังหวัดชัยภูมิ

Abstract

The objectives of this research paper were to 1) Survey and study the development of ethics and social responsibility, 2) Design activities of the development of ethics and social responsibility, 3) Create a curriculum for ethical development and a format of social responsibility activities of local leaders in Chaiyaphum province. The qualitative research is the study of primary and secondary source documents concerned with the development of ethics and social responsibility of leaders and from interviewing about the fixed points 50 representatives, 12 experts and 8 local leaders, totally 70 people and the focus group of the knowledgeable people: 1) experts 2) local leaders 3) representatives of the people. The result of research found that: 1) the ethical development and social responsibility of local leaders are important. The successful development must be rooted from localities, so it is very necessary to develop local first. 2) The design of activities of moral development and social responsibility of the local leaders was used to form a curriculum to train local leaders as efficient people in solving problems and respectable ones for the local people by cultivating and developing ethics for the local leaders. When the leaders are moral ones, the local people follow them and are the same. 3) Field work and forming a curriculum of local leadership: building knowledge for local development of the leaders can make model local leaders for the people, being acceptable, respectable and faithful leaders rather than fearful ones. Thus, it makes peaceful and respectful community governing morally and training new moral leaders.

Keywords: Ethical development, responsibility, local leader, Chaiyaphum province

บทนำ

จังหวัดชัยภูมิจัดอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านตะวันตก หากแต่จะแบ่งตามลักษณะภูมิอากาศจะจัดอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และแบ่งตามแบบเขตการปกครองจะจัดอยู่ในกลุ่มภาคอีสานตอนล่างหรืออีสานตอนใต้ และรูปแบบการเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตในสังคมประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลายมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิมีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 1,127,423 คน มีความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำจึงมีความสำคัญมากในการโน้มน้าวกลุ่มคนในสังคม ดังนั้นการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญ หากผู้นำไม่มีจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมแล้วย่อมจะทำให้สังคมนั้นอ่อนแอ (ประเวศ วะสี, 2540) หลักการของผู้นำที่ดีที่มีจริยธรรมจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต และเป็นที่เคารพต่อผู้ร่วมงานตามหลักการบริหารคนบริหารงานและหลักธรรมต่าง ๆ ที่ตั้งมาด้วย และสิ่งที่ผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างให้ ก็คือ ผู้นำจะต้องเว้นจากอบายมุข ซึ่งเป็นเหตุแห่งการณสร้างควาามวุ่นวายให้เกิดกับตนเองและชุมชน ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจะได้รับการยอมรับในสังคม คือ การมีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ธำรงอยู่อย่างยั่งยืน การมีสิ่งแวดลอมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณภาพมีความอุดมสมบูรณ์ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องไม่ละเลยกิจกรรมที่สร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม เพื่อให้สมาชิกชุมชนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรู้สึกรักหวงแหนผืนแผ่นดินเกิด และมีจิตมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้นพร้อมพัฒนาร่วมกับผู้นำและให้ความร่วมมือในทุก ๆ ด้าน ผู้นำที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมก็ต้องมีหลักประจำใจ และกลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง คือ การพัฒนาคนด้วยการศึกษา การศึกษาตามสถานการณ์จะแปรเปลี่ยนวิฤติให้เป็นโอกาส ทุกบทบาทของชีวิต คือ การศึกษา หากเราได้ค้นพบศักยภาพของแกนนำในชุมชน และเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ร่วมคิด จินตนาการ เป็นแก้ไขปัญหาของชุมชนได้จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างแท้จริง สามารถอยู่รอดได้ไม่ว่าจะประสบภาวะวิฤติอย่างไรก็ตาม (เย็นฤดี วงศ์พุ่ม, 2543) เมื่อปัญหาเกิดขึ้นกับชุมชนความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องร่วมกันหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แต่สิ่งที่สามารถป้องกันและช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี คือการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม โดยการนำเอาหลักคำสอนทางศาสนาเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหา ยุทธศาสตร์ใหม่ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540 - 2544 (สมบุรณ์ สุขสำราญ, 2530) จึงได้กำหนดทิศทางของการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพตามขีดความสามารถของแต่ละบุคคลอย่างเป็นองค์รวม คือ พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม จิตใจ อารมณ์ สังคม รวมทั้งการคุ้มครองช่วยเหลือให้ได้รับการบริการ

พื้นฐานทางสังคมทุกด้านอย่างเหมาะสม ทั้งถึงและเป็นธรรม เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขและสมศักดิ์ศรีรวมทั้งการพัฒนากระบวนการความมั่นคงทางสังคม ทั้งครอบครัวและชุมชนเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้อื้ออำนวยต่อการพัฒนาคนและสังคมต่อไป ความเจริญทางด้านวัตถุในยุคสมัยใหม่นี้ ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงค่านิยมของคนในสังคม จึงให้ความสำคัญในการแสวงหาเงินทองอำนาจมากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ ความมีดีบอดเริ่มแผ่เข้าปกคลุมทุกพื้นที่ทางสังคม (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2545)

ด้วยเหตุนี้วิธีการสร้างการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ในการปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ขณะนี้จึงมีความเร่งด่วนที่ทุกภาคส่วนจำต้องร่วมระดมช่วยกันเยียวยาขนานใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงมีการกล่าวถึงคำว่า จิตสำนึกมากขึ้นเพื่อประโยชน์ที่จะเป็นแนวคิดต่อตนเอง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคนพัฒนาชุมชน และพัฒนาสังคม เพื่อชี้ให้เห็นประเด็นในแง่ของการจัดการศึกษาที่แท้จริงว่าต้องจัดกระบวนการความคิด เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านเรียนรู้จนตกผลึกความเห็นในการพัฒนาเชิงประจักษ์ร่วมกัน ดังนั้น เมื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องของการมีจิตสำนึกได้อย่างถูกต้องแล้ว ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจะส่งผลถึงสังคมให้ได้รับการพัฒนาในเรื่องจิตสาธารณะน้อยถึง 3 ประการ คือ 1) คุณภาพจิต ได้แก่ สร้างเสริมจิตใจให้ตั้งงามด้วยคุณธรรมต่าง ๆ มีจิตใจสูง ประณีต ให้มีเมตตา มีความรัก มีความเพียร มีความปรารถนาประโยชน์แก่ผู้อื่น มีความกรุณาอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ มีมัทวะ ความอ่อนโยน กตัญญู รู้คุณค่าแห่งการกระทำของผู้อื่นเป็นต้น 2) สมรรถภาพจิต คือ ความสามารถของจิต เช่น ความมีสติดี มีวิริยะ ความเพียรพยายามสู้งาน มีขันติความอดทนและทนทาน มีสติจิตใจแน่วแน่ มีสัจจะ มีความจริงจัง เอาจริงเอาจัง มีอธิฐาน มีความเด็ดเดี่ยวต่อความมุ่งหมาย มีความหนักแน่นเข้มแข็งมั่นคงในจิตใจที่จะทำงานให้ได้ผลสมบูรณ์ โดยเฉพาะงานทางปัญญา มีความคิดพิจารณาให้เห็นความจริงแจ่มแจ้งชัดเจน 3) สุขภาพจิต เพื่อให้เด็กและเยาวชนเป็นคนมีความสุขมีสมาธิสงบเยือกเย็นเป็นคนแจ่มใส ร่าเริง พอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ และเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถาบันในการพัฒนาจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน ในโอกาสต่อไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548) การสร้างฉันทะ พยายาม ปรารถนาความเพียร ประคองจิตมุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น (ขุ.ป. (ไทย) 31/36/56)

หลักการปฏิบัติที่ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขพร้อมกับเป็นผลต่อชุมชนในการจัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ในกระบวนการต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องคำนึงถึงพื้นฐานดั้งเดิมของชุมชน พร้อมการสำรวจว่าในชุมชนนั้น ๆ มีความต้องการอยากได้ผู้นำชุมชนที่มี

ความสามารถ และพร้อมกับหลักจริยธรรมในด้านใด และวิถีชีวิตเฉพาะในส่วนที่ต้องการจะพัฒนาให้ดีขึ้น ที่สำคัญคือควรต้องเป็นการเรียนรู้และพัฒนาชุมชนไปในทิศทางเดียวกันได้ หรือการสร้างวิถีชีวิตของความเป็นชุมชนที่กินดีอยู่ดีพึ่งพาตนเองได้ ได้แก่ การสร้างรายได้ การลดรายจ่าย และมีเป้าหมายเป็นความพึงพอใจมวลรวม หรือการสร้างความสุข (ครรชิต พุทธโกษา, 2554) การทำหน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนซี้ - เพื่อนดีในหลักของทศ 6 ตามความหมายของการพัฒนาคนว่า จะต้องรู้จักหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติกับผู้คนรอบ ๆ และชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อเกิดการพัฒนาคนและชุมชนให้อยู่อย่างมีความสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) ธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ คือ เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและฝึกได้ การที่มนุษย์จะมีชีวิตที่ดีงาม จะต้องศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นไปในระบบ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เมื่อมนุษย์ฝึกฝนพัฒนามีการศึกษาก็จะทำให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น แต่ถ้ามนุษย์ไม่เรียนรู้ไม่ฝึก มนุษย์นั้นก็จะดำเนินชีวิตไปในทางไม่ดีเลยทั้งนี้เพราะมนุษย์อยู่ด้วยสัญชาตญาณอย่างเดียวไม่พอ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2540)

จากสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยการศึกษาข้อมูลมานั้น ผู้วิจัยจึงได้เลือกการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ และเพื่อจะได้นำเสนอหลักการและวิธีการที่เป็นแนวทางการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เพื่อสร้างแบบแผนในการนำหลักจริยธรรมมาเป็นเครื่องมือ และวิธีการในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่น โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตาม ในการบริหารชุมชน และพร้อมที่จะให้ชุมชนช่วยสร้างรูปแบบของผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของตนเองได้อย่างเป็นรูปแบบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและศึกษาการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ คณะผู้วิจัยได้มีการกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้ คือ

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 4 วิธี คือ 1) การสังเกต (Observation) 2) ตำราและเอกสาร (Texts & Documents) 3) การสัมภาษณ์ (Interviews) 4) การบันทึกวีดิทัศน์และโสตทัศนูปกรณ์ (Audio & Video recording) (Silverman D, 2000) ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์เป็นวิธีการที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึนึกคิด ความคิดเห็น และมุมมองค่านิยมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติระบุไปถึงการบอกเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลนั้น ๆ ได้มีปฏิกิริยาต่อเหตุการณ์หรือสภาวะแวดล้อมอย่างไร และที่สำคัญการสัมภาษณ์จะเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นในอดีตมาพรรณนาได้ (Creswell J. W, 2013) 1) การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) เป็นการเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพจากการเก็บจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่จัดเก็บข้อมูลในการรวมกลุ่มสมาชิก จากการทำงานร่วมกัน จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 50 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 12 รูป/คน และผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 8 คน โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย จำนวน 70 คน และ 2) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มของผู้รู้และผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ คือ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ 2) ผู้นำท้องถิ่น 3) ประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมาย

2. เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ 1) แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือ ในการจัดเก็บข้อมูล และเอกสารต่าง ๆ ตามชุมชนที่เข้าร่วมวิจัย และ 2) แบบการศึกษาเชิงสำรวจ จำนวน 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1) ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2) ข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมของชุมชน

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ เช่น บทความ หนังสือ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ เอกสารเผยแพร่ทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากห้องสมุดของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และจากหน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์จริงในพื้นที่ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต หรือการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่อให้เห็นถึงภาพที่เป็นจริงของพื้นที่ เพื่อจะได้รวบรวมเป็นประเด็นที่จะนำไปอธิบายกรอบแนวคิดเรื่องการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิต่อไป หลังจากศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแล้ว นำข้อมูลวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดตามวัตถุประสงค์และโครงสร้างของการวิจัย จัดความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เชื่อมโยงกัน เพื่อตอบปัญหาในการวิจัยที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับประโยชน์ที่คาดว่าจะ

ได้รับ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลบนฐานของความจริง มีหลักฐานอ้างอิง และมีเหตุผลรองรับ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา

หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาจัดระเบียบและเรียบเรียงข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษารวบรวมมาแล้วทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ภาคเอกสาร ตำรา งานวิจัย หนังสือ บทความ สื่ออินเทอร์เน็ต และข้อมูลภาคสนาม จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามโครงสร้างเนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น เป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะว่าผู้นำท้องถิ่น คือฐานในการปกครองที่จะสามารถแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมมากกว่า เพราะว่าการพัฒนาที่ถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีก็จะต้องพัฒนาจากฐานรากที่เรียกว่าท้องถิ่นเป็นสำคัญและจำเป็นมากที่ต้องพัฒนาท้องถิ่นก่อน

“ในการพัฒนาหลักจริยธรรมของผู้นำ จำเป็นอย่างมาที่จะต้องมีการสร้างความรับผิดชอบต่อให้เกิดขึ้นเป็นหลักสำคัญ เพราะผู้นำเป็นด่านแรกในการที่จะต้องรับรู้ปัญหาของชุมชน และสังคมที่ตนเองรับผิดชอบต่อ ผู้นำจะต้องมีหลักธรรมประจำใจ มีความหนักแน่นในหลักคุณธรรม คนในชุมชนก็ต้องมีความหนักแน่น และเชื่อมั่นในผู้นำของตน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 1, 2565)

“ผู้นำที่ดีต้องให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนของตนเอง และมีการจัดการส่งเสริมการให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่นการส่งเสริมในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม อาจมีการจัดอบรมศีลธรรมแก่คนในชุมชน โดยมีการนิมนต์พระสงฆ์มาจัดกิจกรรมในการแนะนำความรู้ในเรื่องต่าง ๆ พร้อมกับพัฒนาเยาวชนไปด้วยในตัว เพราะความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนา ดังนั้นจึงต้องพัฒนาความรู้ให้คนในชุมชนเป็นคนที่มีความรู้ดี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2, 2565)

“ผู้นำเป็นตัวแปรหลักที่สำคัญ เพราะเมื่อผู้นำมีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว คนในชุมชนก็มีความเสียสละ และพร้อมที่จะร่วมกันสร้างประโยชน์ให้เกิดมีแก่ส่วนรวม และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อสังคมของตนที่ตนอาศัยอยู่ การจะให้คนในชุมชนมองเห็นความสำคัญในเรื่องของการรับผิดชอบต่อสังคม ผู้นำก็ต้องให้ความสำคัญต่อคนในชุมชนด้วย และพร้อมที่จะรับฟังปัญหาของประชาชนในทุกด้านทุกประเด็น และเป็นส่วนหนึ่งในชุมชนเพื่อขับเคลื่อนองค์กรชุมชนให้เป็นไปในทางที่ดี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 3, 2565)

2. การออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เพื่อสร้างหลักสูตรในการอบรมผู้นำท้องถิ่นให้เป็นผู้นำที่มีศักยภาพในการ

รับฟังปัญหา และเป็นที่เคารพของคนในชุมชนด้วยการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมให้เกิดมีแก่ผู้นำชุมชน เพื่อสร้างแบบอย่างที่ดีให้เกิดขึ้นในชุมชนเมื่อผู้นำมีจริยธรรมแล้ว คนในชุมชนก็ปฏิบัติตามเป็นลำดับไป

“องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหาร หรือเข้าไปรับรู้ในเรื่องการบริหาร ไม่เฉพาะผู้นำท้องถิ่นแต่ชาวบ้านก็สามารถรับรู้ปัญหา และการทำงานขององค์กรท้องถิ่น มีจัดกิจกรรมธรรมให้กับประชาชน จัดโครงการพักใจ ใสธรรมตามนโยบายการบริหาร” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 30, 2565)

“การจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนควรเป็นควมมีรูปแบบในการจัดหลักสูตรในการให้โอกาสผู้นำชุมชนได้เข้ามาศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้ในเรื่องของการบริหารผู้นำ หรือหลักสูตรอบรมผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และหลักสูตรอบรมคนในชุมชนในเรื่องความเป็นอยู่ที่ดีในสภาวะปัจจุบัน โดยให้องค์กรบริหารส่วนตำบลเป็นเจ้าของโครงการในการจัดอบรม” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 31, 2565)

“รูปแบบการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่เขตเลือกตั้ง จะแสดงให้เห็นว่าตนเองพึงพาได้ ทำงานจริง มีผลงาน มีจิตอาสาให้ความร่วมมือกับทุกหน่วยงานและองค์กรเพื่อประชาชน สร้างความสามัคคีที่ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจได้ เลือกตั้งก็สมัยก็ได้ทุกสมัยในเขตพื้นที่เลือกตั้งนั้นผู้นำชุมชนจะต้องเป็นที่พึ่งของชุมชนด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 33, 2565)

3. การลงพื้นที่ปฏิบัติการในเรื่องของการสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ สามารถสร้างผู้นำชุมชนในระดับที่เป็นต้นแบบให้กับชุมชนได้เป็นที่ยอมรับและเคารพศรัทธาผู้นำมากกว่า ที่จะมี ความหวาดกลัว จึงทำให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดเป็นชุมชนสันติธรรมที่มีความเคารพซึ่งกันและกัน และมีหลักของศีลธรรมจริยธรรม ในการปกครองชุมชนของตนเอง และฝึกอบรมผู้นำรุ่นใหม่ให้มีคุณธรรมจริยธรรมสืบไป

“การรับผิดชอบหน้าที่โดยธรรมของผู้นำ คือ การรู้จักหน้าที่ ทำตามหน้าที่ ไม่ก้าวก่ายหน้าที่ การรักษากฎ ระเบียบ กติกา ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ การปฏิบัติตามกฎหมายเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นแบบอย่างของผู้นำที่ดี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 40, 2565)

“การเห็นชอบการให้งบประมาณครอบคลุมในทุกพื้นที่ ไม่ดูแลเฉพาะในพื้นที่ของตน เมื่อได้รับเรื่องราวร้องทุกข์ก็จะเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อขอรับงบประมาณในการแก้ไขปัญหา ไม่เลือกช่วยเหลือเฉพาะญาติพี่น้องของตน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 41, 2565)

“การปฏิบัติตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์ของชุมชนและสังคม การรักษากฎกติกา เป็นแบบอย่างในการสร้างความสงบในสังคม ทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน รักษากฎ ระเบียบ กติกา มารยาทของสังคม มีความรับผิดชอบต่อนานาชาติ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 42, 2565)

“การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติทำให้ประชาชนเห็นพลังของผู้นำ ที่ทำหน้าที่แทนตนว่าเลือกคนไม่ผิด มีความรับผิดชอบต่อนานาชาติ เมื่อมีการเลือกตั้งประชาชนก็ จะเป็นผู้พิจารณาทำหน้าที่ด้วยความมีระเบียบวินัย การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่ เลือกปฏิบัติเป็นสิ่งที่จะต้องทำเพื่อแสดงให้ประชาชนเห็นว่าเลือกไม่ผิดคน ฟังได้จริง ทำหน้าที่ เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำที่แสดงออกถึงความ รับผิดชอบ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 5, 2565)

อภิปรายผล

บทความวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า 1) เพื่อสำรวจและศึกษาการพัฒนาจริยธรรมและความ รับผิดชอบต่องานของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ อภิปรายผลได้ว่า จากการได้จัดกิจกรรม อบรมเพื่อถอดบทเรียนกลุ่มผู้นำชุมชนผ่านกิจกรรมจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้นำชุมชนที่ ได้เข้ามาอบรม ได้เห็นตัวตนของตนเองชัดเจนขึ้นจากที่แต่ก่อนไม่เคยรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ของ ชุมชนอย่างตั้งใจ หรือฟังเรื่องราวของชุมชนไม่จบแล้วก็สรุปเอาเอง จากกิจกรรมดังกล่าวทำให้ เห็นว่า ผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำสังคม ผู้นำชุมชน หรือผู้นำครอบครัวควรเป็นผู้ชี้แนะเป็นต้นแบบให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้น เสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อ ปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาด ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อนานาชาติของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ ของตนเองไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของผู้อื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการ ให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และสิ่งที่ สำคัญที่สุดผู้นำชุมชนจะต้องมีการรับฟังเสียงของประชาชนอย่างตั้งใจ โดยไม่ไปตัดสินคำร้อง ของชุมชน แต่ต้องรับฟังอย่างตั้งใจ และเคารพต่อปัญหาที่มีเสียงร้องกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงาน ของ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงการทำหน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนซี้-เพื่อนดี ในหลักของทศ 6 ตามความหมายของการพัฒนาคนว่า จะต้องรู้จัก หน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติกับผู้นรอบ ๆ และชุมชนชนที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อเกิดการพัฒนาค คนและชุมชนให้อยู่อย่างมีความสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551)

2. เพื่อออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ จากการสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้นำชุมชนได้ตระหนักรู้ในความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำที่ต้องจัดการกับเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผลและแก้ไขได้อย่างถูกต้องโดยไม่สร้างปัญหาใหม่ขึ้นมา ด้วยเหตุนี้หลักสูตรและกิจกรรมนี้จึงเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้นำแต่ละท่านที่เข้ามาอบรมมีความตระหนักรู้ในเรื่องของการแก้ปัญหาในชุมชนอย่างแยบคาย ด้วยการแก้จากภายในเป็นสำคัญและเข้าใจในสิ่งที่ชุมชนต้องการ การพัฒนาหลักจริยธรรมที่ต้องมีต่อคนในชุมชนจะต้องมีการพัฒนาทางด้านการรู้จักหน้าที่ของตนเองเป็นสำคัญ และพร้อมที่จะรู้จักให้และเสียสละต่อสังคมที่ตนอาศัยอยู่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนในสังคมเคารพ เป็นผู้ที่มียศธรรมรู้จักเคารพผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับฟังและยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้ เคารพกฎกติกาของชุมชน รู้รักสามัคคี คนในชุมชนเป็นได้ทั้งผู้นำที่ดีและผู้ตามที่มีระเบียบวินัย ชุมชนที่มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยหลักจริยธรรม และคนในชุมชนนั้น มียศธรรมที่งดงาม พร้อมที่จะพัฒนาตนเองและชุมชนให้เจริญก้าวหน้าทันสมัยเป็นอย่างดี ในชุมชนมีผู้คนมากมายหลายหน้าที่ แต่ถ้าหากทุกคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี ปัญหาเรื่องผิดศีลธรรมจะไม่มี เพราะทุกคนรู้หน้าที่ของตนเอง มีหลักธรรมเป็นของตนเอง และมีศีลธรรมที่ดี ผู้นำต้องมีการพัฒนาหลักจริยธรรมต่อคนในชุมชนเพื่อให้ชุมชนอยู่อย่างสงบสุขและเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ไพโรจน์ พรหมสาส์น กล่าวถึง “หลักการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต้องเป็นการเสริมสร้างโอกาสให้ชุมชน แสดงพลังและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน ชุมชนที่จะทำเช่นนี้ได้ต้องเป็นชุมชนที่ผ่านการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญของการนำไปสู่สังคมที่น่าอยู่ และเมื่อสังคมน่าอยู่คนจะไม่อยากย้ายไปอยู่ที่อื่น เพราะเกิดความรัก เกิดความรู้สึกผูกพันต่อชุมชน การสร้างความเข้มแข็งในระดับหมู่บ้านเป็นเรื่องปรับทัศนคติของการสร้างจิตสำนึกของการพึ่งตนเองเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันของคนในชุมชน” (ไพโรจน์ พรหมสาส์น, 2537)

3. เพื่อสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำ ท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ หลักสูตรในด้านการพัฒนาผู้นำในชุมชนนั้น ว่าด้วยผู้นำนั้นไม่ว่าจะเป็นผู้นำในสังคม ผู้นำในชุมชน หรือผู้นำครอบครัวหัวหน้าครอบครัวควรเป็นผู้ที่นำที่ดี และเป็นต้นแบบที่ดีให้แต่ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดีปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาด ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่า

เลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวก่ายหน้าที่ของคนอื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวในหลักสูตรการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันในสังคมไว้ว่าสามารถทำได้โดย “กำหนดหลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร” ที่ครอบคลุมหัวข้อที่เป็นเรื่องของส่วนรวม หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องผลกระทบที่จะเกิดกับคนหมู่มาก เช่น สิ่งแวดล้อม การรู้จักเคารพกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสังคม (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ” สามารถสรุปได้เป็นประเด็นดังต่อไปนี้ คือ 1) ด้านการพัฒนาหลักจริยธรรมต่อคนในชุมชน การพัฒนาหลักจริยธรรมที่ต้องมีต่อคนในชุมชนจะต้องมีการพัฒนาทางด้านของ การรู้จักหน้าที่ของตนเอง รู้จัดให้และเสียสละต่อสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีให้คนในสังคมเคารพ เป็นผู้มีศีลธรรมรู้จักเคารพผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับฟังและยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้ เคารพกฎกติกาของชุมชน รู้รักสามัคคี คนในชุมชนเป็นได้ทั้งผู้นำที่ดีและผู้นับตามที่มีระเบียบวินัย ชุมชนที่มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยหลักจริยธรรม และคนในชุมชนนั้น มีศีลธรรมที่ดีงาม พร้อมทั้งจะพัฒนาดตนเองและชุมชนให้เจริญก้าวหน้าทันยุคสมัยเป็นอย่างดี ในชุมชนมีผู้คนมากมายหลายหน้าที่ แต่ถ้าหากทุกคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี ปัญหาเรื่องผิดศีลธรรมจะไม่มี เพราะทุกคนรู้หน้าที่ของตนเอง มีหลักธรรมเป็นของตนเอง และมีศีลธรรมที่ดี ผู้นำต้องมีการพัฒนาหลักจริยธรรมต่อคนในชุมชนเพื่อให้ชุมชนอยู่ดี เช่น ต้องสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดในชุมชน ต้องส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนยึดมั่นในหลักของการทำความดี ต้องส่งเสริมสนับสนุนคนดีให้ช่วยกันพัฒนาชุมชนต่อไป ต้องพัฒนาชุมชนและสังคมเพื่อความเจริญรุ่งเรือง ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเป็นสำคัญ ต้องสร้างความเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ ใส่ใจให้ความสำคัญกับประชาชนทุก ๆ คนในพื้นที่ เป็นต้น 2) ด้านการวางแผนพัฒนาหลักจริยธรรมในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้นำจะต้องพัฒนาหลักจริยธรรมในทุกด้าน เช่น พัฒนาเรื่องศีลธรรมเป็นหลักก่อน ต้องให้ชุมชนมีศีลธรรมที่มั่นคงก่อนเพราะว่าหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านก็มีวัดประจำหมู่บ้านอยู่แล้ว ดังนั้นผู้นำจะต้องนำพาประชาชนเขาวัดรักษาศีลเป็นประจำ และผู้นำเองก็ต้องปฏิบัติตนเองให้เป็นที่ยอมรับอยู่ในศีลในธรรม และสร้างความสามัคคีให้เกิดแก่ชุมชนนั้น ๆ ในฐานที่เป็นผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนให้ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำที่ดีจะต้องทำเพื่อแสดงให้

ประชาชนเห็นว่าเลือกไม่ผิดคน ฟังได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ และส่งเสริมสนับสนุนสร้างความเข้าใจในการทำงานให้แก่ประชาชน มีการพบประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่เป็นตัวแทนประชาชน เช่น ส่งเสริมสนับสนุนความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติต่อหน้าที่ ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ไม่ละโมภอยากได้จนเกินไป ใช้ชีวิตด้วยความซื่อตรง และเป็นแบบอย่างที่ดี รับผิดชอบต่อหน้าที่แก้ปัญหาอย่างมีสติ และตรงต่อเวลา เป็นต้น 3) ด้านรูปแบบการพัฒนาผู้นำในชุมชน ผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำสังคม ผู้นำชุมชน หรือผู้นำครอบครัวควรเป็นผู้ชี้แนะเป็นต้นแบบให้ผู้ที่บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติทำเป็นประจําไม่เคยขาด ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของคนอื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม เช่น รู้จักวัฒนธรรมประเพณีและความต้องการของชุมชน มีความจริงใจ อดทนให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน เป็นต้น และ 4) ด้านหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่น ในส่วนงานของสองอำเภอโดยมีกลุ่มผู้นำตำบลนาฝาย และกลุ่มผู้นำตำบลหนองบัวแดง จากหลักสูตรที่ร่วมกันพัฒนาของคณะวิจัย ก็จะได้พัฒนาเป็นหลักสูตรผู้นำชุมชนแบบระยะสั้น ที่สามารถเปิดสอนได้ในระดับ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลตามที่ได้ลงพื้นที่จัดกิจกรรมไปแล้ว จากการศึกษาเก็บข้อมูลและลงพื้นที่ พร้อมกับการจัดอบรมกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ในเรื่องของการสร้างความมีคุณธรรมให้เกิดมีกับผู้นำชุมชน และจากการทำวิจัยเรื่องการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ นั้น ผู้วิจัยเกิดข้อสังเกตเห็นได้หลายด้านด้วยกันจึงขอเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังต่อไปนี้ คือ 1) ศึกษาการสร้างกระบวนการวิธีผู้นำท้องถิ่น 2) ศึกษาการตรวจสอบสภาวะอารมณ์ของผู้นำต่อสถานการณ์โควิด 19 3) ศึกษาผู้นำที่พึงประสงค์ของชุมชนในสถานการณ์ต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์. (2563). หลักสูตรสร้างศักยภาพผู้นำเยาวชนเพื่อการสร้างชาติ. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2566 จาก https://lsed.tu.ac.th/uploads/lsed/pdf/public_relation/NBIYouth-LeadershipEmpowermentSummerProgramme.pdf
- เย็นฤดี วงศ์พุด. (2543). ความเข้มแข็งของชุมชนจุลสารการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ครบรอบ 30 ปี. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- ไพโรจน์ พรหมสาสน์. (2537). การนำเทคนิคการรื้อปรับระบบมาใช้ในการบริหารงานอำเภอ. กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.
- ครรชิต พุทธโกษา. (2554). คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ประเวศ วะสี. (2540). พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 1. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 3. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 30. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 31. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 33. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 40. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 41. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 42. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 5. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ, ผู้สัมภาษณ์)

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2540). ถึงเวลาพัฒนาคนกันใหม่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. ฟรินตัง. แมส. โปรดักส์ จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). กระแสธรรมเพื่อชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2530). การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (2545). 25 ปี สยช./สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ.
- Creswell J. W. (2013). Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches. 3 nd. Thousand oaks CA: Sage.
- Silverman D. (2000). Doing Qualitative Research: A Practical Handbook. London: Sange.

ภาคผนวก จ
ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

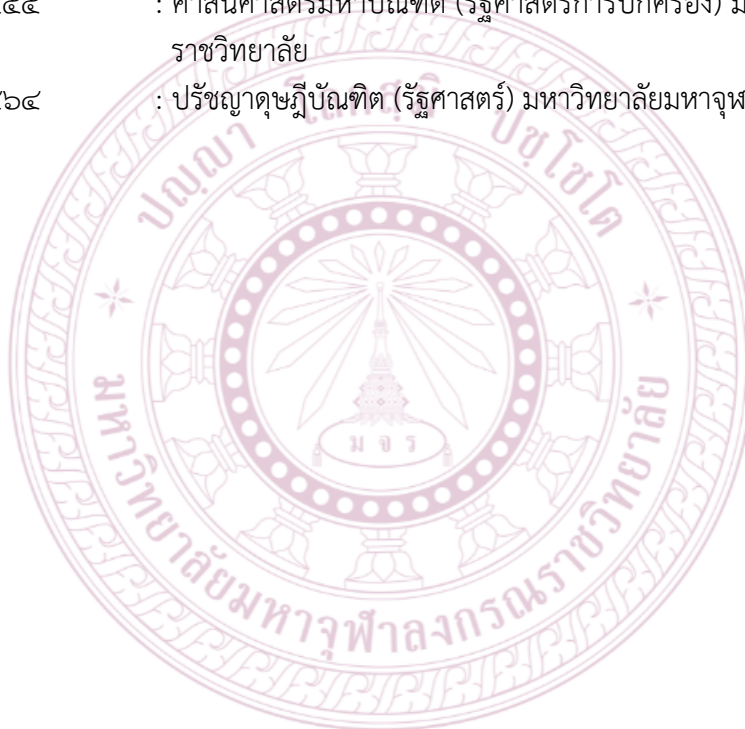
ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบจากงานวิจัย
๑. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ	ได้นำองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ	-มีผู้นำท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยภูมิ ได้เข้ามารวมอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องของหลักการทางจริยธรรม หลายระดับ เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาลตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่พนักงานป้องกัน ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการ และพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น -ทำให้เกิดกระบวนการคิดในด้านการบริหารท้องถิ่นเพื่อสร้างความถูกต้องในด้านจริยธรรมในรูปแบบต่าง ๆ
๒. ได้ออกแบบคู่มือและสร้างกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ	พร้อมได้คู่มือในการอบรมผู้นำท้องถิ่นจำนวน ๑ เล่ม	-สร้างความเข้าใจความเป็นมาที่เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น
๓. ได้ร่วมกันสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ	ได้รับความร่วมมือในการทำภาคีเครือข่ายในด้านการบริหารด้านจริยธรรมในแต่ละด้านของท้องถิ่น	

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) : พระมหานรินทร์ สุรปณโณ, ดร.
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน : ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
๓. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
๔. ประวัติการศึกษา
- พ.ศ.๒๕๕๓ : เปรียญธรรม ๙ ประโยค
- พ.ศ.๒๕๕๒ : ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- พ.ศ.๒๕๕๕ : ศาสตรศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์การปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- พ.ศ.๒๕๖๔ : ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล	ดร.พูนศักดิ์ กมล
สถานที่เกิด	๑๕๖ หมู่ ๑ ตำบลบ้านปรือ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์
ที่อยู่ปัจจุบัน	๑๕๖ หมู่ ๑ ตำบลบ้านปรือ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๑๖๐
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาสงฆ์ชัยภูมิ
วุฒิการศึกษา	
พ.ศ. ๒๕๕๕	พธ.บ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาวิชาปรัชญา (เกียรตินิยม)
พ.ศ. ๒๕๕๗	พธ.ม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาวิชาปรัชญา
พ.ศ. ๒๕๖๑	พธ.ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาวิชาปรัชญา

